

Vooralsnog zonder titel
vU-studenten in het jaar 2000
Marc Wingens [red.]

Vooralsnog zonder titel

Historische Reeks vu deel 2

Redactieraad: Historische Commissie 2005

Prof. dr. J. de Bruijn

Prof. dr. W. Th. M. Frijhoff

Prof. dr. D. Th. Kuiper

Mevr. drs. C. J. Noordegraaf

Drs. J. W. B. van Overhagen

Mevr. prof. dr. H. de Ridder-Symoens (vz.)

Prof. dr. G. J. Schutte

Mr. J. L. K. van der Veen

Onder redactie van:

Dr. M. F. M. Wingens

Vooralsnog zonder titel vu-studenten in het jaar 2000

Redactie: Mark Bakker, Berber Brouwer,
Tunç Dündar, Tim van der Rijken,
Margriet Schreuders, Marc Wingens
en Rick van der Woud

Coördinatie: Marc Wingens

Dit boek wordt uitgegeven met financiële steun van de Vereniging voor christelijk wetenschappelijk onderwijs.

© 2000 Uitgeverij Meinema, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974 St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 artikel 17 Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Boekverzorging: Steven van der Gaauw

ISBN 90 211 3819 0

NUGI 641

Inhoud

Prof. dr. Taede Sminia, Rector Magnificus

Woord vooraf 7

Marc Wingens

120 jaar VU-studenten 9

SUBCULTUREN

Berber Brouwer *Tussen groepsdier en vrije vogel. Over het meisje dat niet wilde kiezen* 15

[WERK] Berber Brouwer *De koerier* 52

DE VU ALS VORMENDE INSTELLING

Tunç Dünder *Het ombuigen van gaas. De VU als opvoeder. Een kritiek* 56

[WERK] Tunç Dünder *Werken* 82

VERENIGINGEN

Tim van der Rijken *Ben je wel lid?* 85

[WERK] Tim van der Rijken *De student-assistent* III

RELIGIEUZE VERENIGINGEN

Mark Bakker *Hoe groot wil je worden?* 115

[WERK] Mark Bakker *Liefdesconcepties in de Nederlandse Arturromans van 1150-1220* 152

GELOOF

Rick van der Woud *De kunst van het onoplosbare?* 157

[WERK] Rick van der Woud *Alleen in een huis vol gekken...* 187

EETCULTUUR

Margriet Schreuders *Voer voor studenten* 191

[WERK] Margriet Schreuders *Niet meer bang en verlegen* 216

Over de auteurs 221

Noten 223

Prof. dr. Taede Sminia,
Rector Magnificus

Woord vooraf

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Vrije Universiteit in 1980 is een fotoboek uitgebracht over honderd jaar studentenleven aan de vu. Dit boek geeft in woord en beeld een indruk van wat zich 100 jaar lang in en rond de vu heeft afgespeeld. We zijn nu 20 jaar verder, en in 2005 viert de vu dus haar 125-jarig bestaan. Wederom een goed moment om terug te blikken. Ook nu heeft een aantal vu-studenten het initiatief genomen om de ontwikkeling van het studentenleven aan de vu te beschrijven. Een uitstekend initiatief! Belangrijk ook omdat hiermee wordt onderstreept dat er geen universiteit is als er geen studenten zijn. Studenten vormen nu eenmaal de kurk waarop een universiteit drijft. De afgelopen 20 jaar is er veel veranderd aan de universiteiten, en dat zal blijven gebeuren. Ofwel: continuïteit in verandering. Bij alle verandering is er een continue factor: er zullen altijd studenten blijven. De Vrije Universiteit zal dan ook een lang leven beschoren zijn. De universiteit waarvan de oprichter, dr. Abraham Kuyper, in 1880 zei: 'Een universiteit vrij van staat en kerk. Mohammedaan, heiden of Jood, iedereen is welkom aan de vu!'. En dat is nog steeds zo. De vu is veelkleurig geworden en is goed verankerd in de hedendaagse multiculturele maatschappij.

De jaren '80 waren voor de universiteiten de jaren van bezuiniging, jaren van taakverdeling en concentratie, en van selectieve krimp en groei. Jaren waarin de kiem is gelegd voor profilering, voor onderscheid tussen de universiteiten, voor eigenheid.

De jaren '90 waren de jaren waarin de studenten het kind van de Rijksrekening werden. Jaren van studieduurverkorting en studeerbaarheid, van tempo- en prestatiebeurs, van studiecontracten. Weg vrijheid, blijheid. Aan het eind van de 20^e eeuw kwam daar nog de modernisering van de universitaire bestuursstructuur overheen. Geen medebestuur meer, maar medezeggenschap. Weg democratisering. De universiteit werd een 'echt' bedrijf.

De afgelopen jaren waren dus in vele opzichten magere jaren. Zul-

len nu de vette jaren voor universiteit en student zijn aangebroken? Als het aan de vU ligt wel! Het thema van het lustrumjaar 2000 luidt: 'Het leven is bitter, het leven is best'. De vU zet de komende jaren in op best. Er zal veel worden geïnvesteerd in studenten en personeel, in ontplooiingsmogelijkheden voor iedereen, in welzijn, in leefklimaat, in gebouwen, in de campus als geheel.

8 De vU is geen studiefabriek, maar een plaats bij uitstek om jezelf te ontwikkelen. Het is verheugend te constateren dat het verenigingsleven van studenten bloeit. Er zijn zeer actieve studie- en faculteitsverenigingen, studentengezelligheidsverenigingen, sport- en culturele verenigingen. Dus, mogelijkheden te over om samen iets te ondernemen en de vele kansen te benutten die er zijn om breed gevormd te worden, om te leren organiseren, om te debatteren, om te netwerken. Studeren doe je je leven lang: 'LevensLang Leren'; 'Niet voor de school maar voor het leven leren wij' (Seneca). De basis die hiervoor aan de vU gelegd wordt, is van groot belang voor je verdere leven.

Studeren aan de vU is avontuurlijk. Bij de start in 1880 werd studeren als een waagstuk beschouwd. Dat laatste mag blijken uit het opschrift dat – waarschijnlijk door studenten van de Universiteit van Amsterdam – boven de deuren was gekalkt van de plek (de huidige Kleine Komedie) waar de eerste colleges werden gegeven: 'Gij die hier binnen gaat laat alle hoop varen.' Op basis van de 120-jarige vU-geschiedenis zou ik nu willen spreken van: 'Gij die hier binnen gaat, gaat mee op avontuur.' Immers, de vU durft buiten de gebaande paden te treden en tracht het beste uit mensen te halen. Daarbij wordt expliciet plaats ingeruimd voor vernieuwing en experiment. Het avontuur wordt daadwerkelijk gezocht. Voor avontuurlijk onderwijs en onderzoek zijn o.a. gemeenschapszin en een dynamische omgeving belangrijke voorwaarden. Zo'n omgeving is er. Een internationale studie- en research-omgeving waarin open communicatie bestaat tussen studenten en medewerkers. Een klimaat waarin een sterke betrokkenheid heerst bij wat studenten en medewerkers doen. Waar men met elkaar meeleeft en meedenkt. Een universiteit waarin voor iedereen – letterlijk en figuurlijk – ruimte is.

Veel leesplezier gewenst met dit lustrumboek!

Marc Wingens

120 jaar vU-studenten

vU-studenten. Ze zijn er al 120 jaar. In het studiejaar 1998-1999 stonden er 13.333 studenten aan de Vrije Universiteit ingeschreven.¹ Sinds de stichting van de vU in 1880 hebben hier inmiddels zo'n 90.000 studenten een opleiding gevolgd. Overigens stamt het leeuwendeel van de vU-studenten van na de Tweede Wereldoorlog; het totale aantal studenten dat aan de vU studeerde tijdens de eerste 60 jaar van haar bestaan, bedraagt niet meer dan 2250.²

'vU-student', wat wil dat zeggen? Anno 2000 niet veel meer dan dat deze student aan de Vrije Universiteit studeert – een universiteit die globaal genomen niet afwijkt van alle andere. Dat is ooit anders geweest. De vU werd in 1880 opgericht als een bijzondere universiteit van orthodox-protestantse signatuur. Het was een kleine, uit particuliere middelen gefinancierde universiteit voor een tamelijk homogene religieuze bevolkingsgroep van beperkte omvang. Een eigen instelling voor hoger onderwijs werd door deze groep gezien als een geschikt middel om de ontkerstening van de Nederlandse samenleving een halt toe te roepen.³ De nadruk lag aanvankelijk dan ook op de predikantenopleiding. De theologische faculteit is tijdens de eerste helft van het bestaan van de vU steeds de grootste faculteit geweest.⁴ Naast de Faculteit der Godgeleerdheid waren er trouwens lange tijd niet meer dan twee andere faculteiten: die van Rechtsgeleerdheid en de gecombineerde Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte. De rechtenfaculteit werd allengs belangrijker en groeide uit tot de opleidingsfaciliteit van 'voormannen' die in bestuursfuncties zorg droegen voor de politieke en sociale emancipatie van de gereformeerde bevolkingsgroep.⁵ Pas 50 jaar na de stichting kwam er een vierde faculteit bij: die van Wis- en Natuurkunde.

De specifieke doelstelling en het beperkte aantal faculteiten bepaalde uiteraard het type studenten dat aan de vU kwam studeren. In vergelijking met de studentenpopulatie anno 2000 was het een kleine, uitermate homogene groep; de studenten hadden een soortgelijke

religieuze achtergrond en wortelden grotendeels in overeenkomstige sociale milieus: Kuypers 'kleine luyden'. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vrijwel alle studenten lid werden van dezelfde vereniging: het VU-studentencorps met de officiële naam Nil Desperandum Deo Duce (NDDDD; 'onder Gods leiding hoeft men niet te wanhopen') dat kort na de stichting van de VU was opgericht.⁶ Het VU-corps was een gematigde versie van de aan andere universiteiten reeds bestaande corpora met een sterke nadruk op vorming in gereformeerde zin. Dit laatste gebeurde in het kader van 'oratorische verenigingen': gezelschappen waarin werd gedebatteerd over religieuze en maatschappelijke kwesties. De later zo bekende predikant Jan Buskes hield in 1917 als lid van oratorische vereniging FORVM bijvoorbeeld een pleidooi voor de Bond van Christen-Socialisten, een in gereformeerde kring gevoelig onderwerp vanwege de ontoelaatbaar geachte relatie tussen christendom en (antichristelijk) socialisme.⁷ Vrouwelijke studenten kende de VU aanvankelijk nauwelijks: nog in het studiejaar '39-'40 lag het percentage niet hoger dan zo'n acht procent, tegen zo'n 27 procent aan de Gemeentelijke Universiteit (de tegenwoordige UVA).⁸

In 1930 maakte de academische senaat als hoeder van de studententucht bezwaar tegen een afbeelding van de duivel in de corpsalmanak.⁹ Een soortgelijk incident 69 jaar later (de VU-Gebouwendienst liet in november 1999 een affiche van datzelfde corps met daarop de duivel uit de universiteitsgebouwen verwijderen) zou tot de gedachte kunnen leiden dat er in 120 jaar weinig is veranderd.¹⁰ Niets is minder waar. Onder invloed van maatschappelijke veranderingen onderging de VU na het einde van de Tweede Wereldoorlog in razend tempo een metamorfose. Door de groeiende overheidssubsidiëring was de VU in staat om in weinig meer dan een decennium uit te groeien tot een volwaardige universiteit: in 1948 werd de economische faculteit opgericht, gevolgd door de medische in 1950; in loop van de jaren '50 werd bovendien een faculteit van sociale wetenschappen uitgebouwd en de Faculteit der Wis- en Natuurkunde sterk uitgebreid.¹¹ Het aantal studenten groeide sterk door deze schaalvergroting, maar ook door de ontwikkeling van een beurzenstelsel dat studenten uit onbemiddelde milieus in staat stelde om te gaan studeren.¹² De oprichting van andere dan de al bestaande alfafaculteiten en de komst van studenten uit lagere sociale milieus leidde tot een veel meer heterogene studentenpopulatie dan voor de Tweede Wereldoorlog het geval was geweest.

Die studenten kozen bovendien in toenemende mate voor de vU zonder al te veel acht te slaan op haar religieuze karakter. Daarnaast begon de eertijds zo gevreesde secularisering inmiddels onafwendbaar toe te slaan binnen de gelederen van het docentencorps en bereikte zij zelfs de vU-achterban, het gereformeerde volksdeel dat vanouds de hoofdleverancier van studenten was geweest.¹³ Aan een universiteit waar al spoedig niet een tiental, maar honderden docenten werkzaam waren en het studentental van enkele honderden naar vele duizenden groeide, waren dergelijke ontwikkelingen niet langer te sturen. II

Het vU-studentencorps profiteerde aanvankelijk sterk van het toenemende aantal studenten. De groei van de vereniging woog echter niet op tegen de voortdurende ondermijning van haar tot dan toe unieke positie binnen de vU.¹⁴ Onder invloed van de massificatie ging de universiteit de studenten steeds meer diensten (op het gebied van sport, cultuur, studiebegeleiding e.d.) verlenen die voordien tot het domein van het corps hadden behoord. Ernstiger was dat het corps er niet langer in slaagde de overgrote meerderheid van de studenten te verenigen en daarmee gaandeweg zijn legitimiteit als hun voornaamste belangenbehartiger verloor. De georganiseerde vU-studenten raakten in de loop van de jaren '40 en '50 verdeeld over talloze, al dan niet aan de vU gebonden verenigingen met een religieuze, sportieve of gezelligheidsdoelstelling. Daarnaast bleef een groeiend aantal studenten buiten het verenigingsleven. De belangen en achtergronden van de studenten waren inmiddels eenvoudigweg te divers om allen aan één vereniging te binden. Niettemin bleef het vU-corps tot het begin van de jaren '60 de voornaamste gesprekspartner van het universiteitsbestuur en domineerde het de Studentenraad (SRVU), het voornaamste studenteninspraakorgaan.

Als gevolg van de naoorlogse ontwikkelingen was de samenstelling van de vU-studentenpopulatie – evenals die aan de andere universiteiten – omstreeks 1960 ingrijpend veranderd. Steeds meer studenten, afkomstig uit andere sociale en – in toenemende mate ook – andere religieuze bevolkingslagen dan de traditionele vU-studenten, voelden zich niet aangesproken door de oorspronkelijke vU-doelstelling die beoogde kader op te leiden voor de gereformeerde zuil. Zij hadden geen affiniteit met de naar binnen gekeerde, op tradities gestoelde en burgerlijke wereld van het vU-corps en andere studentenverenigingen. Zij zochten op een zakelijke manier naar mogelijkheden om

hun levensomstandigheden (inkomen, huisvesting) te verbeteren en hechten aan maatschappelijke betrokkenheid.¹⁵ Om hun doelen te bereiken streefden deze studenten naar democratisering van de universitaire bestuursstructuur, die zich tot dan toe nauwelijks aan de vergroting en massificatie van de instelling had aangepast. Hun middel was de SRVU.¹⁶ Na jaren van radicalisering kwam in 1969 – zoals elders aan de Nederlandse universiteiten – de escalatie: aan de VU
 12 vond in juni de eerste grote bezetting plaats terwijl op hetzelfde moment werd gedemonstreerd in Assen, waar de ledenraad van de Vereniging voor Hoger Onderwijs op Gereformeerde Grondslag (kortweg 'de Vereniging', het hoogste bestuursorgaan van de VU) bijeen was voor haar jaarlijkse vergadering.¹⁷ Het doel was medebeslissingsrecht.

Dat medebeslissingsrecht kwam er al spoedig, zij het dat het initiatief niet bij de VU lag, maar bij het Ministerie van Onderwijs. Als reactie op de onrust die aan de Nederlandse universiteiten heerste, werd in 1970 de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) van kracht. De wet riep een universiteitsraad als hoogste universitaire bestuursorgaan in het leven. Van deze raad maakten ook studenten deel uit. Aan de VU liep de uitvoering van de wet vertraging op door de bijzondere bestuursvorm van de universiteit. Binnen de nieuwe constructie moest ruimte zijn voor de Vereniging die tot dan toe in laatste instantie de beslissingen had genomen en bovendien werd beschouwd als de voornaamste bewaker van de gereformeerde grondslag.¹⁸ Hoewel de VU in april 1972 haar eerste Universiteitsraad installeerde, zou het nog tot diep in de jaren '70 duren voor er een evenwicht was gevonden tussen VU-traditie en democratisering. Het grootste conflict speelde in de jaren 1975-1977 en ging over de vraag of communisten lid mogen zijn van een VU-bestuursorgaan, aangezien sommigen het communisme onverenigbaar vonden met de christelijke doelstelling van de universiteit.¹⁹ Uiteindelijk verzandde het conflict.

Actievoeren bleef in de jaren '80 en de eerste helft van de jaren '90 een frequent aspect van de studentencultuur.²⁰ Meebeslissen op de universiteit bleek van relatief belang in het licht van de talloze maatregelen die het Ministerie van Onderwijs in deze jaren bedacht om te kunnen bezuinigen op de uitgaven. De onmiddellijke aanleiding voor de bezuinigingsoperaties was de economische recessie. De

overheid zocht echter al sinds de jaren '60 naar mogelijkheden om de snel en onevenwichtig gegroeide universiteiten te stroomlijnen.²¹ Met het inperken van de financiering konden reorganisaties worden afgedwongen. Veel van de maatregelen betroffen de studenten. Hun acties lijken aan de trend van de ontwikkeling weinig afbreuk te hebben kunnen doen: de afgelopen decennia is de studieduur ingekort en de studiefinanciering ingeperkt. Zelfs het medebeslissingsrecht is de studenten met de invoering van de wet Modernisering Universitaire Bestuursstructuren (MUB) van 1997 weer ontnomen.

13

De VU-student anno 2000 lijkt in weinig meer op die van 1880. De studentencultuur is niet langer een van de bredere samenleving afgescheiden elitecultuur maar maakt deel uit van een algemene jongerencultuur die talloze subculturen omvat waar ook studenten uit kiezen en die vaak meer bepalend zijn voor hun identiteit dan het student-zijn.²² Studentenverenigingen zijn er nog steeds, en in steeds groteren getale, maar zij bieden meestal niet meer dan een beperkt segment aan in een breed palet van keuzemogelijkheden, zoals sportbeoefening, reizen, stages, internationale uitwisseling, bijbellezing of gezelligheid met gelijkgezinden in een sociëteit.²³ Bovendien zijn de Amsterdamse verenigingen niet meer aan VU of UVA gebonden, maar staan zij open voor studenten van beide universiteiten én HBO-studenten.

VU-studenten in het jaar 2000. Echt verschillen van studenten aan andere universiteiten doen ze niet. De zojuist geschetste ontwikkelingen sinds de Tweede Wereldoorlog hebben ook aan andere universiteiten plaatsgevonden – zij het meestal met uitzondering van het religieuze aspect. Zijn er nog studenten die hechten aan de religieuze grondslag van de VU? Jazeker, dit geldt zowel voor christelijke als moslimstudenten, zoals blijkt uit enkele van de essays, maar hun aantal valt niet te geven. Om een meerderheid van de studenten zal het niet gaan. Misschien zijn VU-studenten wat religieuzer dan andere studenten, maar hard te maken valt dit niet, aangezien studenten niet verplicht zijn hun godsdienst op het inschrijfformulier in te vullen (en de meerderheid dit daarom nalaat). Waarschijnlijk zijn VU-studenten wat vaker dan elders afkomstig uit allochtone bevolkingsgroepen, maar ook hier geldt: harde cijfers ontbreken. Het VU-beleid richt zich namelijk tegen registratie om discriminatie te voorkomen.

De nieuwe Turkse studentenvereniging Anatolia gaat echter uit van een potentiële achterban van ca. 300 studenten.²⁴

Een boek over VU-studenten. Als studentenpopulatie zijn ze misschien niet langer uitzonderlijk te noemen. Maar de cultuur van VU-studenten is als voorbeeld van de uitermate veelvormige studentencultuur in Nederland anno 2000 zeker de moeite van het beschrijven waard. Dat beschrijven is gedaan door enkelen van de betrokkenen zelf, in de vorm van essays.

Berber Brouwer

Tussen groepsdier en vrije vogel *Over het meisje dat niet wilde kiezen*

Het lelijkste was nog niet lelijk genoeg voor Onze Lieve Heer.

15

Adriaan Morriën¹

Het was alsof hij voor mijn voeten kapot viel. Mijn illusie, bedoel ik, over hoe de vu eruit zou zien. Ik had me niet echt een duidelijke voorstelling gemaakt, maar er zijn bepaalde dingen die je voor zo vanzelfsprekend houdt, dat je er verder niet over nadenkt. Eén daarvan is dat een universiteitsgebouw mooi is.

Ik was met de trein vanuit Groningen gekomen en toen ik aankwam bij station Zuid-wtc zag ik de bovenkant van een gebouw waarop met witte letters 'Vrije Universiteit' stond. Die bovenkant beloofde niet veel goeds. Ik hoopte dat het van dichtbij alsnog een statig oud gebouw zou zijn, maar toen ik sneltram 51 uitstapte, stond ik voor een enorm betonnen blok. Aan de bovenrand, in de buurt van de witte letters, bleek er een vreemd soort blauw monster tegenaan geplakt of gevlogen. De troosteloze aanblik, gecombineerd met de grauwe kleur van de lucht, veroorzaakte bij mij een nogal onaangename Oostblok-déjà vu. Ik was plotseling bang dat de vu me zou opslokken en me vier jaar lang gevangen zou houden in haar glibberige walvismaag, tot ik gehersenspoeld de wijde wereld weer in mocht. Ik weerstond de aanvechting om terug te gaan, hield mijn adem in en spoedde me naar de hoofdingang. Verblind door TL-licht strompelde ik naar de dichtstbijzijnde wc en sloot me daar enige tijd op. Toen daarna de mensa me zelfs geen troost bood, besloot ik te berusten in mijn lot. Ik hoopte dat ik van de vu zou gaan houden, want mensen zeiden ook toen al dat liefde blind maakt en clichés zijn soms waar. Na deze illusie sneuvelden er nog minstens een handvol, want studeren is een beproeving.

Het blauwe monster was de griffioen. Ik was blij dat hij er hing, want ik vind de griffioen een mooi dier, ook al ken ik hem alleen blauw en tweedimensionaal. Het verbaast me trouwens dat de evolu-

16 tie nooit een dergelijk creatuur voortgebracht heeft, want de griffioen heeft niet alleen vier poten, maar ook vleugels en dat lijkt me in overlevingsopzicht een buitengewoon praktische eigenschap. Mijn woordenboek omschrijft de griffioen als 'een mythologisch dier met het bovenlijf van een adelaar en het onderlijf van een leeuw, fel en wreed van aard, thans vooral nog bekend als heraldisch figuur'. Bovendien staat er dat griffioen een synoniem is voor 'grijpvogel'. Grijpvogel vind ik eigenlijk een leuker woord, dus mocht de griffioen weer ter sprake komen, dan noem ik hem grijpvogel. Het leuke is dat grijpvogel ook 'schraapzuchtig persoon' kan betekenen. Het lijkt me een hele belevenis om iemand uit te maken voor grijpvogel. Dat had ik moeten doen toen ik op mijn vijftiende de Volkskrant bezorgde in de villabuurt en in de kerstvakantie bij alle abonnees aanbelde met een nieuwjaarskaartje van de Volkskrant. 'Wat? U geeft maar een gulden? Durft u wel, grijpvogel!', en daarna kwaad weglopen.

Toen ik me onlangs wat uitgebreider in de grijpvogel verdiepte, vond ik een beest met vele gezichten. Net een kameleon. De grijpvogel staat bekend als mythische bewaker van onbekende schatten die iedere binnendringer doodt, maar ook als symbool voor Christus, omdat hij hemel en aarde in zijn lichaam verenigt. Misschien moet ik voortaan een hoofdletter gebruiken als ik over hem schrijf. Op zijn slechtste momenten kan de Grijpvogel zelfs de duivel verbeelden. Hoe dan ook, juist door die ambivalentie past de Grijpvogel goed bij de VU. Want de VU is christelijk, maar vereist geen geloof, en de VU is bijzonder, maar toch gewoon, en ouderwets en tegelijkertijd modern. Dat kun je irritant vinden, of laf en halfslachtig, maar het biedt schimmige personen zoals ik de ruimte om rond te neuzen. Want tegen de onopvallende en misschien kleurloze achtergrond van de grote massa, tekenen de extremen zich duidelijk af.

Toen ik besloot om aan de VU te gaan studeren, was ik er nog nooit geweest. Ik was achttien en behoorlijk naïef en dacht na over mijn toekomst. Er waren op dat moment drie dingen die ik zeker wist: ten eerste dat ik een groots en meeslepend leven wilde leiden, ten tweede dat ik in Amsterdam wilde studeren en ten derde dat ik een vreemde fascinatie had voor alles wat met misdaad te maken had. Ik besloot daarom om Criminologie te gaan studeren en aan de VU kon dat als afstudeerrichting bij de Rechtenfaculteit. Tot dan toe was mijn leven niet bepaald groots en meeslepend geweest, maar ik voelde dat ik het

in me had en dat Amsterdam daarvoor de juiste plaats was. Ik dacht namelijk dat het gebeurde in Amsterdam, maar wat ik van 'het' verwachtte kon ik eigenlijk niet definiëren. Ik vond in ieder geval dat ik erbij moest zijn als het gebeurde.

Wat dat betreft maakte ik trouwens een goede start, mijn eerste dag alleen in Amsterdam. Ik besloot om een wandelingetje te maken door het centrum van de stad en verdwaalde al snel op de Wallen. 'You want cocaine, xтc?' fluisterde een man tegen me op samenzweerderige toon, alsof hij mijn beste vriend was. Ik had geen idee hoe men zich in dergelijke situaties behoorde te gedragen, dus ik glimlachte hem vriendelijk toe en zei 'nee, bedankt hoor' en liep snel door. Een andere vreemde man bleef tot mijn grote verbazing minutenlang naast me lopen en tegen me praten, terwijl ik deed alsof ik hem niet zag en steeds sneller ging lopen. Pas toen ik bijna onder de voet werd gelopen door een stoet voorbij hobbende Japanse toeristen, voelde ik me enigszins gerustgesteld.

17

Ik had een romantisch beeld van het studentenleven, vooral veroorzaakt door de nostalgische verhalen van ooms en tantes die in de jaren zeventig in Amsterdam hadden gestudeerd. Die verhalen klonken alsof er in die tijd een ontwrichtende wervelwind over het land raasde waar iedere zichzelf respecterende student zich moedwillig door liet meesleuren. Mensen hebben soms de neiging om hun verleden te verheerlijken en dat leidde in mijn geval tot het idee dat iedere student toen met grootse zaken bezig was en de wereld naar zich toetrok. Dat beeld bleek niet te kloppen met mijn bevindingen. Zeker niet met mijn ervaringen aan de rechtenfaculteit. Of dat te maken heeft met de vertekende werking van het geheugen of met tijden die veranderen, is me niet geheel duidelijk. Ik denk eigenlijk dat het een combinatie is van beide en dat mijn eigen fantasie er ook een belangrijke rol in heeft gespeeld, maar dat is zo'n flauw antwoord.

Albert W. Musschenga, hoofd van het Bezinningscentrum van de VU en hoogleraar Sociale Ethiek, is een ooggetuige. Hij studeerde van 1968 tot 1975 aan de VU en was in die tijd studentbestuurder in de Universiteitsraad. 'De maatschappelijke betrokkenheid in woorden was vrij groot', vertelt hij. 'De betrokkenheid bij de universitaire democratie was zeker heel groot. Er werd veel meer dan nu gepraat over de maatschappij en wat er allemaal fout was, en hoe het beter kon. Daar besteedde je ook tijd aan. Dat hoorde toen bij het leven van de

linkse student. Gematigd links tot radicaal links was toen wel in de meerderheid, denk ik. Iedere fatsoenlijke student was in ieder geval een beetje links. Ik was een fatsoenlijke student, dus ik was links.'

DE GEBOORTE VAN DE YUP

- 18 *Partijgenoot Bakker voegt eraan toe: 'De studenten die ik tegenkom zijn allemaal gericht op carrière maken. Ik wordt niet goed van die 'driedelige pakken' met hun visitekaartjes.'*²

Het begon al tijdens de introductieweek en het veranderde eigenlijk niet. Uitzonderingen daargelaten natuurlijk.

Mijn mederechtenstudenten hadden het niet zo op extremiteiten en afwijkend gedrag, zo merkte ik al snel. Niet dat ik mezelf doorlopend bezondigde aan excessief gedrag, maar ik zie het graag iets minder tam en gezapig. De meerderheid koos voor een onopvallend bestaan, waarin alleen de eigen vriendengroep reden was voor opwinding. In de eerste jaren woonden ze vaak nog bij hun ouders in Alkmaar of Zaandam en leken niet van zins daarin verandering te brengen. Hun sociale leven speelde zich ook grotendeels daar af en iedere dag reisden ze af en aan met trein of bus. Soms hoorde ik ze 'naar school gaan' zeggen als ze het hadden over college volgen. Met lede ogen zag ik het aan, want het contrast met mijn eigen vrijheidsdrang was groot. Ik besloot dan ook al snel om mijn heil buiten mijn studie te zoeken, maar daarover vertel ik straks meer.

Dat een natuurkundestudent zich niet bezighoudt met de ethische kwaliteiten van de zwaartekracht, kan ik me indenken, want dat is tamelijk zinloos, maar een wet is een menselijk maaksel en dat verandert de zaak. Toch leken mijn medestudenten de wet als een soort dogmatisch nulpunt te beschouwen. De inhoud werd niet ter discussie gesteld en als iemand dat toch deed, hoorde ik veel vermoeide zuchten. De colleges zijn er alleen voor het aanreiken van de instrumenten om wegwijs te worden in de wettelijke doolhof; wie principieel wil zijn of meer wil weten dan nodig is voor het tentamen, doet dat maar in zijn eigen tijd. Dat was de heersende mentaliteit. Een jurist is natuurlijk geen politicus, dat begrijp ik ook wel, en je hoeft ook niet meteen de barricades op of zo, maar een felle discussie op

zijn tijd lijkt me een goede zaak. Dat gebeurde dus niet, tot mijn grote spijt.

Wat wel gebeurde, was dat mijn studiegenoten zich op andere vlakken ontwikkelden. In de loop van hun studie veranderen mensen; ze worden steeds meer wie ze willen zijn, of wie ze niet hadden willen zijn; in ieder geval worden ze volwassener, soms mooier en leuker, soms braver, soms brutaler, en soms wordt al duidelijk zichtbaar in welke richting hun ambities zich ontwikkelen. Zo vormden zich in de loop van mijn studie de yups, althans de yups-in-wording; studenten die zich al tijdens hun studie het uiterlijk en de nonchalante zakelijkheid van een geslaagde jurist aanmeten. Met het zelfvertrouwen van mensen die zeker zijn van een glanzende carrière, haasten ze zich door hun studie. De stap naar het mantelpakje en het driedelige pak is zo genomen, en tijdens gelegenheden als de Juristen-Bedrijvendag wordt deze kleding al door veel studenten gedragen. Waarschijnlijk denken ze dat hun kans op een baan bij de aanwezige bedrijven anders voor altijd verloren is. Ze hebben het ook altijd 'druk, druk, druk', want het is niet stoer om het niet druk te hebben. Een succesvolle student combineert immers studie, bijbaan, een grote hoeveelheid vrienden en een meterslang cv. 19

Dat enorme aantal vrienden ontlenen studenten vaak aan een studentenvereniging. Veel studenten werden in hun eerste of tweede jaar namelijk 'lid'. Unitas en vooral LANX, de verenigingen voor de studenten waar je ook direct aan afziet dat het studenten zijn, namen ieder jaar wel een handjevol studiegenoten onder hun hoede; is het niet hun dispuutstrui, dan is het wel hun accent, hun kapsel of hun bloesje, waaraan je deze studenten herkent. Ook de sportverenigingen mogen niet uitgevlakt worden. Er zijn namelijk meer gezond levende studenten dan vaak gedacht wordt. Vooral studentenroeiverenigingen zoals Nereus of Okeanos zijn geliefd, omdat ze sport en gezelligheid met elkaar combineren. Ideaal dus. Ook de studentes die gezellig samen gaan *steppen* of *BBB'en* (BBB staat voor Benen, Buik en Billen, een doelgerichte vorm van aerobics) in het fitnesscentrum mogen niet vergeten worden. Dit laatste brengt mij tot de volgende observatie: zweet en bier geeft dubbel plezier. De sociëteit van een studentenvereniging is doorgaans zo benauwd en beneveld, dat ik mij meer dan eens heb afgevraagd of het bier of zweet is, dat van de muren druipt.

Cartoon: Anke Brouwer.

IEDERE DISPUUTSTRUI IS ANDERS

Het jaarclubmeisje is, welbeschouwd, tegelijkertijd een manwif en hypervrouwelijk. Enerzijds zien we lang haar met haarspeld tot staart geknoopt, rokjes, pumps, veel make-up. Anderzijds treffen we een hese stem van het roken en het schreeuwen, een verrassend grote alcoholresistentie en ruw gedrag. Een merkwaardig schizofreen fenomeen, dat jaarclubmeisje.

Arnold Jonk, *Arnolds Liefdesgids* (1999)

21

Het probleem is dat je in Amsterdam geen jaarclubjes hebt, noch bij het Amsterdams Studenten Corps (ASC/AVSV), noch bij LANX (vroeger het VU-corps)³. Misschien is dat iets typisch Amsterdams, want bij de corpora in de andere steden bestaan ze wel. Toch komt dit type meisje wel in de corporale werkelijkheid van Amsterdam voor. Het verschil is dat ze zich verzamelen in disputen. Het dispuutssysteem schijnt in de praktijk minder hard te zijn dan het jaarclubjessysteem, waarbij de jaarclubjes in volgorde van populariteit worden ingedeeld. Zelf ben ik een beetje bang voor corpsmeisjes, want ze lijken vaak zo meedogenloos en venijnig. Ik probeer hen daarom zoveel mogelijk te vermijden. Kortzichtig als ik inderdaad kan zijn.

'Normen, waarden, tradities en sigaren en netwerk 'builden' voor de toekomst', zo werd het corps beschreven door een van mijn studerende vriendinnen. Daar moeten we natuurlijk wat genuanceerder over denken, want het is makkelijk om een karikaturaal beeld te schetsen, zeker met Jiskefet⁴ als voorbeeld. Zo heeft het corps een boeiend verleden, waar ik graag even bij zou willen stilstaan. Het corps is van oudsher de speeltuin van de elite, dat de leden wilde vormen tot waardige bekleders van hun toekomstige functies aan de top van de maatschappelijke hiërarchie; het grote Hoe-hanteer-ik-de-macht-en-het-aanzien-die-mij-ten-deel-zullen-vallen-tot-meerdere-glorie-van-mezelf-, God-en-het-Vaderland-stappenplan werd bij het corps dus in de praktijk gebracht. In de vorm van een soort spel, dat tegelijkertijd een parodie was op de burgerlijke samenleving, kwam deze op zichzelf serieuze doelstelling tot uiting. Vandaar de hoge lolligheidsfactor en het overdreven karakter van veel gedragscodes en tradities. Dit alles verklaart veel, maar het roept ook de vraag op of het spelelement niet te serieus wordt genomen en of het corps inmiddels niet vooral zichzelf parodieert.⁵

Het corps eist volledige toewijding en bepaalt voor de leden een groot deel van de werkelijkheid. Ik herinner me een studiegenoot die na lid te zijn geworden van het ASC in twee maanden volledig veranderde; de ontgroening is geen zinloos sadisme, maar vervult wel degelijk een functie. Denk aan een cursus 'survival of the fittest' voor gevorderden; enerzijds leer je om je te onderwerpen en aan te passen, en anderzijds om samen te werken en van je af te bijten.

- 22 Ik stel me voor dat die afgedwongen afzondering de cultivatie van bepaalde eigenschappen in de hand werkt. Denk bijvoorbeeld aan een bepaald accent: wanneer de leden van een groep mensen met een bepaalde accent uitsluitend met elkaar communiceren, dan wordt het accent vanzelf extremer. Net zolang tot er bijna een eigen taaltje ontstaat. In Oost-Groningen heet dat 'knauwen' en bij het corps heet dat 'brallen'.

Maar ach, zo'n strak georganiseerde vereniging scheidt wat duidelijkheid in de chaos. En waarschijnlijk geeft het een veilig gevoel om lid te zijn, net als naar de kerk gaan in Urk, of het lidmaatschap van de communistische partij in het voormalige Oostblok. Net als ieder clubje eigenlijk.

Ginio Beij studeert Rechten aan de VU. Hij is vier jaar lid geweest van LANX. De laatste twee jaar is hij reünist en komt hij nog regelmatig op feesten en andere activiteiten van de vereniging. LANX is van oudsher een VU-vereniging. Tot twee jaar geleden was de naam van de vereniging het VU-corps. Het VU-corps werd kort na de stichting van de VU door Abraham Kuyper opgericht. Alhoewel LANX op dit moment voor een groot deel bestaat uit UVA- en HBO-studenten, is de band met de VU nog steeds hecht. Voor veel leden is het lidmaatschap de voortzetting van een familietraditie.

LANX is niet aangesloten bij de Landelijke Kamer van Corpora. Het is dus niet het corps van Amsterdam, want dat is het ASC/AVSV. Alhoewel er grote verschillen zijn tussen de twee verenigingen, zien veel studenten, overigens met name de niet-leden, LANX als het tweede corps van Amsterdam.

'Ik vind 'corpsbal' een heel negatief woord. Ik denk dat je LANX het beste kunt omschrijven als een vereniging met veel tradities, een rijke historie en natuurlijk veel instroom vanuit familie. Dat zijn elementen die je binnen een corps zou verwachten. Er zijn ook bepaalde disputen die allemaal *jasje-dasje* gaan en strak georganiseerd zijn en waar er van de

leden verwacht wordt dat ze altijd komen en meedoen etcetera. Aan de andere kant zie je dat met die tradities heel flexibel wordt omgesprongen, dat iedereen welkom is en dat veel mensen ook buiten de vereniging een leven hebben. En qua activiteiten heeft LANX ook een duidelijke maatschappelijke kant. Dat zijn juist dingen die niet typisch corporaal zijn. LANX heeft een echte corpsballenvleugel en ook een, ik zal niet zeggen normalere, maar een hele andere kant. De leden zijn een redelijke doorsnee van wat er op de universiteit rondloopt. Het is een hele evenwichtige vereniging wat dat betreft. Je ziet er echt van alles rondlopen en dat is juist het aardige. Het is wel opvallend dat de helft van de LANX-leden bestaat uit rechten- en economiestudenten. Onder biologie- of letterenstudenten bijvoorbeeld is het minder gebruikelijk om bij een vereniging te gaan.'

23

'Je ziet wel wie lid is en wie niet. Op de VU kom je elkaar altijd wel tegen. Op bepaalde verdiepingen van de bibliotheek zitten altijd wel mensen waar je zo bij kunt aanschuiven. Op de dertiende verdieping zit een dispuut en op de zesde zijn ook altijd wel mensen. Als je de bibliotheek binnenkomt en je ziet een groepje, dan weet je meteen: 'O ja, dat zijn die mensen van dat dispuut'.'

'Er wordt toewijding van je verwacht, maar ik denk dat dat helemaal niet slecht is. Als de leden het allemaal maar een beetje laten hangen, dan heb je daar als organisatie niks aan. Daardoor is de vereniging nog altijd heel stabiel. Dat je niet met z'n zessen bij de borrel zit, terwijl er dertig mensen lid zijn van een dispuut. In het eerste jaar wordt die aanwezigheid en toewijding heel erg gestimuleerd. Dan moet het verenigingsgevoel toch groeien.'

'In het begin vond ik het minder leuk dat ik nogal wat arrogante mensen tegenkwam en dat er in bepaalde dingen een wat streberige sfeer heerste. Maar dat zie je bij allerlei studentenverenigingen. Aan de andere kant zie je soms dat mensen die heel verlegen begonnen, later de grootste blaters of de snelste jongens en meisjes worden; dat ze op een gegeven moment echt van zich af gaan bijten. In die zin wordt er bij de vereniging veel uit mensen gehaald.'

'Je bouwt natuurlijk ook een netwerk op. Ik denk dat dat ook wel verstandig is. Je verenigt het aangename met het nuttige. Niet om jezelf omhoog te praten, dat je mensen als trapje gebruikt, maar meer om de wegen te leren kennen om dingen te kunnen doen en te bereiken. Via LANX ben ik al in mijn eerste jaar in de IDEE-commissie (de introductiecommissie van de VU voor eerstejaars studenten - red.) terecht gekomen. Als je veel

gedaan hebt, heb je natuurlijk bij een werkgever ook een voorsprong.'

24 'De corporale elementen zijn bij het ASC verder doorgevoerd dan bij LANX. Dus meer tradities, meer instroom vanuit familie, er wordt meer inzet van je verwacht, et cetera. Het ASC is ook groter en heeft een hardere groentijd. Bij ons is de ontgroening toch meer een studentengrap waar je achteraf om kunt lachen, maar bij het ASC lijkt me dat moeilijker. Een vriend van mij die lid is van het ASC, vertelde bijvoorbeeld dat ouderejaars tijdens de groentijd een ring in een grote vuilniscontainer gooiden en dat de *foeten* (aspirantleden – red.) niet terug mochten komen voordat ze die ring gevonden hadden. Dat gaat mij echt te ver. Het ASC is echt Jiskefet: de Lullo's en Van Binsbergens. Je kunt er natuurlijk niet alleen dat stempel op drukken, want er zijn genoeg mensen die zich niet zo gedragen, maar het is wel een feit dat veel mensen om die reden kiezen voor die club. Er heerst een cultuur waardoor mensen uit elitaire gezinnen daar naartoe gaan. Ik denk inderdaad dat als je die mensen wilt tegenkomen, dat je dan bij het ASC moet zijn, en ook bij LANX. Dat is gewoon zo. Vooral bij bepaalde disputen van het ASC oordelen mensen misschien harder over elkaar en ze zijn meer op uiterlijk dan bij andere verenigingen. Andere verenigingen zijn misschien opener. De cultuur is ook veel meer vastgelegd daar. Er is toch wel een soort machocultuur, een soort bewijscultuur. Dat speelt natuurlijk wel. Dat leidt er ook toe dat mensen met hun ellebogen gaan werken.'

EEN KAMER MET IDEALEN

Een wetenschapper, waarvan ik de naam nooit heb geweten, beweerde eens dat zich dagelijks in ieders hoofd symptomen van elk psychiatrisch ziektebeeld afspelen. Iedereen kent dus zijn neurotische en schizofrene momentjes, meent hij. Bij veel mensen durf ik dat in twijfel te trekken, maar N. kwam behoorlijk in de richting. Ze was onnavolgbaar en leek te balanceren op de rand van waanzin, maar op een innemende manier. Bovendien was ze nooit saai en durfde ze meer dan ik. Daarom waren we vriendinnen.

Op een dag werd N. verliefd op een bestuurslid van de SRVU, de studentenvakbond van de VU. Toen hij een promotiepraatje op ons losliet tijdens een ledenwervingsactie, ontdekte ze dat ze een zwak had voor jongens met principes en lang blond haar. Hij nam ons mee

naar het onderkomen van zijn vakbond en zo begon een nieuw tijdperk.

Ik was net begonnen met studeren en het bestaan van de SRVU was tot dan toe volledig aan me voorbij gegaan. Ik was dus niet bevooroordeeld bij mijn eerste ontmoeting, maar een karikatuur bleek snel gevormd. Zeker in mijn geval. Ik was in die tijd een verlegen Gronings meisje en vreemd genoeg uitte zich dat in een soort misplaatste arrogantie. Dat is een vorm van zelfbescherming waarin ik heel ver kon gaan. In mijn hoofd voltrok zich het vonnis en het oordeel was vernietigend; ik degradeerde de SRVU tot een hangplek voor wereldvreemde types met een gebrek aan relativiseringsvermogen; een groepje relikwieën uit een ver links verleden, wanhopig proberend om een aftakelende droomwereld in stand te houden. Toch bleef ik, door omstandigheden gedwongen, want N. bleef ook en we waren onafscheidelijk. 25

De SRVU was op dat moment bezig met de voorbereidingen van een bezettingsactie. Wat de reden was van de bezetting weet ik niet meer, maar het gebouw van de PvdA was het doelwit. Met tegenzin liet ik me overhalen om mee te helpen en zo werd ik ingewijd in de wereld van spandoeken en leuzen. En geloof me, het bedenken van een goede leus is moeilijker dan je denkt.

Een goede leus is goud waard; de pers fotografeert graag spandoeken. Denk dus goed na voordat je de verfkwast ter hand neemt. Kort gezegd komt het hierop neer: hoe minder woorden je gebruikt, hoe beter; schuw geen krachttermen en probeer niet genuanceerd te zijn, want dat komt later wel, en wees grappig; de beste leus is een woordgrap. Denk aan 'Ritzen ontspoord' als het gaat om de OV-jaarkaart, of 'vU kortwiekt studenten' als de studenteninspraak onder druk staat. Overigens is in het tweede voorbeeld de verwijzing naar de griffioen misschien iets te cryptisch, en dat is een van de valkuilen voor de actievoerder. Regel één uit het ongeschreven handboek voor leuzen en persberichten luidt dan ook: studenten en journalisten zijn dommer dan je denkt. Regel twee is dat ze ook te lui zijn om zich ergens in te verdiepen. Zorg dus dat in een oogopslag duidelijk is waar je actie om draait.

Maar goed, nog één keer terug naar N., want ze verdient mijn dankbaarheid. Haar liefde voor de blonde vakbondsprins bleef nog enige

maanden doorzeuren en zo gebeurde het dat ik langzamerhand mijn beeld van de SRVU bijstelde. In mijn tweede studiejaar was ik zelf bestuurslid.

Iedere SRVU'er is op zijn manier een buitenbeentje. Er is geen dominante levensstijl of gedragscode. Integendeel, anders zijn is leuk en verschillen worden gecultiveerd. Van republikein tot monarchist, van SP tot D66, van kerkganger tot atheïst en van yup tot kraker; ze zijn er allemaal. Toch is de SRVU geen willekeurig samenraapsel van mensen. De overeenkomsten liggen op een ander vlak. Denk aan politieke interesse en betrokkenheid, soms een voorliefde voor actievoeren en het verlangen om iets 'goeds' te doen. SRVU'ers zijn ook vaak enigszins recalcitrant, anti-autoritair en bovenal eigenwijs; discussiëren is een sport en meningsverschillen worden gekoesterd. Maar wie denkt te weten wat goed is voor 'de student', terwijl een groot deel van de studenten de SRVU niet kent, laat staan geïnteresseerd is in de werkzaamheden, moet wel overtuigd zijn van zichzelf. Van oudsher zijn er binnen de studentenvakbond twee groepen: de *fundi's* en de *realo's*. Dit is authentiek vakbondsjargon en vergt enige toelichting. Ik waag me niet aan een betere definitie dan deze: 'Een Fundi laat zich het best omschrijven als een star persoon met een zekere neiging tot complot-denken, vast in de principes en over het algemeen van het politiek correcte soort en geneigd tot harde actie. Een Realo is een opportunist met een voorliefde voor structuur, heeft een aanleg om tegen de macht aan te schurken en om niet al te snel in actie te komen.'⁶ De scheidslijn tussen de twee groepen is diffuus en niet iedereen is makkelijk in te delen, maar met name wanneer zich de vraag aandient of er actie gevoerd moet worden en zo ja, wat voor actie, worden de verhoudingen duidelijk. De fundi is altijd links-er en denkt al snel aan demonstraties en bezettingen. De realo legt liever eerst het hele diplomatieke traject af en ziet doorgaans meer in de handtekeningenactie.

Soms viel me op dat een SRVU'er die tijdens een vergadering blaakte van zelfvertrouwen, ineens werd bevangen door verlegenheid wanneer er een persoonlijker gesprek dreigde te ontstaan. En van sommige SRVU'ers vroeg ik me af of er leven was buiten de SRVU. Dit is geen algemeen kenmerk van de SRVU'er, maar bij ledenvergaderingen van de Landelijke Studentenvakbond (LSVB; een federatieve organisatie die wordt gevormd door de plaatselijke bonden zoals SRVU) bekroop

me vaak een ongemakkelijk gevoel. Sommige lidbonden leken een verzamelplaats voor sociale probleemgevallen; alsof studentenpolitiek een substituut was voor wat er op andere vlakken miste. En dat is treurig, omdat het tekenend is voor de mentaliteit van veel studenten. Ook aan de vu. Politiek voor de sukkel, voor de mensen die blijkbaar niets beters te doen hebben. De srvu'er weet wat ik bedoel, want werwingsacties zijn vaak pijnlijke aangelegenheden, met name aan de 'rechtse' faculteiten, zoals Economie. Want meer nog dan de rechten-
 faculteit, is dat het domein van de premature yups. Denk aan de volgende conversatie:

27

'Hallo, ik ben van de srvu. Mag ik je iets vragen?'

'Mmm, alleen als het niet te lang duurt. Waar gaat het over?'

'Over de ov-jaarkaart. Die dreigt namelijk te worden afgeschaft en daarom is er morgen een demonstratie. Er moeten zoveel mogelijk studenten komen, want misschien kan het nog worden voorkomen.'

'Zo zo, een demonstratie dus. Ik doe niet aan demonstraties. Bovendien heb ik morgen een lunchafspraak.'

'Maar vind je de ov-jaarkaart dan niet belangrijk?'

'Net of een demonstratie daar iets aan kan doen. Het is toch allemaal een kwestie van geld. Ze zijn daar in Den Haag echt niet geïnteresseerd in zo'n studentenoptochtje.'

'Hoezo, je kan op die manier toch de aandacht vestigen op het probleem?'

'Ja ja, dat zal wel, maar ik geloof er niet in. Ik kan mijn tijd beter besteden.'

'Oké, nou, dan ga ik maar weer verder.'

'Ja, doe dat, en veel succes nog met je demonstratie.'

LINKSAF SLAAN EN KRAKEN

And is not out modern history, my brothers, the story of brave malenky selves fighting these big machines?

Anthony Burgess, *A Clockwork Orange* (1962)

Een kraker is een zeldzaam verschijnsel aan de vu en ik vermoed dat zijn levenswijze er regelmatig op veel weerstand stuit. Studerende krakers kiezen meestal voor de uva. Waarschijnlijk komt de cultuur

Linda Coenen (foto: Yvonne Compier).

van de UVA meer overeen met de linkse beweging. De UVA heeft een vrijere, ongedwongen sfeer, terwijl de VU bekend staat als ordelijker en minder progressief. De SRVU neemt echter sinds jaar en dag een pro-kraak-standpunt in en meerdere SRVU'ers wonen zelf in een kraakpand.

Kraaken is niet alleen idealisme of praktische noodzaak, maar bovenal een levenswijze die gelijkgestemden een onderkomen biedt. Soms slaat idealisme door in rechtlijnigheid en lijkt actie meer een spel dan een middel, maar er is grote onderlinge loyaliteit, solidariteit met de maatschappelijke underdog en de bereidheid om weinig bezit met elkaar te delen. En dat zou ik meer willen zien, ook bij mezelf. Bovendien moet het kraakfeest gekoesterd worden en is de kraakscene een voedingsbodem voor culturele activiteiten, die misschien anders niet zouden zijn uitgevoerd wegens gebrek aan geld en onderkomen.

29

Grof generaliserend zijn er drie typen krakers:

- De *hardcore* kraker: fulltime actievoerder, schuwt harde actie niet, is in het bezit van bivakmuts, noemt zichzelf Marxist, anarchist of autonoom, prefereert zwarte kleding, ziet de politie als vijand en gelooft in kapitalistische samenzweringen. Hieronder bevinden zich ook de authentieke punks, inclusief veiligheidspelden en hanekammen. Dit zijn de 'echte' krakers, de voorhoede van de kraakacties. De vraag rijst in hoeverre iemand paranoïde is wanneer hij denkt dat zijn telefoon permanent wordt getapt door de politie.
- De hippie: altijd relaxed, op het lethargische af, is vaak stoned, zeer ruimdenkend en diepzinnig, heeft dreadlocks en fleurige kleding (tweedehandsjes van het Waterlooplein of Ruigoord) met oosterse accessoires, wordt vaak gesignaleerd met *didgeridoo*, leidt een nomadisch bestaan, heeft minstens één keer door Azië gereisd en daar veel van geleerd, en baalt ervan dat hij Woodstock niet heeft meegeemaakt. De kans hieronder VU-studenten aan te treffen is vrij klein. Het ADM-terrein, Ruigoord, Rijkshemelveerdienst en Elphouse zijn de voornaamste gekraakte hippie-oorden in Amsterdam en omstreken.
- De gelegheidskraker: kraakt omdat het zo uit kwam en lekker goedkoop is. Kan iedereen zijn, maar geen corpsbal of VVD'er.

Linda Coenen (23) studeert Psychologie aan de VU. Ze woont samen met vijf anderen in een pand in de Wagenstraat dat ruim drie jaar geleden

gekraakt werd. De toenmalige eigenaar van het pand was Bertus Lüske, de Dreverhaven van de Amsterdamse woningmarkt. Lüske is speculant; een handelaar in onroerend goed die panden koopt met de bedoeling om ze bij waardeestijging weer te verkopen. Inmiddels is het pand in de Wagenstraat gekocht door een woningbouwvereniging en zijn Linda en haar huisgenoten in onderhandeling over legalisering van het pand. Dat wil zeggen dat ze waarschijnlijk binnenkort gaan huren van de woningbouwvereniging.

Linda: 'De vorige eigenaar zou waarschijnlijk niet akkoord zijn gegaan met legalisering. Dat is ook de kritiek van de kraakbeweging op speculanten; zij gebruiken woonruimte om er geld mee te verdienen en niet om er mensen in te laten wonen, terwijl er een enorme woningnood is in Amsterdam.'

'Via de SRVU leerde ik mensen kennen die actief waren in de kraakwereld. Ik wilde omgaan met mensen die verder keken dan hun studie of de bierpul lang was. Daarom werd ik ook actief bij de SRVU. Omdat ik het spuugzat was op Uilenstede, heb ik gevraagd of ik hier kon komen wonen. Op dat moment wist ik weinig over kraken, maar ik leerde al snel dat krakers een politiek boodschap hebben. Krakers willen duidelijk maken dat wonen een recht is en dat het onacceptabel is dat mensen panden gebruiken om geld mee te verdienen en er verder niet meer naar omkijken.'

'Ik vond het een enorme schok om te ervaren wat het is om te maken te krijgen met een malafide huiseigenaar en de schandelijke dingen die er gebeuren op de Amsterdamse woningmarkt. De gemeente Amsterdam doet ook te weinig aan het oplossen van de woningnood. Amsterdam is natuurlijk een drukke, volle stad, maar door dergelijke praktijken wordt het alleen maar moeilijker om aan een woning te komen en de belangrijke oorzaak die daaraan ten grondslag ligt is het feit dat mensen geld willen verdienen.'

Er zit een heleboel ander verzet in de kraakbeweging, het gaat verder dan alleen de huisvestingsproblematiek. Dat is een symptoom, waarvan de oorsprong wordt gezocht in de manier waarop de samenleving in elkaar zit. Want de samenleving wordt gedreven door kapitalisme. Vooral het linkse idealisme bindt de mensen tot een soort beweging, niet het feit dat ze in een kraakpand wonen. Men wil niet accepteren dat de samenleving hun een bepaalde levensstijl oplegt. Hoe het dan wel zou moeten, daarover verschillen de meningen. Er zijn veel anarchisten, maar ook Marxisten en socialisten.

Linda: 'Die levensstijl maakt het tot een subcultuur. Men heeft eigen muziek, zoals punk, eigen sociale gelegenheden, kroegen enzo. Ook collectiviteit is kenmerkend. Het delen van voorzieningen zoals een computer of een bakfiets, het samen koken, het samen beheren van een financieel budget. Je bent bijna een soort gezinnetje. Het is een verzet tegen de individualisering van deze samenleving. 'Eigendom is diefstal' is een leus die je weleens hoort. Dat is natuurlijk een beetje overdreven, maar het is wel kenmerkend dat je dingen deelt. Ook als een vorm van sociale verantwoordelijkheid. Dat mensen met weinig geld mee kunnen eten.'

31

Sommige krakers zijn een beetje achterdochtig en hebben per definitie een wantrouwen voor alles wat met de overheid te maken heeft. Maar de meerderheid staat wel open voor een gesprek of voor steun vanuit de politiek. Het poldermodel heeft ook zijn uitwerking gehad op de kraakbeweging. Krakers laten zich minder snel provoceren en reageren minder snel met geweld dan vroeger.

Linda: 'Als krakers vinden dat er onrecht plaatsvindt kunnen ze wel heel onredelijk worden. Hoever ga je als je wordt aangevallen door een malafide huiseigenaar en zijn knokploeg; dat zijn dilemma's waar je voor komt te staan. Er zijn natuurlijk ook regelmatig botsingen met de politie. Bij een kraak komt soms geweld kijken. Als er bijvoorbeeld een deur ingetrapt of een raam ingeslagen moet worden, kan dat agressief en provocerend overkomen. Het kraken van een pand dat al meer dan een jaar leeg staat, is legaal, maar het openbreken zelf is wel illegaal en als de politie dan wil ingrijpen, wordt dat niet gepikt door de aanwezige groep krakers. Een ontruiming is een manier om aandacht te vragen in de pers, maar ook een principiële keuze. Je laat zien dat je niet toegeeft, je houdt vast aan je standpunt. Het is sociaal onrecht, er wordt hier ontruimd voor leegstand. Dat principieel vasthouden aan een standpunt, daarin verschilt de kraker van de gewone burger.'

'Als je aangeeft dat je van goede huize komt, wordt je vrij snel opgenomen in de kraakwereld. Oftewel, je hebt een beetje hetzelfde gedachtegoed, je bent kritisch en kunt meepraten in de discussie over wat er fout is in deze samenleving. En je moet ook links zijn. Als je wilt gaan kraken, dan kan dat, maar dat is iets anders dan opgenomen worden in de kraakwereld. Die heeft een eigen cultuurtje en daar moet je je in thuis voelen.'

'Er zijn verschillende subgroepen. Je hebt bijvoorbeeld de autonomen. Ze hebben vaak een baantje of studeren, maar ze willen niet afhankelijk zijn van de kapitalistische samenleving. Het zijn mensen die een pand ook

willen verdedigen, die het allemaal vrij serieus opvatten. Ze zijn ook vaak een beetje macho. Je hebt ook de bierpunks en de hippies. De autonomen geven vaak af op de hippies; dat ze alleen maar bezig zijn met muziek of schilderijen maken en verder niets zinnigs doen.'

32 'De kraakbeweging heeft eigen uitgaansgelegenheden, zoals de Vrankrijk en het Entrepotdok. Omdat het een eigen wereldje is, een eigen *scene*, kennen veel mensen elkaar. Je weet dat je bepaalde dingen gemeenschappelijk hebt, niet alleen muziek. Je deelt een bepaalde ideologie. Wat ik mis in andere uitgaansgelegenheden is het feit dat je weet dat je onder eigen publiek bent. Het is ook minder oppervlakkig. Als je wilt kun je met mensen een inhoudelijke discussie aangaan. Het vrije en ongedwongene en natuurlijk het alternatieve is kenmerkend. En dat je niet zo snel aangekeken of afgekeurd wordt op wat je wel of niet aanhebt. Het gaat er meer om wat je zegt als je met iemand in gesprek bent. In een gewone uitgaansgelegenheid ben ik altijd op mijn hoede als een jongen mij aanspreekt, omdat ik erop voorbereid ben dat hij mij probeert te versieren. Als je in de Vrankrijk of het Entrepotdok met iemand praat, hoeft dat helemaal geen versierpoging te zijn. Het is gewoon relaxter.'

EEN BLOKKENDOOS MET STUDENTEN

Uilenstede is een verzameling studentenflats in Amstelveen; drieduizend studenten en andere mensen met weinig geld, op een beperkt aantal vierkante meters. Vanaf de vu is het drie haltes met de tram richting Amstelveen. De bewoners hebben een kamertje op een 'eenheid'; een gang met minstens tien andere bewoners. Met hun eenheidsgenoten delen ze een woonkeuken en in de meeste flats ook een badkamer.

Op aandringen van mijn ouders schreef ik me in voor een woning op Uilenstede en zo kwam het dat ik daar gedurende het eerste jaar van mijn studie woonde. Ik kende nog niemand in Amsterdam en op Uilenstede zou ik in ieder geval altijd gezelschap hebben. Dat is een veilig idee. En zo zijn er meer voordelen, maar na een jaar besloot ik dat het tijd was om te verhuizen, omdat ik niet meer in staat was de nadelen te relativeren; denk aan onverdraaglijke lelijkheid en een chronisch campinggevoel.

Rutger Kroon en Susanna Seitz (foto: Yvonne Compier).

Susanna Seitz en haar vriend Rutger Kroon wonen vlak bij elkaar op Uilenstede. Susanna studeert Psychologie aan de vU en Film- en Televisiewetenschappen aan de uva. Rutger, ook bekend als dj Tarantino, studeert Rechten aan de vU. Ze verhuisden naar Uilenstede zonder hoge verwachtingen, maar vonden het leuk genoeg om er langere tijd te blijven wonen.

34 Rutger: 'In het begin dacht ik dat Uilenstede niks was. Vooral door verhalen van mensen; Uilenstede, daar wil je niet wonen. Bovendien is het niet in Amsterdam. Maar ik vind dat je er wat van moet proberen te maken. Je weet dat je er voorlopig niet weg bent. Op een gegeven moment kom je erachter dat het eigenlijk heel erg leuk is, omdat er een gigantische groep jonge mensen bij elkaar woont, waarvan een deel het daar ook leuk wil hebben. Met die mensen kan je allerlei dingen organiseren. Je ziet allemaal initiatieven en dat maakt het leuk.'

Susanna: 'Er is bijvoorbeeld een filmhuis en een cultuurcentrum (De Griffioen – red.) met cursussen en theater en dat soort dingen. Dat is allemaal vlakbij en echt leuk. Je kunt er ook dingen doen voor jezelf; er zijn oefenruimtes en zo.'

Rutger: 'Er zijn echt allerlei voorzieningen. Je hebt café Uilenstede, 'de soos' in de volksmond, je hebt Uilenpop, een jaarlijks terugkerend popfestival, er is een eigen televisiezender, Uilen tv, die door studenten bedacht is, en natuurlijk de activiteiten in het cultuurcentrum. Je ziet eigenlijk een tweedeling: mensen die het koste wat kost niet naar hun zin willen hebben, omdat het niet stoer is om het naar je zin te hebben op Uilenstede, en je hebt de rest. Die kennen elkaar ook allemaal. Dat is gewoon heel erg gezellig.'

Susanna: 'Dat zie je ook als je een feest geeft. De mensen die het leuk willen hebben, die komen en de rest denkt: 'Een feest op Uilenstede? Dat kan niet leuk zijn''.

Wat zijn jullie eigen activiteiten op Uilenstede?

Rutger: 'Ik ben één van de initiatoren van The Lounge. We hadden het gevoel dat er op Uilenstede te weinig te doen was op het gebied van dansmuziek. Er was een popprogrammering in het cultuurcentrum, maar de animo daarvoor was sterk tanende. Misschien slaat dansmuziek wel gigantisch aan, dachten wij, misschien is er wel een gigantisch potentieel aan dj's. Ik ben zelf ook dj, en het leek mij leuk om met mensen met dezelfde interesse in contact te treden. The Lounge kreeg de vorm van een wekelijkse open draaiavond. De ruimte werd een soort relaxruimte, waar mensen konden 'loungen' op banken en waar de draaitafels open stonden voor

iedereen die dat maar wilde. Dat is natuurlijk heel leuk voor beginnende dj's die nog niet weten hoe ze zichzelf moeten verkopen. Het sloeg ontzettend aan, vanaf het begin kwamen er meer dan honderd mensen per avond.'

Susanna: 'Ik doe samen met een paar anderen de aankleding van The Lounge. Decorstukken enzo, die maken we zelf.'

Zijn er dingen die niet leuk zijn aan Uilenstede?

Susanna: 'De zooi op sommige eenheden. Soms is het gewoon heel erg vies; niemand kent zijn verantwoordelijkheden. Dat is een groot nadeel. Bij sommige eenheden is het echt ontzettend vies, zoals bij een eenheid die net om die reden ontruimd is. Bij ons af en toe ook en dat is geen pretje. En het gebrek aan privacy is een nadeel, maar het is meestal wel heel gezellig.'

Rutger: 'De woonsituatie kan leuk zijn, maar dat hangt helemaal af van de mensen met wie je op een eenheid woont. Ik woon met vijftien andere mensen op een eenheid en ik voel me echt gezegend dat mijn eenheid altijd zo schoon is. Bij een zelfstandige woning heb je alles natuurlijk zelf in de hand, maar op Uilenstede moet je niet de illusie hebben dat je ook maar enige verandering kan aanbrengen.'

Heeft een eenheid een eigen cultuur waarin hij verschilt van andere eenheden?

Susanna: 'Ja, zeker. Als je op Uilenstede komt wonen, kun je kiezen tussen een stuk of vijf eenheden. Als er in een van die eenheden mensen zitten te blowen en jij houdt niet van blowen, dan kies je die kamer natuurlijk niet. Zo worden die verschillen in stand gehouden. Blowers zoeken blowers op.'

Rutger: 'Ik had ook een rijtje kamers, een stuk of zes, en bij vijf van de zes kamers was het gewoon tuig dat de deur open deed. Ik ben geen tegenstander van blowen, maar als mensen overdag in de keuken zitten te blowen, dan hoeft het van mij al niet meer. Er sprak gewoon een sfeer uit van niks doen, van verloedering.'

Susanna: 'Nihilisme.'

Rutger: 'Precies. De mensen die er het vaakste zijn, die dus het minste te doen hebben, bepalen de sfeer op een eenheid. Dat is het probleem.'

Susanna: 'Mij is het ook gebeurd. Ik had een bepaalde eenheid uitgekozen, maar na een tijdje kwam ik erachter dat mijn eenheidsgenoten alleen maar zaten te blowen in de keuken en dat de afwas zich opstapelde. Ik hield het niet meer uit en toen ben ik verhuisd. Wij hebben nu best veel

meisjes op de eenheid en als er dan weer zo'n meisje naar een kamer komt kijken, zeg ik wel eens dat onze eenheid heel vies is en ook niet echt gezellig. Dat is op zich ook wel zo, maar als er iemand komt kijken die ik heel aardig vind, zeg ik dat onze eenheid heel leuk is.'

Rutger: 'Hoe kan je nou op het eerste gezicht zien of iemand leuk is? Iedereen moet een eerlijke kans krijgen.'

36 Susanna: 'Ja, maar ik wil gewoon een leuke eenheid. Ik wil eens een keer een gezellige jongen.'

Rutger: 'Dit soort praktijken komen dus voor, blijkbaar. De cultuur op een eenheid is heel sterk. Dat kan heel gunstig zijn, of juist niet, kijk naar die eenheid die net ontruimd is. De cultuur bleef hetzelfde, want er kwam alleen maar tuig bij; tuig voelt zich aangetrokken tot ander tuig. De enige oplossing is dan blijkbaar om de hele toko leeg te spuiten en er compleet nieuwe mensen neer te zetten.'

Is er zoiets als een typische Uilenstede-student?

Susanna: 'Uilenstede-bewoners kunnen goed met anderen samenleven. Mensen die bij mij op bezoek komen vragen me weleens hoe ik in Godsnaam zo kan leven. Ik ben het gewend, ik heb me aangepast.'

Rutger: 'Je hebt een aantal stereotypen. 'Jumping Amstelveen': dat er op Uilenstede veel suïcidale types zijn. Ik heb er zelf nooit iets van gemerkt. Er wonen veel mensen die net zijn begonnen met studeren en nog een beetje in de verkennende fase zitten. Een deel daarvan stroomt door naar de Uilenstede-clan en een gedeelte gaat zo snel mogelijk weer weg. Mensen die er blijven wonen hechten aan een sterk sociaal vangnet. Je weet dat je op Uilenstede eigenlijk nooit alleen hoeft te zijn. Alternatieve mensen heb je er wel veel, denk ik. Maar ja, wat zijn alternatieve mensen? Elke eenheid heeft ook zijn eigen eenheidsgek. Dat is vaak een gesjeesde student.'

Is er romantiek op Uilenstede?

Rutger: 'Er is een eenheid die erom bekend staat dat iedereen minstens twee ex-en heeft op diezelfde eenheid. Er vinden hele relatiesessies plaats in de keuken. Je hebt natuurlijk altijd dat als je zoveel jongens en meisjes bij elkaar zet dat er dan weleens wat gebeurt. Bronstige studenten in de seksuele bloei van hun leven.'

Zijn er vaak problemen op eenheden?

Rutger: 'Ja, 'tuurlijk. Waar gehakt wordt, vallen spaanders, zeg ik altijd maar. Wat je altijd ziet is conflicten tussen mensen die niet meer studeren, maar werken, en mensen die nog studeren en keten. Ik vind eigenlijk dat

je, zodra je bent afgestudeerd en een baan hebt, niks meer te zoeken hebt op Uilenstede. Dan is de woonsituatie niet meer geschikt voor jouw leefpatroon. Werkende mensen moeten iedere dag vroeg opstaan, en verwachten dat de hele eenheid zich daaraan aanpast. Dat is gewoon een illusie en daar komen dan weer allerlei irritaties en conflicten uit voort. Als je op Uilenstede woont, moet je gewoon toleranter zijn dan wanneer je in een keurig burgermansflatje woont. Je kunt je tegen de muur doodvechten of je kunt gaan verhuizen. Dat laatste lijkt me slimmer.'

37

DE KRACHT VAN DE DUISTERNIS

Am I a goth? Yes, if you are asking whether I understand and share the somber, morbid mood that permeates the literature of Byron, Shelly and Poe. Yes, if you are asking if I wear black everyday and avoid the sun like a plague. Yes, if you are asking if my parents worried about me throughout my entire teenagehood and still worry about me now, because I do not fit the mold into which they tried to shape me. Being goth almost seems like group introversion. It is an understanding and appreciation for the beauty of the night. Moonlight brings out things that you would never be able to appreciate under sunlight.

Sable Wharton⁷

Nonchalant leun ik tegen een muurtje en kijk naar de dansende mensen om me heen. Ik vraag me of mensen elkaar hier versieren, en hoe dat in zijn werk gaat. Een paar minuten later dient het antwoord zich aan. Een langharige jongen met een bleek gezicht, en donkerrode lippen komt naast me staan.

'Hoi. Eh, heb jij misschien oogpotlood bij je?'

'Nee, sorry, ik gebruik geen oogpotlood.'

'Of vind je het zo ook wel goed?' Hij kijkt me indringend aan terwijl hij het zegt. Hij praat op een bijna plechtige toon, alsof hij mij onderdeel wil maken van een film die zich in zijn gedachten afspeelt en waarin hij de hoofdrol vervult.

'Het lijkt me inderdaad niet nodig.'

'Wat doe je eigenlijk?', vraagt hij.

'Ik kijk een beetje naar de mensen. En wat doe jij?'

'Ik kijk naar jou.'

'O.' Ik glimlach afwezig en ontwijk zijn blik. *'Ik kijk nu trouwens naar*

Cartoon: Anke Brouwer.

dat meisje daar met dat roze lakleren pakje. Het meisje dat ik bedoel lijkt een soort Vampirella, of een SM-fantasie over Madame Medusa in lakleer. Ze danst schokkerig en met een extatische blik. De muziek roept op tot overgave. Bezwerend beweegt ze met haar armen, alsof ze een ritueel uitvoert.

'Vind je haar aantrekkelijk?' vraagt hij.

'Nee, niet mijn type. Jij wel?'

'Nee, niet echt. Jij bent nonchalanter, daar hou ik van. Wil je iets drinken?' 39

'Nee dank je, ik ga zo weg, denk ik.' Ik wordt onrustig van hem. Hij vraagt of hij me nog mag zoenen, in mijn hals. Dit is het moment van de Dracula-déjà vu. *'Nee, nee, vanavond niet'*, zeg ik tegen hem en meng me weer tussen de mensen in het zwart.⁸

Een Gothic-feest is niet zozeer een groepsgebeuren, want de aanwezigen zijn in de eerste plaats met zichzelf bezig. Het is eerder een collectieve egotrip; een verzameling losse individuen met dezelfde liefhebberij.

goths worden vaak vleermuizen genoemd. Vanwege hun lijkbleke gezichten en zwart beschilderde ogen en wijde Middeleeuwse gewaden. Alhoewel er veel meer uiterlijke variaties zijn, zoals Industrial-outfits van leer of latex, of Victoriaanse kleding, is de voorkeur voor zwart universeel. Want dat zwarte weerspiegelt een gevoel, en dat gevoel bepaalt Gothic als cultuur en levensstijl. Het is de aantrekkingskracht van het duistere en het mysterieuze, en de vreemde, Romantische schoonheid die daarin schuilt. Soms slaat het door in verheerlijking van de dood, of in occultisme en satanisme, maar dat zijn de uitwassen, want meestal blijft het onschuldig, neem ik aan.

Gothic ontstond uit de laatste adem van de Punk en New Wave. Het begon met bands als Joy Division, Siouxi and the Banshees, the Cure en the Sisters of Mercy in de late jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig. Hun muziek werd Goth-punk genoemd. In de daaropvolgende jaren ging de Punk ten onder en groeide de Gothic uit tot een nieuwe stroming met een eigen karakter. De agressie van de Punkbeweging richtte zich op de maatschappij, terwijl Gothic introspectief is. Alsof de angst en de haat zich naar binnen keerde.

'He sought a Romantic Legend', schijft Jon Savage over Ian Curtis, de zanger van Joy Division, die in 1980 zelfmoord pleegde, *'in the*

tradition of the 'poètes maudits' – those Decadents who, disordering their senses, aimed, in losing themselves, to see the world with real eyes, to find the transcendence in degradation'.

De Gothic-muziek creëert een stemming die herinnert aan de zwarte Romantiek en de Decadentie in het Victoriaanse tijdperk. De sombere en morbide sfeer en het doordringen zijn van dood en verval kenmerkte de 'Gothic novel'. De goths van deze tijd lijken een
40 vreemd, zelfingenomen genoeg te scheppen in het oproepen van dat gevoel. De Gothic novel was ook de inspiratiebron voor de kledingstijl van de goths; denk aan Bram Stoker's *Dracula* en de verhalen van Lord Byron, Shelly en Poe, en je zult begrijpen waar hun voorliefde voor vampiers en vleermuizen en 'the Dark Ages' vandaan komt.

Sebastiaan en Sarah studeren Engels aan de vu. Sebastiaan speelt in de Goth-rock band Daeonia. Ze voelen zich zeker aangetrokken tot Gothic als uitingsvorm in muziek, literatuur en uiterlijk, maar zien zichzelf niet als het gangbare Gothic-type dat zichzelf en zijn levensstijl veel te serieus neemt; enige relativering is wenselijk, anders verliest Gothic zijn charme.

Sarah: 'Vaak wordt het genre toch wel geassocieerd met 'het duistere in de mens'. Ik kan me daar op zich wel in vinden, het is tenslotte haar oorsprong (namelijk de 'Gothic novel' uit de Engelse Romantiek – red.) maar het is soms zo ongenueanceerd. Sommige *goths* nemen zichzelf en de wereld zo serieus dat ik het nogal ongezond vind worden. 'Het duistere in de mens' intrigeert me in zoverre dat ik alle boeken verslind die erover gaan, maar dat zijn er dus veel meer dan alleen de Gothic novels van eind-achttiende en begin-negentiende eeuw. In de muziek kan ik de melancholie ook waarderen, maar wat sommige goths ontgaat is dat veel bands hartstikke donker en duister zijn, maar wel met het nodige sarcasme en zelfspot. Als je dat uit het oog verliest heb je weinig realiteitszin en houd je jezelf voor de gek. Gelukkig zijn de meeste *gothics* die ik ken ook wel intelligent genoeg om dat in te zien.

'Mijn muzieksmaak is hoe dan ook ruimer dan alleen Gothic, maar ik luister bijvoorbeeld naar Sisters, Lacrimosa, Faith And The Muse, Daeonia en randgevallen zoals Raison D' être, Die Verbannten Kinder Evas, Ildfrost, Ordo Equilibro, Darkness Enshroud, Therion en Nightwish. Eigenlijk is het met zowel mijn lievelingsmuziek als -literatuur zo, dat ik niet zozeer van een bepaald vastomlijnd genre hou, maar van alle min of meer

verwante stijlen die hetzelfde gevoel oproepen; die een wereld creëren die zo anders is dan de mijne dat ik erin kan vluchten en me ergens anders kan wanen. Ik lees graag Gothic-schrijvers als Poe en Mary Shelley, maar ook Keats, Tennyson, Yeats, Goethe, De Maupassant, Wilde en voor de lol zelfs De Sade. Aangezien ik niet zonder boeken of muziek kan is Gothic voor mij zeker een levensstijl in de zin dat ik me er dagelijks mee bezighoud. Het bepaalt echter niet zo erg mijn leven dat er geen plaats meer is voor iets anders.'

41

Sebastiaan: 'Ik houd uiteraard van literatuur in de 'officiële' Gothic traditie, de Gothic novels van circa 1760 tot 1820 ofzo. Dit genre loopt ongeveer gelijk aan die van het 'Romanticism', en ik zie zelf behoorlijk wat parallelen tussen die twee ontwikkelingen. Ik ben toevallig net bezig in Mervyn Peake's *Gormenghast*, een heel goed voorbeeld van een hedendaagse Gothic romance/novel. Met Dracula en dergelijke is trouwens een gigantisch soort van subgenre tot leven gekomen, namelijk vampirisme. Tegenwoordig is dit gigantisch, zeker op het internet. Vampirisme en Gothic hebben heel erg veel raakvlakken. 'Goth' is inmiddels een enorm zwaar beladen term geworden wat muziek betreft. Het is een verzamelnaam voor muziek die soms mijlenver uit elkaar ligt: Darkwave, Elektro, middeleeuwse Folk, Gothic metal, atmosferische muziek etcetera etcetera. Hoe meer soorten, hoe meer mensen en hoe groter de groep natuurlijk.'

'Goth is voor mij zeker niet alleen maar doodskisten, zwarte muren en latex broeken. Die preoccupatie met de dood en het occulte is zeker aanwezig, maar ik geloof toch dat Goth een typisch romantisch gegeven is. Emoties voeren de boventoon. Natuur is erg belangrijk. Er zijn volgens mij veel mensen die aangetrokken worden door de wat donkere kanten van een leven, en dat is niet zo typisch Goth. Kerkhoven, oude donkere kastelen, uitgestrekte en onherbergzame landschappen, eccentricke personen etc. spreken altijd wel tot de verbeelding. Ik voel mij persoonlijk wel erg tot dat soort dingen aangetrokken. Voor iedereen geldt volgens mij dat een levensstijl iets is wat door verschillende dingen beïnvloed wordt, maar voor mij is Goth niet iets wat ik constant bewust uitdraag of iets dergelijks.'

Sarah: 'De laatste jaren leeft het genre weer heel erg op, met nieuwe bands die door de oude garde weer niet als Gothic gezien worden en zo... Ik vind beide kanten wel leuk. Het is ook grappig de stijlen van de twee groepen te vergelijken, soms zie je op feesten van die mensen rondlopen met getoupeerde haren en leren broeken en zo, en dan weer een zestienja-

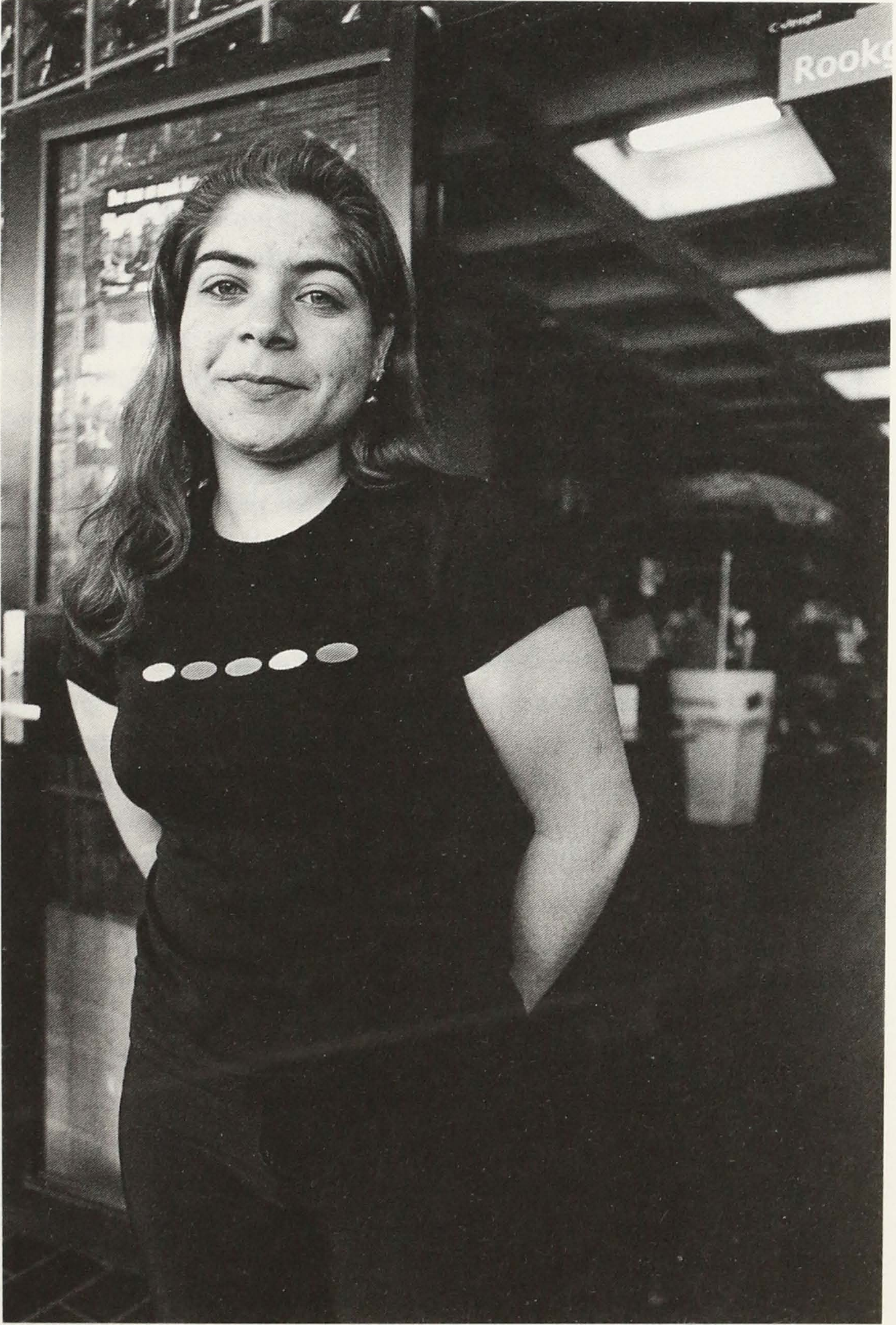
rig meisje in een Diabolo of Black Widow-jurk. De excessen in uiterlijk vind ik erg leuk om naar te kijken, en van sommige mensen weet ik ook hoe serieus het is. Sommige zelfgemaakte kleding is erg mooi en je ziet dat iemand over zijn uiterlijk nagedacht heeft. Toch erger ik me soms aan van die pubers die van de ene naar de andere trend huppelen; twee jaar geleden was het Gabber, dan worden ze fan van Cradle of Filth en vinden Gothic een logische vervolgstap. Van mij mogen ze hoor, maar vaak snappen ze totaal niet waar ze mee bezig zijn; een voorbeeld is de show van Catherine Keijl over 'Engelen der Duisternis' die een tijd geleden op tv was. Ik zou echt niet met sommige van de uitspraken uit dat programma willen worden geassocieerd zodra ik zeg van welke muziek ik houd. Het is aan mij ook niet (meer) zo erg te zien dat ik van Gothic houd. Ik heb nog wel wat jurken in de kast hangen die ik draag maar ik vind het saai worden als ik niet een beetje afwissel met andere kleren.'

DE POORT VAN AZIË

In de loop van het eerste jaar van mijn studie vormden zich allerlei groepjes; studenten die in de pauzes van de colleges altijd samen gingen roken of koffie drinken en die bepaalde plekken hadden in de vu waar ze elkaar ontmoetten. Eén van die groepjes werd gevormd door de Turkse studenten. Vaak zag ik ze naast de vu-boekhandel, op de bankjes bij de liften. Het viel me op dat ze amper met Nederlandse studenten omgingen; alleen met elkaar, of met allochtone studenten van andere afkomst.

Tijd voor opheldering, want het verwonderde me hoe dat zo gegroeid was; of die afzondering een keuze was of juist niet. Ik vroeg me eigenlijk nog veel meer af, zoals wat zij dachten over de vreemde tradities van Nederlandse studentenverenigingen, of over André Hazes en Guus Meeuwes, maar ik durfde het allemaal niet te vragen. Ikzelf had namelijk ook amper contact met allochtone studenten en mensen denken vaak dat het initiatief maar van de andere kant moet komen. Esra doorbreekt de stilte.

Esra Çanga (22) studeert Rechten en Bestuurskunde aan de vu. Ze is een van oprichters van de Turkse studentenvereniging Anatolia. 'Anatolia' betekent Poort van Azië. Het is de naam van het gebied in het midden van Turkije.

Esra anga (foto: Yvonne Compier).

'Het doel van Anatolia is het bevorderen van de integratie van de allochtone studenten aan de vu; we willen allochtone studenten aan de vu begeleiden en tegemoetkomen bij problemen. In beginsel is Anatolia alleen bedoeld voor Turkse studenten, maar als het goed loopt willen we uitbreiden, zodat het een vereniging wordt voor alle allochtone studenten. We willen ze in contact brengen met wat de vu te bieden heeft. We willen meegeven dat ze meer mengen. En dat ze niet alleen student zijn, maar ook gaan besturen en in contact komen met andere studentenverenigingen. Als ik nu naar de Turkse studenten kijk, is er misschien één die een beetje actief is op de vu. We zijn ondervertegenwoordigd en dat is zonde. Dat ligt aan passiviteit van onze kant, denk ik, maar het probleem is ook dat we de wegen niet kennen. De studenten zijn een beetje geïsoleerd, omdat ze de vu niet kennen en niet weten waar ze terecht kunnen met problemen. En de vu kan hen ook niet bereiken, omdat ze nog niet verenigd zijn. Het is een wisselwerking, maar daar begint dus nu een beetje verandering in te komen.'

Het precieze aantal Turkse studenten is niet geregistreerd. Esra denkt dat het er inmiddels minstens driehonderd zijn. Dat het een groeiend aantal is, staat vast. 'Voor islamitische studenten is het voordeel van de vu dat ze God accepteert. Een christelijke God is beter dan geen God. Je kunt hier ook bidden als je wilt. Sinds vorig jaar is er een islamitische gebedsruimte. Mijn vrienden gaan er vaak heen. Zeker vrijdags, bij het vrijdaggebed. Het schijnt dat niet alleen studenten, maar ook de werknemers er gebruik van maken. De Ethiopiërs, Marokkanen, de Turken, ze bidden daar samen met elkaar. Dat is leuk, dat noem ik nou integratie.'

'Er is ook een redelijk grote groep Hindoestaanse studenten aan de vu, die moet je niet vergeten, en er is een Marokkaanse groep. De Hindoestanen zitten altijd op de bovenste verdieping van de mensa en de Turkse studenten zaten daar altijd vlakbij. Op een gegeven moment hebben we kennis gemaakt en nu gaan we ook met elkaar om. Soms zitten we met z'n allen bij elkaar, maar vreemd genoeg zijn er bijna nooit Nederlanders bij. Vaak zitten we bij de vu-boekhandel, op de bankjes bij de liften, om even koffie of thee te drinken.'

'We hebben elkaar grotendeels pas tijdens onze studie leren kennen. De een stelt de ander voor en omdat het een groep is leer je elkaar allemaal kennen. In eerste instantie was het vooral dat we elkaar wilden helpen, omdat we tegen dezelfde problemen aanliepen. Zo onstonden vanzelf vriendschappen. We hebben tot nu toe ieder jaar een barbecue of een uitstapje naar de Efteling georganiseerd.'

Esra denkt dat de oorzaak van de gescheiden groepen zowel bij allochtone studenten als bij Nederlandse studenten ligt. Toch is het wel begrijpelijk dat allochtone studenten elkaar opzoeken. 'Je begrijpt elkaar iets beter. De cultuur is net iets anders. Je vind andere dingen leuk, de humor is anders, de manier van praten is anders. Toch denk ik niet dat we zo anders zijn. We hebben in principe hetzelfde meegekregen als Nederlandse studenten; ik ben hier ook geboren en getogen, ik ben ook naar de kleuterschool geweest. Alles wat jullie hebben gedaan, heb ik ook gedaan, maar ik heb nog iets extra's: een andere cultuur en een andere taal. Dat hoeft geen last te zijn, volgens mij is dat eigenlijk een voordeel. Dat moeten we een beetje uitbuiten. Dat wordt nu niet gedaan.'

45

'De normen en waarden zijn strenger bij islamitische studenten. Anders in ieder geval. Ik denk ook dat bij de allochtone studenten ouders vaak een grotere rol spelen. Nederlandse studenten zijn vaak wat volwassener, ze kunnen beter omgaan met hun vrijheid dan Marokkaanse en Turkse studenten. Discipline, zelf de vrijheid hebben om te beslissen of je naar college gaat of niet. De motivatie om te studeren is ook belangrijk; de redenen om te studeren zijn heel anders. Bij allochtone studenten is er vaak een grote druk van huis uit, terwijl voor Nederlandse studenten studeren waarschijnlijk meer iets is dat ze voor zichzelf doen. Voor meisjes die van hun ouders niet mogen studeren is de drang om dat juist wel te doen heel hoog. Of andersom, dat jongens heel erg gepusht worden, maar eigenlijk niet willen studeren. Het is heel tegenstrijdig. Dat de ouders in eerste instantie gastarbeiders waren, die zelf geen opleiding hebben gehad en ook niet weten wat een opleiding inhoudt, heeft er waarschijnlijk mee te maken. In onze cultuur heb je al aanzien als je mavo hebt gedaan. Mijn ouders hebben mij wel heel erg gestimuleerd om te gaan studeren. Gelukkig wilde ik dat zelf ook. Het verschilt natuurlijk voor iedereen. Mijn vader had er wel moeite mee toen ik de eerste keer 's avonds college had. Dat begreep hij even niet, maar verder zijn mijn ouders heel erg blij en trots.'

'Wat ik om me heen zie is dat de Turken vooral met de Turken omgaan. Ik zeg niet dat ze elkaar moeten loslaten en daarvoor in de plaats moeten integreren, maar ze moeten zich niet buitensluiten, de rug keren naar de andere studenten. Isoleren heeft geen zin, dat hoort gewoon niet. We kunnen ze niet dwingen, maar we willen wel de voordelen laten zien van integratie. Allochtonen doen naast hun studie meestal geen enkele activiteit, terwijl het juist tijdens je studie zo belangrijk is dat je ook andere dingen doet en ervaart. Anders krijgen ze in de toekomst ook proble-

men bij het zoeken van een baan. Ze moeten het verenigingsleven in, leren besturen en leren spreken voor een groep. Vaak praten ze zoals allochtonen praten, dat is dan bijvoorbeeld Turks en Nederlands door elkaar. Zo kan je natuurlijk geen normaal gesprek met bijvoorbeeld de rector voeren.'

'Berber, mag ik jou ook wat vragen?'

46 Hé, de rollen worden omgedraaid. Dit is een leuke wending. 'Ja, ga je gang. Dat vind ik wel leuk eigenlijk.'

'Als jij op de vu rondkijkt en je ziet een groepje allochtonen zitten, schrikt dat je dan af?'

'Ik heb vaak de neiging gehad om een groepje allochtone studenten aan te spreken, gewoon om te vragen waar ze het over hadden en om te weten te komen of de gesprekken anders zijn dan de gesprekken van Nederlandse studenten. Ik heb het alleen nooit gedaan, omdat ik niet durfde. Het lijkt zo'n hechte groep. Wat mij tegenhoudt is waarschijnlijk dat ik bang ben om me een buitenstaander te voelen en dat ik me daardoor niet op mijn gemak zou voelen. Het hangt natuurlijk heel erg van de personen af. Als iemand me laat merken dat ik welkom ben, zou dat meteen over zijn. Bij mij is ook het probleem dat ik, als ik bijvoorbeeld met een moslimstudent praat, het idee heb dat ik toch een beetje moet oppassen met wat ik zeg. Dat ik moet aftasten, omdat ik niet iemand voor het hoofd wil stoten. Dat is ook zo als ik met een student praat, waarvan ik weet dat hij of zij streng christelijk is.'

'Maar jij bent gewoon jezelf, net als wij, daarvoor hoeft je je niet te schamen. Dat hoeft geen belemmering te zijn om vrienden te worden. We hebben het hier vaak over. Dat we denken: 'Zouden we ze afschrikken?', terwijl iedereen welkom is. Misschien wordt dat niet zo duidelijk gemaakt naar buiten toe. Misschien moet je ze gewoon een keertje aanspreken, kijken wat er gebeurt. Misschien dat ze eerst verbaasd zijn, want ze verwachten het niet. Toen ik hier ging studeren, voelde ik me ook een beetje buitengesloten. Door die groepsvorming. Het is dan heel moeilijk om iemand te leren kennen. Daardoor trekken de Turken ook naar elkaar toe. Dan krijg je precies het tegenovergestelde van wat je wilt bereiken. Jullie zijn een groep en wij zijn een groep, terwijl we eigenlijk één groep zouden moeten zijn. Ik vind het jammer dat Nederlandse studenten zich terughoudend opstellen naar allochtone studenten. Dat hoeft helemaal niet. Misschien zou dat groepsvorming tegengaan.'

Er is nog iets wat ik graag wil weten, namelijk hoe ze denkt over de

losgeslagen moraal van veel Nederlandse studenten.

'Af en toe een ga ik wel eens naar een studentenfeest, maar ik snap nooit goed wat er zo leuk aan is. Ik heb er geen problemen mee of zo, maar het is niet mijn manier.'

OVER DE BASS-LINE

47

'Man, this will finally take us to IT' said Dean with definite faith. He tapped my arm. 'Just wait and see. Hoo! Whee!'

Jack Kerouac, *On the road* (1957)

'Doe je wijsvinger hier eens in', zegt ze en kijkt het meisje lief aan. Ze heeft een vloeitje met wit poeder in haar hand. 'En nu moet je je vinger op je tong doen.'

'Zo, dat is dus cocaïne.' Ze lacht plagerig en legt zacht haar hand om het been van het meisje.

'Ha ha, denk je dat ik dat niet wist?' Het kon haar eigenlijk ook niks schelen, ze had al zoveel gedronken die avond. Ze vond het allemaal wel grappig.

'Wil je nog wat? Je kunt het ook snuiven, dan merk je er meer van.'

A. was haar beste vriendin en ze hielden veel van elkaar. Vooral die nacht. Er waren nog twee anderen en ze zaten op een oud-papiercontainer op de Oudezijds Achterburgwal. Dat was hun eiland. Zij waren de neo-hippies uit de tijd dat de xtc nog goed was en de housescene vol liefde. Het meisje deed voor de gelegenheid alsof. A.'s vriend was eerder die avond met een taxi naar huis gegaan omdat hij zoveel had gesnoven dat zijn neus bloedde.

Het waren een soort hippies-nieuwe-stijl. Een paar van mijn vrienden aan de VU, bedoel ik. Het idealisme ontbrak, maar hun relaxte levenshouding en de tolerante moraal waren hetzelfde. Laat je gevoel spreken, alles mag en alles kan, als we maar lief zijn voor elkaar. Bi zijn hoorde er ook bij, want dat vonden ze hip en sexy.

Alhoewel zij misschien bij een bepaalde stroming binnen de house-scene hoorden, vertegenwoordigden zij niet de house in het algemeen. Er zijn zoveel verschillende stromingen en alles verandert zo snel, dat het amper bij te houden is. Dat moet je ook niet proberen, je kunt

Cartoon: Anke Brouwer.

beter zelf trends setten. Toch waag ik me aan paar algemene observaties.

De muziek staat te hard om te praten. Mensen kijken vooral, en dansen. Misschien is er ook geen behoefte aan, want de zintuigen worden overspoeld door een vloedgolf van gekleurde geluiden en bewegende beelden. De hypnotiserende muziek en de xtc veroorzaken een euforisch gevoel. Het maakt alles mooier en fleuriger, en op een vreemde manier helder, maar tegelijkertijd balancerend op de rand van duisternis en leegte. Dat is de terugslag. Of de pil die verkeert valt. Maar voorlopig stroomt het hart over van liefde. Alsof de gebruiker ineens beseft hoe vreselijk veel ze van iedereen houdt, zoveel dat haar ogen bijna tranen van ontroering. Daarom is ze zo affectief. 49

Een beetje pathetisch is het vaak wel. Verbeeld jezelf in een *chill outroom* met ambiënte muziek en denk aan een conversatie als deze:

‘Bijzonder eigenlijk, hè, wat wij samen hebben. Ik voel me zo met je verbonden, weet je. Heb jij dat ook?’

‘Ja. Je bent zo lief. We moeten altijd vriendinnen blijven.’

‘Hoe voel je nu? Gaat het alweer een beetje? Net was je echt helemaal weg.’

‘Ik voel me heel vreemd. Dit is echt heftig. Alles is zo mooi. Net alsof ik onder water zit.’

Het ene House-feest trekt een hoger opgeleid publiek dan het andere. De nonchalante, wijde broeken en gymschoenen dragende *drum-'n-bass'er* is bijvoorbeeld geen vreemd verschijnsel onder studenten. Op Drum 'n bassfeesten in de Melkweg of Paradiso zie je altijd wel een paar studenten voorbij stuiteren. De Roxy draaide veel Club-house en was heel elitair. Ook daar kwamen wel studenten, maar van een heel ander type. Denk aan arrogantie, extravagantie en dure kleding van hippe merken. Om binnen te komen moest je of heel hip zijn of heel mooi. Het liefst allebei natuurlijk. Maar ook als travestiet of kokette homo werd je kans op betreding van de tempel aanzienlijk vergroot. Daarom citeer ik Bret Easton Ellis en de oneindige wijsheid van Victor Ward in *Glamorama* (1999): ‘The better you look, the more you see.’

WAAR HET EINDIGT EN BEGINT

Waar zijn de bijzondere mensen? Die zoek ik namelijk. Ik ben nogal snel verveeld, vandaar dat ik blijf zoeken. Soms vind ik ze op de meest onverwachte plaatsen. Zo word ik dan geconfronteerd met mijn eigen vooroordelen. Ik heb er best veel, merk ik regelmatig. Soms wring ik me in allerlei bochten om ze niet opzij te hoeven zetten. Het verbaast me wel eens hoe soepel dat gaat.

Het wandelende cliché is een zeldzaam verschijnsel. Dat is verveelend, want nuanceringen zijn lastig voor wie de wereld wil ordenen. De meest studenten neigen naar een bepaald type, maar passen nooit helemaal in het plaatje dat ik zo zorgvuldig geconstrueerd heb. Ze willen zichzelf ook niet benoemen, of indelen in een groep, eigenwijs als ze zijn. De *gabber* noemde zichzelf vol trots een 'gabber', maar iets dergelijks komt onder studenten niet voor. 'Hallo, ik ben Frederik-Jan en ik ben een corpsbal' of 'Hoi, ik ben Noortje en ik hoor bij de *alto's*' zijn zeer onwaarschijnlijke uitspraken, zelfs voor een student die ogenschijnlijk voldoet aan alle kenmerken van een 'corpsbal' of een 'alto'⁹.

Ikzelf zwerf al jaren van het ene naar het andere groepje. Ik lijk wel een pendelbus. Dat komt omdat het gras altijd groener is aan de overkant. Maar het bevalt me eigenlijk wel. Ik wil niet kiezen voor een lifestyle met een naam. Als ik in de stemming ben voor een ideologische discussie ga ik naar mijn vakbondsvrienden en discussiëer wat over het een of ander, en als ik zin heb om te dansen en nergens meer aan te denken, trek ik wat hippe kleren aan en struin de Amsterdamse discotheken af. Zo gaat dat. Het is maar net hoe ik me voel als ik 's morgens wakker word. En wat zich aandient, en wie zich aandient. Ik ben de kameleontische persoonlijkheid. Het toonbeeld van een fenomeen van de laatste twee decennia.

'Hoe is het om identiteitsloos te zijn?', vraagt de man op de hoek van de straat.

Leuk dat je het vraagt. Wat zal ik zeggen? Daaraan ontleen ik juist mijn identiteit. Iedere groep heeft zijn goede dingen, daar moet je je voordeel mee doen. Bovendien houd ik van toneelspelen. Soms is het leuk om je anders voor te doen dan je bent. Maar het is gecompliceerder dan dat. Ik zal je vertellen hoe ik er over denk.

Ik verlang naar grote ideeën, maar ik ben te sceptisch om te kun-

nen geloven. Toch blijf ik op zoek naar mijn eigen kerk. Voorlopig ben ik existentialist: mijn bestaan is zonder reden en daarom ben ik aan mezelf verplicht om iets van mijn leven te maken. Maar hoe dan? Zingeving uit het niets. Niets is moeilijker dan dat. Dit is niet alleen mijn worsteling.

God is dood en Marx inmiddels ook. Nietschze zelf leeft waarschijnlijk nog wel, maar dat terzijde. Ook de vrijheidsstrijd is al gestreden. Wat blijft er over? De keuze voor een lifestyle of een subcultuur biedt houvast, maar lijkt me niet voldoende. Is hedonisme en apathisch materialisme het nieuwe toevluchtsoord? Of arbeidsverheerlijking, want succes op de werkvloer betekent aanzien en is de maatschappelijke maatstaf voor persoonlijk succes. Als je een goede baan hebt, ben je dús succesvol. Misschien ligt daarin de oorzaak van de carrière-belustheid van studenten: waarom wil iemand zestig uur per week werken en succesvol zijn in een bedrijf, een abstracte structuur die altijd en alleen maar verlangt naar meer geld? Werken om te kunnen eten is allang geen motivatie meer; ook een bouwvakker of een cassière is tegen ziektekosten verzekerd. 51

Mmm, het bevalt me niet. Er mist iets. Er ontbreekt iets dat ik niet kan definiëren, maar af en toe valt het me lastig. Daarom blijf ik zoeken, maar ik weet niet waarnaar. Waarschijnlijk naar iets om in te geloven of voor te kunnen vechten.

Nu ik erover nadenk: hoe heb ik ooit kunnen denken dat alles zo goed is? Hoe heb jij eigenlijk ooit kunnen denken dat alles zo goed is? Of dat het zinloos is om dingen te willen veranderen? Volgens mij heb je te weinig nagedacht de laatste tijd. Stel jezelf wat vragen en geef toe dat je niet tevreden bent, dat er dingen moeten veranderen, ook al weet je nog niet precies wat. Koester dat, verontwaardiging is gezond. Ongefundeerde weerzin is het begin. Ook in jou schuilt een rebel. Misschien ben jij wel de nieuwe...

Het is tijd voor een nieuw manifest. Wie doet er mee?

Berber Brouwer

De koerier

- 52 Ik ben koerier. Ik vervoer onbekende materie naar het buitenland. Op de dozen staat dat de inhoud bestaat uit computeronderdelen, maar ik heb ze er nooit op gecontroleerd. Douanebeambten meestal ook niet, vreemd genoeg. Misschien is dat omdat ik aardig lach en er onschuldig uitzie. Als ik bij de douane werkte, zou ik mij wel verdacht vinden: een meisje dat alleen handbagage en een grote doos bij zich heeft, met een retourticket voor dezelfde dag, dat gestresst over het vliegveld loopt – ik word vaak op het laatste moment naar Schiphol gebracht –, en met niet alleen een *mobiele*, maar ook een *buzzer* en vijfhonderd gulden cash op zak.

Vanochtend werd ik opgeroepen. Ik ga naar Kopenhagen. De afspraak is dat iemand mij opwacht in de aankomsthal, de doos van mij aanneemt en dat ik daarna met de eerste vlucht terugvlieg naar Schiphol. Er schijnen wat problemen te zijn met de documenten. Mijn contactpersoon vertelde dat ze vanwege grote haast nog niet helemaal in orde zijn. Als er problemen waren moest ik hem zo snel mogelijk bellen op zijn *nul-zes*.

Alles gaat goed, totdat ik vlakbij de *gate* ben en mijn bagage wordt gecheckt.

‘Hallo mevrouw, mag ik vragen wat u in die doos vervoert?’ Deze vraag heb ik vaker gehoord.

‘Dat zijn computeronderdelen, meneer, van Hitachi.’

‘Mmm, weet je dat wel zeker? Was je erbij toen hij werd ingepakt?’

Ik wordt nu toch een beetje nerveus. Normaal gesproken vragen ze niet verder. Stel dat er toch iemand op het verwerpelijke idee is gekomen om me iets te laten meesmokkelen. Je weet nooit wat voor moreel-defecte types er in de loods rondlopen.

‘Nee, dat niet, maar ik weet dat het bedrijf waarvoor ik werk betrouwbaar is. Ik heb de documenten bij me. Daar staat op wat erin zit.’

‘Ja, dat hebben we vaker gehoord. Ik ga dat pakket van je toch even openmaken.’

Berber Brouwer (foto: Elmer Jutte).

Hij kijkt me streng en tegelijkertijd meewarig aan. Weer zo'n naïef meisje, denkt hij. Ik zie dat hij dat denkt. Ik kan dit moeilijk verdragen. Ik haat zorgelijke blikken van mensen die denken dat ik niet weet waar ik mee bezig ben. Ik weet heel goed waar ik mee bezig ben.

'Ik vind het prima. Het enige probleem is dat mijn vliegtuig over tien minuten vertrekt. Ik heb een groot probleem als ik het mis'.

54 De douanier snijdt de doos aan de bovenkant open terwijl ik probeer om verveeld een andere kant op te kijken. Ik bel het nummer van mijn contactpersoon, maar ik krijg een *voice-mail* aan de lijn. De douanier grabbelt wat in de doos en haalt er een band met computerchips uit. Hij bekijkt de band aandachtig. Ik zeg dat hij voorzichtig moet zijn, omdat het om nogal kwetsbaar materiaal gaat. Hij zoekt niet verder en plakt de doos weer dicht. Ik mag doorlopen.

'Kijk je wel uit wat je doet?', zegt hij nog terwijl ik haastig mijn spullen pak en wegloop. Nederlandse douanebeambten zijn belachelijk aardig.

Koeriers als ik worden opgeroepen bij spoedgevallen; als een computer van een buitenlandse cliënt crasht en het computeronderdeel dat ervan de oorzaak is, is vervangbaar, dan ben ik vanwege de vermogensschade die het gedupeerde bedrijf door de crash dreigt op te lopen, de meest efficiënte manier om het probleem op te lossen. Goedkoper dan een technicus die er misschien dagen voor nodig heeft om de computer te repareren.

Mijn werkgever is een internationaal exportbedrijf dat voor dit werk een paar studenten in dienst heeft. Om de beurt dragen we een week lang een *buzzer* bij ons en worden we opgeroepen als er een koerier nodig is. Als dat gebeurt, is het doorgaans de bedoeling dat ik zo snel mogelijk een taxi neem en naar Schiphol vertrek, ongeacht wat ik aan het doen ben. Mijn ticket wordt ondertussen via een *speed-service* geregeld, zodat ik het ter plekke direct kan afhalen.

Ik ben een keer in Vancouver geweest, maar normaal gesproken blijf ik binnen Europese grenzen. In noodgevallen wordt er een privé-vliegtuigje ingezet om mij en de computeronderdelen naar het vliegveld van bestemming te brengen. Op zichzelf is het leuk om in een gesprek en passant mee te delen dat je enigszins moe bent omdat je de dag daarvoor met een *private jet* naar Napels bent gevlogen, maar dat is dan ook het enige voordeel boven een lijnvlucht. Ik mis

de aanwezigheid van zorgzame stewardessen, en vanaf het moment dat het vliegtuigje begint met dalen, word ik misselijk. Business class-vluchten zijn ideaal; de wijn en het eten zijn beter en de stewardessen zijn aardiger. Bovendien zijn er speciale luxe wachtruimtes op de vliegvelden, de 'business class lounges' waarvan je gebruik mag maken, en wordt de business class in het vliegtuig met een gordijntje afgescheiden van de goedkope stoelen, zodat de zakenman het gepeupel niet hoeft te zien. Ratelende laptops en knisperende exemplaren van de *Financial Times* zijn het enige waar je last van hebt. Helaas behoor ik meestal tot het gewone volk met een tourist class-ticket, maar ik ben aan het sparen voor een 'KLM Silver Wing Card'. Dan wordt je ticket in bepaalde gevallen opgewaardeerd tot een business class-ticket.

55

Als het niet mogelijk is om dezelfde dag terug te vliegen, dan word ik door degene aan wie ik het pakket heb overhandigd naar een hotel gebracht. Bijna niets is leuker dan decadent te zijn op kosten van een ander; om in een enorm bed te ploffen en de minibar te inspecteren, terwijl je weet dat de gerookte zalm die je bij de roomservice besteld hebt ieder moment bezorgd kan worden. Soms verleng ik mijn ticket en blijf nog een dag in de stad waarin ik me bevind.

Er zijn momenten dat de vliegveldatmosfeer en de uniformen en de oneindig bellende zakenmannetjes me op mijn zenuwen werken. Soms is het ook vervelend om afspraken op het laatste moment af te zeggen of om weer aan iemand te moeten uitleggen dat ik geen drugskoerier ben, maar terwijl ik dit opschrijf, vind ik al dat ik zeur. En zeuren is vervelend en onbeleefd, zeker tegen onbekenden.

Tunç Dündar

Het ombuigen van gaas

De VU als opvoeder. Een kritiek

56

I

Eigenlijk ben ik nog steeds een beetje boos op dr. W. Noomen, voorzitter van het College van Bestuur van de Vrije Universiteit. Nu ik dit schrijf is het bijna een jaar geleden dat hij het debat ter gelegenheid van de verkiezingen voor de universitaire Studentenraad 1999 leidde. Ik was een van de kandidaten. Noomen was gevraagd vanwege zijn vermogen om vergaderingen efficiënt te houden en waar nodig een scherpe opmerking te plaatsen. De opdracht die hij meekreeg was de verschillen tussen de twee in de Studentenraad plaatsnemende fracties boven tafel te krijgen. Sympathiek als hij is, schiep hij niet alleen de benodigde ruimte in zijn drukke agenda, maar kwam hij met een tot in detail uitgewerkt programma waarmee het halve uur dat we tot onze beschikking hadden zo vruchtbaar mogelijk gemaakt kon worden. De eerste helft van de bijeenkomst was voor de lijsttrekkers van het vorige jaar. Noomen had succes. Binnen de kortste keren werd er gekissebist. De twee fractievoorzitters trokken elkaar de haren net niet uit het hoofd. Daarna was het de beurt aan de twee nieuwe lijsttrekkers, waaronder ik.

Om de situatie enigszins duidelijk voor ogen te hebben, is het misschien nuttig te melden dat Noomen van huis uit politicoloog is en daarmee volledig op de hoogte van de onnodige praatlust van politici tijdens een verkiezingscampagne. (Of de begeerde zetel nu voor de Tweede Kamer of een studentenraad is maakt voor de leegheid van de frases niet zo heel veel uit.) De eerste tactiek die hij toepaste, was de enige microfoon van de tafel zelf strak in handen te houden, waardoor uitgebreide monologen voortijdig afgekapt konden worden en het prerogatief om tussendoor een rake opmerking te plaatsen bij hem bleef. De tweede had hij ingebouwd in het programma. Het muggenziften tussen de twee partijen hield ook na het plaatsnemen van de nieuwe lijsttrekkers aan. Omdat het onderwerpen betrof waar-

van de deskundigheid toch nog bij de oude raadsleden lag, vloog de vonk meer dan eens over de tafel naar het publiek, zodat de voorzitter en de twee sprekers soms met verbaasde blikken en open monden toekeken hoe de twist enigszins uit de hand dreigde te lopen. Om de gemoederen wat tot rust te brengen, ging hij over op het programma-onderdeel 'stellingen'. De bedoeling was dat Noomen een stelling poneerde waarop de kandidaten mochten reageren met 'eens' of 'oneens'. Langer dan een seconde bleef de microfoon niet onder de neus. Uitgebreide antwoorden waren uitgesloten.

57

Stelling: 'Studenten moeten verplicht de opening van het Academisch Jaar bij wonen.'

Een mooie stelling. De opening van het Academisch Jaar wordt gehouden in de aula, de grootste en op een sobere manier ook de mooiste zaal van de Vrije Universiteit. Plaats te nemen op de comfortabele stoelen en toe te zien hoe onze hoogleraren, gekleed in zwarte toga's als monniken van de wetenschap, eer bewijzen aan de academische gemeenschap, scheidt een saamhorigheidsgevoel. Het heilige vuur dat daar gloeit kan zijn vonken dan direct richten op de aanwezige studenten. Waarom niet. De microfoon ging eerst naar de lijsttrekker van de andere partij. 'Eens.' Marlijn heet ze. Slimme meid. Toen kwam de microfoon mijn kant op.

Ik heb nog nooit een opening van het Academisch Jaar meegeemaakt. Het zal er waarschijnlijk ook niet meer van komen. De reden daarvoor is simpel. Net vóór de opening vinden de herkansingstentamens plaats. Zodra die afgelopen zijn, neem ik het recht om in elkaar te storten. Dan ga ik op vakantie. Ik studeer Rechtsgeleerdheid. Ik ben niet de ijverigste. Bovendien is iedereen het er wel mee eens dat het behalen van studieresultaten (tentamens en studiepunten) voorrang behoort te hebben boven vrijwillige activiteiten. Tijdens mijn inwerking heb ik onze rector, prof. T. Sminia, eens de mening horen uiten dat een goede student een student is die het 'heilige vuur' heeft om voor de volle honderd procent te 'gaan voor' zijn studie. Bij het uitkeren van afstudeerfondsen wordt ervan uitgegaan dat dit zijn uitdrukking vindt in 42 of tenminste 36 studiepunten per jaar. Zou men het bijwonen van de opening tot een natuurlijk onderdeel van de studie willen maken, dan zou het geen gek idee zijn er een studiepunt voor te geven. Ik zou op de voorste rij plaats nemen en mijn handen stuk applaudisseren na de openingsrede van de zoveelste onderwijs-

politicus die de voornemens van Den Haag uitspreekt om in naam van efficiency de studiedruk voor studenten nog wat op te schroeven. Voor nog een extra studiepunt neem ik confetti mee.

‘Oneens!’

Volgende stelling. Let op, nu komt het.

‘Studenten moeten per jaar minstens vier boeken lezen.’

58 Door cultuurpessimisten wordt er vaak geklaagd dat zelfs de studerende laag van de jongeren tegenwoordig zijn tijd verdoet met het eten van patat en met televisie en computerspelletjes. De eis van vier boeken per jaar mag dan gering klinken, als je bedenkt dat het een minimumstreven is, een hoeveelheid waar ook de boekenhaters zich aan moeten houden (en wat zou er van Nederland terechtkomen als we de intelligente boekenhater niet de kans zouden gunnen om te studeren?), is het geen gek idee. Wederom mocht de dame van het gezelschap als eerste antwoord geven. ‘Eens.’

Er is niks op tegen om realistisch te zijn, maar is het beeld van de gemiddelde student niet iets te veel naar beneden geschoten? Kom-aan! Wat zijn nou vier boeken per jaar? De hedendaagse romanciers en steeds meer ook de non-fictie schrijvers maken gebruik van een stijl die leest als een trein en het gemiddelde aantal pagina's van best-sellers wordt lager en lager. Zelfs een trage lezer kan de nieuwste Mulisch in drie sessies uithebben. Als je evenzoveel dagen telt voor het uitlezen van een boek zou het betekenen dat Noomen voorstelt om studenten per jaar twaalf dagen, een paar uurtjes per dag, met een boek te laten doorbrengen. Twaalf dagen per jaar noem ik geen leesgewoonte. Ik vond het te laag gemikt. De microfoon kwam mijn kant op. ‘Studenten moeten per jaar minstens vier boeken lezen.’ Ik had maar één woord nodig om mijn kritiek op deze stelling te formuleren. Ik zei:

‘Veertig’.

Helemaal geen gek aantal dacht ik zo. Het is minder dan een boek per week. Als men de gewoonte heeft voor het slapen gaan een uurtje te lezen haalt men het met gemak. Zelfs als het leven daarvoor te druk is en tijd enkel nog te vinden is in weekenden en vakanties, komt men op een aantal dat er niet zo ver van verwijderd ligt. Nu heeft niet iedere student zin om zijn vrije tijd op te vullen met de vruchten van de beschaving. Desalniettemin leek het me een strevenswaardige hoeveelheid.

Na het antwoord gehoord te hebben keek Noomen even op en zei: 'U zullen we waarschijnlijk niet vaak op de vu zien.' Een opmerking die luchthartig uit zijn mond floepte en hielp de gespannen sfeer die tot dan toe was opgebouwd, iets te verzachten. Het is voor een serieus debat altijd nuttig als het publiek even moet lachen.

Toch ging mijn schoen hier een beetje wringen. Wat er nou precies mis mee was kon ik op dat moment niet meteen benoemen. Maar dat er iets mis mee was daar twijfelde ik niet aan, want als we de opmerking omformuleren tot een stelling krijgen we iets heel raars: 'Als je veertig (of meer) boeken per jaar leest kom je niet, of vrijwel niet op de universiteit.' Als we deze stelling letterlijk nemen is de absurditeit meteen evident. Zijn de universiteiten juist niet bedoeld als een soort hangplek voor boekenwurmjongeren? Of was dat alleen maar vroeger zo? Verstrekt Den Haag al subsidie voor de bouw van buurthuizen waar randgroepjongeren rustig het oeuvre van W. F. Hermans (40+ titels) kunnen lezen? Als we een stukje wetenschappelijker te werk gaan en deze opmerking deconstrueren, op zoek gaan naar de oorsprong van deze losse opmerking en de omstandigheden analyseren die een dergelijke grap mogelijk maken, zien we dat hier een probleem aangeroerd wordt dat groter is dan het op het eerste gezicht lijkt. 59

Maar laten we, voordat we verder gaan, in goede deconstructivistische traditie, de uitspreker van deze opmerking ontslaan van alle schuld. Het individu fungeert louter als spreekbuis voor gedachten die al lang en breed in de lucht hangen. Ik wil geen problemen. W. F. Hermans heeft eens geschreven dat geen enkel beroep een zo grote reputatie heeft weten te verwerven dankzij de verdiensten van zo weinigen van de beoefenaars, als het professoraat. In Duckstad is W. F. Hermans herkenbaar in een zekere W. F. Zeurmans. Zo cynisch als hij het stelt, hoeven we de zaken niet te zien. Toch is het zo dat de ene universitaire docent de andere niet is. De ene heeft er vrede mee zijn verhaaltje af te draaien zonder zich erover te bekommeren of het enige toegevoegde waarde heeft, de andere probeert de student, voor zover de omstandigheden het toelaten, om te vormen tot iets meer dan een adequaat functionerend radertje in de economische molen.

De leden van het College van Bestuur, waaronder Noomen, hebben ervoor gekozen de universiteit zo in te richten dat de Vrije Universiteit integere studenten aflevert die hebben geleerd hoe ze keuzes

moeten maken. Of dat allemaal lukt, of ze er ook consequent naar handelen en, zo niet, waar dat dan allemaal aan ligt, zijn vragen die interessant genoeg zijn om uitgebreid te worden beantwoord.

II

- 60 Eén van de meer gemakkelijke kanten aan de vu is het al bijna traditionele, min of meer ieder jaar opduikende bericht in de universiteitskrant, *Ad Valvas*, dat een op het eerste gezicht onschuldige publicatie of poster aanstootgevend is bevonden. De vu hecht aan normen en waarden. Als er een klacht binnen komt wordt die serieus genomen. In het studiejaar 1999-2000 hadden we een goede oogst van twee stuks. De eerste betrof een affiche van een studentenvereniging waarop een komische tekening van een duiveltje was te zien. Er werd geklaagd dat het aanstoot zou geven aan religieuze gevoelens en daar de vu een religieuze grondslag heeft, kon het niet. Ik had medelijden met de studenten die hun energie hadden gestopt in de productie. Aan de andere kant; ze hebben er onbedoeld meer bekendheid door gekregen dan ooit mogelijk was geweest zonder een dergelijk verbod. De tweede betrof een reclameposter waar een man met een blote torso zijn slipje net genoeg had laten zakken om de bovenste plukjes van zijn schaamhaar te tonen. De poster zou tegen de goede zeden ingaan. Hij ging in ieder geval tegen de goede smaak in. Hij was van een gesubsidieerde toneelgroep. Gesubsidieerd schaamhaar verdient geen medelijden.

Mijn favoriete bericht in deze reeks is te vinden bij de afdeling Persdocumentatie van de vu-bibliotheek waar alle krantenartikelen over de vu worden bewaard. Ergens begin jaren '90 was de jaarlijkse controversie leuk genoeg om het te schoppen tot de landelijke bladen. Hij had te maken met een andere 'running gag' op de vu: het rookbeleid. De problemen rond het rookbeleid op de vu zijn al ouder dan de uitvinding van de filtersigaret. De tijdspanne tussen het *Ad Valvas*-bericht van een astmalijder die het niet meer uithoudt en de invoering van een nieuw rookbeleid, bedraagt naar schatting twaalf tot vijftien maanden. Een columnist van *Ad Valvas* begon zich af te vragen hoe het nou kwam dat de rokers altijd de hand boven het hoofd werd gehouden. Hij vond de oplossing in de volgende parabelmop.

Foto: Sidney Vervuurt.

Om publicatie van dit boek niet te frustreren zijn de namen vervaagd weergegeven.

62 *Een niet nader te noemen profeet komt in een niet nader te noemen hiernaamaals en krijgt een rondleiding van een niet nader te noemen aartsengel. De n.n.t.n. profeet vind het prachtig wat hij daar allemaal ziet, alleen aan de vervelende rooklucht kan hij maar niet wennen. Op een gegeven ogenblik vraagt hij aan de n.n.t.n. aartsengel waarom er geen rookverbod is. 'O, dat is er wel maar ja, de n.n.t.n. schepper van het universum rookt zelf als een ketter.'*

Volgens sommigen kon de uitdrukking 'als een ketter' niet door de beugel.

Het heeft er anno 2000 overigens alle schijn van dat de lobby van de rokers op de vu bezig is zijn laatste adem te geven. In het najaar van 1999 is het laatste pakje sigaretten in het hoofdgebouw verkocht, de rookgedeelten verhuizen naar steeds exotischere locaties van het gebouw en de niet-rokers zijn merkbaar brutaler geworden sinds ik ben begonnen met studeren. De zware rokerslobby had alle hoop gevestigd op een niet nader te noemen rokend College van Bestuurlid. Het mag niet baten allemaal. We verliezen terrein.

Maar dat is niet waar ik het over wilde hebben. Een paar jaar geleden beriepen de rokers zich op een eigenschap van de vu waar studenten een bron van ellende aan hebben gehad. Landelijk is de regel dat in openbare gebouwen niet mag worden gerookt. De rokers wierpen het 'Vrije' van de Vrije Universiteit in de strijd. 'Vrij' betekent hier niet dat iedereen zomaar mag doen wat hij wil (integendeel zou ik zeggen), het betekent dat deze universiteit niet de staat toebehoort en ze zelf mag bepalen wat ze gebiedt en verbiedt. De grootste beperkende factor hierin is dat de gehele zogenaamde eerste geldstroom afkomstig is uit Den Haag. Om het geld van de staat te blijven innen, moet ze diens wetten gehoorzamen. Erg veel wereldschokkende resultaten levert dit meestal niet op. Een aantal jaren terug pakte het wel treurig uit.

Tijdens het schrikbewind van minister Ritzen werd de wet Modernisering Universitair Bestuur (MUB; 1997) doorgevoerd. Het kwam er op neer dat de studenteninspraak op de universiteiten sterk werd ingekrompen.

Het was een teken des tijds. Sinds de val van de muur heeft in de politiek het woord 'efficiency' de magische bijklank weten te verwerven die in vroegere tijden voorbehouden was aan het woord 'democratie'. De gedachte dat studenten net als werknemers mee zouden moeten doen in het overlegmodel, komt uit een tijd toen 'demokraties zijn' nog hartstikke hip was. De eerste rector magnificus die met deze gedachtegang te maken kreeg, was mr. W. F. de Gaay Fortman (1965-1972), een van de uitvinders van het poldermodel. Hij vond het geen fris idee. Dat arbeiders via de ondernemingsraad invloed moesten uitoefenen was een van de basisgedachten van zijn politiek denken. Maar studenten stonden wat hem betrof onder de arbeiders. Studenten hadden nog niet door middel van arbeid het recht verworven om mee te beslissen in belangrijke zaken. Toen de SRVU (de studentenvakbond van de VU) in 1966 de studenten opriep mee te doen aan een landelijke actie tegen het beleid van de minister, verbood de Gaay Fortman dat. Volgens een verslag: '... anders zou hij het klimaat voor de SRVU aan de VU zo onmogelijk maken als in zijn vermogen lag, en hij vermag heel wat.'

63

Niet erg elegant. Des te minder omdat de minister van onderwijs waartegen gedemonstreerd moest worden een oud studiegenootje, persoonlijke vriend en collega van hem was: prof. I. A. Diepenhorst. Dat moet overigens toch wel een goede minister zijn geweest omdat hij bij mijn weten de enige minister is die een schouderklopje van zeurpiet W. F. Hermans kreeg. De problemen die toen speelden, waren volgens hem afkomstig van de vorige minister van onderwijs (het staat in *Scheppend nihilisme*, blz. 84. En voor de echte W. F. Hermans-freaks: prof. I. A. Diepenhorst wordt ook genoemd in de roman *Het evangelie van O. Dapper Dapper*, blz. 40 waar hij er dan weer van langs krijgt). Diepenhorst was tevens de volgende rector magnificus (1972-1976) en had al ietsje minder moeite met studenteninspraak. Hoewel al dik in de tachtig leeft hij gelukkig nog en kreeg ik de kans hem persoonlijk te vragen wat hij nou van al die actievoerende studenten van de jaren '70 vond die maar bleven doorzeuren over democratie en zo.

In het Historisch Documentatie Centrum was ik bezig wat vooronderzoek te doen naar de houding van de VU tegenover haar studenten. Een leuk detail betrof de eerste vrouw die er promoveerde, Gesina van der Molen. Dat gebeurde in 1937. In 1949 werd ze de eerste vrouwelijke hoogleraar op de VU, in het Volkerenrecht. De gereformeerde

gemeenschap vond dat blijkbaar toch een beetje eng en in de artikelen die over haar werden geschreven, werd vooral benadrukt hoe vrouwelijk ze wel niet was in haar uiterlijk en huishouden.

64 In werkelijkheid was ze, volgens de mensen die haar nog hebben gekend, 'zelfs te beroerd om een kopje af te wassen'. Haar roeping was bepaald niet het huisvrouwje spelen. Ze was ook nog eens lesbienne. Toen ik dat las, krabde ik me even op het hoofd. Een lesbienne als eerste vrouwelijke hoogleraar op een stijve conservatieve universiteit als de vu in de jaren '40? Een vriend van me met wat meer historisch besef gaf het antwoord. Het was minder verwonderlijk dan het leek want Nederland was toen zo seksistisch dat het uitgesloten was dat een getrouwde vrouw aangenomen zou worden. Sindsdien gaat het wat beter met de vrouwen op de vu. Behalve natuurlijk op de faculteit rechten. Daar heeft mevrouw van der Molen de twijfelachtige eer niet alleen de eerste maar voor zover ik weet ook de laatste vrouwelijke hoogleraar te zijn. Het moet echt een flinke tante zijn geweest.

Op het Historisch Documentatie Centrum werd me aangeraden eens met Diepenhorst te gaan praten. Omdat Diepenhorst een soort historisch monument is, hadden ze zijn telefoonnummer. Een medewerker die in de jaren '70 op de vu had gestudeerd, vertelde over de grote populariteit die hij genoot. Diepenhorst was als ex-minister en vitaal politicus een bekende Nederlander. Het was een klein mannetje maar als hij langs kwam lopen dan was het van: 'Oh, wat een eer dat ik in de nabijheid van deze grote meester mag studeren.' (Knipoog.) Ik belde Diepenhorst op en een paar dagen later op een vrijdagnamiddag kwam hij, speciaal voor mij, naar de vu.

Een studiegenootje van mij, Yvonne, was toen juist bezig met haar scriptie. Haar grootste frustratie was de moeite die ze had om haar scriptiebegeleider te traceren. Op een keer lukte het haar een afspraak te maken met de begeleider. Hij bleek er echter niet te zijn. De administratie wist dat meneer de professor in Genève zat maar waar precies, hoe lang, welk telefoonnummer, wisten ze niet te vertellen. De Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Professor Diepenhorst is heel lang hoogleraar geweest bij Rechtsgeleerdheid. Ik beloofde Yvonne hem eens te vragen of het vroeger ook zo ging. Verder had ik zelf een waslijst aan vragen. Maar vooral wilde ik weten wat een oude, wijze onderwijsgoeroe als hij nu vindt van de MUB.

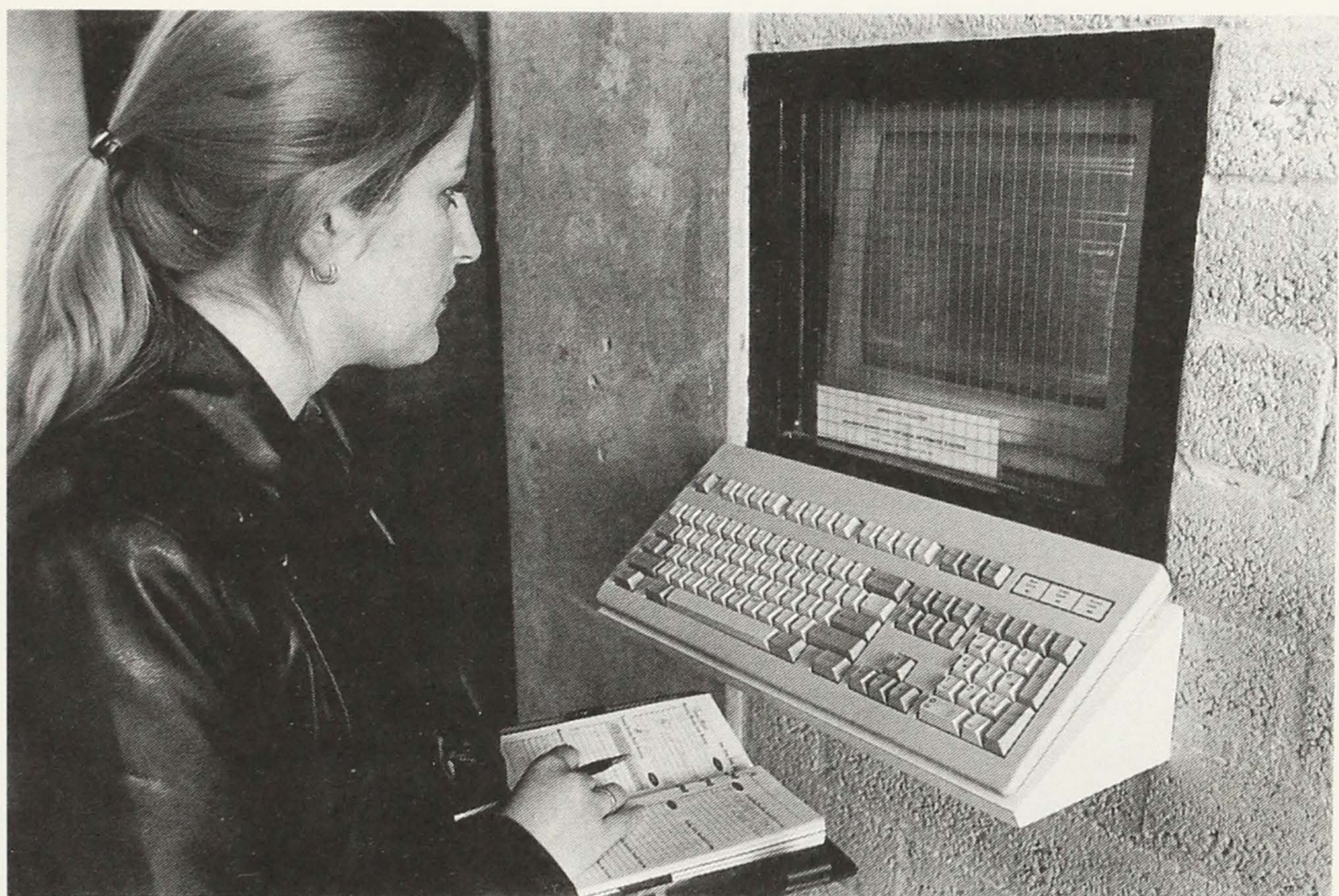

Foto: Sidney Vervuurt.

66 Zoals gezegd, de MUB betekende de nekslag voor de studenteninspraak. Een student kan nog wel met een democratische procedure een zetel in een raad bemachtigen maar machtsmiddelen om iets recht te zetten zijn er niet. Invloed is afhankelijk van een sympathieke bestuurder en dan nog alleen als de visies enigszins overeen komen. In de praktijk zijn we terug bij af. De studentenacties in de jaren '60 begonnen met de klacht dat de studenten in de oude inspraakorganen niet meer waren dan goedkope adviseurs wier advies naar believen links gelaten kon worden. Anno 2000 is dat wederom de praktijk, alle formele fanfares (zoals verkiezingsdebatten) ten spijt. De MUB is dan ook niet zonder slag of stoot ingevoerd. Een groepje VU-studenten heeft indertijd handtekeningen ingezameld op een laken met een lengte van enkele tientallen meters en is toen naar het huis van Minister Ritzen gegaan om het hem aan te bieden. Ik was erbij in mijn hoedanigheid als meeloper. Het was een doordeweekse avond. De bedoeling was dat we het hem aan zouden bieden met de boodschap dat hij beter nog een nachtje over de MUB kon slapen. Er brandde wel licht maar er werd niet open gedaan. Omdat de journalisten nog niet waren gearriveerd en omdat het geen al te onaangename avond was (zeker voor de tijd van het jaar) besloten we daar een 'sit in' te houden en liedjes te zingen. Tussen de kier van de gordijnen zag ik Minister Ritzen achter in zijn woonkamer typen op de computer. Hij hoorde ons wel maar hij gaf gewoon niet thuis. Een trend in de hoger-onderwijspolitiek die nog steeds furore maakt.

Toen de huidige Minister Hermans (niet te verwarren met de schrijver W. F. Hermans) aantrad, waren de studenten zo blij verlost te zijn van Jo Ritzen dat er prompt een Hermans- (wat zijn eigenlijk zijn voorletters?) fanclub werd opgericht. De fans hadden hun tijd beter kunnen besteden aan het lezen van W. F. Hermans' boeken. Een jaar later was de club alweer opgeheven. Volgens diens directe gesprekspartner de Landelijke Studenten Vakbond is hij een minister die alleen maar doet alsof hij luistert. Een doodknuffelaar. Als er al iets wordt besloten dat voordelig uitvalt voor de studenten, is dat niet omdat hij studenten ziet als een bevolkingsgroep met een intrinsieke waarde, maar gewoon omdat het efficiënt is.

Het voorheen genoemde 'Vrije' van de VU maakte het mogelijk dat de inperking van de studenteninspraak nog verder ging dan op andere universiteiten. Het College van Bestuur stond op het standpunt dat

dit niet zo erg was als het leek omdat het gebrek aan inspraakrechten in voldoende mate zou worden opgevangen door de overlegcultuur die de vu rijk is.

Toen Ritzen bleef volharden in het niet willen horen van ons gezang deed diens echtgenote de deur open. Ze was hartstikke vriendelijk. Ze zei dat ze wel begrip had voor wat we deden en ze wilde het laken ook wel in ontvangst nemen. Het was al een stukje later geworden. Sommigen hadden hun sjaal niet meegenomen.

67

We wilden geloven dat we ons doel hadden bereikt, we wilden naar huis, we gaven toe. Een van de actieleidsters overhandigde het laken. Mevrouw Ritzen zei dat ze het stuk textiel waarschijnlijk aan het Leger des Heils zou doneren. Ze maakte nog een klein praatje en het ontbrak er nog maar aan of ze had ons uitgenodigd voor een kop warme thee. Ik had het wel kunnen gebruiken. Voordat we weer naar het station zouden lopen keek ik nog even door het raam. Ritzen zat nog steeds ongestoord verder te typen. Wat hem betrof was er niks gebeurd. De daaropvolgende winter heb ik nog speciaal opgelet of wellicht in een van de Amsterdamse portieken een zwerver gewenteld lag in een dik pak laken met handtekeningen van vu-studenten. Niks gezien. Zelfs dat hebben we niet bereikt.

Is dat dan zo erg? De term efficiency maakt ook op de vu glorieuze carrière. Bestuurlijk gezien is dat niet gek.

De vu is behalve een onderwijsinstelling ook een bedrijf waar de vele uitgaven de inkomstenpost niet mogen overschrijden. Dat uitgaven zo efficiënt mogelijk moeten worden gedaan, is vanzelfsprekend. Als substantiële studenteninspraak te veel tijd (= geld) kost, perk je die in. En als de 'v' van de vu het toelaat om die studenteninspraak nog verder in te krimpen doe je dat. Simpel. Wat is daar in 's hemelsnaam tegen in te brengen? Bijvoorbeeld het volgende: nam vóór de invoering van de MUB 36% van de studenten de moeite om te stemmen voor de studentenpolitiek, daarna daalde het percentage tot 22% (in 2000 zelfs tot 18% – red.). Als we bij die daling van 14% uitgaan van 15.000 studenten dan hebben door het MUB-gedoe 2100 studenten meer dan vroeger nagelaten om hun democratische plicht te vervullen. Democratische plicht! Bah, wat klinkt dat ouderwets.

Betekent dit nu ook dat de studenten antidemocratisch zijn geworden? Dat lijkt me sterk. De enige reden voor een dergelijke drastische daling die ik kan bedenken en die door de feiten in ieder geval niet

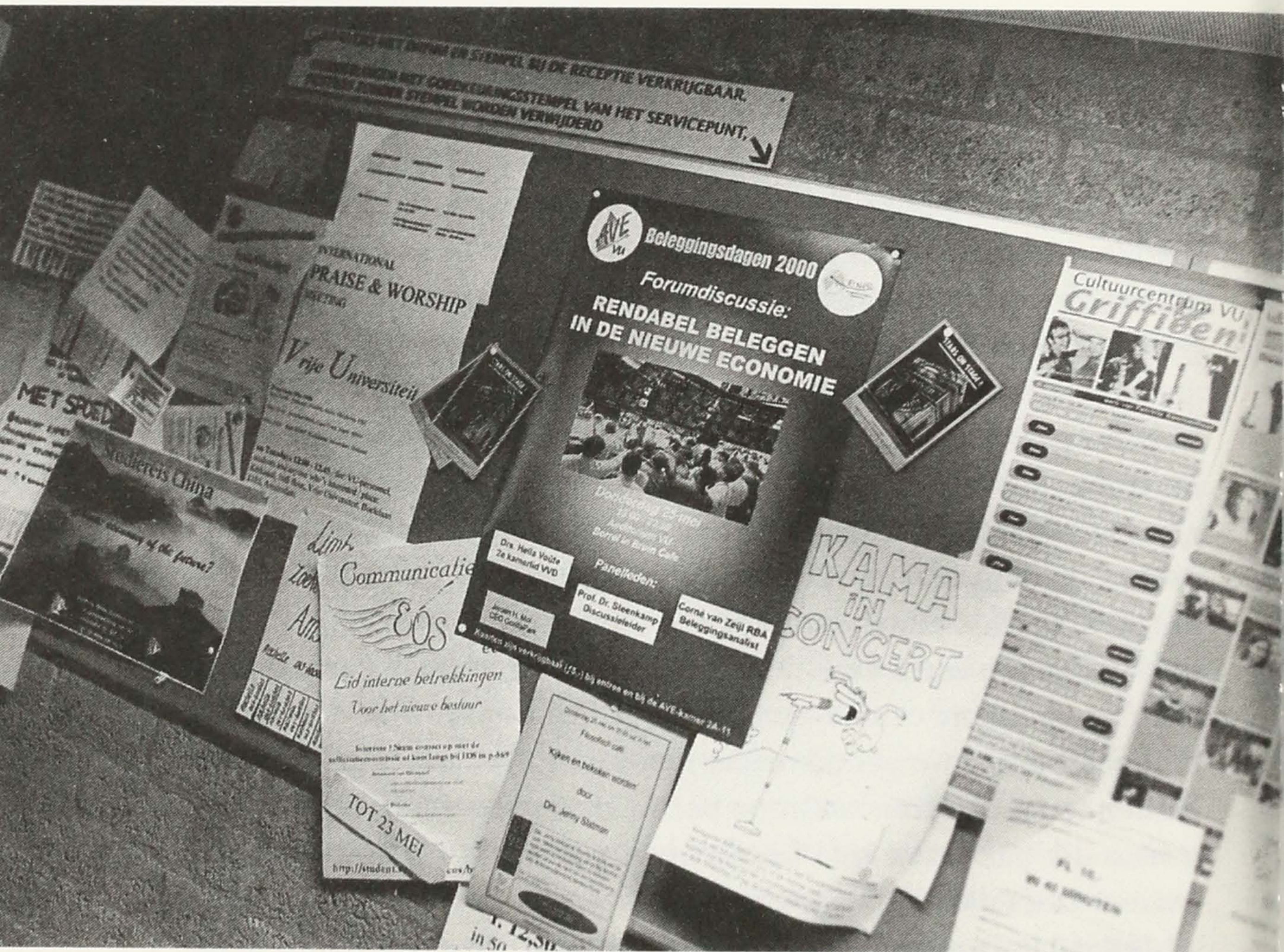

Foto: Sidney Vervuurt.

wordt weerlegd, is dat de gemeenschap die de student met de universiteit deelt een zachte dood aan het sterven is. Ongetwijfeld door al dat doodgeknuffel. Je stemt alleen voor iets waarvan je je participant voelt. (Stelling: De vu is een vereniging die voor het behoud van haar eigen karakter afhankelijk is van nieuw bloed. Als de eerder genoemde trend zich voortzet, zal dat voor het eigen karakter funest blijken. Eens of oneens.)

De universiteit is van oorsprong een gemeenschap (toga's refereren nog aan de gelijkenis met de monnikengemeenschap) waarin de hele mens wordt onderwezen doordat docent en student wijsheid delen. Nou ja, het is maar een ideaalbeeld. In de praktijk komt het erop neer dat we onze tanden stevig op elkaar zetten totdat we ons papiertje hebben zodat we zo vlug mogelijk kunnen solliciteren bij de een of andere Kafka-afdeling.

Nu zijn er hier en daar nog wat idealisten zoals prof. Goudzwaard (Ook zo'n *vu-bobo*. Hij heeft in de jaren '70 twee keer een ministerschap geweigerd. Het lijkt me heerlijk om ministerschappen te weigeren) die dat ideaalbeeld als normatief zien; je kan, nee, je móet er zelfs aan refereren. Maar 'let's face it': die oorsprong is 'past tense' dus 'why hang on to it?' (Met de invoering van het bachelor-master-systeem is er een kniebuiging gemaakt naar het angelsaksische model waarmee de deur op een kier wordt gedaan voor marktwerking in het hoger onderwijs. Dus waarom niet consequent zijn en 'pump some American lingo into your university stuff. Hey, aren't we internationalizing and stuff?') De maatschappij wil artsen, advocaten en economen die weten hoe je aandelen zo gunstig mogelijk kan verhandelen. De maatschappij betaalt daarvoor, dus waarom studenten betalen om in een raad in het wilde weg te ouwehoeren over zaken waarvan ze geen expertise hebben? Waarom studenten financieren die in plaats van colleges te volgen thuis boeken zitten te lezen?

69

III

Het gesprek met Diepenhorst liep niet zoals ik het had verwacht. Het werd veel leuker. Ik belde hem op en vroeg of hij misschien een klein gesprekje zou kunnen hebben met een studentenraadslid dat het nut van zijn functie niet echt meer weet te rechtvaardigen. Hij zei: 'Wat

dacht u van vrijdag om vier uur bij de hoofdingang. Ik kom daarheen... en dan zien we wel.' Ik schrijf dit soort details expres op in de hoop dat sommige hoogleraren daar iets van mee kunnen pikken. Diepenhorst staat bekend als een soort onderwijsgoeroe en bij een goeroe leer je niet alleen van zijn woorden maar ook, voornamelijk zelfs, van zijn gedragingen. Stipt op tijd, zoals het hoort, kwam hij aanstrompelen. Ik schat zijn lengte op net iets boven de één meter vijftig. Ik moest buigen om hem aan te spreken. Ik vertelde hem dat ik een rustig plekje had gereserveerd voor het gesprek maar hij stond er op eerst maar eens iets te drinken in het Bruin Café. Ik vroeg me-
 70 neer Diepenhorst of het wellicht een idee was als ik de drankjes zou halen en dat we die dan mee zouden nemen naar onze gespreksruimte want het Bruin Café is vrijdagnamiddag wel erg druk en luidruchtig. 'Jongeman, ik meen de Vrije Universiteit toch iets beter te kennen dan u.' En hij liep gewoon door richting café. Het was erg druk en er schalde een stompzinnige discohit door de speakers die je meer associeert met een schoolfeest van Mavo 3 dan met een universiteit. Ik mocht de drankjes niet halen en zeker niet betalen. Ik mocht alleen mijn bestelling opgeven en toezien hoe ex-minister, rector, emeritus professor en weet ik wat allemaal met zijn 84 jaren, één meter vijftig lengte en een briefje van tien gulden in een opgestoken hand zich een weg baande tussen de meute 21-jarige bierbuikreuzen. Binnen drie minuten kwam hij terug met de drankjes. Een absoluut record voor een vrijdagnamiddag. Port voor zichzelf en koffie voor mij. Twee tellen later had hij zijn port al op.

In de daaropvolgende tijd diste hij alles op wat ik wilde weten en nog veel meer in een ouderwets degelijk, trefzeker, prachtig Nederlands dat moeilijk op papier is te vangen. Hij vertelde over Gesina van der Molen ('Een grote vrouw, kordaat in de omgang'), over een historicus genaamd Gerretson waar ik nog nooit van had gehoord ('Die was geniaal en ongeremd en bovendien stokdoof. Wanneer hij in de Eerste Kamer sprak deed hij zijn gehoorapparaat af waardoor het de voorzitter onmogelijk werd gemaakt zich te laten horen als hij hem na een poos dringend verzocht een einde te maken aan de redevoering. Soms moest een medekamerlid hem bij de schouders beetpakken en naar de voorzitter draaien opdat hij zou begrijpen wat van hem werd verlangd'), over studentgeoriënteerd onderwijs ('Ik heb me nooit bezondigd aan zogenaamde multiple-choicetentaminering'),

over de bereikbaarheid van professoren ('Ik heb ook wel eens in een café getentamineerd. Niet dat ik zo graag in cafés tentamineer maar die jongen bevond zich in de omstandigheid overdag zijn brood te moeten verdienen waardoor hij verhinderd werd de Vrije Universiteit te bezoeken. Als een student niet anders kan dient die moeite genomen te worden'), en nog veel meer.

Hij had ook nogal wat kritiek op het huidige hoger-onderwijspolitiek. 'De studenten zijn er bepaald niet op vooruit gegaan en als er genoeg geld is, is dat verkeerd.' Hij bekritiseerde de hoge mate van bureaucrativering en betreurde het dat veel studenten tegenwoordig afstuderen zonder dat ooit een wezenlijk contact met een docent was gelegd. 71

Op een gegeven ogenblik was prof. Diepenhorst aanbeland bij het bestuurscultuur van de VU. 'Als bestuurder dient men toch enige vrijheid te hebben. Mocht bijvoorbeeld de zon buiten schijnen dan moet een bestuurder de vrijheid bezitten zijn achttienjarige secretaresse een dagje vrij te geven want zo een zeventien-, achttienjarig meisje binnen houden terwijl de zon buiten schijnt, dat kan niet hè...' Wederom lag ik in een deuk. Tijdens het gesprek noteerde ik alle opvattingen die ik nog eens zou kunnen gebruiken bij mijn raadswerk. Deze laatste liet ik achterwege. Gelukkig bleef de opmerking nog een paar momenten lang hangen.

Begin 2000 heeft mr. J. Donner afscheid genomen van zijn functie als vice-voorzitter van het College van Bestuur. Geen student die er tranen om kon laten want algemeen werd hij beschouwd als het kwade brein achter de VU-variant van de MUB. Als Donner zich bij het maken van beleid beriep op het speciale karakter van de VU kon je er donder op zeggen dat studenten weer een stukje verder in het hoekje zouden worden gedreven. Toch is deze man een neef van mijn 'all time' favoriete VU-student J. H. Donner (1927-1988), roepnaam Hein.

Hein kwam uit een gereformeerd juristengeslacht. In 1945 belandde hij op de rechtenfaculteit van de VU. Aanvankelijk deed hij fanatiek mee: hij bezocht regelmatig het studentencorps en zakte tot laat in de avond door. Doch in zijn vrije tijd begon hij boeken te lezen van de existentialistische schrijvers en werd een van de eerste studenten op de VU die het VU-corps leerde verachten. (Sinds Jiskefet behoren corpora tot de Nederlandse folklore.) Hij vertrok er met de woorden 'Mensch durf te leven!'. Ook schreef hij nog een pittige afscheids-

72 brief die door het dispuut waar hij lid van was nog steeds angstvallig geheim wordt gehouden. Omdat hij zich steeds meer voor het schaken begon te interesseren gaf hij de brui aan zijn studie (W. F. Hermans spelde zijn naam als J. H. Domoor) waardoor hij weliswaar geen meesterstitel verwierf maar dat werd in zijn eigen ogen ruimschoots gecompenseerd door de titel van grootmeester. Hij werd Nederlands eerste professionele schaker. In die dagen begon ook zijn vriendschap met Harry Mulisch. De romanfiguur Onno Quist uit *De ontdekking van de hemel* is volledig op Hein Donner gebaseerd. Later werd Hein Donner zelf schrijver. Eerst schreef hij de beste schaakcolumnns die de wereldliteratuur rijk is (verzameld in de bundel *De koning*), later ook ander werk. Omdat zowat alles wat hij deed voor het eerst werd gedaan in Nederland moest hij vaak een beroep doen op zijn tegendraadse karakter. Zijn opmerkelijke biografie staat vol dwaze anekdoten.

In 1962 is hij heel even gezwicht voor de verlokkingen van een vaste baan. Hij trad in dienst bij IBM. Dat duurde niet lang want hij kwam vaak te laat of spijbelde gewoon. Als er om uitleg werd gevraagd, verzoon hij maar iets. Hij is nooit zo vaak naar de tandarts geweest als in het voorjaar van '62. Toen ook de laatste smoes op was, vertelde hij zijn baas domweg dat hij vandaag niet kwam. Gevraagd naar het waarom zei hij: 'Het is mooi weer, de zon schijnt.' 'Maar dat kan toch geen reden zijn.' 'Mijnheer, als iedereen er zo over zou denken als u, zou de zon niet meer schijnen.' Het is al jaren mijn lievelingsanekdote. Het zal wel komen omdat Hein Donner nooit een achttienjarige secretaresse is geweest; het duurde even voordat ik de link tussen deze anekdote en de uitspraak van Diepenhorst legde. Gelukkig lukte het nog voordat het gesprek met Diepenhorst zijn einde naderde.

Ik vroeg hem of hij zich Hein Donner nog herinnerde. Het leek me vrij onwaarschijnlijk. Volgens zijn biografie heeft Hein niet veel colleges gevolgd. Diepenhorst was in die tijd nog maar net hoogleraar geworden. Als ze elkaar al kenden, kon het nooit een intens contact zijn geweest. Bovendien is het allemaal al meer dan vijftig jaar geleden. 'Jazeker, die heb ik nog getentamineerd.' Wat volgde was een uiterst gedetailleerd portret van Hein Donner zoals Diepenhorst hem had meegemaakt.

Hein Donner heeft een stuk of tien boeken geschreven. Zeker

tegen het eind van zijn leven, toen het hem ondanks ernstig hersenletsel was gelukt de meest geliefde columnist van het NRC te worden, had hij een geschreven taal ontwikkeld die in zijn scherpte behoorlijk veel doet denken aan de gesproken taal van Diepenhorst. Ik heb meerdere malen deelgenomen aan vergaderingen met zijn neefje, het ex-College van Bestuur-lid J. Donner. Ik heb ernstige redenen om aan te nemen dat Heins gave niet in de familie zit. Hein Donner mag dan weinig gevoel voor de juristerij gehad hebben, gevoel voor schoonheid van de taal had hij wel. De algemene staatsleer en parlementaire geschiedenis mogen hem weinig geïnteresseerd hebben; het is heel aannemelijk dat hij desalniettemin aan de lippen van zijn professor hing. Het is niet ondenkbaar dat hij het idee dat zonneshijn in sommige gevallen zwaarder behoort te wegen dan kantoorarbeid, heeft opgepikt uit een van de vele anekdotes die prof. Diepenhorst zijn hele professionele leven lang heeft rondgestrooid.

73

Tijdens zijn ministerschap heeft prof. Diepenhorst nog de tijd gevonden een boek te schrijven over het universitair bedrijf, getiteld: *Universiteit en Wetenschap in Beweging*. Als de uiteindelijke doelstelling van studeren noemt hij allereerst de vorming en verrijking van de mens en pas op de tweede plaats de economische redenen. Hein Donner en Diepenhorst zullen elkaar meer dan eens de hand geschud hebben. Van de tweede doelstelling is bij Hein niks terechtgekomen. Van de eerste des te meer.

In het jaar 2000 lijken de verhoudingen omgedraaid. Universiteiten worden per diploma gefinancierd. Studenten die niet afstuderen vormen een verliespost. Sommige universiteiten hebben al besloten studenten van het type Hein Donner door middel van een bindend studieadvies weg te sturen. Gelukkig heeft de VU ervoor gekozen hier niet aan mee te doen. Doch ook op de VU blijkt het moeilijk weerstand te bieden aan de zegetocht van de efficiency. Een paar jaar nadat ik mijn propedeusebul in mijn handen gedrukt kreeg, kwam de docent die verantwoordelijk is voor de uitreiking van de bullen op de juridische faculteit, op het lumineuze idee om deze alleen uit te reiken aan studenten die hun propedeuse in één jaar hadden gehaald. Alleen de studenten die in hun eerste jaar 42 studiepunten hadden behaald, kregen de gelegenheid om bij de uitreiking een hoogleraar de hand te schudden. Dat zijn niet noodzakelijk de slimste of ijverigste studenten. Wel de meest winstgevende voor de rijkste faculteit van

Foto: Sidney Vervuurt.

de vu. Hein zou buiten de boot zijn gevallen. Het plan heeft niet lang stand gehouden omdat het aantal studenten dat in het eerste jaar 42 punten haalde, tegenviel. Zo achterlijk zijn studenten Rechtsgeleerdheid nou ook weer niet.

IV

75

Ergens begin jaren '80 heeft prof. Bob Goudzwaard in de collegezaal eens een experiment uitgehaald. Goudzwaard was bezorgd over het gebrek aan kritisch vermogen van de nieuwe generatie. De hele westerse wereld scheen in een paar jaar tijd veranderd te zijn in een kudde makke lammetjes. Het was de tijd van mensen als Reagan, Kohl, Thatcher ('There is no such thing as society') en Lubbers. Opeens was het voor politici weer hartstikke eenvoudig burgers de grootst mogelijke nonsens te verkopen. Zo heeft Lubbers eens beloofd de werkeloosheid te doen dalen. Als het hem niet lukte zou hij aftreden. Toen de belofte na verloop van tijd niet haalbaar bleek, adopteerde hij een nauwere definitie van werkeloosheid waardoor de werkeloosheidscijfers vanzelf lager uitvielen zonder dat er ook maar één nieuwe baan was geschapen. En de Nederlanders slikten dat.

Goudzwaard wilde wel eens weten hoe intelligent zijn gehoor was. Het college ging over werkeloosheid. Hij vertelde aan de collegezaal dat werkeloosheid een verschijnsel is waartegen verzet zinloos genoemd mocht worden en dat men dus maar moest accepteren. Nederland telde in die dagen meer dan 700.000 werkelozen. Een hoogtepunt in de recente economische geschiedenis en aanhoudend voorpagina-nieuws. Hij breide er een verhaal van een kwartier omheen en iedereen schreef het braaf op. Niemand zei er iets van. Goudzwaard herinnert zich nog hoe een jongedame uit de voorste rijen even haar hoofd ophief en een beetje bevreemd keek. Maar er gebeurde verder niks. Hij brak zijn verhaal af en zei toen: 'Mensen, beseffen jullie wel dat ik u zojuist de grootst mogelijke onzin heb verkocht?'

De vu heeft zichzelf altijd voorgehouden op een nuchtere manier maatschappelijk betrokken te zijn. In 1933-34 werd er binnen de vu druk gediscussieerd over wat men nou moest vinden van een buurland dat met gebruikmaking van democratische middelen een extreemrechtse regering had gekozen. Eind jaren '60 riepen studenten

in collegezalen dat ze Marx onderwezen wensten te krijgen. In de jaren '70 riepen ze..., van alles eigenlijk. De jaren '80 en '90 waren muisstil. Degenen die iets te roepen hebben doen dat niet meer op de VU. Het is een omgekeerde wereld geworden. Vroeger was de algemene klacht dat studenten slechts riepen om te kunnen roepen. Tegenwoordig moet het wel heel erg ver komen willen we de behoefte voelen een docent terug te fluiten.

76

Maar om heel eerlijk te zijn, het kan ons geen bal schelen. Laat die oude lullen maar een beetje rond razen. Het gaat vanzelf wel over. We betalen voor ons diploma gemiddeld zo'n 14.000 gulden aan collegegeld, werken ons een zenuwzinking aan bijbaantjes, bouwen vaker wel dan niet tienduizenden guldens aan studieschuld op, wonen in de meest abjecte krochten vanwege het kamertekort en het laatste wat we kunnen gebruiken is dat geouwehoer over maatschappelijke betrokkenheid. Als we later vet geld verdienen zullen we, en dat beloven we plechtig, fl.25,- overmaken op giro 666. Maar eerst moeten we 42 studiepunten halen anders krijgen we niet eens onze propedeusebul ceremonieel uitgereikt. En tot die tijd: bek dicht en gewoon die tentamens verstouwen. Ik zeg niet eens 'alsjeblieft', want daar betaal ik me veel te blauw voor.

Kijk, als het voornaamste doel van het studeren nog steeds persoonlijke verrijking was en een beter mens worden, oké. Maar kan iemand mij vertellen wat een goed mens is? En durf niet aan te komen met vaag ethisch gehouwehoer. En al helemaal niet met anekdotes uit het stenen tijdperk. Feiten mijne heren, ik wil feiten die net zo concreet zijn als de brieven van de Studiefinanciering die mijn totale hoeveelheid studieschuld noteren.

De filosoof Peter Sloterdijk heeft gelijk: het humanisme en het humanistische ideaal van de zelfverrijkende mens is op een mislukking uitgelopen. Niet kennis scheidt macht, maar macht zorgt voor de nodige kennis. Zoals Keynes al zei: de economie scheidt de voorwaarden voor beschaving. Eerst moeten we de poen verdienen. Ministers Ritzen en Hermans hebben gelijk. De universiteitsfabriek moet zo gesmeerd en efficiënt mogelijk lopen. Alleen op die manier halen we in een zo kort mogelijk tijdsbestek onze diploma's, alleen op die manier hebben we zo vlug mogelijk een goede baan waarmee we onze schulden kunnen betalen en eindelijk onafhankelijk kunnen worden. Dat is het beste voor ons, dat is het beste voor jullie en voor iedereen. Maatschappelijke betrokkenheid behoort tot het gebied van de hobby's.

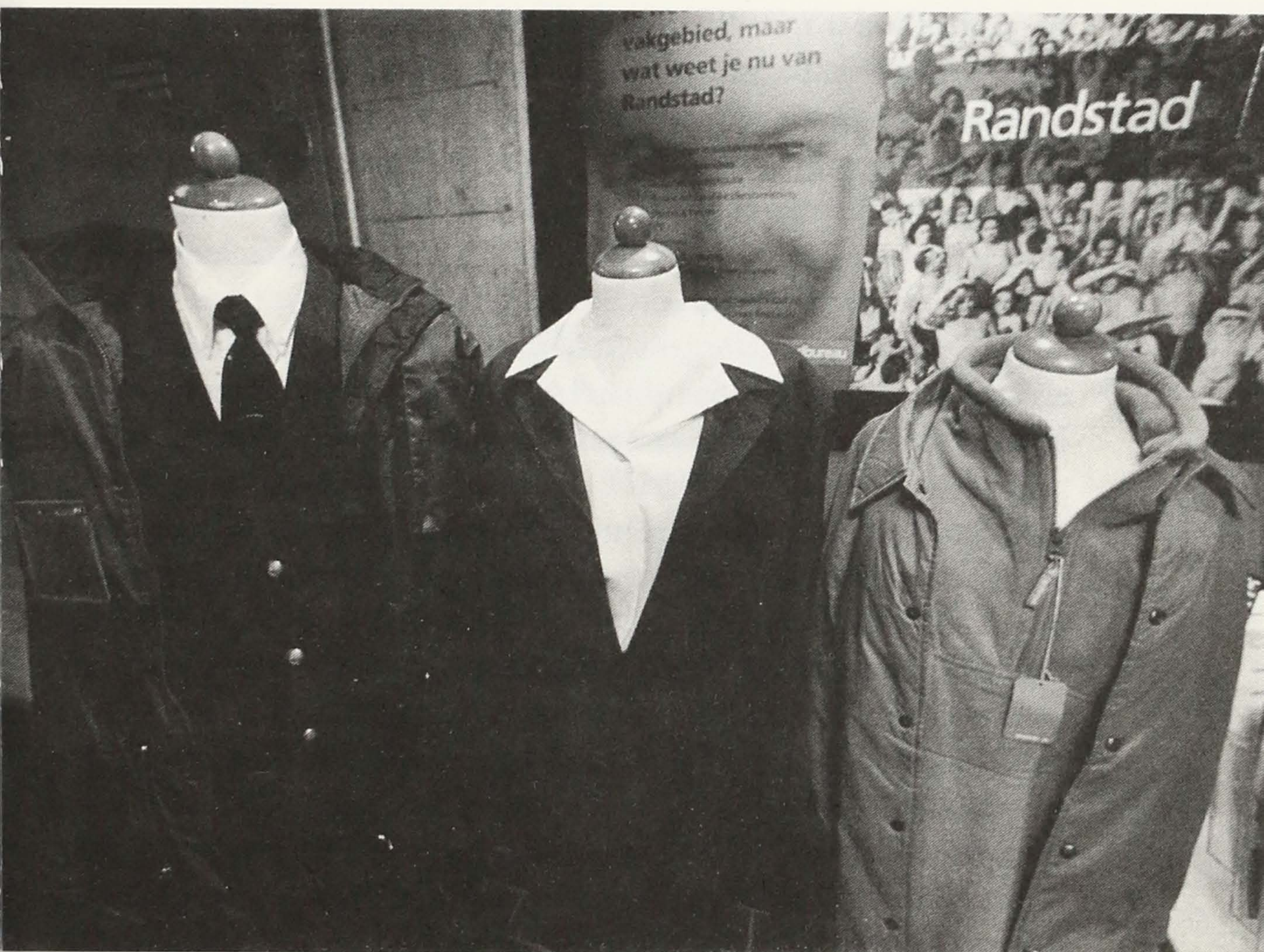

Foto: Sidney Vervuurt.

Het is bijzonder moeilijk iets tegen deze manier van denken in te brengen. In de volksmond heet het 'je gezonde verstand gebruiken', 'praktisch handelen' of 'aan je toekomst denken'. Niemand durft het hardop te zeggen maar dit zijn de werkelijke dominerende gedachten over het studeren. Dit zijn de gedachten die de opmerking over de veertig boeken per jaar mogelijk maken. Dit zijn de gedachten die het studentenpubliek deden lachen om het grapje.

78 Na het experiment, ergens in de jaren '80, trok prof Goudzwaard zijn conclusies. Hij initieerde het zogenoemde Waardenproject aan de VU. Een soort masterplan dat het door Goudzwaard gebruikte experiment heeft ontwikkeld tot een pedagogische methode die nu mondjesmaat en heel voorzichtig wordt geïmplementeerd in de cursussen. Het moet dienst doen als antidotum tegen dominerende trends. De uitvoerders van het plan maken zich geen illusies. Het is maar een druppel op de gloeiende plaat. Het zal de wereld niet verbeteren. Hoogstens een asteroïde hier en daar.

Toch leek het me zinvol ook eens met professor Goudzwaard te gaan praten. Helaas had hij het te druk om me op de VU te komen bezoeken. Ik moest naar hem toe. Hij haalde me op van het station en thuis bij hem aangekomen stonden de koffie en koekjes al klaar. (Je hebt gewoon de verkeerde professor uitgekozen om je scriptie bij te schrijven, Yvonne!) We hebben het gehad over het ideaalbeeld van de universiteit als *akademeia* waar het contact tussen docent en student niet beperkt is tot kennisoverdracht maar waar de twee elkaars kernen raken. Zoiets als de hand van Diepenhorst: de *akademeia* als gemeenschap waar medezeggenschap een natuurlijk uitvloeisel van behoort te zijn. En over de studiedruk op de universiteiten die de instandhouding van de *akademeia*-gedachte bedreigt. Dat gaf me argumenten om op gezette tijden de VU te bekritisieren die in haar beleid de indruk wekt te denken dat het mogelijk is beide te combineren. Het doel van zijn denken vatte hij samen als: de studenten de vaardigheid bijbrengen om de hun toegediende gedachten overhoop te halen. Keuzemogelijkheden te creëren in de te gebruiken theorieën en uiteindelijk die theorie te kiezen die bij je persoonlijke overtuiging past. En die overtuigingen zijn grotendeels vrij. Het gaat uiteindelijk om vrijheid. Vrijheid om meer dan veertig boeken per jaar te lezen en alsnog je zelfrespect te bewaren bijvoorbeeld.

Al deze argumenten deden me een beetje denken aan de kritische

theorie, aan de Duitse filosoof Habermas die vorig jaar in het nieuws was vanwege zijn filosofische dispuut met zijn oud-leerling Peter Sloterdijk die tegenwoordig een grote populariteit geniet onder de studenten Wijsbegeerte aan de vu. Heel even kroop er een lichte scherpte in de stem van deze o zo zachtaardige man. 'Die Peter Sloterdijk heeft fascistoïde ideeën. In zijn lezing over Europa heeft hij het over het aankomende Europese Rijk, dat is gewoon het Vierde Rijk. Wat hij doet is geen postmoderne kritiek geven, hij is gewoon een ouderwetse ideoloog.' Ik kreeg het gevoel dat de aap nu wel uit de mouw kwam kruipen. 'vu-studenten moeten leren kritisch te zijn ten aanzien van gedachten zoals die van Sloterdijk. Sloterdijk is een projectdenker. Als je al die boeken leest waar de fascistten zich op beriepen; dat waren voor die tijd hartstikke knap geschreven wetenschappelijke werken.'

79

En even verder in ons gesprek: 'Ik ben nog van de generatie die de oorlog bewust heeft meegemaakt. Die ervaringen geven vanzelf de impuls om kritisch te denken.' 'Net als W. F. Hermans en Habermas', voegde ik daaraan toe. 'Een generatie die anno 2000 nog een leger vitale emeriti vormt. Hermans is al overleden. Het zal niet meer zo heel lang duren voordat jullie definitief het veld verlaten zullen hebben.' Hij knikte met zijn hoofd maar keek niet pessimistisch. 'Ik heb vanaf 1971 op de vu gedoceerd. In die jaren toonden studenten veel engagement. Docenten werd gevraagd stelling te nemen. Dat vond ik zeer prettig. Omstreeks 1980 verdween dat maar vanaf begin jaren '90, zeker vanaf 1995, bespeur ik een voorzichtige terugkeer van besef van verantwoordelijkheid.'

NASCHRIFT: VERKIEZINGSDEBAT 2000

Een paar dagen voor de deadline van dit stuk nam ik deel aan het nieuwe lijsttrekkersdebat. Dr. Noomen was wederom voorzitter. Het werd een rustig debat. Het publiek was ten opzichte van vorig jaar wederom een stukje geslonken, de geluidsinstallatie was alweer een jaartje ouder geworden, de concrete issues betekenislozer. Vanwege alle gekissebis tijdens het vorige debat had het gebeuren een andere opzet gekregen. Het was gepland als een talkshow. Men zou elkaar geen vliegen afvangen. Het doel was niet zozeer het verschil in opvat-

tingen tussen de twee fracties boven tafel te krijgen, als wel een brede discussie.

Ik meldde dat ik toch nog graag één vlieg wenste te vangen. Ik bracht de veertig boeken-opmerking nog eens ter sprake. Noomen zei dat hij zich die opmerking niet kon herinneren. Ik zei dat ik dat wel kon. Vervolgens peperde ik al mijn bevindingen er eens flink in. In het tussenliggende jaar was er een landelijke discussie gestart over de
80 'verschoolsing' van de universiteiten. We constateerden dat de twee fracties in het afgelopen jaar nauwelijks een van elkaar afwijkend standpunt hadden ingenomen. Niet zozeer omdat onze politieke standpunten hetzelfde waren maar omdat we daar geen ruimte toe kregen. Studenteninspraak gaat in de praktijk alleen nog maar over het laag houden van de kroketprijzen (en zelfs dat is ons dit jaar niet gelukt). We kwamen tot de conclusie dat er een direct verband bestond tussen deze problematiek en de verschoolsing, en dat dit zich op de lange termijn zou kunnen wreken. Noomen sprak ons niet tegen. Hij maakte meer de indruk dat hij onze zorgen deelde maar zelf machteloos stond tegenover sommige zaken. Bij het afscheid wenste hij ons veel sterkte met ons werk ondanks alle problemen.

Ik heb mijn middelbare school gevolgd op het Besiktas Lyceum in Istanbul. Het was gebouwd op een heuvel in de wijk Yildiz. De helft van de klaslokalen had uitzicht over de Bosporus. Als de zon op een bepaalde manier op het water scheen, was het uitzicht zo mooi dat het heel moeilijk werd nog te letten op wat de docent te vertellen had. De andere helft had uitzicht op een gebouw van de Turkse geheime dienst. Vanuit een klaslokaal zwaaiden we soms naar de soldaat die de wacht hield op de wachttorenen. De geheime dienst had als ingang een grote ijzeren poort met een kijkkier waar af en toe iemand uit loerde. We hadden vermoedens dat daarbinnen onfrisse dingen gebeurden. In het jaar dat ik daar aankwam werden aan de Bosporuskant de fundamenten gelegd voor een gigantisch vijfsterrenhotel. De aanwezige bouwvakkers trokken veel rondreizende eetkraampjes aan. Omdat we niet gecharmeerd waren van onze mensa ontsnapten we in de middagpauzes door het gaas open te buigen om verderop een broodje shoarma te halen. Die kraampjes hadden een slechte naam. Het eten was niet altijd even betrouwbaar. De schoolleiding greep in door het gaas te vervangen door tralies. Die waren niet open te bui-

gen. Het gevolg was dat de eetkraampjes tijdens de pauze bij die tralies kwamen staan. We hoefden geen honger te lijden. De schoolleiding greep weer in door de tralies te bedekken met grote metalen platen. Ondertussen was het hotel uit de grond gerezen. Ze adverteerden soms op CNN. Het uitzicht over de Bosporus was daarmee grotendeels verpest. Een vriend van mij heeft toen plaats genomen in de leerlingenraad. Hij vond de school te veel gaan lijken op de geheime dienst. De schoolleiding zei dat ze besepte dat het lelijk stond maar dat ze geen keus had. Hij heeft in de schoolraad nog geprotesteerd tegen de metalen platen. Zonder succes. De schoolleiding had goede argumenten. Hij niet. 81

Ik heb geen flauw idee wat ik hiermee probeer te zeggen.

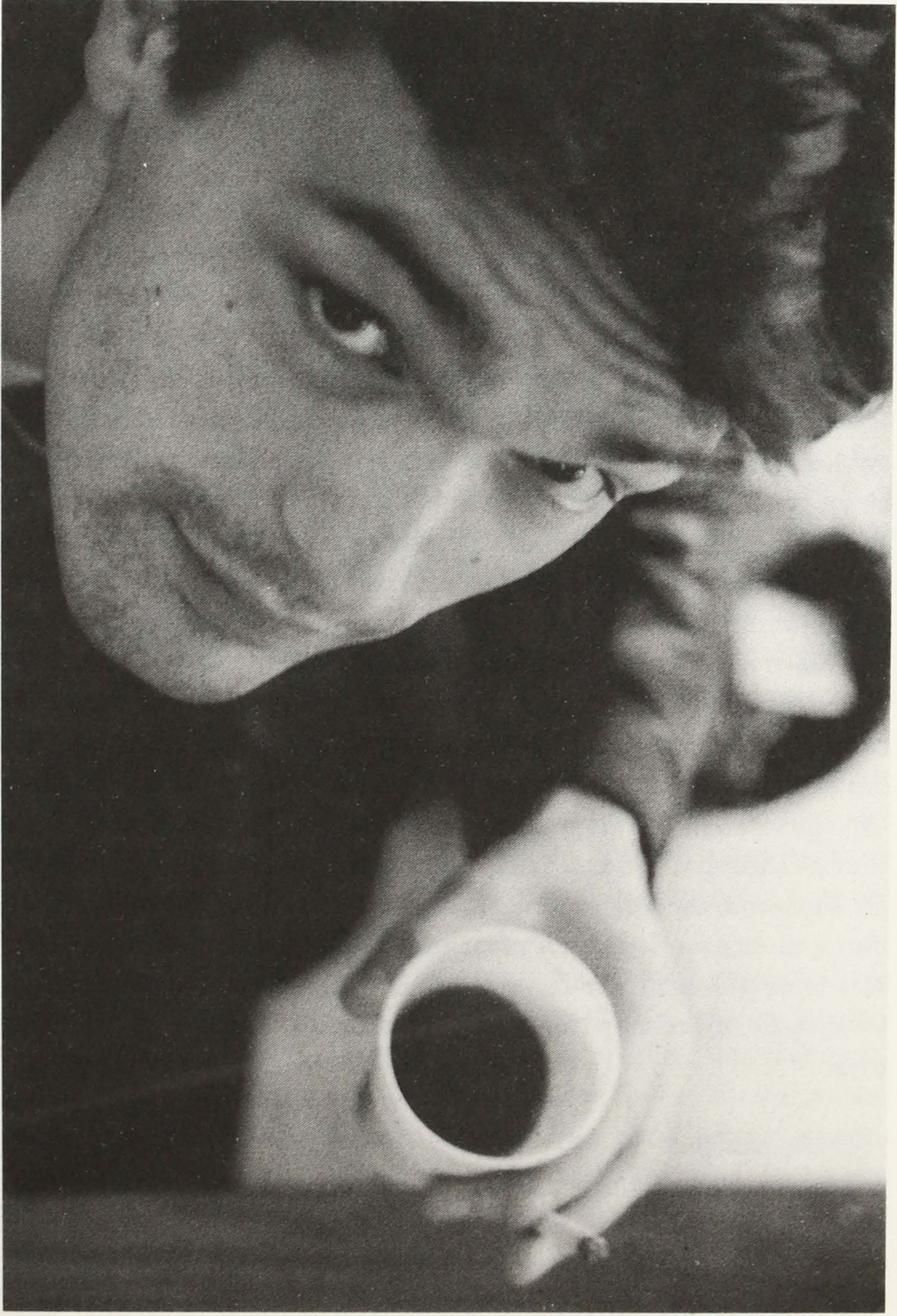
Werken

- 82 Er wordt gezegd dat studenten tegenwoordig tijdens hun studie veel meer werken dan vroeger. Doch er dient hier een subtiel onderscheid gemaakt te worden. 'Werken' betekent hier het op reguliere basis uitoefenen van een activiteit waarmee men de werkelijkheid een duwtje in de gewenste richting geeft. Dit gaat soms wel, soms niet, gepaard met een financiële vergoeding. Het is echter iets anders dan het 'hebben van een baan', dat het op reguliere basis innen van een financiële vergoeding betekent. Dit gaat soms wel, soms niet, gepaard met enige activiteit. Als men mij vraagt wat ik allemaal voor werk heb gedaan, ga ik er vanuit dat de eigenlijke vraag is hoe ik mijn huur tot nu toe heb betaald. Dat is een totaal ander verhaal dan het verhaal over waar ik allemaal 'werk' van heb gemaakt. Maar over dat laatste gaan we het niet hebben.

In de afgelopen vier en een half jaar heb ik, om mijn tabaksconsumptie te kunnen blijven financieren, moeten doen: afwas, schoonmaak, interviews, telefonische interviews, het stoppen van velletjes papier in enveloppen, medische tests waarbij buizen van plastic in mijn neus werden gestopt tot ze in mijn longen uitkwamen waarna er iets in werd gegoten (ik heb geen idee wat), en het een en ander waar de overheid maar niet achter moet komen.

Afgezien van verdiensten uit schnabbels heb ik mijn Beethoven-cd's dit jaar voornamelijk betaald met vergoedingen verkregen voor allerlei functies op de VU: bestuurslid van de studentenvakbond SRVU, waaronder het beheren van een niet-commercieel kamerbureau valt; het schrijven van een essay voor een lustrumboekje dat in een bijzonder rap tempo alleen nog maar te vinden zal zijn in archieven en de 'drie boeken voor een tientje' – bak van verschillende tweedehands boekwinkels; en natuurlijk lid zijn van de universitaire Studentenraad. Dat laatste is nou een typisch voorbeeld van een 'baan' waarvan de werkelijkheid niets merkt. Een voorbeeld.

Jaren geleden heb ik mijn propedeuse gekregen. In mijn voor

Tunç Dündar (foto: Elmer Jutte).

naam bevinden zich wat krulletjes en puntjes die niet zijn opgenomen in het Nederlandse alfabet. Ze waren ook niet afgedrukt op mijn propedeusebul. Toen ik vroeg hoe dat zo kwam, zei men: 'Die letters staan niet op de printer.' Ik was toen een compleet onbenul wat computers betreft. Ik gebruikte zelfs nog speelkaarten voor het spelen van een spelletje 'patience'. Ik slikte de smoes.

84 Inmiddels democratisch gekozen studentenvertegenwoordiger geworden, besloot ik op te komen voor de belangen van al die studenten die puntjes en krulletjes in hun namen hebben. Ik eiste van de verantwoordelijken dat we, met excuusbrief en al, een goede propedeusebul overhandigd zouden krijgen. Antwoord: 'Uiteraard is dat een onbillijkheid die rechtgezet moet worden.' Er gebeurde niks. Tijdens de volgende vergadering vroeg ik het weer. Hetzelfde antwoord. Er gebeurde niks. De derde keer, dezelfde vraag. Antwoord: 'Tot voor kort hadden we een systeem in gebruik waar de niet-reguliere tekens niet bij voorbaat in waren gestopt. Het was een fout van de computer. Uiteraard moet er een mogelijkheid zijn om een goede propedeusebul te krijgen.' Niks gebeurde. Inmiddels heb ik net genoeg over computers geleerd om te weten dat computers de schuld krijgen zodra er sprake is van onkunde. Op de volgende vergadering ga ik het College van Bestuur vragen of er een budget vrijgemaakt kan worden voor de aanschaf van een aantal exemplaren van het boek *Computers for Dummies; the easy version*. Want het is toch zo makkelijk. Je gaat met je muis naar 'Invoegen', daarna druk je op 'Symbool' en tenslotte kies je de gewenste exotische letters door vlug, twee keer achter elkaar, op de linkerknop van de muis te drukken. Zelfs ik kan het. Kijk maar:

Tunç Dündar

Tim van der Rijken

Ben je wel lid?

Studentenvereniging. Het is een woord dat niet bij iedereen dezelfde 85 associaties oproept. Bij de een gaan de haren onmiddellijk overeind staan en moeten lichte kokhalsneigingen onderdrukt worden, de ander krijgt een warm gevoel van binnen en een lichte fonkeling in de ogen. Waarom?

Alhoewel de maatschappij steeds individualistischer wordt, bestaat bij veel mensen toch de neiging zich te verenigen. De sportclub, de personeelsvereniging, de schaakclub, de supportersvereniging; er zijn voorbeelden te over. Speciaal voor studenten zijn er nog allerlei andere mogelijkheden om zich te verenigen: studieverenigingen, studentenraden, bijbelkringen, gezelligheidsverenigingen, studentensportclubs, corpora, enz.

Het ligt niet in mijn bedoeling in dit hoofdstuk een overzicht te geven van alle verenigingen waar je als student lid van kan worden; dat zou ofwel resulteren in een droge opsomming, dan wel in een boek van aanzienlijke omvang. Op het eerste zit niemand te wachten, voor het tweede ben ik niet ingehuurd...

Tot 50 jaar geleden waren in Amsterdam de meeste studenten van de Gemeentelijke Universiteit (tegenwoordig UVA) lid van het Amsterdamsch Studenten Corps (ASC) of van een confessionele vereniging; de VU-studenten hoorden bijna allemaal bij het VU-corps. Daarna veranderde de situatie snel; in de jaren '60 nam de populariteit van studentenverenigingen sterk af. Zeker voor de corpora was er nauwelijks plaats meer. Jasjes en dasjes pasten niet in een tijd waarin mensen bloemen in hun haar droegen en op blote voeten liepen. Het VU-corps reageerde op de terugloop in het ledental door een fusie aan te gaan met de vereniging van vrouwelijke VU-studenten (VVSU) en kreeg de toegankelijke naam IAN, ofwel Jan. Tegenwoordig heet de vereniging LANX.

LANX

De Nieuwezijds Voorburgwal ter hoogte van sociëteit LANX is afgeladen vol. Op zich niet zo verwonderlijk, het is immers Koninginnedag en overal in het centrum is het druk. De meeste mensen die hier staan hebben echter wat met elkaar gemeen: ze zitten bij LANX, de vereniging die haar naam te danken heeft aan de sociëteit.

86

Vroeger heette LANX VU-corps, maar deze naam dekte de lading eigenlijk niet meer. Ten eerste studeert niet eens de helft van de leden meer aan de VU en ten tweede kan LANX geen corps meer genoemd worden. Te veel tradities zijn in de loop der tijd gesneuveld. Alleen op maandag komen de disputen nog *jasje-dasje* naar de sociëteit; alleen op maandag wordt er nog *gezoid*, een massale worsteling waarbij twee disputen elkaars bierfust proberen te veroveren.

Mores (rituele gewoonten waar een sanctie tegenover staat wanneer ze veronachtzaamd worden) zijn er nauwelijks meer; alleen wanneer je bier gaat bestellen zijn er wat regeltjes. Wie pils bestelt krijgt een glas spoelwater, wie met z'n rug naar de bar staat krijgt een glas water over zich heen en slechts één consumptie bestellen is 'not done'. Wie geen vrienden heeft om bier aan te slijten, kan altijd de barman nog trakteren. En gympen zijn tegenwoordig weer verboden op de sociëteit. Die gewoonte begon namelijk echt te escaleren.

Wat LANX nog onderscheidt van andere grote studentenverenigingen, zoals Unitas en SSRA, is de zeer hechte dispuutsband. Hiervoor hoeven de leden van LANX niet zoals de leden van het ASC een zeer lange ontgroening te doorlopen. Twee weken duurt deze maar en zij is voornamelijk bedoeld om de vereniging en al haar disputen te leren kennen. Overdag worden de *novieten*, de aspirant-leden, bezig gehouden door de novitiaatscommissie, 's avonds gaan ze de disputen langs en krijgen daar uiteenlopende opdrachten. Bij het ene dispuut wat fysieker, bij het andere wat verbalier.

'Novieten, pak maar een kratje.'

De novieten pakken allen een geel Heineken-kratje, waarvan er overal in de kamer verspreid liggen.

'Goed zo, ga nu maar op het kratje zitten.'

De novieten gaan zitten.

'Nee, niet zo! Ga anders op dat kratje zitten.'

De novieten staan op en gaan op een andere manier op het kratje zitten.

Foto's: Elmer Jutte.

'Jullie begrijpen er niks van! Voor straf moeten jullie nu rupsen.'

De novieten trekken wit weg. Het rupsen blijkt echter niet veel meer dan een polonaise te zijn, een parodie op het beruchte robben. Daarbij lig je op je buik en moet je je voortbewegen terwijl je met je handen je enkels vast houdt.

88

Het is dergelijke humor die in de groentijd de boventoon voert. Toch kunnen veel novieten er pas later de humor van inzien; op het moment zelf is het te intensief allemaal. Bovendien zijn de novieten ineens niet meer de oudsten (van school), maar de jongsten (onder de studenten). Het zelfbeeld wordt drastisch bijgesteld en dat is soms moeilijk te verwerken.

Als het niet de ontgroening is, wat maakt de dispuutsband dan zo hecht? In de eerste plaats het feit dat de dispuuten van LANX niet één, maar twee vaste borrelavonden in de week hebben. De borrels beginnen wat later op de avond, doorgaans in een café. Na een tijdje in het stamcafé te hebben vertoefd gaat men vaak nog naar de sociëteit, om te integreren met andere dispuuten. Bij voorkeur die van het andere geslacht; de meeste dispuuten zijn namelijk ongemengd. Rond twaalfen kan in de borrelzaal op de derde verdieping nog wel zo'n 150 man staan, daarna wordt het rustiger. Om vier uur gaat de sociëteit dicht en moet ook Joop naar huis. Joop is de man die al langer dan iemand zich kan heugen de garderobe beheert. Hij is hier ooit, als dakloze, zo'n beetje uit zichzelf mee begonnen om wat geld te verdienen en is dat altijd blijven doen. Doordat de meeste dispuuten vrij klein zijn, tussen de tien en twintig personen, is aanwezigheid op de borrel verplicht. En niet alleen voor de eerstejaars. Als aanwezigheid niet verplicht zou zijn, dan blijven er maar weinig mensen over om mee te borrelen en dat is voor degenen die wel verschijnen minder gezellig. Pas vanaf het vijfde jaar is aanwezigheid niet meer verplicht, maar die wordt natuurlijk wel op prijs gesteld.

Verbale capaciteiten staan bij LANX hoog in het vaandel. Niet voor niets worden veel dispuutsnamen ingeleid door de letters o.v., hetgeen oratorische vereniging betekent. Verbale kunsten komen doorgaans tijdens de dispuutsvergadering tot een hoogtepunt:

In een klein zaaltje boven een kroeg komen de dispuutsgenoten bijeen voor de vergadering. Zo rond half negen zijn er voldoende mensen aanwezig en krijgt iedere aanwezige een vergaderlint uitgereikt. Dit lint verleent de dispuutsgenoten spreek- en stemrecht. Het bestuur neemt plaats achter de tafel, waarop tevens een driepotige kandelaar staat met brandende kaarsen, het notulenboek, een bus met daarin allemaal briefjes, het reglement, een katheders en een ivoren lustrumhamer. Het zijn de attributen die op elke

vergadering aanwezig dienen te zijn, de abactis (secretaris) draagt hier zorg voor. De praeses (voorzitter) opent de vergadering met een metaforisch verhaal en geeft vervolgens zijn visie op de metafoor. De overige leden haken hier op in en er ontstaat een vrij lange discussie. Het moge duidelijk zijn dat discussiëren het doel is van de vergadering, niet een middel om tot besluiten te komen. Die worden namelijk op een afzonderlijk moment door het bestuur genomen. Naarmate het wat later wordt, worden er aan de lopende band commissies ingesteld. Een voorbeeld is de *pep-cie*, om de sfeer wat op te peppen als die wat inkakt. Of iemand moet een briefje uit de bus trekken en een *lullepot* (zwamverhaal) houden over het onderwerp dat op het briefje staat. Mogelijkheden te over om een vergadering tot diep in de nacht te laten duren. Zo lang het bier maar vloeit...

89

Maar het houdt niet op bij de twee borrels per week en zo'n zes vergaderingen per jaar. De dispuuten van LANX organiseren daarnaast ook nog van alles dat voor gespreksstof op de borrel kan zorgen. Culturele uitstapjes of weekendjes weg, de Diesviering, een voetbaltoernooi of een muziekfestival: de agenda is snel gevuld. Helemaal als je bedenkt dat de vereniging zelf ook nog van alles organiseert voor haar leden. Een hoofd- en na-novitiaatstijd, een gala, twee wallenfeesten, een eindejaarsfeest, thema-avonden, conventen (algemene ledenvergaderingen), koninginnedag, de almanakuitreiking, toneelvoorstellingen, enzovoort enzovoort. Hoewel de activiteiten van LANX niet verplicht zijn, worden de leden wel geacht om regelmatig van de partij te zijn.

Ondanks al deze activiteiten hebben sommige leden toch nog het gevoel dat ze elkaar niet vaak genoeg zien. Overdag spreken ze af om samen te studeren. Elk dispuut heeft zo z'n eigen verdieping op de VU waar de tentamens geleerd worden en waar koffie gedronken wordt, al gebeurt dit laatste tegenwoordig doorgaans op de achtste, omdat de andere koffiepunten opgeheven zijn. Zo kan de vereniging een impuls geven aan de studie, althans volgens het promotiemateriaal dat in de introductieweek wordt uitgedeeld.

Het ASC probeerde sterker dan het VU-corps aan haar tradities vast te houden, maar moest onder druk van de tijdgeest eveneens veranderingen accepteren. Net als het VU-corps fuseerde ASC met de vrouwelijke evenknie: de Amsterdamsche Vrouwelijke Studenten Vereniging (AVSV). Ook waagden de leden van sommige dispuuten het om op blote voeten de sociëteit te betreden, een kleedje uit te spreiden en hasj te roken.

Halverwege de jaren '70 werd de 'orde' hersteld en begonnen de traditionele verenigingen weer leden te winnen. Niet alleen het ASC en

LANX koesteren tegenwoordig opnieuw hun tradities en mores, ook andere verenigingen, zoals Unitas en SSRA, zien in dat tradities belangrijk zijn. Waarom? Het scheidt een band met ouderejaars en reünisten. Zij hebben immers ongeveer hetzelfde meegemaakt. Maar bij het ASC komen veranderingen tegenwoordig wel erg weinig voor...

Wit overhemd, donkerblauw jasje, dispuutsdas, bruine *brogues*: Roosendael is er klaar voor. Het is half zeven wanneer hij de deur van z'n studentenkamer achter zich dicht trekt en zijn tocht naar de Warmoesstraat aanvangt. Op naar de *toko*, zoals Sociëteit Nos Iungit Amicitia (NIA; 'vriendschap verenigt ons') genoemd wordt. Achter de weinig opvallende entree bevindt zich een enorm pand, waar dagelijks honderden studenten komen om te borrelen, een woord dat een zeer breed scala aan activiteiten dekt, zoals zal blijken.

Het is kwart voor zeven wanneer Roosendael de borrelzaal binnenstapt. De eerstejaars en het bestuur zijn er natuurlijk al en ook wat jaargenoten gelukkig. Even relaxed bijpraten en rustig indrinken. Wat herinneringen ophalen aan de 'culturele avond' van een paar dagen terug. Hoeveel mensen er niet over hun nek zijn gegaan bij het bekijken van de ranzigste pornofilms die in Amsterdam te huur zijn! De stripster op het einde maakte echter een hoop goed.

Het is half acht en Roosendaels jaar is compleet. Tijd om te gaan eten in de mensa van de sociëteit. Het diner verloopt relatief rustig. Slechts een enkel kippenpootje verwisselt van eigenaar. Roosendael heeft het wel erger meegemaakt.

Na het eten een kopje koffie drinken in de koffiekamer. Aangezien Roosendael inmiddels zijn propedeuse heeft gehaald, mag hij er ook een sigaar bij roken. Een aangename manier om het eten te laten zakken, zodat er straks weer bier in kan.

Terug in de borrelzaal wordt de tijd gedood met drankspelletjes. Roosendaels favoriete spel is *quarteren*. Je moet een gulden (vergelijkbaar met een Amerikaanse *quarter*) in een glas bier laten stuiten. Als dat lukt, mag je iemand aanwijzen die een *adje* moet *trekken* (een glas bier in één keer tot de bodem leegdrinken). Het stevig doordrinken is begonnen...

Het bier heeft rijkelijk gevloeid, dus het wordt tijd om een vaatje te gaan halen bij een ander dispuut. Zooien dus.

Tussen tien en twaalf verandert de borrelzaal in een slagveld. Meer dan 50 man zijn in een massale worsteling verwickeld en scheuren elkaars jasje aan flarden. De een na de ander valt op de grond, bezaaid met bier en glas, en wordt door z'n dispuutsgenoten weer overeind geholpen. Doel van dit alles is het (lege) fust van het andere dispuut in je eigen hoek te krijgen en daar tegen de balustrade, een tussenverdieping in de borrelzaal, te drukken. Het zijn vooral de eerste drie *jaren* die zich met het zooien bezighouden. De ouderejaars kijken toe en grijpen alleen in als de dispuutseer in gevaar dreigt te komen. Dan is het meestal snel afgelopen... Roosendael heeft een bloedneus opgelopen, maar verder gebeurt er zelden iets ernstigs. De Commissie, die de sociëteit beheert, ziet erop toe dat er sportief gezoid wordt en kan met corrigerende tikken optreden wanneer het uit de hand loopt. Slechts een paar keer per jaar komt de ambulance eraan te pas.

91

Het zooien vergt een hoop energie, dus na twaalfen wordt het wat rustiger in de borrelzaal. Bovendien mag er na middernacht met vrouwen worden gepraat en dat is voor de meesten toch een interessantere optie dan weer een nieuwe aanval inzetten. Praten mag dus, maar zoenen in de sociëteit is niet toegestaan. Als je daarop betrapt wordt moet je een adje koffiemelk trekken. En bovendien drinkt een heer ook het glas van de dame leeg, dus dan kom je op twee glazen koffiemelk. Het leuke van koffiemelk is, dat het gaat reageren met bier. Het is dan zaak zo snel mogelijk naar het toilet te gaan om in de daar aanwezige kotsbak over te geven, want op kotsen in de borrelzaal staat weer een andere sanctie. Je dient dan een fles jenever en een haring voor de schoonmakers te kopen. Die kunnen bij de bar worden afgerekend.

De sfeer na middernacht is een stuk gemoedelijker dan ervoor. De disputen waaieren uit over de zaal, want de muurtapjes (ieder dispuut heeft z'n eigen hoek in de borrelzaal en daar ook z'n eigen muurtap) raken leeg. Bier wordt bij de bar besteld en mensen die naar huis willen kunnen weg zonder gezeik. Roosendael, *die-hard* als hij is, heeft besloten vanavond tot het einde te blijven. Om vier uur sluit de sociëteit officieel, maar mensen met een belangrijke functie of vriendjes en vriendinnetjes daarvan mogen nog blijven. Al met al een stuk of 60 personen. Alle aanwezigen zingen hun dispuutsliederen, er ontstaat spontaan een disco en de Commissie geeft zo nu en dan een rondje. Om zes uur is het echt uit met de pret en moet ook Roosendael naar huis.

Lam als een kanarie, maar met een tevreden gevoel, fietst Roosendael terug. Hij heeft een *date* geregeld voor het corpsgala over twee weken, één van de jaarlijks terugkerende hoogtepunten. Voor de jongerejaars althans.

Foto: Elmer Jutte.

Het mooie van een gala is natuurlijk de *galamos*: na een gala heb je seks met je partner. Je nodigt haar uit voor een kopje thee en daarna biedt zij zich aan... Of niet; hier staat helaas geen sanctie op.

We zijn inmiddels een paar jaar verder en Roosendael is afgestudeerd. Z'n gala-date heeft zich destijds aan de galamos gehouden en is inmiddels Roosendaels vrouw.

Jaarlijks heeft Roosendael nog een diner met z'n jaar, want de jaarband mag niet verslappen. We zien kerels in pak, yuppen overduidelijk, maar wel allemaal met dezelfde das. De meesten toch wel aan de gezette kant. Er komt een hoop lawaai uit.

'Heren, ik wil graag het glas heffen op het mooie jaar 1993. Ik durf te beweren dat het dispuut sindsdien geen betere jaren meer gekend heeft. Dat blijkt maar weer uit het feit dat we hier met vijftien man vertegenwoordigd zijn. Een enkeling onder ons is zelfs speciaal voor deze reünie over komen vliegen. B'vo! Laten we om te beginnen het jaarlied zingen.'

Uit vijftien met aardappelen gevulde kelen galmt een lied dat niet van de nodige perversiteiten verstoken is. Kort samengevat: vrouwen zijn hoeren, andere disputen deugen niet en 1993 is het mooiste jaar. De band lijkt weer even sterk als tijdens de groentijd.

De groentijd kan Roosendael zich nog al te goed voor de geest halen. Met z'n vijftienen kregen ze de opdracht om de Sfinx uit de sociëteit van het Delfts Studenten Corps te ontvreemden. In de trein naar Delft werd het plan de campagne gesmeed:

Om de aandacht af te leiden zou eerst slechts een deel van de groep naar binnen gaan. Daarna een tweede afleidingsmanoeuvre en tot slot zouden twee *foeten* (aspirantleden) zo ongemerkt mogelijk de Sfinx (wat was dat eigenlijk?) meenemen. Het bleek anders uit te pakken. Van enige verrassing was geen sprake, de komst van de Amsterdamse foeten was bij het gehele DSC bekend. Anderhalf uur lang werden Roosendael en zijn jaargenoten afgetuigd door een groep *fietsenmakers* (Delftse studenten) die ruim tien keer zo groot was als Roosendaels jaar. Afschuwelijk. Maar opeens was het afgelopen en dronk iedereen gezellig een biertje met elkaar. Alles gebeurt volgens regels, al zijn die soms wat ruim.

Roosendael weet nog dat hij 's morgens zeer vroeg, terug in Amsterdam, op station Sloterdijk van het perron af was gelazerd, met z'n kop op de rails. Bloedend als een rund en lam als een konijn was hij toen weer een trein

ingestapt en in slaap gevallen. Pas in Heerlen werd hij wakker. Hij wist dat hij een hoop gezeik zou krijgen weer terug in Amsterdam, maar ondertussen had hij toch heel wat uurtjes slaap meegepakt. En slaap is erg kostbaar in de groentijd!

Anekdote na anekdote stapelt zich op, terwijl de soep wordt koudgeluld. Willems vertelt hoe hij z'n *fleur* (uitnodiging die je krijgt van een dispuut om daar lid van te worden) had verworven:

94

'Het was al wat later op de dag toen ik bij ons dispuut langs moest komen. Men was al aardig lam, dat was duidelijk. Toen mij weer de clichévraag werd gesteld om iets onverwachts te doen, pakte ik een ouderejaars naast me, Van Vredenhoven geloof ik, vol op z'n bek. Hij kon er niet om lachen, maar de rest van het dispuut gelukkig wel. De fleur was binnen.'

'Ja, dat zijn toch wel de mooiste dagen van het jaar, die fleurroundes', nam Groeneveld het woord over. 'Zelf voelde ik de dispuutsband dan altijd het sterkst. Het had ook iets onwerkelijks, om met 1900 man vanaf elf uur 's ochtends op de toko te staan en er 10.000 liter bier doorheen te jagen. En al die foeten lekker gek maken...'

Tijdens een moment van overpeinzing realiseert Roosendael zich hoe weinig er eigenlijk verandert binnen het corps. Oké, de groentijd is wat korter geworden en aan wat meer regels gebonden. Je ziet nu wel eens mensen met gymschoenen op de sociëteit. En het bekleden van functies, zoals de Senaat (bestuur van de vereniging) of de Commissie, wordt tegenwoordig gerelateerd aan studieprestaties. En men blijft wat korter lid, vanwege de toegenomen studiedruk. Maar Roosendael is vooral zelf veranderd en alles wat meer gaan relativeren.

Het diner zit er op. Er is goed gegeten, goed geluld en goed gedronken. Roosendael zit achterin een taxi, op weg naar huis, met hetzelfde tevreden gevoel als toen hij z'n huidige vrouw als galadate had geregeld. Hij prijst zichzelf weer eens gelukkig dat hij lid is geworden.

Roosendael moet er niet aan denken dat hij niet bij het ASC was gegaan. Dat hij zo'n duffe *VU-knor* (term voor iemand die geen lid is van het corps) was gebleven. Nooit al die ervaringen had opgedaan die hij nu heeft meegemaakt: vissen, jagen, een vlotterrace in de grachten terwijl je met visafval wordt bekogeld, gala's, skiën met het dispuut, noem maar op. Dat hij zichzelf nooit zo was tegengekomen als in de groentijd. Dat hij nooit de etiquette had geleerd die geldt bij een diner of bij kleding. Dat hij nooit voor een

groep had leren spreken, voor zichzelf op had leren komen, dat hij nooit...

‘Op welk nummer woont u, meneer?’

Nog half in een roes noemt Roosendael zijn nummer en laat zich voor de deur afzetten.

Waarom worden studenten anno 2000 eigenlijk lid van een vereniging? Hiervoor zijn zeer uiteenlopende redenen aan te wijzen. In sommige steden, zoals Delft en Groningen, is het vrijwel noodzakelijk om lid te worden van een studentenvereniging, omdat deze steden weinig ander vertier te bieden hebben. Door de week zijn de kroegen rustig, in het weekend zijn veel studenten naar hun ouders toe. Door lid te worden van een vereniging heb je altijd een plek waar het gezellig is: de sociëteit. Dit argument is in Amsterdam veel minder van kracht, er is immers altijd wel wat te doen in de hoofdstad. Daarom zijn relatief ook veel minder mensen lid van een studentenvereniging, dan in de typische ‘studentensteden’.

95

Een andere reden om ergens bij te gaan is vrienden maken. Veel mensen die gaan studeren kennen aan het begin van hun studie maar weinig mensen en een vereniging is bij uitstek de plaats om snel nieuwe mensen te leren kennen. Dit geldt voor de VU in mindere mate dan voor de UVA. VU-studenten blijven wat langer bij hun ouders wonen en houden daardoor veel contact met hun oude vriendenkring. Wanneer ze dan na één of twee jaar in Amsterdam gaan wonen, hebben ze langzamerhand al mensen leren kennen via hun studie en is de behoefte om bij een vereniging te gaan wat kleiner geworden.

Zelfontplooiing is doorgaans één van de belangrijkste motieven voor lidmaatschap van een studenten- of studievereniging. Alle verenigingen hebben met elkaar gemeen dat ze hun leden op de een of andere manier de gelegenheid bieden om zich te ontwikkelen. Vooral sociale vaardigheden worden gestimuleerd, je dient immers om te gaan met andere mensen, maar ook organisatorische kwaliteiten kunnen studenten in een vereniging ontwikkelen. Of schrijftalent...

LITERAIR DISPUUT HENC

Twee goede vrienden, die elkaar nog kenden van de middelbare school, spraken geregeld op zondagavond met elkaar af om wat te drinken. In het najaar

van 1995 was dat. Zondagavond was hier een mooie avond voor, een avond waarop je doorgaans toch niks anders doet dan thuis op de bank zitten en televisie kijken. Naast de onderwerpen waar goede vrienden zo over spreken, kwam ook het onderwerp schrijven regelmatig ter sprake. De één schreef graag korte verhalen, de ander gedichten. Het was een zondagavond in november en allebei namen ze een thuis geschreven stuk mee om dat door de ander te laten lezen. En er commentaar op te laten geven. Op zondag 19 november 1995 werd HENC (ofwel Henk) geboren, in café Het Genootschap te Amsterdam. Nu, bijna vijf jaar later, zitten de twee vrienden nog steeds op zondagavond in Het Genootschap. En nog steeds bespreken ze elkaars stukken. Maar ze zijn niet meer alleen, ze worden vergezeld door hun dispuutsgenoten. In totaal een stuk of elf, maar in de praktijk zitten er zelden meer dan acht. Vrijblijvendheid is een zeer belangrijk principe binnen Henk, dus aanwezigheid op de borrel is niet verplicht. Hooguit gewenst. Hetzelfde geldt voor het inleveren van stukken: in theorie levert iedereen om de week een verhaal of gedicht in, maar in de praktijk doen per avond maximaal drie personen dat. Ach, misschien maar beter ook, het bespreken van de stukken zou anders te veel tijd in beslag gaan nemen. En het valt nu al niet mee om de aandacht centraal te houden wanneer een stuk besproken wordt. De leden van Henk, hoe verschillend ook, hebben namelijk allemaal gemeen dat ze graag wat willen zeggen, of dat nou gewenst is of niet. Of het nou interessant is of niet. Na het bespreken van de stukken, wat er soms heftig aan toe kan gaan, verbaal althans, barst de gewone borrelvreugde los. Integreren met andere disputen is er niet bij, want Henk is niet ondergebracht bij een groter geheel, ofwel onafhankelijk. De leden van Henk zullen het dus met elkaar moeten stellen. En met de Belgische bieren die Het Genootschap schenkt. Wanneer deze kroeg om 1.00 uur de deuren sluit, wordt er door enkele diehards vaak nog wat nageborreld in een ander café. Of iemand besluit een stukje te gaan zwemmen in de Singel, ter hoogte van het Koningsplein. Of iemand oppert een fles whisky op te offeren om de kleine uurtjes wat op te rekken. Een ander verstoppt zich onder een flipperkast in café De Gieter, een derde leent z'n fiets uit aan een junk om er achter te moeten komen dat de junk onder lenen heel wat anders verstaat. Dit alles om aan te geven hoe de zondagavond kan escaleren, wat natuurlijk niet altijd gebeurt. Maar wel soms.

Schrijven is het centrale thema binnen Henk. Doel van het dispuut is om het plezierschrijven onder studenten te stimuleren en studenten de kans te bieden hun schrijfsels en zichzelf te ontwikkelen. Iets van die strekking is

Foto: Elmer Jutte.

bij de notaris vastgelegd in de statuten, ongeveer een jaar na oprichting. Het dispuut telde toen acht leden en het werd tijd om een officiële vereniging te worden. Dat de vader van één van de leden notaris was, was natuurlijk mooi meegenomen. Wat anders honderden guldens had gekost, kostte nu slechts een fles LaChouffe en een almanak.

98

Al zijn pretenties binnen Henk eigenlijk uit den boze, de leden vinden het toch wel de moeite waard om een aantal verhalen te bundelen in een boekje, de almanak. Op de Dies, de verjaardag van het dispuut, wordt de almanak uitgereikt aan een debuterende schrijver en dat wordt gevierd met een feest. Uiteraard kunnen alle bezoekers van het feest ook met een almanak naar huis. Een almanak met een gele kaft, want dat is de dispuutskleur. Alle soorten geel komen daar overigens voor in aanmerking. Maar, zoals gezegd is vrijblijvendheid een heel belangrijk principe binnen het dispuut en Henk zou Henk niet zijn als bovengeschetste gewoonte ook echt elk jaar plaats zou vinden. Zo werd de dies van 1999 op geheel andere wijze gevierd, namelijk met een etentje in Utrecht en een digitale uitgave van de almanak op de Henk-homepage (<http://welcome.to/henc>).

Ondanks de afkeer van tradities en mores (een woord dat enkele leden tot waanzin drijft), valt er toch wel een aantal jaarlijks terugkerende activiteiten te bespeuren. Zo is er in principe rond half mei de viering van Halfjaarhenk, een mooie gelegenheid voor het dispuut om eropuit te trekken. In 1997 werd er gekampeerd nabij de brouwerij van LaChouffe, in het Belgische dorpje Achouffe. LaChouffe is het officiële dispuutsbier; dat staat zelfs in de statuten vermeld (die overigens onvindbaar zijn). De mooiste anekdote van dit weekend gaat als volgt:

‘Nadat de Chouffe-brouwerij voor de tweede maal met een bezoek was vereerd en de Henkleden zich ten overvloede tegoed hadden gedaan aan het goddelijke brouwsel, werd het tijd om terug te keren naar de camping. De chauffeur van de bus, bijgenaamd de *Henktank*, had als enige niet gedronken. Verstandig. Na enkele kilometers rijden ontdekte men langs de kant van de weg een groot verkeersbord met daarop de tekst ‘Achouffe 4’. Dit om aan te geven dat het dorpje Achouffe nog 4 km verwijderd was. Aangezien Henk gek is op souvenirs, werd de bus resoluut aan de kant gezet en de heren S. en O. gingen met hun kluskoffer op het bord af. Niet al te lang daarna lag het enorme bord achterin de bus en kon de tocht vervolgd worden. Een enkeling was een beetje bang voor ontdekking, maar gelukkig sprak O. de geruststellende woorden: ‘De kans dat we hier politiecontrole krijgen is 1 op 10.000.’ Hij had de zin nog niet uitgesproken, of iedereen zag langs de kant

een gendarme gebaren dat er gestopt moest worden. Alcoholcontrole. Lichte paniek in de bus. Het bord verstoppen was onmogelijk, het was te groot. En het lag open en bloot achterin. Dat de politieagent de bus via de voorkant benaderde kon dan ook werkelijk een hemels geschenk worden genoemd. K., de chauffeur, stapte uit en werd meegenomen om te blazen. Alles liep goed af, uiteindelijk.'

Een andere gelegenheid voor Henk om erop uit te trekken is de Kandidaatsnacht. In deze nacht worden de aspirantleden, kandidaten genaamd, aan diverse 'tests' onderworpen. Wil men lid worden van Henk, dan zal men toch in ieder geval moeten kunnen tonen over voldoende literaire en oratorische capaciteiten te beschikken. Kandidaatsnachten worden bij voorkeur gehouden op de meest exotische locaties: een leegstaande verdieping, een vervallen boerderij, een huisje op het Groningse platteland, etc. De datum voor de kandidaatsnacht wordt vastgesteld zodra er voldoende kandidaten zijn en ligt ergens tussen oktober en februari.

99

Hoe komt zo'n klein dispuut eigenlijk aan nieuwe mensen? Voor een belangrijk deel via-via, maar ook tijdens de introductieweken van de VU en de UVA doet Henk altijd dappere pogingen om leden te werven. Tussen de grote verenigingen valt het standje van Henk altijd wel ergens te vinden en soms wordt ook wel deelgenomen aan promotie-activiteiten zoals een debat of een modeshow. Mits degene die het zou moeten doen dit ook weet. En dan ook nog eens op tijd is... Het belangrijkste wervingsonderdeel is echter de rijdende sociëteit. Op plaatsen waar veel eerstejaars zich ophouden, bijvoorbeeld het Wallenfeest, wordt de Henktank geparkeerd en worden een standje, wat kratten bier en een stereo uitgeladen. En dan kan het werven beginnen. Belangrijkste is echter dat het dispuut zelf lol heeft, wellicht dat de resultaten van het werven daarom doorgaans nogal tegenvallen... Zoals gewoonlijk maakt niemand zich daar echter druk om.

'Lekker belangrijk' en 'boeien' zijn dan ook vaste dispuutstaal van Henk. En 'dingen doen' niet te vergeten, want Henk doet graag dingen. Al bijna vijf jaar lang. Zolang het maar niet móet.

Iets te doen hebben, vrienden maken, zelfontplooiing: die redenen om lid te worden van een vereniging hebben we al gezien. Daar is toch niks mis mee, zou je zeggen? Waarom krijgen bepaalde personen dan toch zo'n jeuk als het woord 'studentenvereniging' valt?

Waarschijnlijk omdat bovengenoemde motieven allemaal een keerzijde hebben. Iets te doen hebben is prima, maar het kan ook ten koste

gaan van andere activiteiten, zoals studie. Vrienden maken is oké, maar kan leiden tot *dichtgetiktheid* (een beperkte belevingswereld) wanneer je alleen nog maar vrienden hebt die van je eigen vereniging zijn. Zelfontplooiing kan leiden tot arrogantie en een grote bek.

100 Maar er zijn nog meer motieven om als student ergens bij te gaan. Zoeken naar een referentiekader bijvoorbeeld. Zo valt er binnen een vereniging altijd wel een bepaalde kledinglijn te ontdekken. De vereniging als subcultuur. Ook idealistische overwegingen kunnen een rol spelen bij de keuze om al dan niet bij een studenten-organisatie te gaan. Het behartigen van de belangen van studenten of het bijbrengen van 'cultural understanding' zijn hier voorbeelden van.

AIESEC

'Hey AIESEC!'

Geroezemoes, gebabbel en gelach gaan onverstoord door.

'HEY AIESEC!!!'

Een enkeling heeft in de gaten dat de LCP (Local Committee President, ofwel voorzitter) een poging doet om iedereen stil te krijgen, waarschijnlijk omdat hij de vergadering wil beginnen.

De LCP wordt er moedeloos van. Van buitenlandse congressen weet hij zich maar al te goed te herinneren dat wanneer iemand 'hey AIESEC!' roept, iedereen als antwoord 'say what?!' terugschreeuwt en daarna stil is. Waarom lukt dat in Amsterdam dan niet? Om dezelfde reden dat ook de *rollcalls* (dansjes en liedjes) bij de Amsterdamse AIESEC'ers niet populair zijn. In Amsterdam is men niet zo gediend van al die tradities en dat *high-fly* gedoe, al maakt dat AIESEC juist zo uniek. Waar ook ter wereld je een AIESEC-congres bezoekt, overal kent men dezelfde dansjes op dezelfde liedjes, bijvoorbeeld het nummer 'Cotton Eye Joe'. Culturele verschillen worden aan de kant gezet en dat is precies waar het bij AIESEC om draait. Al meer dan 50 jaar.

In 1948 legde een groep van negen studenten uit zes Europese landen de basis voor wat later de grootste internationale studentenorganisatie ter wereld zou worden. De Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales, ofwel AIESEC. Nederland was één van die landen en na Rotterdam en Tilburg kwam er ook een comité in Amsterdam, als eerste aan de VU. Vandaag de dag zit AIESEC in 85 landen, op meer dan

750 universiteiten. Het doel van de organisatie is nog steeds bij te dragen aan de ontwikkeling van landen en hun bevolking door internationaal begrip en samenwerking. Wellicht een wat hooggegrepen doelstelling, maar daarom zeker niet minder nastrevenswaardig.

Alhoewel de afkorting AIESEC anders doet vermoeden, is het niet meer een organisatie die alleen uit economiestudenten bestaat. Ook studenten van andere studierichtingen worden tegenwoordig in staat geacht bij te kunnen dragen aan het welzijn van de wereld. De reden dat AIESEC oorspronkelijk wel alleen voor economen bestemd was, zit 'm in het idee dat men toen had dat economiestudenten de beste kansen hadden om later op hoge posities te eindigen en zo daadwerkelijk aan de ontwikkeling van landen bij te kunnen dragen. Helmut Kohl, een oud-AIESEC'er, is hier een goed voorbeeld van.

101

Eindelijk is iedereen min of meer stil en kan de vergadering beginnen in het kleine zaaltje boven café De Beiaard. Elke week weer komen de twintig bestuursleden van AIESEC Amsterdam bijeen om op de hoogte te blijven van elkaars reilen en zeilen en om beslissingen te nemen over dingen die iedereen aangaan.

Vanavond is het belangrijkste punt van discussie de vraag of er een CEEP'er in Amsterdam moet komen. CEEP is een intern uitwisselingsprogramma binnen AIESEC, waarbij uitwisseling van kennis centraal staat. De CEEP'er is een AIESEC'er die een week of zes meedraait met een comité in een ander land. Als grootste bezwaar wordt genoemd dat een CEEP'er fulltime bezig gehouden moet worden en de bestuursleden van AIESEC Amsterdam kunnen die extra belasting er niet bij hebben. Veel mensen hebben naast AIESEC namelijk ook nog hun gezelligheidsvereniging, hun sportclub en hun studie. 'Je moet prioriteiten stellen', probeert de LCP. 'En die zouden bij AIESEC liggen, dat hebben jullie stuk voor stuk aangegeven in je sollicitatiegesprek.'

Het is half tien, de vergadering is voorbij. Er is besloten niet actief naar een CEEP'er te gaan zoeken, maar als zich een goede kandidaat aandient, dan zal er opnieuw over vergaderd worden.

Het is tijd voor de borrel, beneden aan de bar. Er komen mensen bij staan uit India, Roemenië, Frankrijk, Brazilië, de vs, Duitsland en Japan. Nee, het zijn geen toeristen, het zijn de stagairs. Via AIESEC hebben ze in Nederland een stage en een kamer gevonden. Ook zorgt AIESEC voor de sociale opvang, 'reception' genaamd. De wekelijkse borrel is daar een voorbeeld van. Aangezien het pas maandag is, ligt het afgelopen weekend nog vers in het geheugen. Het was een weekend waarin de meeste stagiairs en

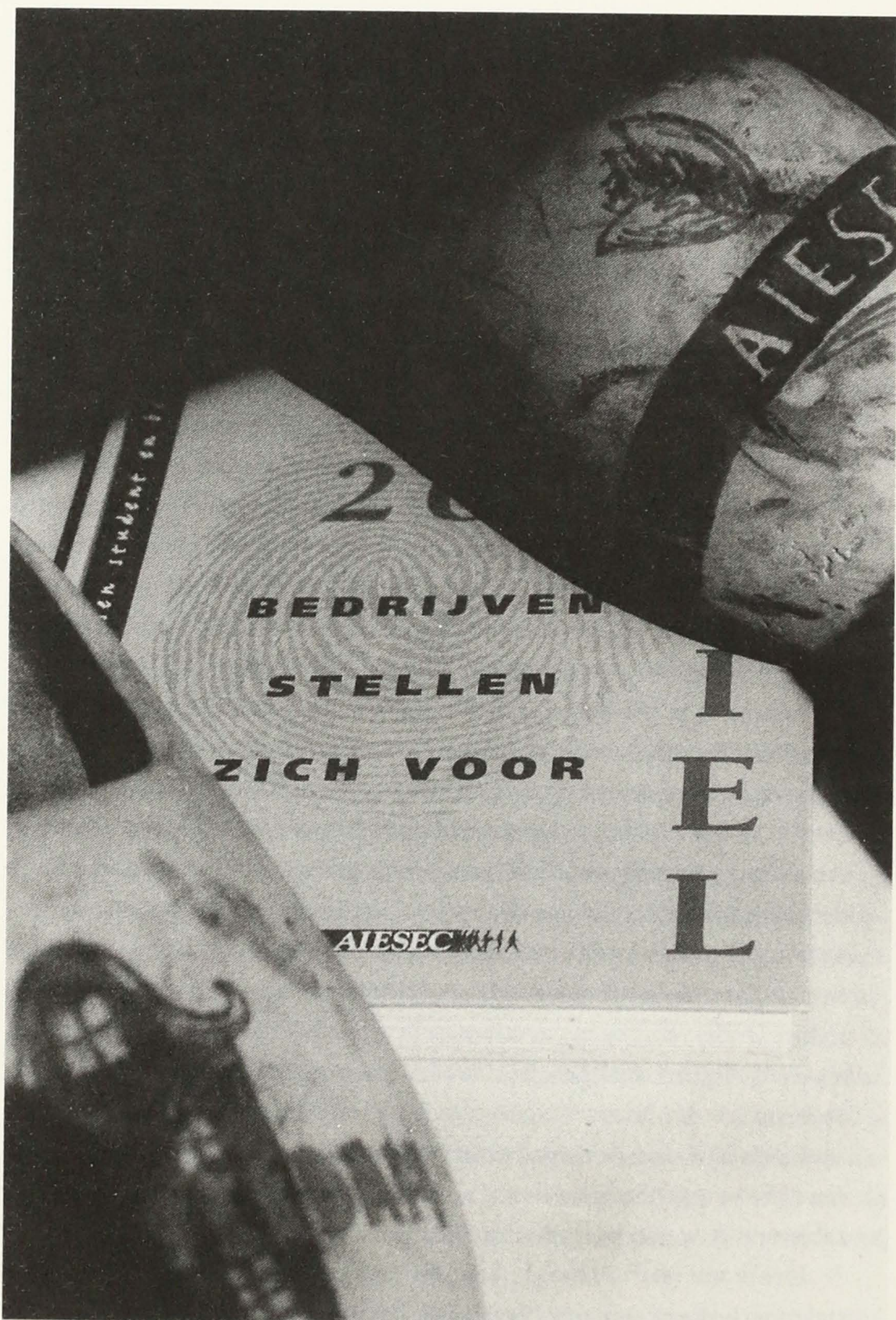

Foto: Elmer Jutte.

enkele AIESEC'ers naar Groningen waren afgereisd voor het Reception Weekend aldaar. Een weekend waarin vele kroegen zijn bezocht, de Martinitoren is beklommen en jenever is geproefd. Sterk spul, jenever. Vooral de Japanse stagiair kan dat beamen... De acht AIESEC-steden in Nederland houden eenmaal per jaar zo'n 'reception' – weekend, Maastricht zelfs twee keer. Zo'n weekend is in de eerste plaats bedoeld voor alle stagiairs die in het land zijn, maar ook AIESEC'ers uit andere steden zijn van harte welkom. Het is vaak een goed moment om aan de 30%-regel te werken. Dit is een ervaringsregel die leert dat minimaal 30% van de AIESEC'ers binnen een jaar met een andere AIESEC'er 'gaat'. Het hoeft niet iemand uit dezelfde stad te zijn: uit een andere stad of zelfs een ander land telt ook. Graag zelfs: wat is immers een sterkere vorm van 'cultural exchange'? De schaduw-afkorting van AIESEC is dan ook: Alcohol In Excess, Sex Every Conference. 103

'Conference?', hoor ik u denken. Jawel, naast de uitwisseling van stages, zijn de conferenties en congressen het belangrijkste binnen AIESEC. Elke dag van het jaar is er wel ergens ter wereld een congres aan de gang. Sommige gaan over uitwisseling en het verbeteren van de processen en programma's van AIESEC, andere bestaan meer uit trainingen. Eén ding hebben alle congressen gemeen: er wordt bijzonder weinig geslapen! Tot diep in de nacht wordt er gefeest en om half acht 's ochtends staat het oc ('Organizing Committee') alweer voor de zware taak om iedereen wakker te krijgen.

Kenmerkend voor AIESEC-congressen is dat sessies vaak onderbroken worden om een dansje te doen of een spel waarbij iedereen moet bewegen. Dan gaat het bloed weer stromen en blijft iedereen wakker, althans, dat is de bedoeling.

Ook in Nederland worden jaarlijks twee congressen georganiseerd. Dit zijn echter nationale congressen waarbij doorgaans weinig buitenlandse afgevaardigden zijn. De Nederlandse congressen duren bovendien maar twee dagen, wat relatief kort is. En ze zijn enorm zakelijk, vergeleken met die in het buitenland. Het congres heeft altijd plaats bij een grote Nederlandse multinational, die tevens alles betaalt. Omdat het zo verweven is met het bedrijfsleven, wordt iedereen geacht in (mantel)pak te verschijnen. Daarbij dragen de heren hun AIESEC-das. De AIESEC-tradities worden echter wel zoveel mogelijk in stand gehouden en dat geeft een grappig effect: om tien uur 's ochtends staan 200 man in pak te dansen op 'Cotton Eye Joe'. Nou ja, bijna 200, want de Amsterdammers doen doorgaans niet mee...

Het is 1.00 uur, De Beiaard gaat dicht. Veel mensen zijn er niet meer op de borrel: de stagiairs moeten de volgende dag weer vroeg naar hun werk en

de meeste AIESEC'ers zijn ook al naar huis. Een klein groepje die-hards zet de borrel nog voort in De Blauwe Letters, ofwel café Maarten. En dat terwijl sommigen onder hen de volgende ochtend om tien uur weer op *kantoor* (zo wordt de AIESEC-kamer op de universiteit genoemd) moeten zijn. Ieder team heeft namelijk twee keer per week op vaste tijden kantooruren. Dit om ervoor te zorgen dat er altijd iemand is om de telefoon op te nemen, maar ook om te zorgen dat de teams elkaar niet in de weg zitten. Dat zou niet efficiënt zijn. En efficiëntie staat bij AIESEC hoog in het vaandel, met name in Nederland. Mede daardoor krijgt Amsterdam het voor elkaar om met de zes personen van het 'Incoming-team' in één jaar 25 stages te werven, terwijl heel Engeland, met meer dan 400 AIESEC'ers, er slechts 50 werft.

Internationale stages zijn nog steeds de kern-activiteit van AIESEC, maar in Amsterdam wordt er veel meer gedaan dan dat. Het team dat in het kleine kantoor op de vU zit organiseert bijvoorbeeld de Carrièreweek. Gedurende deze week krijgen studenten de gelegenheid zich uitgebreid te oriënteren op de arbeidsmarkt. Zo'n 500 studenten van de vU en de uVA komen in contact met bijna 60 bedrijven tijdens bedrijfspresentaties, workshops en individuele gesprekken. En er worden tijdens de Carrièreweek ook sollicitatietrainingen gegeven. De vijf mensen die deze week op poten zetten, maken soms weken van bijna 40 uur, geheel vrijwillig. Hard werken is onlosmakelijk verbonden met AIESEC. Vandaar dat 'tijdgebrek' bijna elke vergadering wel weer ter sprake komt. En dat mensen niet langer dan één, hooguit twee jaar in het bestuur zitten.

Ondanks de beoogde efficiëntie, doet het kantoor toch lichtelijk chaotisch aan. Overal slingeren ordners, staan koffiebekers en liggen losse blaadjes met notities. De snoeren van de drie telefoons, die uit het plafond naar beneden komen, zitten hopeloos in de knoop. Op de achtergrond speelt een radio. Want hoe graag AIESEC ook op een groot bedrijf wil lijken, het blijft natuurlijk een studentenorganisatie...

Een grote groep verenigingen is nog niet aan bod geweest: de studieverenigingen. Elke faculteit op de vU heeft wel één of meerdere verenigingen die aan de faculteit verbonden zijn. Qua aard en omvang kunnen deze verenigingen nogal van elkaar verschillen, maar één ding hebben ze gemeen: de leden doen allemaal dezelfde studie. De verenigingen zijn erop gericht de studenten van de faculteit bij hun studie te ondersteunen. Dit kan natuurlijk op allerlei manieren. Een borrel is studieondersteuning, omdat het de studenten de nodige ontspanning

biedt. Het verkopen van studieboeken, dictaten en uittreksels is ook studieondersteuning. Of het organiseren van symposia. Ach, een beetje student kan in alle activiteiten wel een ondersteuning in de studie zien en dat geeft ook niks. Zolang de leden van de studievereniging maar iets te doen hebben, vrienden maken en zichzelf ontplooien. Toch?

In het parkeerhaventje voor het hoofdgebouw van de VU staat een aantal personenbusjes geparkeerd. Rond de busjes een groep studenten, bagage, kratten bier en een gettoblaster waar muziek uit komt. De stemming zit er al goed in en men is nog niet eens vertrokken. Er moet nog even een groepsfoto gemaakt worden.

De bovengenoemde studenten zijn allen actief lid van AVE, de economische faculteitsvereniging van de VU. Deze is in 1994 ontstaan uit een fusie tussen de tot dan toe concurrerende faculteitsverenigingen VESVU en Vu-soek. De studenten die tijdens hun studie zoveel over fusies, synergie en schaalvoordelen hadden geleerd, besloten dit dan ook maar in praktijk te brengen. Met resultaat.

De foto is gemaakt en luid toeterend en met piepende banden gaan de busjes er vandoor. De AVE'ers gaan op hun jaarlijkse beleidsweekend. Een naam die de lading van het weekend voor geen meter dekt, maar om sponsorredenen noodzakelijk is. Aan een beleidsweekend van een serieuze faculteitsvereniging wil een bedrijf nog wel eens wat doneren; een partyweekend komt daar meestal niet voor in aanmerking. In het verleden werd op het beleidsweekend ook nog daadwerkelijk een uurtje over de toekomst van AVE gesproken, maar die traditie heeft geen stand gehouden. Ook de training op zaterdagochtend is geschrapt van het programma. Voor abseilen, kanoën of speleologie bleek meer animo.

Het beleidsweekend is een goede afspiegeling van de vereniging zelf. De groep deelnemers wordt ieder jaar groter en serieuze activiteiten maken plaats voor leuke. Het resultaat van continue pogingen tot imagoverbetering. Zeker een paar jaar geleden werd AVE in de eerste plaats gezien als 'die boekenclub op (kamer) 2A-10'. Een enkeling wist dan nog wel dat AVE ook activiteiten organiseerde, maar piekerde er niet over daar ook aan deel te nemen. Hetzelfde gold voor de feesten: economiefeesten waren per definitie saai en bleven daarom erg rustig...

AVE had in haar beginjaren één groot voordeel: het was praktisch de enige economische vereniging op de VU. Verenigingen zoals de Marketingassociatie of AIESEC genoten op de VU maar weinig bekendheid. Tel daar een zeer krappe arbeidsmarkt bij op en het wordt duidelijk waarom dit een voordeel was. Bedrijven wilden AVE graag sponsoren, omdat AVE de beste mogelijkheid had om de VU-economen te bereiken. En economen zijn gewild op de arbeidsmarkt!

106

De busjes zijn onderweg gestopt bij de McDonald's. Een stuk of tien lange economen vermaken zich uitstekend in het ballenbad. Twee kleine kinderen zijn gevluht en staan beteuterd toe te kijken. Op de parkeerplaats is een kleine worsteling ontstaan rond een krat bier. Eén van de busjes is namelijk door de biervoorraad heen en de reis zal nog wel even duren. Vandaar dat de inzittenden bij een ander busje hun geluk beproeven. Hier stuiten ze echter op weerstand.

Zoals het corps onderverdeeld is in disputen, zo is AVE onderverdeeld in commissies. Eén van die commissies is de CEC (Commissie Externe Contacten). De CEC is verantwoordelijk voor de contacten met het bedrijfsleven en dus ook voor de acquisitie van sponsorgelden. Jaar in jaar uit haalde de CEC almaar grotere bedragen binnen en dat geld werd hoofdzakelijk gestoken in imagoverbetering. Een betere uitstraling van de winkel waar studiemateriaal wordt verkocht, omdat dat de plek is waar studenten in contact komen met AVE. Mooiere posters en flyers om de activiteiten te promoten. Om die te kunnen maken waren 'state-of-the-art' computers, printers en scanners nodig. Een gelijke website met daarop een database van oude tentamens en uitwerkingen. Continu blijven verbeteren, dat was het streven. En nog steeds, want AVE heeft er concurrenten bij gekregen en die verenigingen zitten ook niet stil.

Eindelijk, de accommodatie is bereikt. De AVE'ers zoeken een bed uit in één van de slaapzalen en leggen daar hun tassen op. De Evenementencommissie, die het weekend georganiseerd heeft, deelt mee dat er geen tijd is om op te frissen. Door files is men veel later gearriveerd dan gepland, dus er moet meteen met het programma begonnen worden. Een dropping, welteverstaan.

Niet alleen moest alles een professionelere uitstraling krijgen, het moest vooral ook gezelliger. Twee doelstellingen die op het eerste gezicht tegenstrijdig lijken. Toch vond het bestuur dat gezelligheid en professionaliteit elkaar niet uit hoeven te sluiten: professionaliteit slaat immers in de eerste plaats op wát er gedaan wordt en gezelligheid op wíe het doet. En aangezien behal-

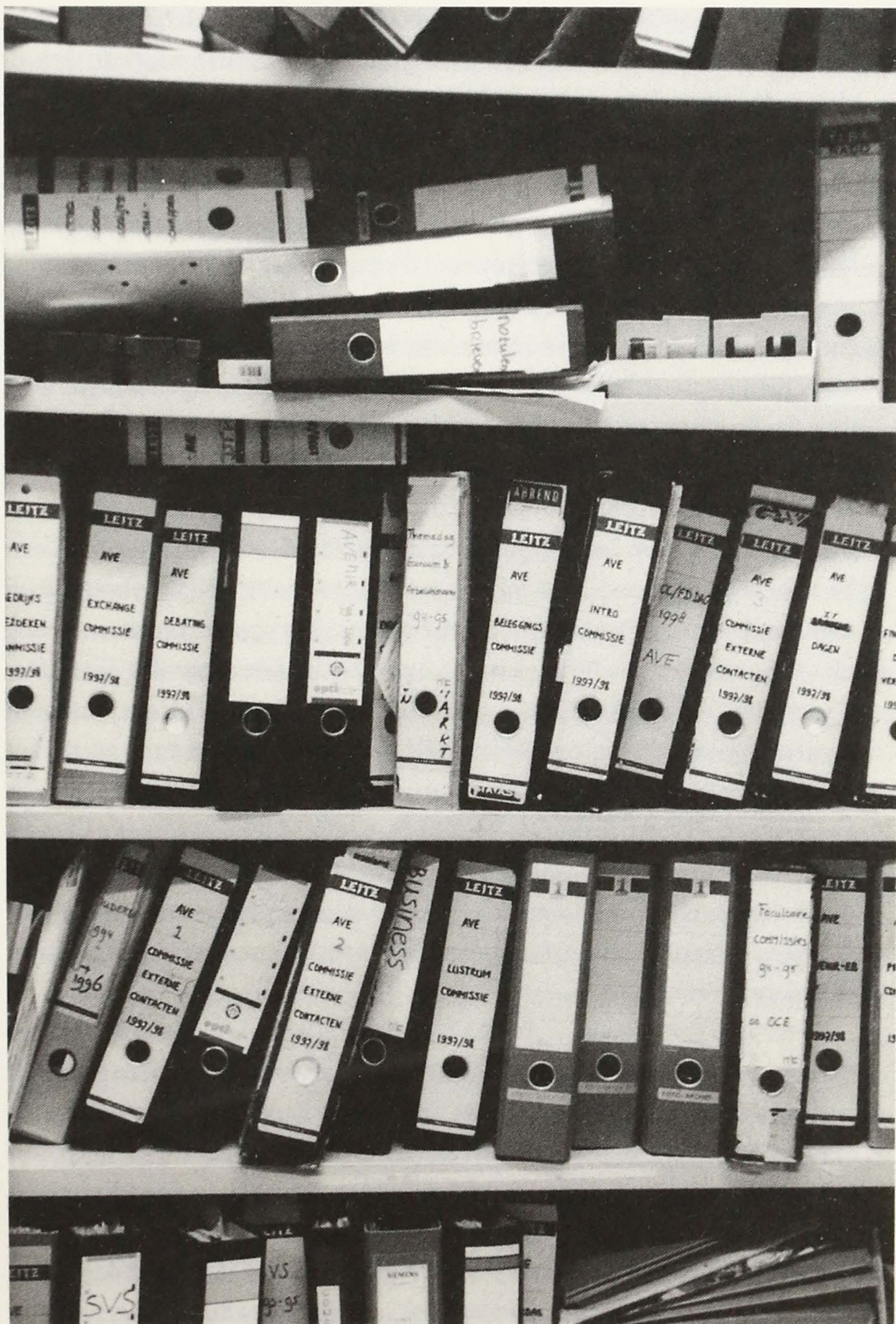

Foto: Elmer Jutte.

ve het bestuur niemand betaald krijgt voor z'n inspanningen, is gezelligheid één van de belangrijkste drijfveren voor studenten om zich voor een vereniging in te zetten. Dus kwam er om de week een gratis borrel voor de actieve leden en naast het beleidsweekend ook een activiteit aan het begin en het einde van het academisch jaar. Later kwam daar ook nog een week skiën bij. En de commissies gingen steeds vaker met elkaar uit eten om de gezelligheid en betrokkenheid te vergroten.

108

Het is één uur 's nachts en een groep economiestudenten uit Amsterdam zoekt met zaklantaarns en kompas haar weg in de dicht beboste Ardennen. Menigeen heeft zich al verwond aan stekels in het struikgewas, maar dat mag de stemming niet drukken. Ook het feit dat niemand een idee heeft hoe ver het nog is naar het huis stemt niet tot droefheid. Er wordt gelachen, gezongen en gedronken. En geploeterd, want het is aardig steil.

Een imago veranderen is niet eenvoudig. Mensen die zich eenmaal een beeld hebben gevormd laten dat niet makkelijk los. Een imago opbouwen bij mensen die je nog niet kennen is eenvoudiger. Eerstejaars kennen AVE nog niet. Dat werd dus een belangrijke doelgroep. Vanaf de eerste dag dat economiestudenten met de VU in aanraking kwamen, moest AVE zich profileren als gezellige vereniging. Dat de faculteit de gehele facultaire introductie aan AVE uitbesteedde, kwam dan ook erg goed uit. De Introductiecommissie van AVE organiseert niet alleen het introductieweekend (een weekend zeilen op het IJsselmeer) maar bepaalt ook wie er mentor worden in de IDEE (introductiedagen eerstejaars) -week. Omdat veel mensen uit eigen gelederen worden geselecteerd, kunnen de eerstejaars van hun mentoren horen hoe leuk AVE wel niet is.

'Hé, daar is het huis!' Inderdaad, het huis is eindelijk gevonden. De andere groep (voor de dropping was men namelijk verdeeld in twee groepen) is al lang en breed binnen en bouwt een feestje. Reden te meer om ook snel naar het huis te gaan. Klein probleempje: er zit nog een beek tussen. Wederom een opsplitsing: sommigen besluiten om de beek door te waden, anderen lopen om en steken de beek over per brug. Omdat het doorwaden lastiger was dan het leek, komen enkele AVE'ers drijfnat en druipend de accommodatie binnen, waar gedanst wordt en gekaart. En gedronken.

Wat doet een faculteitsvereniging met 2000 betalende en meer dan 100 actieve leden zoal? We hebben al gezien dat AVE borrels, feesten en weekenden organiseert. Dat AVE studiemateriaal verkoopt, zoals boeken, uittreksels en collegedictaten. Dat is echter lang niet alles. Veel activiteiten zijn erop gericht de studenten kennis te laten maken met het bedrijfsleven. Dit kan

door bedrijfsbezoeken, borrellezingen en de Students Meet Business-dagen. Hier krijgen de studenten 's ochtends lezingen over een bepaald thema en 's middags workshops rond hetzelfde thema. Een lunch en borrel ontbreken natuurlijk ook niet. Om alle studenten optimaal te kunnen bedienen is AVE in 1999 opgesplitst in 'business units' (divisies), voor elke studierichting één. Wederom een goed voorbeeld van het streven van de economen om de kennis die ze in de studie opdoen toe te passen op hun faculteitsvereniging.

De sfeer in de busjes op de terugweg is aanmerkelijk rustiger dan op de heenweg. Men is vermoeid. In het voorste busje zitten twee jongens heel duidelijk in de ontkenningfase. 'Nee, het weekend is nog niet afgelopen!' Ze drinken een biertje, zingen met schorre stem 'alle eendjes zwemmen in het water' en zijn voornamelijk bezig de anderen in de bus wakker te houden. Met matig succes.

Naast de business units zijn er ook nog algemene commissies. De CEC, de Evenementencommissie en de Introductiecommissie zijn al aan bod geweest. Er is ook een Commissie Interne Contacten, die contacten met de universiteit onderhoudt en zorg draagt voor het studiemateriaal. Er is een redactie van *Avenir – Economisch Bulletin*, het economisch faculteitsmagazine van de VU, met een oplage van 3.700 exemplaren. De facultaire Studentenraad valt ook onder AVE, net als de Commissie Exchange, die zorgt voor de opvang van de uitwisselingsstudenten. Het moge duidelijk zijn dat de faculteit zoveel mogelijk taken aan AVE uitbesteedt.

De Marketingcommissie zorgt voor het ontwerpen van het promotiemateriaal en de IT-commissie tot slot houdt de computers draaiende en beheert de website, waarop onder andere oude tentamens met uitwerkingen te vinden zijn.

Een enorme bedrijvigheid al met al. Een bestuur van zes à zeven personen zorgt voor de coördinatie van alle activiteiten, beheert de winkel en maakt beleidsplannen voor de toekomst. Tegen de tijd dat u dit leest zal AVE alweer een andere naam dragen en ook de belangen van de studenten Bedrijfswetenschappen, de nieuwe opleiding die in september 2000 van start gaat, behartigen. Een overname van de econometrievereniging Krakiet behoort ook tot de doelstellingen. De vereniging moet blijven groeien en verbeteren; het is immers een vereniging van economiestudenten en voor hen is stilstand achteruitgang.

Een essay in een lustrumboek dient natuurlijk met een verwijzing naar de toekomst afgesloten te worden. Ik zou de vraag kunnen stellen hoe

het verenigingsleven er over 30 jaar uit zal zien. Of we Engelse tafere-
len krijgen, waar honderden verenigingen per universiteit te vinden
zijn. Of dat verenigingen dankzij Internet vrijwel overbodig zijn gewor-
den. Ja, dat zou ik kunnen doen. Maar dat doe ik niet, ik vind dat ieder-
een zich zelf maar een voorstelling van de toekomst moet maken. Ik
hoop wel dat men over dertig jaar dit boekje nog eens zal lezen en zich
dan zal verbazen. Hoewel het best zou kunnen dat er bij sommige vere-
nigingen maar weinig veranderd is...

Tim van der Rijken

De student-assistent

Als je eenmaal een plekje hebt op de universiteit waar je je jas op kan hangen en je tas neer kan leggen, dan wil je daar niet meer vanaf. Nooit meer rijksdaalders nodig voor die ellendige kluisjes bij de bibliotheken, nooit meer met drijfnatte jas de collegezaal instappen: het comfort van een eigen kamer is zonneklaar. Voor mij was het één van de redenen om een baan op de VU te willen houden. Na twee jaar in de kelder geresideerd te hebben, alwaar zich de kamer bevindt van het economie-mentoraaat, kon ik verhuizen naar de vierde verdieping. Nog steeds geen uitzicht om vrolijk van te worden, maar wel dichterbij de gemakken van printer, kopieermachine, altijd verse koffie (gratis!), vijf telefoons en vijf computers die op het faculteitsnetwerk aangesloten zijn. De plek waar ik op doel is 4A-12, de kamer voor student-assistenten van het Economisch Sociaal Instituut (ESI-VU). De kamer is onlangs ter waarde van vele duizenden guldens compleet gerenoveerd. Nieuwe archiefkasten, nieuwe bureaus, nieuwe (ergonomische) stoelen, een nieuw whiteboard (inmiddels volgeklad met citaten en moppen) en twee bijna nieuwe computers. Het begint al op een echt kantoor te lijken.

Bij het ESI-VU heb ik in de loop der tijd aan een hoop verschillende projecten gewerkt. Het eerste half jaar maakte ik deel uit van de 'buitenwacht'. Niet op de VU, maar elders moest ik mijn werk doen. Wat dan? Bezoekers van diverse musea in Amsterdam enquêtes in laten vullen. Op zich best leuk, vooral omdat je veel met mensen bezig bent en omdat je achter de schermen van diverse musea kunt kijken. Weet u bijvoorbeeld wat er achter die boekenkast in het Anne Frankhuis zit? Ik wel.

Het is me opgevallen dat de invulbereidheid onder buitenlandse toeristen vele malen groter is dan onder Nederlanders. We zijn het blijkbaar zat om altijd maar weer onze mening te moeten geven. Om het enquêteren een beetje spannend te maken, maakten m'n collega en ik er altijd een sport van om te raden welke taal iemand sprak, zodat je

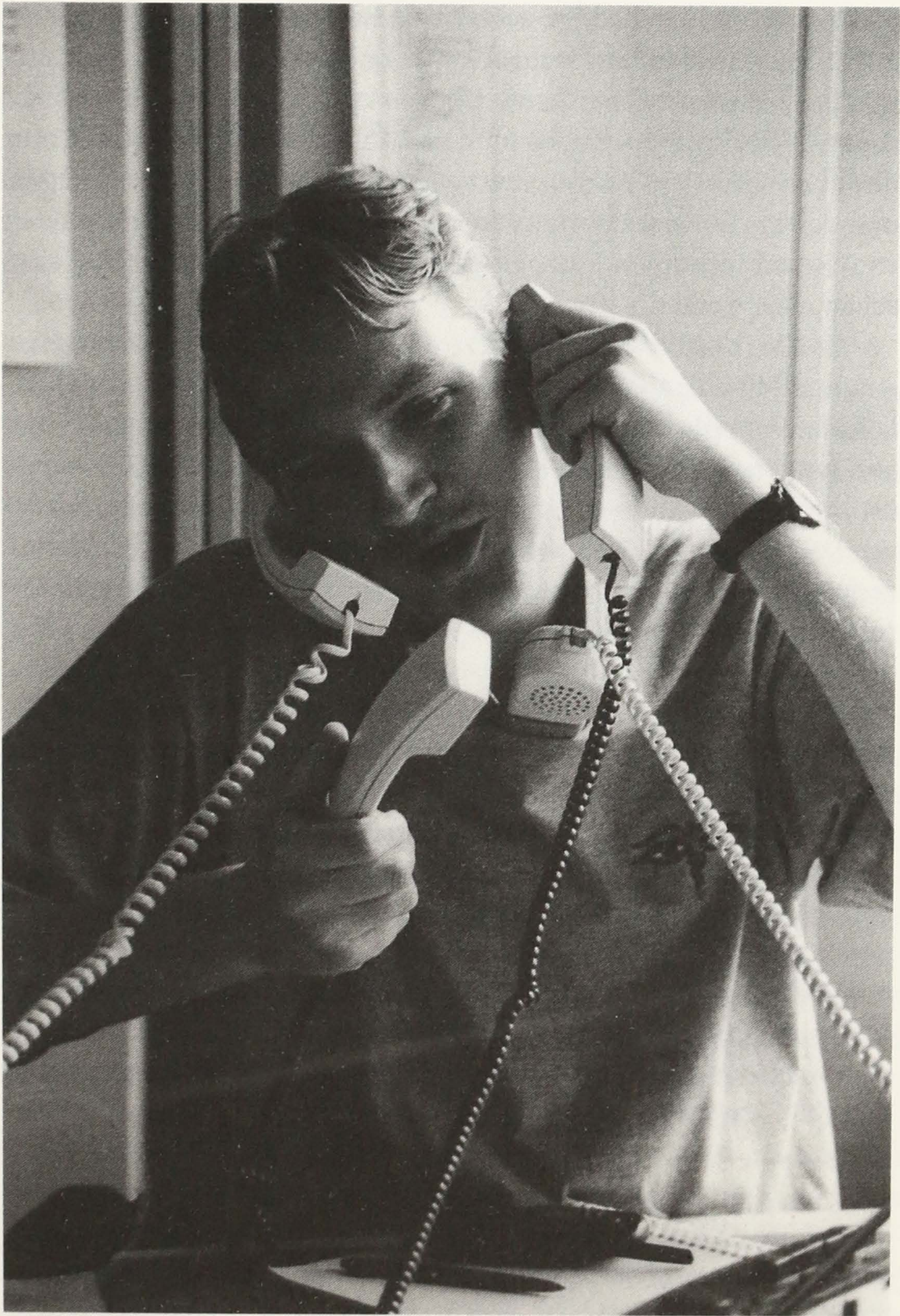
in één keer de juiste enquête kon geven. We beschikten over Nederlandse, Engelse, Duitse, Franse, Italiaanse, Spaanse, Portugese, Japanse en Hebreeuwse versies. Mensen die onder de enquête uit probeerden te komen door te zeggen dat ze ons niet begrepen, konden we vaak toch mee laten doen door ze de enquête te laten zien in hun eigen taal. Ja, dan is er geen weg meer terug...

112 Na een tijdje had ik het wel gezien met die enquêtes en vroeg ik om een nieuwe uitdaging. Die kreeg ik: er werd een cursus op poten gezet voor ondernemers in het МКВ (midden- en kleinbedrijf). In een jaar tijd moesten ze bijgeschoold worden in allerlei economische theorieën en managementvaardigheden. Het administratieve deel van de cursus werd mijn 'pakkie an': vermenigvuldigen en distribueren van cursusmateriaal, presentie bijhouden, evalueren, enzovoort. Niet echt een intellectuele uitdaging, maar het betaalde goed en ik kon nog steeds zelf m'n werktijden bepalen, net als bij het enquêteren. Alleen op dinsdagavond van 18.00 uur tot 19.30 uur, voor en bij aanvang van de cursus, was mijn aanwezigheid vereist.

Verder werd ik student-assistent bij het werkcollege МКВ. Al wat uitdagender, aangezien dit vak voor het eerst gegeven werd. Ik had als student natuurlijk al de nodige ervaring met werkcolleges en daarom werd ik direct betrokken bij de opzet van het vak en ook bij de beoordeling van de werkstukken en de presentaties.

Het leukst vind ik echter de onderzoeksprojecten waarbij ik betrokken ben geweest. Een onderzoek naar de arbeidsmarkt voor academici in het МКВ, een onderzoek naar de beleggingsbereidheid onder klanten van de ING-bank, een onderzoek naar de maatschappelijke kosten van de ziekte ME (Myalgische Encephalomyelitis, ofwel Chronisch Vermoeidheids Syndroom) en een bedrijfsvergelijkend onderzoek in de speelautomaten-branche; vrij uiteenlopende onderwerpen al met al.

Het meest omvangrijk was het ME-onderzoek, in opdracht van onder andere Renate Dorresteyn, de schrijfster die zelf aan ME lijdt. In totaal werden 4.000 enquêtes verzonden, waarvan er bijna 1000 ingevuld weer terug kwamen. Bij het versturen en invoeren kreeg ik gelukkig veel hulp van collega student-assistenten, die nog uren open hadden staan (je moet namelijk zelf bijhouden hoeveel uur je gewerkt hebt). In de weken nadat de enquête verzonden was, had ik twee keer per week 'spreekuur'. Mensen die problemen hadden met het invullen konden mij daar dan over opbellen. Althans, dat was de bedoeling. De meeste

Tim van der Rijken (foto: Elmer Jutte).

mensen die belden hadden echter helemaal geen vragen over de enquête, maar wilden hun verhaal kwijt. Ze waren blij dat ze een nummer hadden waar ze heen konden bellen en ik was toevallig degene die ze aan de lijn kregen. Uren en uren heb ik geluisterd naar klachten over de uitkeringsinstanties, over alternatieve geneeswijzen die niet hielpen, over dokters die de ziekte niet erkenden, geruïneerde mensenlevens en verscheurde gezinnen. Van onderzoeks-assistent werd ik ineens maatschappelijk werker.

114 Waarom doet het ESI-VU al deze onderzoeken? De voornaamste reden is geld binnenhalen voor de economische faculteit. De onderzoeken worden gedaan in opdracht van derden (bedrijven, instituten, musea, brancheverenigingen, etc.) en gaan dus niet rechtstreeks van de faculteit uit. Wel kunnen de opdrachten de basis vormen voor verder wetenschappelijk onderzoek. Studenten kunnen bijvoorbeeld hun scriptie schrijven bij het ESI-VU. Zo vervult het ESI-VU een brugfunctie tussen wetenschap en praktijk.

Behalve als student-assistent verdien ik ook nog geld met het beoefenen van mijn hobby: schrijven. Niet alleen wat u nu leest is daar een voorbeeld van; ik schrijf ook columns voor een internetsite. Het grote voordeel hiervan is de enorme flexibiliteit. Kan je als student-assistent al grotendeels je eigen werktijden bepalen, als columnist kan je bovendien je werkplek zelf kiezen. Enige vereiste is dat ik eens in de twee weken beschik over een computer met internet-aansluiting, zodat ik mijn column kan mailen naar het bedrijf dat hem 'online' publiceert. Ik ben ook helemaal vrij in m'n onderwerpkeuze, mits het maar enigszins economisch gerelateerd is. En het mooiste is: ik krijg per woord betaald! Lang leve de Nieuwe Economie.

Mark Bakker

Hoe groot wil je worden?

'WELKOM AAN DE VU'

115

Al vanaf de oprichting in 1880 was er een ambivalente houding ten opzichte van de gereformeerde beginselen van de VU. Lang niet iedereen was deze beginselen toegedaan en, om een volwaardige universiteit te worden, moest iedereen toegelaten worden: 'Iedereen, Mohammedaan, heiden of Jood, is welkom aan de VU.'¹ Maar wie studeerde aan de VU en zich aansloot bij het VU-studentencorps die maakte een principiële keuze: 'Ge zegt daarmee, dat ge niet met den geest onzes tijds meegaat, [...], dat ge partij kiest tegen den geest des ongeloofs [...].'² In 1885 ontstaat discussie over de vraag of het corps een gereformeerde studentenvereniging moet zijn of een vereniging voor alle aan de VU studerende studenten. Nu, 120 jaar later, speelt deze vraag al lang niet meer bij LANX, de opvolger van het VU-corps. Maar het ambivalente van de VU (christelijk, maar toegankelijk voor iedereen) is gebleven. Kenmerkend is de manier waarop nog af en toe wordt 'opgetreden' tegen posters die 'tegen de goede smaak' in zouden gaan: ze laten net iets teveel naakt zien, of er is een duiveltje op afgebeeld. Waarschijnlijk is er onder de mensen op wie de reclame is gericht geen hond die zich er druk over maakt (loop naar buiten en dezelfde poster hangt direct in het bushokje voor de VU), maar het is nu eenmaal 'beleid'.

Meer inhoudelijk op het eigen karakter gericht is het 'normen- en waardenproject' dat enkele jaren geleden werd opgezet door een groep professoren die zich afvragen waar het heen moet met de VU. De aansluiting bij studenten laat echter nogal wat te wensen over: bijna niemand weet dat het project loopt, of heeft gelopen, of wat het inhoudt. Ik vermoed dat de activiteiten die dit jaar ter viering van het Lustrum worden georganiseerd er iets mee te maken hebben, gezien de inhoud van de aankondigingen. De recente crisis aan de faculteit theologie heeft ertoe geleid dat de VU nog verder weg komt te staan van haar gereformeerde achtergrond. De kerken hebben hun overeenkomst met

de VU opgezegd; alleen een wonder kan er nog voor zorgen dat de twee partijen weer bij elkaar komen.

Eén ding is zeker: de 'Mohammedanen, heidenen en Joden' zijn gekomen en de gereformeerden zijn inmiddels in de minderheid. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de VU zich nu alleen nog als een 'bijzondere' universiteit opwerpt, waarin ruimte is voor alle 'gelovigen' en 'ongelovigen'. Misschien ook wel de enige manier om deze tijd nog om een Vrije Universiteit te laten vragen.

Toen we de tijdens een van de eerste redactievergaderingen de thema's verdeelden, heb ik me geloof ik vrij snel opgeworpen voor het hoofdstuk over religie. Waarom weet ik niet meer precies. Was het vanwege mijn eigen religieuze achtergrond, of was het een meer loutere vorm van interesse? Ik weet het niet meer. Misschien was het de pretentie eindelijk eens een 'objectief' stuk over religieuze studenten en studentenverenigingen te kunnen laten verschijnen. Objectief vanuit mijn eigen standpunt bezien, tenminste. Na het verschijnen van een artikel over een religieuze vereniging is altijd een van de twee partijen ontevreden; als de vereniging het een goed stuk vindt, is het voor de krant meestal teveel een preek voor eigen parochie. Is de krant tevreden over het stuk dan vindt de besproken club weer dat haar onrecht is aangedaan; het stuk is te kritisch, feiten zijn vertekend, uitspraken zijn verdraaid geciteerd, etc. Bij enkele verenigingen was dan ook een huiver voor stukjesschrijvers zoals ik te merken. Men was bang weer negatief in de publiciteit te komen. Voor één studentenhuus was het zelfs reden af te zeggen. De verenigingen die uiteindelijk in dit hoofdstuk terecht zijn gekomen hadden vrijwel allemaal weinig bezwaren. Soms was er enige aarzeling, maar die duurde meestal niet lang.

Mijn opdracht was ergens tussen de twee eerder beschreven uitersten een manier te vinden om over religieuze studenten te schrijven. Enerzijds ben ik een van hen, anderzijds wordt van mij verwacht hen met de blik van de kritische toeschouwer te bezien. Hoe ik dat heb gedaan valt moeilijk uit te leggen. Ik zou het eigenlijk ook niet weten. Soms resulteerde het in een min of meer directe weergave van een avond, zoals bij het stuk over CSFR het geval is. Een andere keer heb ik geprobeerd vanuit een wat afstandelijker perspectief te schrijven (GSVA, NSA) of iets daar tussenin (VCSA, Ichthus). Uiteindelijk heb ik me beperkt tot de christelijke studentenverenigingen van protestantse snit.

Een katholieke vereniging bestaat volgens mij niet, of het moet een groep studenten met een katholieke achtergrond zijn die in hetzelfde huis wonen. Gegevens hierover waren echter schier onvindbaar. Toen ik ze eindelijk had, was het te laat er nog over te schrijven. Ik heb nog gezocht naar een islamitische studentenvereniging, maar kreeg de indruk dat Turkse of Marokkaanse studentenverenigingen niet op religieuze grondslag zijn georganiseerd.

Beginnend aan mijn hoofdstuk van dit boek was ik nog in de veronderstelling dat veel christelijke studenten bewust voor de vU kiezen. Door vriend en vijand wordt bijna voortdurend op de gereformeerde achtergrond van de universiteit gewezen. Kort geleden zei iemand nog dat aan de vU 'toch allemaal christenen studeren', wat in dit geval als een smalende opmerking begrepen moest worden. Van de studenten die ik ontmoette bij de christelijke verenigingen kiest het overgrote deel echter voor de vU om pragmatische of praktische redenen. Sommige studies worden in Amsterdam alleen aangeboden aan de vU, sommige afstudeerrichtingen aan de vU zijn in Nederland min of meer uniek en voor een klein aantal studenten geldt dat de vU in de buurt en makkelijk bereikbaar is. Verder zijn er de studies waarvoor een loting geldt, een soort noodlot waardoor je nu eenmaal bij de vU terecht kunt komen, of je dat nu wilt of niet. Slechts voor een enkeling telt de christelijke achtergrond van de vU en dan vaak nog als iets dat mooi meegenomen is. Ik herinner me een of twee mensen die zeiden bewust voor de vU gekozen te hebben vanwege haar verleden of identiteit.

De verenigingen bij wie ik dacht juist vU-studenten aan te treffen, CSFR en GSVA, tellen in verhouding niet veel meer vU-studenten dan niet-christelijke studentenverenigingen en de studenten die ik er sprak hebben weinig of geen specifieke binding met de vU.³ Of dit wordt veroorzaakt doordat de kerken waaruit de meeste studenten van deze verenigingen komen zich op een bepaald moment hebben afgescheiden, dan wel 'vrijgemaakt' van de gereformeerde 'moederkerk' (de kerk waarbij de vU 'hoorde') weet ik niet. Wel is duidelijk dat de taak die de vU zich zo'n 120 jaar geleden ten doel stelde, namelijk het aanbieden van een 'opleiding voor dat deel van het volk dat Gods woord als richtsnoer wil nemen voor het leven'⁴, voor deze studenten grotendeels is overgenomen door de eigen vereniging. Natuurlijk, deze verenigingen bieden geen opleiding aan; de 'vorming tot gereformeerd academicus' is echter wel een van de belangrijkste doelstellingen van een vereniging

als GSVA, en ook bij CSFR is een soortgelijke gedachte terug te vinden. Bezinning op de verhouding tussen leer en leven, geloof en wetenschap staat centraal. Deze krijgt voornamelijk gestalte in de bijbelstudies en lezingen, die worden georganiseerd om de gereformeerde student te helpen om zijn bijzondere positie in de maatschappij te bepalen. Men verdiept zich in onderwerpen van uiteenlopende aard, die vaak niet direct met een specifieke studie te maken hebben en meer algemeen-
 118 filosofisch en theologisch getint zijn. Een brede intellectuele oriëntatie op het leven is het sleutelwoord.

De vereniging die het dichtst bij de VU lijkt te staan, is VCSA⁵ – de kleinste van de christelijke verenigingen. In de eerste plaats trekt deze vereniging veel mensen met een gereformeerde (synodale) achtergrond, die dezelfde is als die van de VU. De studenten die ik hier sprak zeiden dan ook zich aan de VU wel thuis te voelen. Voor een aantal van hen speelt de gereformeerde herkomst weliswaar geen directe rol bij het dagelijks leven, vertrouwd is het wel. Temidden van de christelijke verenigingen neemt VCSA een opvallende positie in: vorming in het geloof is niet de belangrijkste drijfveer om bij elkaar te komen. Er zijn wel bijbelstudies, maar die zijn geheel facultatief. Af en toe is er een lezing, maar liever een borrel. Niet iedereen is het daarmee eens: sommigen zouden graag meer ‘doen’ aan het christelijke aspect van de vereniging, maar de meesten vinden het wel goed zo. De gereformeerde oorsprong fungeert als een gemeenschappelijke basis waarop het prettig leunen is en die desgewenst ruimte biedt voor een goed gesprek.

Aan de andere kant van bovengenoemde verenigingen staan de evangelisch getinte, interkerkelijke studentenverenigingen NSA en Ichthus⁶. Zij begonnen als studentenbewegingen, dus zonder statuten die het predikaat ‘vereniging’ verlenen. Niet de kerk van herkomst is van belang, maar het actief beleven en uitdragen van het christelijke geloof. Na verloop van tijd werd het studentikoze aspect belangrijker en veranderden beiden van beweging in vereniging. Het verschil met de andere, gereformeerde verenigingen is goed te merken: hier ligt de nadruk veel meer op bijbelstudie dan op intellectuele vorming en de Engels/Amerikaanse liedbundels laten nog duidelijk de oorspronkelijke oriëntatie op de evangelische beweging zien. Zij profiteren van het ‘bijzondere’ karakter van de VU: in het algemeen zijn het vooral deze studenten die met enthousiasme reageren op de aan de VU georganiseerde ‘Praise en Worship-diensten’.

'HOE GROOT WIL JE WORDEN?'

Boven aan de bar zijn ijzeren naamplaatjes geschroefd die erop wijzen dat je op de vaste barplek van een student van NoNoMes hangt. Het is dan ook de bar van sociëteit 'De heilige zeug' van studentenvereniging NoNoMes in de Warmoesstraat, vanavond echter het toneel van studentenvereniging NSA. Eens in de zoveel tijd organiseert deze vereniging een open podium, onder andere bedoeld om vrienden, belangstellenden en andere niet-leden op een ludieke manier kennis te laten maken met de vereniging. NSA is namelijk niet zomaar een vereniging, maar wil 'Christus kennen en hem bekend maken'; de meeste leden hebben dan ook een christelijke achtergrond, uiteenlopend van gereformeerd tot evangelisch of katholiek. En ook hier geldt 'hoe meer zielen hoe meer vreugd'.

119

Gijs, derdejaars Economie, vertelt hoe hij bij NSA terecht is gekomen. Een familielid studeerde al in Amsterdam, was lid van NSA, en nodigde hem uit eens langs te komen. 'Ik was wel op zoek naar een studentenvereniging, maar niet echt naar een christelijke vereniging. Het was me meer om aansluiting bij andere studenten te doen dan aansluiting bij andere christenen.' Op de vraag waarin hij NSA als een christelijke vereniging beschouwt, antwoordt hij dat hij vindt dat de inhoudelijke kant veel aandacht krijgt: in de bijbelkringen, lezingen, maar ook in de gewone gesprekken. 'Je ziet direct dat NSA christelijk is', maar hoe dat er dan uitziet, weet hij ook niet; 'misschien is het de uitstraling. Ik hoor van veel mensen van buitenaf dat het heel tof is bij ons. De gesprekken gaan vaak wel over het christelijk geloof en wat daarmee samenhangt.'

Intussen loopt Guido van Voornveld, student Rechten en NSA-lid, langs de bar om iedereen te vragen plaats te nemen voor het podium zodat langzamerhand begonnen kan worden met de *acts*. Vanavond is er een open podium waaraan iedereen een bijdrage kan leveren in de vorm van cabaret, toneel, een lied of anderszins. Als ik om me heen kijk, zie ik dat de meeste mensen elkaar erg goed lijken te kennen; handen worden geschud en een aantal meisjes valt elkaar uitbundig om de hals. De meeste aanwezigen blijken dan ook lid van NSA te zijn.

De eerste die het podium bestijgt is een bestuurslid. Hij probeert met een microfoon boven het gerucht uit te komen. De microfoon staat

te zacht en hapert bovendien nogal. Na wat gemorrel lukt het om het volume te verhogen en is te verstaan dat het bestuurslid het een en ander mee te delen heeft. De microfoon staat nu hard genoeg om hem 'o kut' te horen mompelen als hij de lengte van het hem in handen geduwde lijstje ziet. Luid gelach en gefluit stijgt op uit de zaal. De mededelingen betreffen vooral de voor deze maand geplande activiteiten zoals een bidstond en een lezing. Halverwege het lijstje geeft hij er de
 120 brui aan: 'Ik sta hier eigenlijk voor te lezen wat jullie zelf ook kunnen lezen'. En inderdaad, een stapeltje met de betreffende mededelingen gaat inmiddels van hand tot hand. 'Let in ieder geval ook nog even op de posters komende maand', besluit hij zijn act.

Even later stapt iemand anders van de vereniging het podium op. Veel van wat hij zegt is niet te verstaan door geroezemoes van het publiek en de wederom haperende microfoon, duidelijk wordt net dat hij 'een klein liedje zal zingen over een man' die iets met 'een boot op zee' doet. Eindelijk wordt het stil. De jongen begint de maat te stampen en blijkt over een onverwacht harde stem te beschikken waarmee hij een liedje in het Noors zingt. Het is inderdaad een 'klein liedje'; na twee minuten houdt hij op. Het publiek applaudisseert hard.

Even is onduidelijk wat er vervolgens gaat gebeuren, maar dan neemt Harm-Jan, vierdejaars Planologie, het woord. Hij wijst erop dat volgens een recent genomen besluit het Wilhelmus gezongen moet worden op een feestdag van het Koninklijk Huis. 'Aangezien Beatrix gisteren jarig was wil ik voorstellen dat we het volkslied nu alsnog zingen'. Even is het stil, dan zet hij in. Tot mijn verbazing valt iedereen in. De twee bekende coupletten van het Wilhelmus worden inderdaad door iedereen meegezongen. Meteen daaropvolgend wordt het verenigingslied ingezet dat wat betreft toon en lengte een corps niet zou misstaan: 'Amsterdam, stad der steden, de Prinsengracht / Waar bruischt zo het leven ons gegeven?', maar paradoxaal genoeg ook een geestelijke noot heeft: 't Oog omhoog / Hart voor elkaar' en 'Met in 't vaandel ons' God / Staan wij sterk in de strijd / Tot in eeuwigheid.'

Ab studeert Filosofie en Natuurkunde aan de vu. Hij zegt voor de vu te hebben gekozen vanwege de gereformeerde achtergrond van de universiteit, een achtergrond die ook de zijne is. 'Ik zou net zo goed aan een andere universiteit hebben kunnen studeren, maar juist het feit dat de vu van oorsprong christelijk is, trok me. Bovendien merk je dat heel goed aan het onderwijs bij filosofie, een faculteit waar veel

docenten met een christelijke levensovertuiging zitten.' Naast hem zit Johan, student Nederlands aan de VU. Hij komt vooral bij NSA om mensen te ontmoeten en een goed gesprek te voeren. 'Ik vraag me af of er een relatie is tussen het feit dat veel mensen hier gelovig zijn en het feit dat je hier altijd wel iemand vindt met wie je een heel goed gesprek kunt voeren.' Toch komt hij hier niet in de eerste plaats omdat NSA een christelijke vereniging is. 'De mensen trekken me heel erg, maar ik had net zo goed naar een andere studentenvereniging kunnen gaan. Op de een of andere manier vind ik het hier erg prettig.'

121

Intussen hebben Zoya, Ronnie en Arjen plaats genomen op het podium. De twee jongens spelen gitaar, 'Believe' van Lenny Kravitz. Wanneer het meisje inzet, wreekt zich de haperende microfoon. Na drie regels legt ze hem weg. Bijna iedereen luistert aandachtig.

'Toen ik bij NSA kwam, werd me gevraagd: 'Wat denk jij te kunnen betekenen voor NSA?'. Dat is een vraag die me lang heeft bezig gehouden. Een andere vraag die daarmee te maken heeft is: 'Hoe groot wil je worden', bekend uit de pindakaasreclame.' Op het podium staat Guido. 'Toen ik klein was, droomde ik ervan een groot voetballer te worden. Ik kreeg een voetbaltenue voor m'n verjaardag – dat was wat ik wilde: een beroemd voetballer worden. Een paar jaar later stond ik met m'n zusje voor de spiegel. Zij was groter dan ik, en we sloten een weddenschap af dat ik groter zou worden dan zij. Ik wist zeker dat ik groter zou worden dan zij. Dat is gebeurd. Op de middelbare school wilde ik groot worden door hoge cijfers te halen. Toen ik ging studeren kreeg ik een baantje bij supermarkt Dirk van den Broek. Hoe groot wil ik worden, dacht ik. Ik ben nu leider van de groenteafdeling. Als je wilt, kan je overal groot in worden. Toen las ik de bijbel: 'Wie onder u groot wil worden, zal dienaar zijn. Wie de eerste wil zijn, zal een slaaf zijn.' Dat is toch wel wat anders. Ik zeg niet dat ambities verkeerd zijn, helemaal niet, maar weet dat groot worden in dat andere koninkrijk heel anders is. Ik zou je willen vragen: 'Hoe groot wil je worden door klein te blijven?' Ik denk dat dat belangrijk is.' Nadat hij het podium verlaten heeft, blijft het even stil. Dan barst het applaus los. Dat duurt maar kort, want de bar gaat weer open. Iedereen staat op om nog een biertje te halen.

'TIEN POND GRUTTEN'

122 Midden in een plantsoen in de Willem Nuijenstraat in Slotervaart-Overtoomseveld staat opeens een kerkje: 'Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt' staat op de zijkant van het gebouwtje, dat er in al zijn betonstenen lelijkheid uitziet als een maquette van de vu. Omgeven door flats van acht hoog nu niet een bepaald opwekkende plaats. De mooie voorjaarsavond maakt gelukkig een hoop goed. Het is half acht en ik wacht op de studenten van Gsva 'Petrus Plancius', die hier vanavond een lezing hebben.

Telefonisch was me doorgegeven dat de lezing om acht uur zou beginnen, dus ben ik een half uur van tevoren aanwezig om nog een kop koffie te kunnen drinken en alvast wat studenten te spreken – dacht ik. Zoniet bij Plancius, het hek rond de kerk zit nog op slot en ook in de kerk is geen teken van leven te bespeuren. Ik begin al te twijfelen aan de juistheid van de datum en tijd die ik in mijn agenda had genoteerd. Toch moet het kloppen, zo leert een snelle blik in m'n agenda me, en ik besluit nog even te wachten.

Even voor achten komen de eerste twee jongens bij de kerk aan. Een van hen opent het hek en de voordeur van de kerk. Als ik het gebouw even later binnenloop staan beiden in de keuken. 'Welke koffiepote hoort nou onder dit apparaat?', vraagt de een en hij probeert een thermoskan onder het koffiezetapparaat te proppen. Hij trekt een kastje open waarin nog een stuk of tien blikken koffiekannen staan. Naast het koffiezetapparaat staat een ding dat er uitziet als een destilleerketel, maar dat bij nader inzien het zondagse koffiezetapparaat blijkt te zijn. De jongens zien me binnenkomen en stellen zich aan me voor. Een van hen draagt een kanariegeel windjack met voorop het logo van Gsva en achterop de naam van een groot accountantskantoor. Met de sponsoring zit het wel goed, lijkt me. Ze vertellen dat de meeste mensen altijd pas rond een uur of acht komen. Goed, had ik maar preciezer moeten informeren naar de werkelijke aanvangstijd.

Ik loop wat door de hal heen en weer. Her en der hangen wat posters met aankondigingen en informatie over kerkelijke activiteiten. Ook de lectuurtafel ontbreekt natuurlijk niet: er liggen folders met titels als 'De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt in Nederland', tijdschriften over zending en hulpverlening in Afrika en Oost-Europa en informatie-

blaadjes over 'buddy-projecten' in Amsterdam. Ik pak de folder over de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en blader er wat in: 'De Gereformeerde Kerk is een kerk met de Bijbel', lees ik. In de folder wordt opgesomd wat daarmee bedoeld wordt, namelijk de bijbel als 'Woord van God' en instemming met de Dordtse Leerregels, de Heidelbergse Catechismus en een aantal geloofsbelijdenissen.

Een jongen met een Arabisch uiterlijk knoopt een praatje met me aan. Hij vraagt me of ik lid van de vereniging ben en stelt zich voor als Ali-Resa. Op mijn tegenvraag vertelt hij dat hij gastlid is omdat hij halverwege het jaar is binnengekomen. Hij studeert al een tijdje Informatica in Amsterdam en volgt daarnaast een cursus Nederlands aan de Hogeschool Holland. Via de gereformeerde kerk in Kampen is hij dit kerkgenootschap binnengekomen, vervolgens naar Amsterdam vertrokken en in de kerk in contact gekomen met studenten van Plancius. Hij komt vooral voor het contact met medestudenten en omdat hij het er erg gezellig vindt. 123

Ondertussen komen meer studenten binnen. In een kleine zaal, die gezien de aanwezigheid van een kinderbox 's zondags dienst doet als crèche, is een aantal studenten bezig stoelen klaar te zetten voor de lezing. De tafels gaan aan de kant en de stoelen worden in de breedte van het zaaltje in vier lange rijen voor het katheders gegroepeerd. Rond kwart over acht zijn er zo'n dertig studenten aanwezig en arriveert de spreker.

Praeses Linda van de Kamp loopt langs de verschillende groepjes prattende studenten en verzoekt hen te gaan zitten. Dat gebeurt vrij vlot; vijf minuten later heeft iedereen een plek opgezocht. De praeses kijkt de zaal rond vanachter het katheders en wacht tot het stil wordt – maar dat wordt het niet zo snel. Uiteindelijk neemt ze het woord en opent ze de 'vergadering' zoals ze het noemt, bij hamerslag. Ze heet iedereen welkom en introduceert de spreker, Abram de Swaan, hoogleraar Sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Het is nog steeds niet helemaal stil en ietwat verstoord kijkt ze naar de rumoerige achterste rij.

Enigszins tot m'n verbazing krijgt de bijeenkomst vanaf nu een nogal officieel karakter. De praeses spreekt haar medestudenten aan met 'amicae' (de vrouwen) en 'amicique' (de mannen) en met 'u' als ze hun verzoekt stil te zijn. 'Vanavond zal het gaan over macht en machts-

124 verhoudingen. Ik hoop dat u allen het artikel van De Swaan hierover hebt gelezen.' Hier en daar klinkt gegniffel. Het begint zowaar op een college te lijken. 'Ik zal de avond beginnen met het lezen uit de bijbel, een stuk uit Exodus 22 waarin het ook over machtsverhoudingen gaat. Ik heb dit gekozen omdat Exodus in het artikel wordt geciteerd.' Ze pakt een bijbel en begint te lezen; veel mensen lezen mee uit een mee-gebrachte bijbel. 'Wanneer iemand een rund of een stuk kleinvee steelt en het slacht of verkoopt, dan zal hij vijf stuks rundvee als vergoeding geven voor het rund en vier stuks kleinvee voor het stuk kleinvee. Indien een dief bij een inbraak betrapt en zo getroffen wordt, dat hij sterft, dan rust daarop geen bloedschuld; indien de zon was opgegaan, rust daarop wel bloedschuld.' Het lijkt me sterk dat dit oud-testamentische voorschrift vanavond leiddraad in de discussie zal zijn, maar zo is het lezen ervan wellicht ook niet bedoeld. Hoe dan wel, wordt me ook later eigenlijk niet duidelijk.

De spreekster vervolgt met een stuk uit de brief aan de Galaten dat al een stuk aangenamer klinkt: 'Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij, die geestelijk zijt, hem terecht in een geest van zachtmoedigheid, ziende op uzelf; gij mocht ook eens in verzoeking komen.' Ik ben benieuwd hoe dit samenhangt met het eerder voorgelezene. Veel tijd om erover na te denken krijg ik niet, want opeens gaat iedereen staan. 'Laten we zingen uit gezang 1, dat ook gaat over de wet van God. Ik stel voor dat we allen even verzen zingen. Amice Vreugdenhil, wilt u piano spelen?' Een jongen loopt naar achteren en gaat achter de piano zitten. De akoestiek van zowel piano als zaal is erbarmelijk, maar het lied wordt verrassend helder ingezet en vlot uitgezongen. Dan denk ik dat de lezing gaat beginnen, maar eerst volgt nog gebed. 'We zijn blij dat amice Oost en amica Scherf veilig uit het buitenland zijn teruggekomen, en daar willen we voor danken. Zijn er nog meer punten?' Een meisje op de voorste rij zegt dat iemands opa is overleden, maar wordt meteen verbeterd: 'Nee, het is zijn óma'. Er wordt wat gelachen, maar al snel is het stil. De spreekster gaat voor in gebed. Ze bidt voor een 'gezegende avond' en vraagt God de spreker 'te zegenen'.

Na het gebed krijgt 'amica van der Molen' gelegenheid tot het presenteren van een verenigingslied dat bedoeld is om gezongen te worden tijdens langdurige ledenvergaderingen. Papieren met de tekst gaan rond en vijf mensen komen naar voren. Meteen wordt het weer rumoe-

rig, luid gesis klinkt. Het meisje dat werd voorgesteld als amica van der Molen neemt het woord. 'Het eerste lied kan gezongen worden op de wijs van het Wilhelmus, psalm 130 of 'De kerk van alle tijden'. Vanavond zullen we het zingen op de melodie van 'Op de grote stille heide', want dat klinkt het best.' Iemand stelt voor te gaan staan.

Achter 't witte houten kistje
staat de praeses in zijn hemd
de vereen'ging is gaan slapen
omdat zij 't excuus al kent.
Hoe de man ook redeneert,
niemand is geïmponeerd.
Hoe saai is mijn praeses,
hoe saai is mijn praeses,
mijn praeses.

125

Nadat het eerste lied, steeds harder, is gezongen: 'Ah, dat klinkt goed, maar het kan nog wat harder. Graag wat meer nadruk op *saai*'.

Maar dan is het toch tijd voor de lezing. De Swaan krijgt het woord. 'Ik hoop dat mij niet dezelfde spot treft als waarmee jullie je fiscus of praeses treffen. Terwijl jullie aan het zingen waren, bladerde ik wat in jullie kerkboek en viel mijn oog op psalm 2: 'Wat drijft de volken, wat bezielt ze toch? / Wat is de waanzin toch die zij beramen? / De groten staan gewapend tot de slag, de machtigen der wereld spannen samen.' Er spreekt iets van de verbijstering uit die je kan bevangen bij het lezen van de krant, over de wreedheid en zinloze beschadiging die mensen elkaar aandoen. De psalm verbindt dat met macht; blijkbaar is de gemeente die dit zingt zelf niet machtig. Het perspectief is dat van de onmachtigen die zingen over de machtigen. Het vervolg van de psalm bevat een specifiek perspectief voor gelovigen, namelijk dat de werkelijke macht ligt bij een vorst uit een andere werkelijkheid. 't Is tegen het gezag van God de HERE', staat er.'

Intussen is het helemaal stil geworden in de zaal, nu het serieuze deel van de avond is aangebroken. Er wordt aandachtig geluisterd. 'Macht is in de sociale wetenschappen de allermoeilijkste term. In het spraakgebruik en in veel wetenschappelijke verhandelingen wordt het beschreven als het gevolg van handelingen van andere mensen, vergelijkbaar met het begrip 'oorzaak' in de natuurkunde.'

De Swaan is een zorgvuldige spreker. Hij kiest zijn woorden met zorg en laat bijna geen zin onafgemaakt. Hij spreekt wat langzaam en nadrukkelijk, alles uit het hoofd. Het ziet er uit alsof hij een college geeft; hij loopt wat heen en weer, met afwisselend een hand in een van zijn zakken, beheerst gesticulerend, de zaal rondkijkend.

126 'Macht is niet eenvoudig een eigenschap of een bezit van één iemand, maar eerder iets van een positie in een maatschappelijk netwerk. Mensen zitten op alle mogelijke manieren aan elkaar vast. Zo beschouwd is het eerder een specifieke positie die macht met zich meebrengt. Een hele specifieke benadering van macht is die vanuit de begrippen 'machteloosheid' en 'afhankelijkheid'. Neem het voorbeeld van een baby, toch het toonbeeld van machteloosheid. Andere jonge dieren vinden vlak na de geboorte haast automatisch de weg naar de tepel, maar een baby niet, die moet er aangelegd worden. De machtsverhouding is als volgt: de baby heeft honger en wil eten, de moeder heeft behoefte aan uiting van gevoelens van affectie en zorg, maar beiden zijn voor de vervulling van hun behoefte van elkaar afhankelijk. Of neem iets simpels als de boterham die 's ochtends op je bord ligt. Voordat het brood bij jou op tafel ligt is er een heel netwerk van mensen die van elkaar afhankelijk zijn aan te pas gekomen: iemand die het brood bakt, verkoopt, iemand die het graan maalt en iemand die het verbouwt. Honderd jaar geleden was die afhankelijkheidskring veel kleiner en speelde die zich vaak binnen een veel kleinere regio af, vergeleken met de wijdvertakte netwerken nu. Een ander aspect van afhankelijkheid is sturing of discipline; we hebben anderen nodig om dat te leren. Zo hebben we allemaal geleerd bij trek niet meteen alles van het aanrecht te grissen en op te eten of uit de pannen op het fornuis te eten. We hebben geleerd beheerst met onze appetijt om te gaan. Hetzelfde geldt voor erotische behoeften; mannen moeten zich beheersen en kunnen niet zomaar doen waar ze zin in hebben. Je kan ook je spotlust bijvoorbeeld niet zomaar uiten, dat kan zich tegen je keren. We hebben geleerd daar voorzichtig mee om te gaan en dat beheerst te doen. Bij dit alles geldt de beperking dat je aan medemensen vast zit; je hebt ze nodig om dit te leren, maar ook om het vol te houden.'

Hoewel De Swaan er goed in slaagt de aandacht vast te houden, vervalt hij de laatste vijftien minuten nogal eens in herhaling. Tot m'n opluchting rondt hij z'n verhaal af: 'Ik denk dat we het onderwerp in de discussie na de pauze straks verder kunnen uitdiepen.'

En dan is er koffie. De groep dromt samen voor de 'bar'. Uit een enorme koffieketel wordt koffie getapt. Ook bier en wijn behoren tot de mogelijkheden. Ik bestel een biertje ('Heineken, Grolsch of Amstel') en wil betalen, maar dat wordt geweigerd omdat ik te gast ben. Aan de bar wordt verder gediscussieerd over het onderwerp van de lezing. Annet (vierdejaars Geneeskunde, vU) vraagt zich af wat het verschil is in opvattingen over machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Matthijs (vierdejaars Technische Bedrijfskunde, Hogeschool van Amsterdam (HvA)) denkt dat mannen de structuren in het bedrijfsleven meestal beter kennen en daarvan gebruik kunnen maken. De uitkomst van het gesprek wacht ik niet af. Gewapend met een biertje meng ik me tussen de andere studenten.

127

Wilma (eerstejaars Algemene Letteren, vU) komt bijna iedere woensdagavond. Speciaal voor een lezing? 'Er is ongeveer een keer per maand een lezing, de andere woensdagen is er bijvoorbeeld bijbelstudie of vakgroep.' In een vakgroep verdiept een groep studenten zich een jaar lang vrij diepgaand in een onderwerp dat zijdelings met een of twee specifieke studies te maken heeft, maar eigenlijk voornamelijk is bedoeld voor een brede, algemene vorming. De vakgroepen zijn filosofisch, literair of algemeen-levensbeschouwelijk van aard en hebben onderwerpen als klassieke muziek, literatuur en cultuur, of een filosoof als Wittgenstein. Een enkele groep sluit jaarlijks aan bij een actueel onderwerp uit de media. Ter voorbereiding worden artikelen en boeken over het onderwerp doorgewerkt, waarna op woensdagavond discussie plaatsvindt in de vakgroep. Dit alles past, gecombineerd met de nodige borrels, in de doelstelling van de vereniging: ondersteuning bij de vorming tot gereformeerd academicus en het bieden van ontspanning.

Wilma is gereformeerd opgevoed, maar dat betekende niet helemaal een vanzelfsprekende doorstroming naar de gereformeerde studentenvereniging. 'Natuurlijk is zo'n keuze voor een belangrijk deel door je opvoeding bepaald, maar toch ben ik ook op de verhalen afgegaan die ik over de andere verenigingen heb gehoord, en toen heb ik voor Plancius gekozen. Als je eenmaal meedoet aan het novitiaat rol je er bovendien makkelijk in.' Ze heeft van tevoren eigenlijk alleen de christelijke studentenverenigingen in overweging genomen. Geen andere verenigingen, wat meer algemene of wellicht het Corps? 'Nee, daar zou ik nooit naartoe gaan. Ik denk dat dat wel met je opvoeding te maken heeft.'

Bij de ingang staan wat mensen kleumend te roken. De reacties op

de lezing zijn positief, met hier en daar een kritische noot. 'Ik vond het heel interessant, maar op het laatst dacht ik toch dat 'ie alles al een keer gezegd had.' We praten nog even verder over opvoeding en studie. Ook Philippine, (eerstejaars Fysiotherapie, HvA) komt uit een gereformeerd gezin en is lid geworden van Plancius. 'Toch kom ik hier niet in de eerste plaats omdat het een christelijke vereniging is. Ik vind het hier gewoon gezellig, en er zijn altijd mensen met wie je een goed gesprek kunt hebben. We gaan vaak samen uit, ergens eten of de stad in. Die omgang vind ik het belangrijkste, en dan is het mooi meegenomen dat je ook goed over het geloof kunt praten omdat je dezelfde achtergrond hebt.'

Na een minuut of tien maant praeses Linda van de Kamp iedereen weer naar binnen te gaan. Het spel van vraag en antwoord verloopt vrij protocollair, maar soepel. Wie een vraag wil stellen gaat staan en wacht op toestemming van de praeses alvorens te spreken. Een meisje steekt een narcis omhoog. 'Amica van Dijk, u wilt het woord?' Amica van Dijk gaat staan: 'Mijnheer de Swaan, u zei dat een staat het legitieme monopolie op geweldsuitoefening heeft, maar hoe zit dat wanneer er een coup gepleegd wordt? Een kleine groep uit de samenleving grijpt dan de macht en heeft het monopolie op geweld, hoewel de meerderheid van de bevolking het daar niet mee eens zal zijn.'

Ze gaat weer zitten en De Swaan antwoordt. 'In zo'n specifiek geval heb je natuurlijk te maken met een brute vorm van machtsuitoefening, bijvoorbeeld laag overvliegende straaljagers, tanks die door de straten rijden met de geschutskoepels gericht op de huizen; een duidelijke vorm van intimidatie. Je hebt gelijk als je zegt dat zo'n groep de legitimiteit van dat geweld niet van de meerderheid van de bevolking heeft gekregen. Maar zelfs de twee meest brute regimes van de vorige eeuw, namelijk die van Hitler en Stalin, hebben toch geprobeerd de schijn van legitimiteit te wekken. Ze hadden niet voor niets zo'n geweldig propaganda-apparaat. Max Weber heeft hierover geschreven; hij noemt dat charismatische legitimering. Hitler was natuurlijk voor velen een geweldige spreker en hij kende zichzelf ook zowat een goddelijke status toe. Daarnaast heb je dan nog vormen van legitimering als de traditionele legitimering: het is van oudsher altijd al zo geweest, en dat kan een belangrijk motief zijn in de strijd om de macht.' 'Maar hadden Hitler en Stalin dan niet veel meer macht dan de regering nu?', is het

meisje dat de vraag stelde nog niet helemaal tevreden. 'Ik wou dat u de term macht niet in dezelfde orde van grootheid als 'tien pond grutten' gebruikte', reageert De Swaan grijnzend. Gelach alom. Zo te zien toch wat vermoeid geraakt, hangt hij over het sprekersstatiefje. 'De macht die Hitler en Stalin hadden was voortdurend gebaseerd op dreiging, en dat is heel inefficiënt. Het is veel efficiënter om de instemming van een bevolking te verwerven. Je kan dan veel meer doen, omdat je de legiti-
 mering van het parlement hebt. Anders moet je voortdurend een groot
 leger paraat hebben staan, of een uitgebreide politiemacht en een ge-
 heime dienst, zoals je in Oost-Europa zag voor de val van de Muur. Heb
 ik uw vraag nu bevredigend beantwoord?' Amica van Dijk twijfelt nog
 even, maar knikt dan instemmend. 129

Een volgende vraag komt van een jongen met kort, rood haar die wordt aangesproken als amice Bouma: 'Een hele andere vraag, maar hoe beschouwt u de macht die God in het leven van een gelovige heeft, en hoe verklaart u die?'. 'Daar brengt u mij in een heel moeilijk parket: u bent een gelovige christen en ik ben een goddeloze jood.' Die reactie veroorzaakt grote hilariteit en De Swaan lacht mee. 'Nee, ik denk niet dat ik u daar verder in kan helpen.' Praeses Linda van de Kamp neemt het woord: 'Amice Bouma, misschien kunt u het daar in de pauze verder met mijnheer de Swaan over hebben, tenminste, als u nog even blijft na afloop?' De Swaan knikt. 'Bovendien bestaat dan de mogelijkheid nog individueel een vraag te stellen, als u die gelegenheid niet heeft gehad vanavond', voegt ze er nog aan toe.

Het resterende gedeelte van de discussietijd verloopt geanimeerd. De vragen zijn verrassend puntig, gaan soms diep in op het onderwerp en geven blijk van de aandacht waarmee de lezing is gevolgd. Tot twee keer toe stelt De Swaan een eerder geponeerde stelling bij of moet hij hem herroepen, omdat hij hem niet kan handhaven in de discussie. Het geheel verloopt nog steeds in de sfeer van ongedwongenheid van het begin van de avond, niet in de laatste plaats door De Swaans ontspannen manier van spreken en reageren die het aangenaam discussiëren maakt en de afwijkingen op het protocol die soms door studenten worden gemaakt en waarop meestal ludiek wordt gereageerd. In het algemeen blijkt uit de vragen dat er scherp is geluisterd. Menig docent zou zich zo'n publiek wensen tijdens college, dunkt me. Ik overweeg de gedachte dat je betrokken of geïnteresseerde studenten vooral buiten de universiteit moet zoeken.

Linda van de Kamp sluit de discussie af. Het meest vermoeiend van de avond was toch wel telkens weer het uitstel van de eigenlijke programmapunten door mededelingen of zingen, maar wellicht dat het voor de Plancianen inmiddels de gewoonste zaak van de wereld is om uitgebreid de tijd te nemen voor een avond als deze. Dit blijkt ook nu weer. Ik verwacht een run op de bar, maar eerst volgt nog een aantal mededelingen. Renée, lid van de pr-commissie, krijgt het woord en verzoekt
 130 iedereen binnenkort een kijkje te nemen op de nieuwe internetpagina van de vereniging. Ze zegt er uitdrukkelijk bij dat het een proef is, een gedeelte van de pagina is nog onder constructie, 'maar bekijk hem vooral en laat ons weten wat je ervan vindt.' Linda van de Kamp roept iedereen op om voorstellen voor de nieuwe vakgroepen in te dienen, 'dus heb je nog een leuk onderwerp, laat het ons dan vooral weten. Verzamel wat mensen om je heen, en misschien dat jouw vakgroep dan van start kan gaan volgend jaar.' Met gezang wordt dit gedeelte dan toch echt afgesloten, boekjes gaan rond, enkele getallen worden over en weer geroepen, totdat uiteindelijk lied 326 de gelukkige is.

Enkelen gaan direkt naar huis, de meesten blijven echter nog wat drinken. De Swaan wacht op zijn taxi en krijgt in de tussentijd een glas wijn toegeschoven. Iemand merkt op dat het helaas maar *Dirk-wijn* (goedkope wijn van supermarkt Dirk van den Broek) is. 'Ik ben ervan overtuigd dat die ook heel lekker kan zijn.' Aan het etiket en het éénliterformaat van de fles te zien heeft hij zeker geen gelijk, dat staat wel vast. Ik houd het veiligheidshalve maar op het bekende biertje waarvan de receptuur volgens het etiket in ieder geval zo'n honderd jaar oud schijnt te zijn.

Wanneer bijna iedereen vertrokken is blijf ik met Matthijs, Annet en een jongen waarvan ik de naam vergat te noteren achter bij de bar. Eigenlijk moet het gebouw om twaalf uur verlaten zijn. 'We hebben officieel natuurlijk geen vergunning om alcohol te schenken, maar zolang het beperkt blijft en je er niet mee naar buiten gaat heeft niemand er last van. Soms is het even luidruchtig als er veel mensen tegelijk vertrekken, maar dat duurt nooit zo lang.'

Er ontstaat nog enige discussie over de invulling van de novitiaats-tijd, een tijd waarin het begrip macht duidelijk gestalte krijgt binnen de vereniging. Annet vond haar introductietijd geen groot succes. 'Er waren een paar mensen die heel duidelijk lieten merken dat ze ons maar een stelletje sukkelvonden, en zichzelf heel wat beter voelden.' Mat-

thijs heeft betere herinneringen, bijvoorbeeld toen een lid van de introductiecommissie uit zijn rol viel en heel hard moest lachen om een stekelige opmerking van een eerstejaars. 'Toen was voor iedereen heel duidelijk dat het maar een spel is, en was veel van wat eerder gebeurde voor iedereen te relativieren. Dat was wel een opluchting. De rest van de tijd verliep ook gewoon in een veel betere, ontspannen sfeer.' Toch zou hij het novitiaat niet willen afschaffen. De andere jongen, beetje *jasje-dasje*, merkt op dat hij de vereniging daardoor meteen heel goed heeft leren kennen. 'Je weet waar je aan toe bent, en door de introductie leer je heel veel mensen goed kennen. Dat is heel waardevol voor de rest van de tijd dat je lid bent.' Ik merk op dat je dan toch ook gewoon met z'n allen een weekend uit kunt gaan, of desnoods kunt gaan kamperen om elkaar te leren kennen. 'Maar dan leer je de leden van de vereniging niet zo goed kennen als in een novitiaat. Bovendien voer je dan met een groepje allerlei opdrachten uit, en ontstaan er veel makkelijker vriendschappen.'

131

Het is half een als we de kerk eindelijk verlaten. Wat kennis over macht en machtsverhoudingen rijker, fiets ik naar huis. Al met al een gezegende avond.

GROEIEN TEGEN DE VERDRUKKING IN

AVW Het Heerenhuys wordt al veertig jaar lang bewoond door studenten van CSFR; alleen jongens, want het is een 'mannenhuis', zoals de naam al zegt. 'AVW' blijkt simpelweg een afkorting van het adres, aan de Amstelveenseweg, te zijn. Het huis fungeert als een soort verzamelplaats voor de studenten en allerlei activiteiten van de vereniging. Een studentenhuys zoals zoveel andere: smal trapgat, oud tapijt, antieke schroten, vijf verdiepingen en kleine kamers, zo te zien. In de gang staan een paar kratten bier en een doos met oud papier. Maar die geeft meteen de identiteit van de bewoners prijs: bovenop ligt een *Reformato-
risch Dagblad*, een krant die voornamelijk in de rechterflank van de gereformeerde gezindte wordt gelezen. Johan, die vanavond de bijbelstudiekring ontvangt, heeft een kamer op de vierde. Als ik binnenkom staan een jongen en twee meisjes in de keuken af te wassen. 'Ik denk dat jullie nu wel op kunnen houden', grinnikt Johan, 'ik had er geen rekening mee gehouden dat de kring hier zou zijn en heb de afwas van

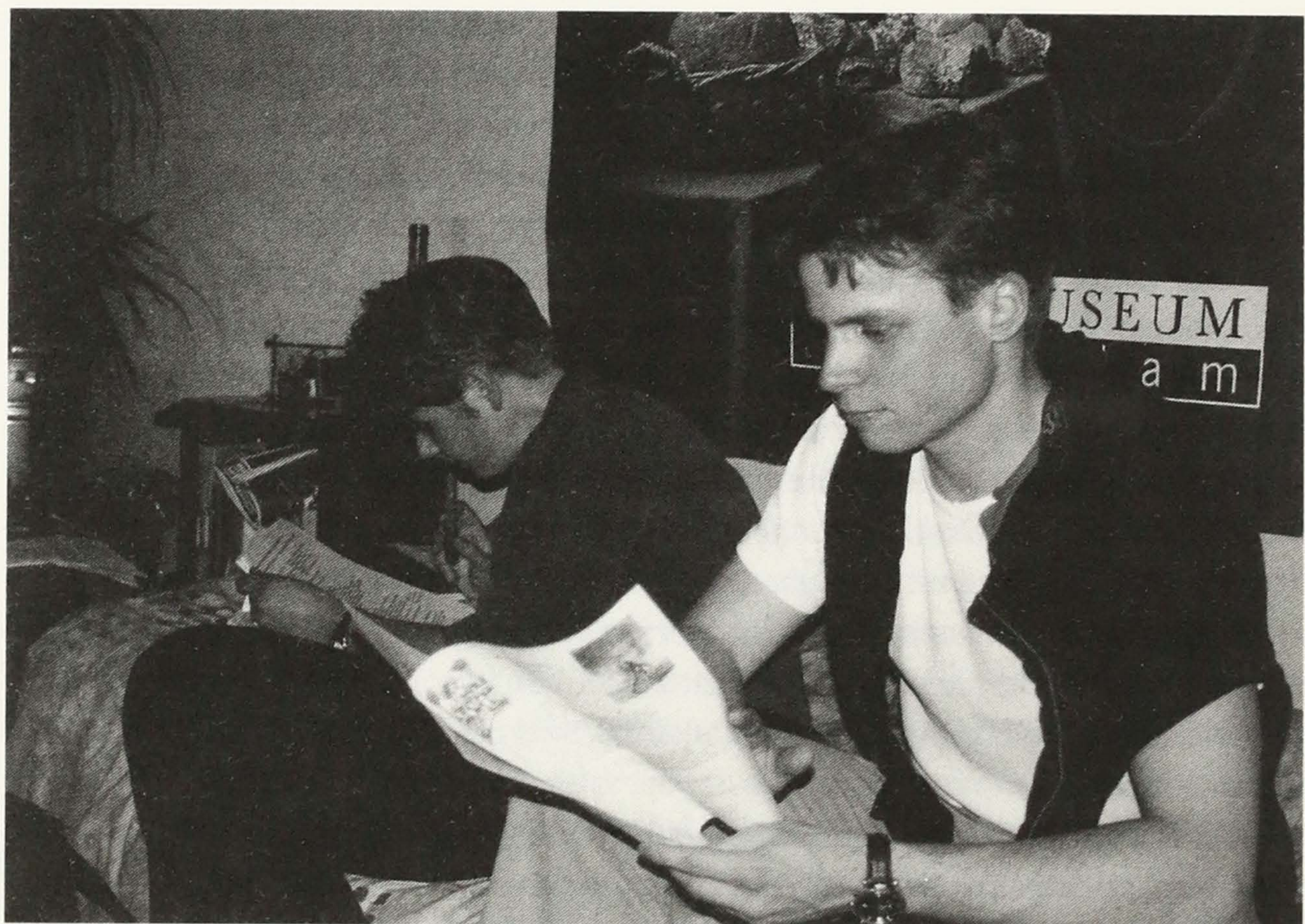

Foto: Elsje van Omme.

de hele week gewoon laten staan. Dus als jullie de helft doen, is het wel genoeg.' Twee keer in de maand komen studenten van CSFR in kleine groepjes bij elkaar voor bijbelstudie. Voorafgaand vindt meestal een gezamenlijke maaltijd plaats in het huis van degene waar een groepje samenkomt.

Deze bijbelstudiegroep bestaat uit vijf studenten, drie jongens en twee meisjes. Ze gaan in een kring staan en zingen enkele coupletten van een psalm. In de keuken is Marten bezig koffie en thee te zetten. Als hij weer is gaan zitten begint Wilbert een gebed. Hij dankt voor de aanwezigheid van de kringleden en vraagt God de avond te zegenen. Vervolgens deelt hij papieren uit met achtergrondinformatie over het bijbelgedeelte van de avond, Mattheüs 13. 'Als jullie eerst even naar de tweede pagina willen kijken; het is een vergelijkend overzicht van deze gelijkenis en de context in de verschillende evangeliën. Van Marcus wordt beweerd dat dit het oudste evangelie is en dat het gedeeltelijk de bron is voor dat van Mattheüs. Specifiek voor Marcus is dat hij een inleiding geeft op de gelijkenis en commentaar geeft door een uitleg in te voegen. Een aantal gelijkenissen die verspreid zijn opgenomen in de andere evangeliën zijn door Marcus in dit gedeelte samengevoegd.'

De aandacht verslapt even als Marten binnenkomt met koffie, thee en koekjes. Het zijn dubbele koekjes met een vanillevulling die bij Caroline zelfs herinneringen aan vroeger oproepen.

Wilbert gaat weer verder: 'De gelijkenis van het onkruid staat alleen in Mattheüs. Verder lijkt het erop dat een aantal gelijkenissen is bedoeld voor de discipelen, terwijl de andere aan 'de schare' zijn gericht. Dan staat er nog een stukje tussen waarin wordt uitgelegd waarom Jezus in gelijkenissen sprak. We moeten maar zien waar we uitkomen, maar het lijkt me het leukst om het eerst over de zaaier te hebben en dan later het tussenstukje te behandelen.' 'Als er nog tijd voor is, tenminste', voegt Johan eraan toe. Wilbert laat de groep de keus op welke manier ze het gedeelte zullen doornemen: 'Misschien dat ons meer details opvallen als we het gedeelte stukje voor stukje bekijken. Vers voor vers lijkt me geen goed idee, en ik denk dat we daar ook geen tijd voor hebben. Het lijkt me mooi als we eerst kijken wat we er zelf in zien en dan later de verschillende uitleggers bekijken.'

Op de voorpagina van de papieren die hij had uitgedeeld staan interpretaties over de gelijkenis van vier verschillende bijbeluitleggers. Om

134 beurten leest iedereen een stukje voor uit het te bespreken bijbelgedeelte. Daarna wordt het stil en verdiept iedereen zich opnieuw in de tekst. Na een minuut of twee neemt Caroline het woord: 'Apart eigenlijk dat het de gelijkenis van de zaaier heet. Het gaat eigenlijk meer om de uitwerking van het zaad op verschillende soorten grond.' Johan merkt op dat het de mensen erg moet hebben aangesproken, 'voor die mensen was zaaien immers de realiteit'. 'Het is in ieder geval een van de weinig gelijkenissen waar Jezus uitleg bij geeft. Waarschijnlijk omdat de discipelen ernaar vroegen', zegt Marten. Hanneke: 'Ik ben benieuwd hoe het echt was als je er toen had gestaan.' Marten: 'Het is moeilijk om daar een voorstelling van te maken, maar het valt me op dat die zaaier overal loopt te zaaien; ik zou dat zaad niet zomaar op de weg of op de rotsen laten vallen.' 'Nou, er vallen toevallig een paar korrels op de weg', vindt Johan. 'Ik denk niet dat hij zoveel zaad met opzet op de verkeerde plekken strooide.' Marten trekt de vergelijking met God die overal het zaad van het evangelie zaait: 'Het valt op heel veel verschillende plekken: dus op vruchtbare plekken, maar ook op minder goede.' Dat geldt ook nu nog denkt Johan: 'Ik merk dat bijvoorbeeld heel goed in het contact met medestudenten; sommigen zijn wel geïnteresseerd, anderen niet. Wij zijn dan altijd geneigd om vooral over God te spreken met mensen die geïnteresseerd zijn en er tegenover die anderen over te zwijgen. Maar zo redeneert Jezus blijkbaar niet.' Hanneke: 'In principe moet het dus niet uitmaken tegen wie je praat.' 'Maar je moet toch proberen om aan te sluiten bij de beleving van mensen?', werpt Caroline tegen. Uiteraard, vindt ook Johan: 'Voor een persoonlijk gesprek moet je natuurlijk wel eerst een vertrouwensrelatie met iemand hebben.'

Toen ik een afspraak wilde maken om langs te komen voor het schrijven van dit artikel was enige aarzeling niet van de lucht. De reformatorische vereniging was wel eens eerder ingegaan op soortgelijke verzoeken, met niet altijd even goede ervaringen. Onbegrip en vooroordelen leiden nogal eens tot negatieve publicaties, denkt men. Begrijpelijk wellicht; de studenten van CSFR zijn nu eenmaal 'anders', en daar zijn ze zich heel goed van bewust. Op het eerste gezicht onderscheiden ze zich echter niet van de gemiddelde student, voor zover die bestaat. Het andere gezicht van deze studenten is vooral op een avond als deze goed waarneembaar. Tijdens de bijbelstudie spreken ze bijna voortdurend in een soort jargon dat me voor de 'buitenstaander' moeilijk te

verstaan lijkt. De termen die ze bezigen zijn stuk voor stuk van een vrij abstract gehalte, zoals 'het zaad' dat blijkt te staan voor de 'woordverkondiging', een term die zelf weer uitleg behoeft. In de discussie worden ze met een vanzelfsprekendheid gebezigd die al snel doet denken aan de manier van spreken in een werkcollege. Het helpt de kringleden diep en redelijk efficiënt op het onderwerp in te gaan, maar hindert ze niet aandacht te besteden aan de actuele kant van de zaak.

De overbrugging naar de leefwereld van andere studenten is regelmatig onderwerp van gesprek. Caroline merkt op dat de meeste medestudenten wel weten dat ze christen is, 'vaak komt het naar voren in gesprekken over het weekend, als mensen op maandag vragen wat je hebt gedaan'. Marten haakt er meteen op in: 'Ik had het maandag nog. Iemand vroeg me wat ik had gedaan in het weekend. Hij vertelde dat hij van het mooie weer had genoten en zei toen dat ik natuurlijk naar de kerk was geweest.' Hij kijkt vragend de kring rond. Ook de anderen hebben zulke ervaringen. Caroline: 'Tegen medestudenten kun je natuurlijk moeilijk zeggen dat je zondag zo'n schitterende preek hebt gehoord, maar ik merk dat mensen in gesprekken over algemene dingen makkelijk hun beleving vertellen.'

Het gesprek is al een tijdje aan de gang als Johan opmerkt dat het tot nog toe steeds over de 'woordverkondiging' ging. 'Ik denk dat we het er dus over eens zijn dat de zaaier en het zaad voor de woordverkondiging staan. Trouwens, zo heeft Jezus het ook uitgelegd, toch?' Hij kijkt in zijn bijbel. Caroline: 'Apart eigenlijk, die eerste uitleg bij het zaad op de weg. De boze rooft het weg, staat er, maar het zijn eigenlijk de vogels die het zaad wegpikken.' Zelfs de plaatsen waarop je vruchtbare aarde verwacht, blijken nogal eens tegen te vallen, denkt ze: 'Als je de discipelen ziet merk je dat ze weinig begrijpen van Jezus. Het is meer een groeiproces.' Maar is dat niet waar het om gaat? 'Hem beter leren kennen en begrijpen is toch niet verkeerd? Heel veel bijbelgedeelten begrijp ik ook niet meteen.' Wilbert vat het 'woord' iets anders op: 'Het is misschien meer de heilsverkondiging, Jezus als Heiland wat niet wordt verstaan door de wereld.' Intussen pakt Johan een paar boeken van de plank, bladert wat en zegt dan: '*Verstaan* is pas in laatste instantie *begrijpen*. Als eerste wordt genoemd *vernemen*.' Wilbert: 'Het zou dus ook kunnen gaan over mensen die niet willen luisteren, het woord niet willen vernemen.'

De studie concentreert zich voornamelijk op de interpretatie van het

136 bijbelgedeelte. Een kleine wending in het gesprek wordt ingezet door Johan. 'Je kunt het natuurlijk op twee manieren interpreteren; het kan over de mensen gaan, maar ook over jezelf. Ik denk dat iedereen wel eens merkt dat hij die vier soorten bodem in zichzelf verenigt.' Soms is het moeilijk om de diepte in te blijven gaan merkt Caroline: 'Het is bijna Pasen, en de gebeurtenissen van toen zijn inmiddels zo'n bekend verhaal. Zaterdagavond ben ik naar *The Passion*, een concert van Adrian Snell geweest. Hij vertelde dat hij nog nooit zo was geraakt door het verhaal als tijdens het schrijven van een lied over Jezus' lijden in Gethsemane. Toen moest ik denken dat het lijden van Jezus zo vaak een uitgekauwd verhaal is, maar dat het erom gaat te doorgronden wat het is geweest. Daar kan je nooit diep genoeg op ingaan.' Ondiepe bodem is ook wat Wilbert wel eens bij zichzelf aantreft: 'Het wordt een standaardfeest, met altijd dezelfde teksten. Dat is ook logisch; ik verwacht eigenlijk al niet eens meer dat de dominee iets anders leest.' Toch hoeft het een goede viering van Pasen niet in de weg te staan, denkt Marten. Hij vraagt zich af of de belangrijkste vraag niet moet zijn hóe je het beleeft. Bovendien gaat het erom je te bedenken in hoeverre je het echt begrijpt, 'juist als je denkt dat het overbekend is', meent Johan.

Het komt erop neer jezelf open te stellen voor God, volgens Marten. Hij vertelt: 'Zondag was ik bij een passiedienst, dat was een dienst waarin stukken uit de Mattheüspassion werden afgewisseld met bijbel- lezing en gemeentezang. Dan zit je in die kerk, je ontvangt het woord van God en ik ervoer toen hoe diep het is geweest.' Maar heeft het dan te maken met de mate waarin je aangesproken wordt, vraagt Johan. 'Nee, niet alleen', antwoordt Marten overtuigd: 'Dat ik aangesproken werd had ermee te maken dat je met vele anderen in zo'n kerk zit, als 'gemeenschap der heiligen', en dat het me toch persoonlijk raakte. Ik vond dat heel bijzonder.'

Het volgende gedeelte uit de tekst gaat over het zaad dat op de rotsbod- dem valt. Het groeit wel op maar 'omdat het geen wortel schiet, houdt het geen stand in tijden van vervolging en verdrukking', begint Wilbert. Dit wordt veelal geïnterpreteerd als het geloof dat snel opbloeit, maar in moeilijke tijden weer verdort. 'Calvijn zei hierover dat het onmogelijk is dat iemand echt bekeerd wordt en het geloof later weer laat vallen.' De bekering van de mens tot God zou dan slechts schijn geweest zijn. 'Dat is nogal dogmatisch', reageert Marten, 'want wat is een waar ge-

loof? Die term gaat een eigen leven leiden als die niet telkens onderbouwd wordt'. Probleem is ook dat mensen elkaars geloof nooit helemaal op echtheid kunnen beoordelen, valt Johan hem bij. En als je het omdraait? Wilbert: 'Je kan dus ook zeggen dat God ze in de steek gelaten heeft; eerst is er bekering, maar dan laat hij je vallen.' Maar zo werkt het niet volgens Johan, want dan vergeet je de menselijke verantwoordelijkheid. Het blijkt onmogelijk uit te maken in hoeverre het aan God of aan de mens ligt in de kwestie van geloofsbehoud of -verlies. Dit dilemma deed zich overigens ook al voor bij Calvijn. Waar de verantwoordelijkheid van de mens ophoudt en de genade van God begint is onmogelijk vast te stellen. Beide begrippen lijken elkaar tegen te spreken, maar staan ook weer in een voortdurende wisselwerking met elkaar.

137

Caroline: 'Het is dus heel belangrijk je af te vragen of wat je zegt gebaseerd is op de bijbel, en waarop je het baseert in de bijbel.'

'Goed, ik wil verder met 'de doorn', besluit Wilbert dit deel van de discussie. In de gelijkenis wordt verteld dat een deel van het zaaigoed wordt verstikt door onkruid; het krijgt nauwelijks kans om op te groeien, ondanks het feit dat het in goede aarde terechtkomt. 'Dit vind ik het meest trieste', vindt Hanneke, 'zij hebben wel wortels maar worden verstikt'. Hoewel de verdrukking van buitenaf komt en je die soms ziet aankomen heb je dingen als rijkdom of drukte min of meer zelf in de hand, denkt Johan. Hij beschouwt het onkruid als de factoren die het geloof kunnen belemmeren. 'Het onkruid groeit sneller dan wat je hebt gezaaid, maar dat is natuurlijk maar een beeld.' Caroline: 'De consequentie voor het geloof is hetzelfde als bij een ondiepe bodem.' Wilbert: 'Hoewel je geloof diep gaat, toch is er verdrukking.' Johan benadrukt: 'Maar die verdrukking zie je aankomen.' Die verdrukking kan allerlei vormen aannemen, denkt hij. 'Tegenwoordig is het bijvoorbeeld zo dat je meestal parttime of fulltime kan gaan werken. Je kunt wel parttime werken, maar dan moet je genoeg nemen met minder geld. Wil je hogerop? Dan moet je 60 uur per week gaan werken. Maar waar blijft dan je tijd met God?'

Eigenlijk begint het nu al, vertelt Caroline. Studeren kan zo druk zijn dat de tijd die je doorbrengt met God er bij in kan schieten. 'Bij pedagogiek hebben we een gebedsgroepje. Er was een jongen die vroeg of we voor hem wilden bidden omdat hij niet meer wist hoe hij zijn studie moest combineren met tijd voor God. Hij is er heel bewust mee bezig, hoe plan je stille tijd in voor God.' Johan heeft er niet zo heel veel

problemen mee: 'Tijd is natuurlijk ook een kwestie van willen, zeker als je student bent. Het gaat om een goede verdeling van je tijd.' Het is soms relatief, vindt ook Wilbert: 'Je loopt heus geen studievertraging op door een half uur stille tijd per dag te nemen. Een bijbelkring is goed, maar mag persoonlijke tijd met God niet vervangen.' Tijd krijg je van God, is de overtuiging van Johan: 'Je kan het dan eigenlijk niet maken te zeggen dat je geen tijd hebt voor God.'

138 Tenslotte de goede aarde. Het is weer stil, iedereen leest. In de goede aarde krijgt het zaad de kans om op te groeien en 'vrucht' te dragen. In de praktijk blijkt het moeilijk te zijn zulke aarde te vinden vindt Marten. Ook vrienden zijn soms niet geïnteresseerd: 'Laatst vertelde ik ze dat ik van klassieke muziek houd. Ik heb ze toen uitgenodigd een keer mee te gaan naar een uitvoering van de Mattheüspassion. Maar dat wilden ze niet. Ze zeiden dat ze niet hielden van paasmuziek.' In de tekst staat dat het zaad uitgroeit tot tarwe die heel veel oplevert. Johan: 'Dit was natuurlijk een recordopbrengst waar mensen alleen maar over konden dromen: honderdvoud. Ik heb een boek over primitieve economieën gelezen; mensen waren al blij als de opbrengst meer was dan één op één. Soms was de oogst zo slecht, dat ze de hele oogst weer nodig hadden als zaaigoed voor het jaar erop.' Het geloof dat in goede aarde valt, draagt vrucht, maar 'Calvijn zegt dat het onkruid natuurlijk niet weg is', merkt Wilbert op. 'De problemen zullen wel nooit verdwijnen, maar Gods werk gaat door tot het tot een goed einde komt. Denk aan het mosterdzaadje dat heel groot wordt.'

Na een kort gehouden bespreking van enkele commentatoren wordt de studie afgesloten. Caroline concludeert: 'Voor mezelf denk ik dat Jezus wil openbaren wat verborgen is. Hij geeft in ieder geval de mogelijkheid. Zo wil ik het zeker lezen, en er staat niet voor niets in de bijbel: 'Alzo lief had God de wereld'.' Wilbert: 'De aanwezigheid van de Verlosser op aarde bracht een spanningsveld met zich mee. Het was zo bijzonder.'

Tijd voor de borrel. Zo langzamerhand is het druk geworden op de gang. De andere bewoners zijn teruggekomen van bijbelkringen elders. Vandaag is de verjaardag van een van de bewoners van het herenhuis, en dat betekent een borrel in besloten kring. Wie blijft hangen in de hoop op een slokje, heeft pech. Er zou te weinig drank zijn voor allemaal. Ach, voor de meesten komt het wel goed uit. Het is laat en ze

wilden toch al naar huis. De heren blijven achter en zullen het ongetwijfeld nog erg gezellig hebben met elkaar.

GEZELLIGHEID MET EEN 'C'

Met zo'n veertig leden is de Vereniging van Christelijke Studenten te Amsterdam de kleinste van de vijf christelijke verenigingen. Ten opzichte van de grotere zussen staat ze bekend als de minst duidelijk afgebakende club in de christelijke vijver. Voeren de anderen een meer of minder verkapte vorm van evangelisatie, bijbelstudie of opleiding tot gelovig academicus hoog in het vaandel, bij vcsa is het van buitenaf allemaal wat minder zichtbaar. De aantrekkingskracht zit hem voor velen dan ook in het vrijblijvende karakter, wat als uitnodigend of, zo u wilt, als 'laagdrempelig' wordt ervaren. Zoals bij zoveel verenigingen gebeurt, vermaken de studenten van vcsa zich uitstekend met elkaar tijdens diverse activiteiten, met een glas bier of, in voorkomende gevallen, met de bijbel in de hand. Deze keer is het kennismaken, praten en borrelen geblazen, omdat er vanavond gelegenheid is familie mee te nemen naar de soos.

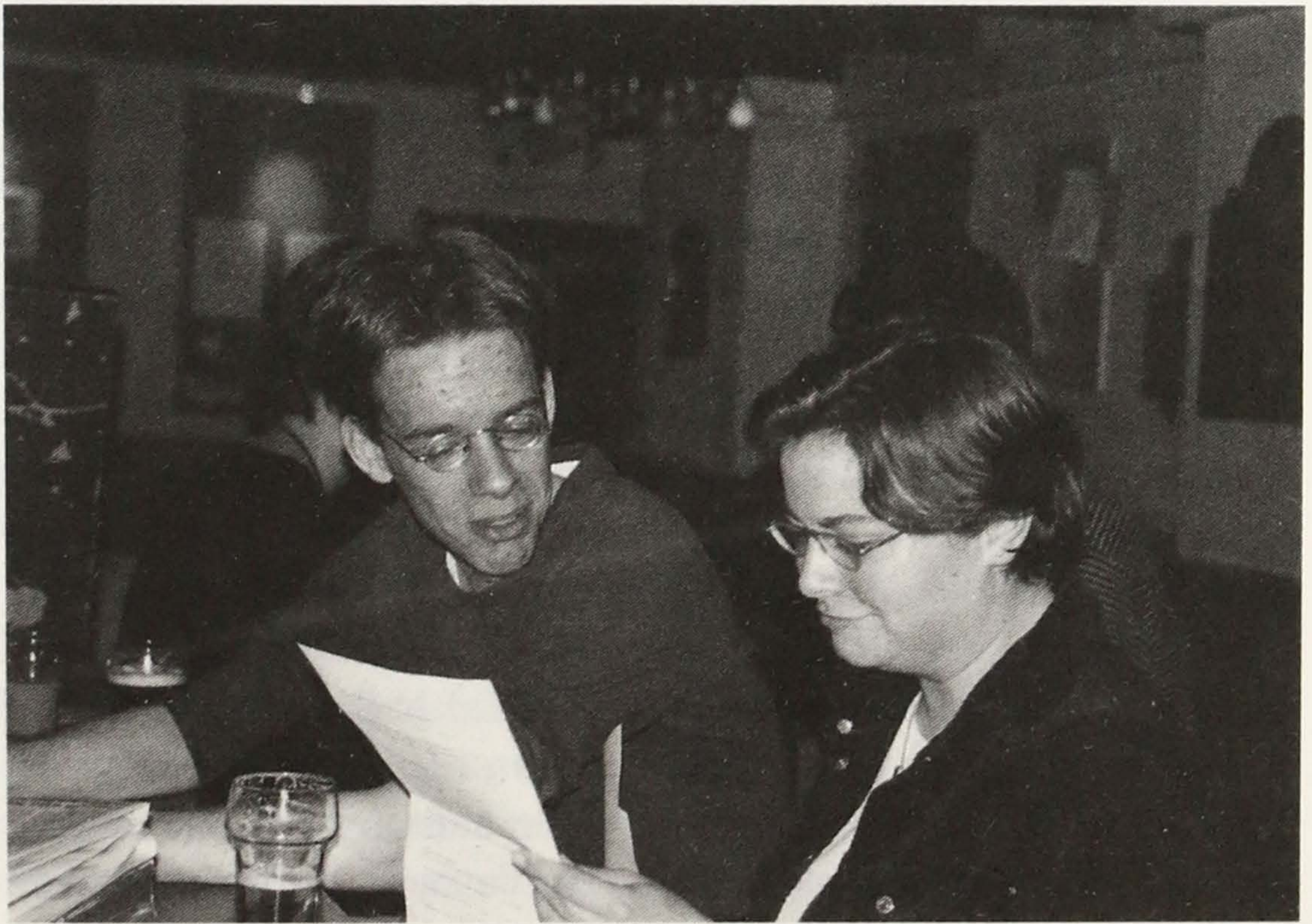
139

Op een 'broertjes- en zusjesavond' kunnen de leden hun jongere, maar ook oudere broers en zussen meenemen om ze 'op een informele manier kennis te laten maken met de vereniging', zoals dat heet. Een borrel is hiervoor natuurlijk het geijkte middel. De stemmige sociëteit aan de Prinsengracht belooft in ieder geval een sfeervolle avond en, niet onbelangrijk, betaalbaar bier. Veel broederlijk of zusterlijk animo lijkt er aan het begin van de avond nog niet te zijn – aan de bar zitten vier of vijf studenten die zelf lid zijn en iets verderop staat nog een groepje mensen onder wie zich misschien een of twee broers of zussen bevinden. Twee meisjes proberen – voorlopig tevergeefs – drinkbaar bier aan de tap te ontlokken. In afwachting van het bier zoek ik een plaats aan de bar. Elsje, die de fotoreportage voor mijn stuk in dit boek verzorgt, is net binnengekomen. We steken een sigaret op, kletsen wat. Elsje weet de naam van het etablissement die in Griekse letters boven de bar hangt voor me te ontcijferen: sociëteit 'Krater'. Maar ze is zelf dan ook lid van Cyclades, de studentenvereniging die het pand bezit. 'Ik heb zelfs nog mee getimmerd aan de bar waaraan we nu zitten, en heb de kleuren waarin alles geschilderd is uitgekozen.'

Praeses Ronald, alsmede derdejaars Politicologie (vU), herkent ons bijna onmiddellijk als hij binnenkomt. De biertap is inmiddels aanspreekbaar en we heffen een glas. Het is nog vroeg volgens Ronald, en daarom nog niet zo druk. Hij weet niet zeker of er veel meer studenten, dan wel broertjes en zusjes zullen komen. vcsa is niet zo'n grote vereniging en vanavond schijnen veel studenten andere dingen te doen te hebben. Goed, dan praten we wat in het algemeen over de vereniging.

140 Ronald noemt wat activiteiten die vcsa zoal organiseert. Het voorjaarsweekend ontbreekt natuurlijk niet. 'Dat is ook meestal een geschikte gelegenheid om een lezing te organiseren. Vooral ook omdat we die gedurende de rest van het jaar bijna niet hebben. De gezelligheid staat toch wel voorop en dat betekent dat we meestal gewoon een borrel houden.' Ook vcsa heeft bijbelkringen die om de week bij elkaar komen. Anders dan bij de andere christelijke verenigingen is het volgen van zo'n kring geheel facultatief. Er is ook geen vast programma, of een soort cursus aan de hand waarvan een jaar lang bijbelstudie wordt bedreven. Iedere kring stelt zijn eigen programma vast in onderling overleg. Job, derdejaars Economie en Filosofie (vU), benadrukt ook dat voor hem vooral de gezelligheid telt. 'Het is daarbij erg prettig dat je met anderen bent met wie je ook over je geloof kunt praten, als je dat wilt. Het scheelt natuurlijk een stuk dat je dan mensen om je heen hebt die daar niet vreemd van opkijken zoals je dat bij een andere vereniging zou hebben.'

Jannine studeert Orthopedagogische Hulpverlening aan de Hogeschool Holland. Zij mist het soms wel dat er zo weinig lezingen zijn. 'Er is helaas niet zoveel animo voor. Mensen komen dan om negen uur nog eens binnendruppelen, en dat is heel storend.' Ze is lid geworden door met twee huisgenoten mee te komen die al bij vcsa zaten, 'hoewel ik absoluut geen verenigingsmens ben. Ik heb echt een hekel aan groepjesvorming en dat is wat er meestal gebeurt bij een studentenvereniging.' Na eenmaal kennisgemaakt te hebben met de mensen van vcsa begon ze het toch wel leuk te vinden: 'Je deelt vaak dezelfde achtergrond en dat maakt het makkelijker om een goed gesprek met iemand te voeren. Op den duur ontstaan er ook makkelijk vriendschappen, wat heel waardevol voor me is.' Ze is direct in het begin ook in een bijbelkring gestapt. 'De plaats bij uitstek om mensen beter te leren kennen. Tegelijkertijd verdiep je je met elkaar in een bepaald bijbelgedeelte.' Al snel werd ze bovendien *krico*. Krico? 'O, kringcoördinator betekent dat.

Foto's: Elsje van Omme.

142 Het houdt in dat je verantwoordelijk bent voor een goede begeleiding van de kring; of iedereen er is, en ook dat iemand alle stukken krijgt als ie een keer niet geweest is bijvoorbeeld.' Het onderwerp van een bijbelstudie wordt in onderling overleg bepaald. 'We zijn nu bezig met Openbaringen. Een erg moeilijk boek, maar juist daarom proberen we het door te nemen, om te zien wat er nu eigenlijk allemaal in staat en hoe je het kunt interpreteren. Andere thema's zijn vriendschap, de Heilige Geest of het leven van Jezus.' Jammer alleen dat er zo weinig leden zijn die de kar echt trekken, vindt ze. 'Van de veertig leden die we hebben is maar een klein deel echt actief, ik denk misschien maar twintig mensen. Die zitten dus zowat in alle commissies. Dat is soms wel een last.' Het ledenaantal is al jarenlang stabiel: het blijft rond het genoemde aantal van veertig schommelen. 'Ik denk dat onze pr niet wervend genoeg is. Terwijl we toch meestal wel vertegenwoordigd zijn tijdens de introductieweken. Het vreemde is dat nieuwe leden nog steeds via-via binnenkomen. Ze worden meegenomen door een vriend die hier lid is en blijven dan hangen.' Een minpuntje vindt ze wel dat vcsa gaandeweg meer een gezelligheidsvereniging is geworden. 'Soms vraag ik me af waar die 'C' nog voor staat. Er zijn genoeg mensen die niet naar een bijbelkring komen. Dat is niet zo erg, maar het maakt het soms wel moeilijk om je identiteit gestalte te geven.'

Lennart, derdejaars Economie (vU), die naast haar staat, is zo'n 'dienstweigeraar'. Hij vindt het juist prima dat de bijbelstudies niet 'verplicht' zijn. 'De gezelligheid voert de boventoon. Dat is wat me aantrekt; daar kom ik voor. We delen dezelfde of een vergelijkbare christelijke achtergrond, dat is toch voldoende?' Jannine is het daar niet helemaal mee eens. 'Toen ik hier twee jaar geleden lid werd, lag de nadruk meer dan nu op het christelijke. Ik zou graag meer willen zingen, of gewoon gezamenlijk bidden voor een maaltijd. Nu is het vaak even stil voor de mensen die willen bidden voor hun eten; ik zou dat graag samen, hardop, doen.' Gelukkig is er nu een bidkring, een initiatief dat ze van harte toejuicht. 'Als ik twee jaar geleden wist wat ik nu weet, had ik misschien wel niet gekozen voor vcsa.'

Rike (30) is een zus van Jannine. Ze heeft journalistiek gestudeerd in Amersfoort, maar is nooit lid geworden van een studentenvereniging. 'Die was er niet eens. Ik denk omdat er geen behoefte aan was; de opleiding was zo klein dat je de meeste mensen wel kende. Iedereen ging toch wel met elkaar om. En dingen als samen eten, uitgaan, praten

deden we ook zonder studentenvereniging wel.' Jongere broer Arco (28) studeerde in Den Haag aan de Hogere Europese Beroepsopleiding, een soort HEAO. Een studentenvereniging was er niet, wel een toneelvereniging. 'Maar die functioneerde eigenlijk als een soort studentenvereniging. Ik heb een jaar studievertraging opgelopen doordat ik de hoofdrol in een stuk speelde. Dat kostte heel veel tijd, vergelijk het met een jaar in de senaat van een studentenvereniging zitten.' Ook hier stond het sociale aspect voorop: samen eten, samen spelen, samen drinken. 143

Carine doet de verkorte opleiding Cultuur, Organisatie en Management (vu). Hiervóór studeerde ze in Utrecht, maar daar was ze nooit lid van een studentenvereniging. Ze is, zoals de meeste studenten hier, christelijk opgevoed. 'Toen ik hier was begonnen met m'n studie, ben ik toevallig een keer binnengewandeld bij vcsa. Ik kende hier nog niemand en heb gewoon in de studiegids gekeken naar welke verenigingen er in Amsterdam waren. De meeste christelijke studentenverenigingen spraken me niet zo aan, omdat ze de nadruk zo leggen op het christelijke aspect. vcsa vond ik wat dat betreft het meest sympathiek.' Wat haar aantrok was juist de mogelijkheid om wat ze in haar opvoeding had meegekregen te bevragen. 'Soms kun je heel goed praten over twijfels die je hebt ten aanzien van geloven. Ik merk dat ik daarmee goed terecht kan bij veel mensen hier, zowel op de soos als op de bijbelkring.' Aantrekkelijk is ook de informele sfeer. Zelf is ze bij vcsa bijvoorbeeld lid van een wielrenclub. 'Dat heeft niet zoveel met de vereniging te maken, maar het is gewoon een leuke manier om ontspanning te zoeken.'

Jet, vierdejaars Pedagogiek (vu), vindt de bijbelstudies ook niet het belangrijkste. 'We hebben op een vaste avond in de week soos; gezelligheid staat voorop.' Bij haar keus voor deze vereniging was belangrijk dat vcsa geen ontgroening kent en je de kans krijgt iedereen in een ontspannen sfeer te leren kennen. Nadat ze in Groningen haar propedeuse had gehaald, maakte ze de overstap naar Amsterdam, omdat de afstudeerrichting die ze wilde kiezen alleen aan de vu bestaat. In Groningen was ze lid van een niet-christelijke studentenvereniging, de stap naar vcsa is dus niet zo vanzelfsprekend, lijkt me. 'Eigenlijk vond ik de grootte van de vereniging belangrijker. Ik heb ook nog overwogen om naar ssra te gaan, maar die vond ik uiteindelijk te groot.' Dus, dan maar een vereniging die christelijk is. 'Het heeft ook wel iets ver-

trouwds, vind ik. Misschien komt dat wel door de 'C.' Maar echt het belangrijkste is het niet.

144 Zo nodig is een studentenvereniging nu ook weer niet, vindt ook Roel, tweedejaars Natuurkunde (vU). Hij is al lid van het vU-Kamerkoor. Het koor fungeert voor hem als een soort studentenvereniging. 'Het kost bovendien bijna net zoveel tijd, zodat ik weinig ruimte overhoud voor ook nog eens een studentenvereniging.' Voor hem is het ook weer de alom geroemde gezelligheid die hem hier af en toe naartoe brengt.

In tegenstelling tot de andere studentenverenigingen waarbij ik tot nu toe te gast was, lijken de meeste mensen van vCSA aan de vU te studeren. Ik vraag het even aan Ronald. Hij denkt dat dit toch samenhangt met de gereformeerde opvoeding die hier de meeste studenten hebben gehad. Je gaat dan makkelijker naar een universiteit die vanouds dezelfde achtergrond heeft als die je van huis uit meekreeg. Job en een paar anderen vallen hem bij. Natuurlijk, voor een aantal studenten gelden de 'pragmatische' redenen van afstudeerrichting of mogelijkheid tot verkorte opleiding in het een of ander, maar meer in het algemeen voelen de studenten van vCSA zich aan de vU goed 'thuis'.

EEN GEVARIIEERDE SCHOTEL

In de keuken van ouderencentrum 'De Coenen' staat een groepje studenten te koken. Iemand roert in twee enorme pannen, een tweede maakt blikken bruine bonen, ananas en sperziebonen open. De studenten van Ichthus eten hier iedere dinsdagavond met z'n allen. Er wordt dan voor vijftig personen gekookt, en meestal is iedereen er ook wel. Intussen wordt de rijst overgegoten in een andere pan. De lege pan valt met harde klap op de vloer; hij was toch wel erg heet.

Joël van de Wetering is bestuurslid van Ichthus. Hij heeft zich speciaal in het pak gestoken, want vanavond wordt het nieuwe bestuur voor het komende jaar voorgesteld. Hij vertelt dat ze normaal gesproken in Hui-ze 'Lydia', een groot gebouw om de hoek, bij elkaar komen. Omdat de keuken er verbouwd wordt en dit nu al een jaar in beslag neemt, is Ichthus zo lang uitgeweken naar dit ouderencentrum. Zo te zien best een

geschikte plek om met een grote groep te eten: de keuken is ruim genoeg om voor veel mensen te koken, de pannen zijn ook groot genoeg en de eetzaal is ruim voorzien van tafels en stoelen. De zaal ziet er inderdaad uit als een doorsnee bejaardenruimte: tafeltjes met kleedjes, lelijke gordijnen en een kale inrichting – maar goed, het lijkt vanzelf gezellig te worden naarmate er meer mensen binnenkomen. Bijna iedereen stelt zich aan me voor, heet me welkom of vraagt vriendelijk wat ik kom doen. Aardige mensen wel. Met Joël praat ik een tijdje over christelijke studentenverenigingen. Ichthus is volgens hem de minst studentikoze vereniging: ‘Het is pas sinds een jaar dat we sommige dingen wat officiëler aanpakken. Dat het bestuur bij bepaalde gelegenheden, zoals vanavond, in pak gaat en dat we de *Dies* vieren, bijvoorbeeld.’

145

Het eten wordt op een soort ziekenhuiskar naar binnen gereden. De ene pan schaft rijst, de andere chili ‘zonder’ carne. Een andere jongen, die ook Joël heet, opent de avond. Hij stelt voor te gaan zingen, en bijna prompt begint iemand piano te spelen. ‘Als je nog even wilt wachten, dan kan ik nog even zeggen wát we gaan zingen.’ Op de bar staat een doos met ‘Ichthus liedbundels’. Ik blader er een door; de bundel bevat voornamelijk veel Engelse *praiseliedjes*. Het liedje dat wordt gezongen is er ook zo een: ‘I want to serve the purpose of God in my generation, I want to serve the purpose of God while I am alive, let me know your will and I will follow you.’ Het duurt wat lang, vooral doordat het refrein wat langzaam gezongen wordt. Na nog een liedje vertelt Joël dat hij op de *roco*⁷ is geweest. ‘Het was echt ontzettend gaaf. Er waren zoveel verschillende mensen. Op een gegeven moment noemden ze de landen op die vertegenwoordigd waren, maar er kwam geen eind aan.’ Hij heeft vooral veel bijbelstudies en workshops gevolgd, ‘en naar aanleiding van een van die bijbelstudies wil ik iets voorlezen uit Filippenzen’. Hij slaat een bijbel open: ‘Indien er enige bemoediging is der liefde, indien er enige gemeenschap is des geestes, maakt dan mijn blijdschap volkomen door eensgezind te zijn, één in liefdebetoon, één van ziel, één in streven. De een achte de ander uitnemender dan zichzelf.’ Hij benadrukt dat het belangrijk is deze ‘gezindheid van Christus’ in de praktijk te brengen door bijvoorbeeld de ander hoger te achten dan jezelf. ‘Ik wil met jullie het gebed van nederigheid bidden.’ Het wordt stil. ‘Heer, bevrijd ons van het verlangen de belangrijkste te willen zijn. Bevrijd ons van het verlangen altijd onze eigen wil te willen

Foto: Elsje van Omme.

doen. Bevrijd ons van het verlangen naar eer en aanzien. Bevrijd ons van eigenbelang. Bevrijd ons van...'

Na een tijdje zit iedereen te eten. Els maakt ook deel uit van het bestuur van Ichthus. 'Ik kom bijna elke week eten, gewoon omdat ik het gezellig vind. Na het eten gaan we in groepen uiteen voor de bijbelkringen, die ook bijna iedere week gehouden worden.' Naast haar zit Mila. Ze heeft de PABO afgerond en geeft les op een basisschool. 'Ik kende Ichthus door mijn zus die in Zwolle op Ichthus zat. Ik wilde graag naar een christelijke studentenvereniging, en omdat ik de naam al kende ben ik in Amsterdam vrij snel op zoek gegaan naar Ichthus. Het leuke vind ik vooral dat je hier gelegenheid hebt voor goede gesprekken; ik vind het fijn om andere studenten te ontmoeten en te praten over wat me bezighoudt.' Els zat al drie jaar bij Ichthus in Antwerpen, waar ze de studie Tolk-Vertaler deed. Ze kwam er na verloop van tijd achter dat ze de studie te moeilijk vond en ging toen een jaar werken. Ze besloot opnieuw te gaan studeren en maakte de overstap naar Amsterdam. 'Ik wilde wel verder met talen, daarom ben ik Toegepaste Taalwetenschappen gaan studeren. Nee, ik heb niet bewust voor de VU gekozen, het is de enige universiteit waar TTW ook een propedeuse heeft; op andere universiteiten is het een bovenbouwstudie. En ja, de keus voor Ichthus lag voor de hand, na drie jaar Ichthus in Antwerpen.' Alexander studeerde Cultuur, Organisatie en Management (VU) en werkt nu twee dagen per week aan de VU. Hij komt nog steeds regelmatig langs, omdat hij het hier gezellig vindt. 'Maar ook de bezinning vind ik erg belangrijk. De bijbelkringen zijn eigenlijk de kern van de vereniging: je hebt de mogelijkheid om stil te staan bij belangrijke levensvragen. Eigenlijk zou je bij de bijbelkringen langs moeten gaan als je echt wil weten wat Ichthus is.'

147

Opeens blijkt de rij voor de etenskar te zijn opgelost. Ik pak een bord en laat me een prak van rijst en chili opscheppen. Ik schuif aan bij Corine. Zij was bij de kookploeg van vanavond. Toen ze in de vijfde van de middelbare school zat, was haar zus voorzitter van Ichthus. 'Ik kende de vereniging dus al vrij goed toen ik ging studeren.' Sinds kort woont ze op kamers, 'maar ik ben al wel vanaf het begin naar Ichthus gegaan'. De sfeer is goed, vindt ze. 'Het is erg leuk om iedere week samen te eten. Je hebt vaak hele leuke gesprekken aan tafel.' Ze heeft bewust voor Amsterdam gekozen, hoewel haar studie (Nederlands) in Leiden nog iets beter staat aangeschreven en ze vlakbij Leiden woont.

148 'Leiden is eigenlijk maar een duffe stad, vergeleken met Amsterdam. Via Ichthus lukte het me bovendien plotseling om aan een kamer in Amsterdam te komen; bij de mededelingen werd op een gegeven moment gezegd dat er een kamer vrij kwam – en die kon ik vrij makkelijk krijgen.' Vriendin Nelleke studeert aan de PABO in Dordrecht en is met Corine meegekomen. Ook lid van Ichthus? 'Nee, in Dordrecht bestaat niet eens een studentenvereniging, en op de PABO is dat ook niet nodig. Misschien is die daar ook veel te schools voor', giechelt ze. Ik vraag aan Corine of ze iedere week pasta of rijst eet op dinsdag. Meestal wel: 'Het is best moeilijk om zo'n grote hoeveelheid te koken. We gaan uit van vijftig mensen, en dat aantal halen we meestal ook wel. Ik herinner me dat we een keer gepofte aardappelen en satéstokjes hadden klaargeemaakt. Iedereen keek ervan op.'

Hoe vond je het eten, vraag ik aan Jasper, student Economie. 'Nou, de rijst was papperig, maar je kon er in ieder geval geen ballen van rollen, en dat is al heel wat. De saus was best lekker.' Roelanda die ook lid is van Ichthus, maar dan in Zwolle, vindt het best te doen. Ze is meegekomen met Mathilde, haar zusje, dat lid is van de Amsterdamse Ichthus. Op mijn vragen over de vereniging reageert ze wat verlegen dat ze het er gewoon erg gezellig vindt en dat de bijbelkringen wel leerzaam zijn. Tafelgenoot Elsbeth is zelfverzekerder. 'Het leuke aan Ichthus is dat er mensen uit heel veel verschillende kerken naartoe komen. Ik ben zelf vrijgemaakt, maar wilde juist eens uit dat wereldje stappen. Er is wel een vrijgemaakte studentenvereniging, maar dat trok me niet zo.⁸' Er zijn heel veel activiteiten, maar de leukste zijn toch wel de 'spontane'; 'Je spreekt met een aantal mensen af om naar een café te gaan, af en toe is er een housewarming, ook altijd leuk. Van de gezamenlijke activiteiten vind ik het zeilkamp toch wel het leukst.' Jasper merkt op dat hij de TOCO fantastisch vond. 'Er waren zoveel mensen uit ontzettend veel verschillende landen, echt heel bijzonder. Samen volg je allerlei workshops en bijbelstudies; je ziet dan heel goed hoe God aan het werk is.' De workshops hebben onderwerpen als 'getuige zijn op je werk' of 'creatieve vormen van bidden'. 'Daar ben ik niet bij geweest, dus ik kan je niet vertellen waarover dat ging. Ik heb voornamelijk bijbelstudies bezocht, en natuurlijk de *praise*. Geweldig hoe je met zoveel mensen God kunt prijzen.'

Aan het eind van de maaltijd volgt nog een grote hoeveelheid mededelingen, variërend van aankondigingen van cabaretavonden, gezamen-

lijk bioscoopbezoek en feestjes tot vergaderingen. Een jongen excuseert zich 'voor de asociale mededeling van vorige week'. Ik vraag aan iemand die naast me zit wat dat dan wel geweest moet zijn. 'Hij had mensen nodig die op vrijdagavond konden helpen bij een avond voor buitenlandse studenten en hij zei toen dat hij niet eerder zou gaan zitten voordat drie mensen hun vinger hadden opgestoken. Het probleem is gewoon dat veel mensen er niet zijn op vrijdagavond, dus dat kun je zo niet vragen.' Over de avond voor buitenlandse studenten vertelt hij dat die wordt georganiseerd door verschillende verenigingen, waaronder Ichthus. 'De universiteit laat die mensen vaak maar een beetje aan hun lot over. Buiten de studie hebben ze in eerste instantie vaak niks, maar op zo'n avond is er dan gelegenheid om andere studenten te ontmoeten. Die kunnen je wegwijs maken in de stad of op de universiteit als je vanuit het buitenland komt. Op zo'n manier is het veel makkelijker om contacten te leggen, zodat je wat mensen leert kennen met wie je kunt uitgaan bijvoorbeeld.' Wat vond hij van het eten: 'Gewoon.' Lachend voegt hij eraan toe: 'Ik zou het niet beter hebben kunnen koken voor vijftig personen.' Verschillende mensen krijgen intussen om de beurt het woord om iets aan te kondigen of mee te delen. Een meisje vertelt dat haar vorige huisbaas de laatste tijd erg depressief is. 'Toen ik nog bij hem woonde hadden we best goed contact, en kon hij er nog wel eens met iemand over praten. Daarom wil ik jullie vragen hem allemaal een kaartje te sturen met een bemoediging of een bijbeltekst. Hij is ook christen, dus hij zal het erg op prijs stellen.' Iemand anders staat op. 'Jullie weten allemaal dat er een feest zit aan te komen. We hebben een locatie, een datum en we hadden een band. Dat is dus het probleem: de band heeft afgezegd, omdat ze niet kunnen komen op donderdag.' Het feest kan verschoven worden naar vrijdagavond, 'maar omdat de meesten dan vaak niet in de stad zijn, wilde ik het eerst in de groep gooien; ik zou zeggen blijf lekker een weekend in Amsterdam.' Helaas kan bijna niemand. Iemand anders merkt op dat op donderdag bovendien de bestuursoverdracht plaatsvindt en dat een van de nieuwe bestuursleden op vrijdag in het buitenland is. 'Oké, dan blijft het dus donderdag. Denk alsjeblieft allemaal mee, weet je iets leuks voor die avond, laat het dan even weten; het mag van alles zijn, toneel, cabaret of muziek – dat maakt niet zoveel uit.' Bestuurslid Els heeft de uitslag van de gehouden enquête over het pastoraal mentoraat van Ichthus. 'De meesten van jullie hebben toch wel aangegeven een echtpaar als men-

toren te willen hebben. Ik nodig jullie allemaal uit je verwachtingen kenbaar te maken, zodat we een profielschets kunnen opstellen.' Ze heeft ook een persoonlijke vraag. 'Naar aanleiding van de toco ben ik zelf de laatste tijd veel bezig met gebed. Ik wil eigenlijk vragen of iemand met me wil bidden. Kom straks even naar me toe als het je wat lijkt om samen te bidden, dan maken we een afspraak.'

150 Joël van de Wetering maant iedereen tenslotte de volgende keer echt op tijd te komen. 'We beginnen om zes uur met eten, dat betekent dat iedereen er dan ook moet zijn. We zullen daar vanaf volgende week wat strenger op worden.' Iedereen lacht. De toetjes gaan rond: yoghurt met banaan en chocolade-rozijnen. Elsbeth komt nog even naar me toe om te zeggen dat ik in m'n stuk moet zetten dat ze de toetjes hier altijd 'over-lekker' vindt. Bij deze. Joël vond het eten ook wel lekker. 'Maar laat ik vooropstellen dat de rijst te plakkerig was. Verder was het wel een gevarieerde schotel, hoewel het iets pittiger had gemogen, wat mij betreft.' Hezrom is net binnengekomen en heeft zijn eten net opgeschept, terwijl om hem heen iedereen aan het dessert begonnen is. Hij moest z'n kamer nog even opruimen, omdat de kring bij hem komt.

De 'snelle, korte ledenvergadering' die tijdens de maaltijd was aangekondigd begint. Wederom wordt er gebeden. 'Heer, dank u wel dat er weer mensen gevonden zijn die een jaar willen geven om Ichthus te besturen. We hebben vier enthousiaste kandidaten, en daar zijn we dankbaar voor. Wilt u de verkiezing zegenen.' Het afhandelen van de presentielijst doet me denken aan de verplichte lessen op de middelbare school. De voorzitter leest de namen voor, waarbij iedereen geacht wordt 'ja' te roepen of een arm in de lucht te steken. Bijna iedereen is er, op misschien vier of vijf mensen na. Nu krijgen de aspirant-bestuursleden de kans zich te presenteren. Het eerste meisje dat wordt voorgesteld vertelt dat ze enthousiast begonnen is bij Ichthus, maar ze moest er toch even over nadenken toen ze voor het bestuur gevraagd werd. 'Uiteindelijk heb ik besloten het te doen. Het lijkt me zowel geestelijk als persoonlijk een leerzaam jaar. Ik heb er waanzinnig veel zin in en wil me maximaal inzetten voor de gemeente...' Iedereen begint te lachen. 'Eh, de vereniging, natuurlijk. Het lijkt me een goede plek om te kunnen dienen en in afhankelijkheid van onze Heer te leven.' Als ze is uitgesproken wordt er enthousiast geapplaudisseerd. De tweede kandidate zegt dat ze het moeilijk vond een heldere afweging te ma-

ken. 'Ik heb God om leiding gevraagd. Ik heb gezegd dat ik het erg leuk zou vinden. Ik kreeg toen de kracht om ja te kunnen zeggen. Ik hoop dit jaar in vertrouwen op God te leven en denk dat hij me zal helpen.' De derde en de vierde kandidaat zijn nog in het buitenland voor een stage. De twee eerste nieuwe bestuursleden lezen de e-mails voor die ze van hen kregen. Een meisje schrijft dat ze het graag wil doen. 'Ik geniet van de verscheidenheid in de vereniging en wil daarom graag een jaar de leiding op me nemen. Als je Ichthus ziet als een instrument dat kan worden ingezet in Gods koninkrijk, wil ik daarin graag een radertje zijn. Ik verheug me erop vorm te geven aan het beleid.' De vierde kandidaat laat via zijn briefje weten het als een bekroning op zijn studententijd te zien. 'Met deze buitenlandstage rond ik mijn studie af. Wat is er voor een christenstudent mooier dan dienstbaar te kunnen zijn aan God en dan ook nog een jaar bestuurservaring op te doen. Het is voor mij bijna een roeping.' Stembriefjes gaan rond, een uitgebreide stemming dreigt.

151

Met de beurse herinnering aan de lange sessies bij de verenigingen die ik tot nu toe heb bezocht nog in m'n zitvlak houd ik het voor gezien. Ik neem her en der afscheid van wat mensen die ik vanavond gesproken heb en wens ze een prettig verloop van de vergadering toe. Ik heb er de afgelopen weken wel weer genoeg gezien. Wie geïnteresseerd is in het verdere verloop raad ik van harte aan zelf eens langs te gaan: het eten is matig, maar Ichthus is zeer gevarieerd en de mensen zijn er erg aardig.

Mark Bakker

Liefdesconcepties in de Nederlandse Arturromans van 1150-1220

152 'En, wat denk je voor ons bedrijf te kunnen betekenen?' De jongeman (ik denk dat hij nog niet eens zo lang geleden is afgestudeerd, of, weggekocht) plaatst zijn vingertoppen tegen elkaar en leunt achterover. Hij kijkt me uitdagend aan. Ik zit met m'n mond vol tanden en kijk hem vragend aan. Wat wil die vent in vredesnaam?

Nog niet zo lang in Amsterdam, wel meteen op zoek gegaan naar een baantje. Van een studiebeurs alleen kun je niet leven, tenminste, ik niet. Zeker niet met een abominabele huur van meer dan de helft van dat bedrag. Gereageerd op een advertentie van een telemarketing-bedrijf. Die 'uitstekende beloning' trekt me wel. Aan de telefoon gaat het al mis. 'Wat doet ons bedrijf dan?', vraagt de man me als ik beweert wel ongeveer te weten wat het werk inhoudt. 'Eh...' Dat dacht hij al. Geduldig, maar triomfantelijk legt hij het uit. 'Wij verkopen afspraken met particulieren aan onafhankelijke pensioenadviseurs. Die afspraken worden telefonisch gemaakt door de mensen die hier werken.' Termen als 'naar de klant toe', 'geheel vrijblijvende dienstverlening', 'animerende werksfeer' en 'enthousiaste collega's' vliegen me het ene oor in en het andere weer uit.

Na een maand blijkt 'de klant' geen enkele behoefte, ja een schurft-hekel, aan mijn telefonisch aanbod van een 'vrijblijvend advies' te hebben. Ieder weldenkend mens in Nederland heeft z'n oude dag eeuwen her reeds veilig gesteld. De resterende twijfelaars vallen ons ten prooi. Maar goed, het betaalt. Al zijn de enigen die er echt rijk van worden de top van het 'dynamische' jonge bedrijf dat 'oplossingen' gevonden heeft voor dit 'gat in de markt', het 'AOW-gat' wel te verstaan.

Een lange, zweterige dag lang worden we groep voor groep getraind in het voeren van telefonische gesprekken met 'de klant', verlopend van introductie naar inventarisatie (luisteren!) naar vragen stellen (uitvragen!) naar het 'vrijblijvende' aanbod (benadruk de voordelen voor de klant!) naar een beleefde afsluiting van het gesprek. Door middel van een rollenspel met de te verwachten botte reacties wordt begonnen met

Mark Bakker (foto: Elmer Jutte).

het kweken van een laagje eelt op je ziel. Pas als iemand door het lint dreigt te gaan omdat je hem overdag wakker belt uit zijn welverdiende rust na een nachtdienst, mag je het gesprek (beleefd!) afsluiten.

154 Tientje per uur. De helpt daarvan voor een gemaakte afspraak, en dan alleen nog als er uiteindelijk harde munt klinkt en pensioenen of lijfrentes verkocht worden. Het bedrijf strijkt daar het zestigvoudige van op plus een percentage van de prijs van de verkochte 'diensten', maar dat weet je in het begin nog niet. Na een jaar kan ik het niet meer. Begrijp me goed, het kan best leuk zijn mensen erin te luizen, het kan zelfs een triomfantelijk gevoel opleveren, maar zo 'uitstekend' is de beloning bij lange na niet en met opoffering van vele 'vrije' zaterdagen en je voorheen zo prettig doorgebrachte door-de-weekse avonden is het wel erg zuur verdiend.

Enquêteren dan maar. Je hoeft iemand tenminste niet iets aan te smeren waaraan hij echt geen behoefte heeft. De kunst is iemand een aantal vragen zijn strot in en uit te duwen voordat hij kwaad wordt. Het betaalt al een stuk beter; de mensen van het bedrijf zijn een stuk leuker. Minder gesjeesde bedrijfskundigen en economen. Meer mensen die 'drs.' als 'titel' op hun visitekaartje voeren en daar erg trots op zijn. De 'briefings' voorafgaand aan een onderzoek zijn meestal erg gezellig, duren lekker lang en gaan gepaard met prima koffie. Er valt weer wat te lachen. De onderzoeken wisselen elkaar redelijk snel af; vaak mag je in een week aan verschillende onderzoeken werken. De werktijd is iets korter, de pauze ook. Snel een sigaret naar binnen hijsen en terug op weg naar de telefoon een boterham naar binnen stouwen.

Na verloop van tijd blijkt dit werk niet minder geestverdovend te zijn. Na een paar maanden komt het verveeld achteroverleunen, blik op de monitor, verstand op oneindig nul. Het belvee schopt getergd tegen de schotten van de boksen, in de uitzichtloze wetenschap dat het er voorlopig nog wel een paar uur aan vast geketend is. Nog een nieuw aspect van het werken in een bedrijf dient zich aan: de persoonlijke voorkeur van de 'supervisoren' voor sommige mensen. De een kan het flikken te laat te komen, de ander niet. De een mag wat langer roken dan de ander. Sommige mensen zijn nu eenmaal ongelijker dan anderen. Zij schoppen het dan ook nooit tot postzegelliker, mailingspecialist of receptionist. Maar wat maakt het uit. Iedereen die hier werkt is student; af en toe is het zelfs gezellig. En het betaalt heel redelijk. Ik

wou alleen dat ik nog eens aan studeren toekwam. Om het hoofd een beetje boven water te houden werk ik al gauw drie of vier dagen in de week, hele of halve. Colleges schieten er nogal eens bij in, laat staan dat ik nog eens een tentamen leer.

Nee, dit is het ook niet. Met een schromelijk overdreven weemoed denk ik terug aan de vakanties die ik werkend doorbracht op het land en in de tuin van een boer ergens in de polder. Bij zonsopgang in de grote tuin onkruid wieden, perkjes beplanten, bomen en struiken snoeien, een schuurtje schilderen of desnoods het gestrompel in de uitgestrekte uien- en bietenvelden zo ver het oog reikt; het schijnt me het verloren paradijs toe.

155

Ander baantje. Een uitzendbureau voor de beveiliging binnengelopen. Dat werk lijkt me wel wat. Inmiddels weet ik hoe ik me van het jargon van 'servicegerichtheid', 'flexibiliteit', 'een totaalpakket aan oplossingen' en 'omgaan met mensen' moet bedienen. Met het 'vloeiend ABN' zal het ook wel gaan. Het sollicitatiegesprek verloopt soepel, dat zit wel goed. Alleen, of ik een diploma wil halen. Natuurlijk.

Na drie weken nog steeds geen reactie. Ik bel een paar weken van het kastje naar de muur en slaag er uiteindelijk in een cursusmap te bemachtigen. Het examen wordt afgenomen ergens in de provincie. Na uren in de trein, een lange dag vol af en toe stupide vragen en twee weken later heb ik het intussen zo begeerde papier in m'n zak. Eerst nog het praktijkexamen. Vier dagen op een regionaal opleidingscentrum in Hilversum; ik neem me voor dapper te zijn. De docent, 'Arie' en oud-politieman, geniet ervan. Drie kwartier lang legt hij uit hoe een portofoon met welgeteld drie knoppen bediend behoort te worden. Na vijf minuten adempauze begint hij van voren af aan. 's Middags staat 'winkeldiefstal' op het programma. In een soort poppenwinkeltje vol lege verpakkingen doet hij zich beurtelings voor als de geniepige, de gewelddadige, de argeloze of geslepen winkeldief. Heerlijk vindt hij dat. Hij klopt de Sudanese student die sinds kort in Nederland politiek asiel heeft gekregen bemoedigend op de schouder. 'Ja, jongens, hij kent de taal nog niet zo goed, dus hij komt er gewoon niet. Maar dat is niet erg. Hij doet de cursus gewoon nog een keer als hij het wat beter kan, toch?' De jongen die er inderdaad weinig van lijkt te verstaan, grijnst maar wat.

De volgende dag meld ik dat ik morgen toch echt een tentamen heb

en ab-so-luut niet kan komen. Wat voor tentamen dan, vraagt hij. Ter plekke verzijn ik een ronkende titel, die moet geklonken hebben als 'Liefdesconcepties in de Nederlandse Arturromans van 1150-1220'. Hij is niet onder de indruk, gelooft me niet, maar moet me toch laten gaan. Maar: 'Op eigen risico, ik heb geen verantwoordelijkheid als je het niet haalt.' Graag.

156 Eindelijk mag ik dan aan het werk. Na intussen weer anderhalf jaar zeg ik m'n belbaan dan eindelijk op. Overmoedig en onervaren bied ik de 'unitmanager' van m'n belbaan aan om in voorkomende gevallen wel nachtdiensten te willen draaien. Dat begint goed. In een immens in aanbouw zijnd kantoor met ruim de omvang van de vu mag ik de serverruimte bewaken. Collega's verzekeren me ervan dat ik in het hok moet gaan zitten, deur dicht. In het hok dreunende ventilatoren, een tropische temperatuur, geen daglicht. Ik ga in het kantoor ernaast zitten en doe het raam open. Buiten is het doodstil. Bij tl-licht lees ik een boek, totdat ik om vier uur zowat in slaap val. Koffie dan maar. Om zeven uur word ik afgelost. In de trein val ik in slaap. Het college om kwart voor tien kan ik ook wel vergeten.

Nachtdiensten hoef ik gelukkig niet meer te doen. In plaats daarvan krijg ik avonddiensten van vijf tot negen of zes tot elf. Meestal komt het erop neer dat ik aan het einde van de middag naar m'n werk ga, me omkleed en achter de balie bij de receptie ga zitten. Dit werk is echt een verademing: ik kan m'n boeken meenemen, heb de tijd om uitgebreid de krant te lezen. Aan het eind van de avond loop ik een ronde door het gebouw, doe het licht uit, deuren en ramen dicht en schakel het alarm in.

Sinds een half jaar werk ik regelmatig bij een mediabedrijf in Amstelveen, een paar tramhaltes van de vu verwijderd. Voor het eerst in m'n beveiligingscarrière overigens bij een bedrijf met leuke mensen die je niet beschouwen als de plantenbak die je 's avonds na zessen voor de deur schuift. Ik krijg waardering voor m'n werk: m'n vragen en opmerkingen worden serieus genomen. Het maakt opeens weer verschil uit of je je werk goed probeert te doen. Ik krijg plezier in m'n werk: ik bepaal min of meer zelf op welke dagen ik werk; als ik meer of minder wil werken, kan dat. O ja, en het is m'n best betaalde baan ooit. Nu m'n studie nog. Langzamerhand werk ik achterstand weg en haal m'n tentamens weer fatsoenlijk. Studeren in de tijd van de baas; ik heb het gevonden.

Rick van der Woud

De kunst van het onoplosbare

*Gelukkig de mens die wijsheid vindt,
de mens die inzicht verkrijgt,
want men kan beter inzicht verwerven dan zilver,
beter wijsheid winnen dan goud.
Zij is waardevoller dan koralen
en niets van je kostbaarheden komt haar nabij.
Lengte van dagen ligt in haar rechterhand,
rijkdom en eer in haar linker.
Haar wegen zijn prettige wegen,
en al haar paden zijn vrede.
Voor wie haar verwerft is zij een levensboom
en wie haar vasthoudt is gelukkig.*

Spreuken 3:13-18

157

Iets verbijsterends heeft plaatsgevonden in het heelal. Er is leven ontstaan, een flamboyante, lawaaierige, gezelligheidsminnende vorm materie, kwalitatief verschillend van steen, gas en stof, maar toch gemaakt van hetzelfde spul, van dezelfde eentonige elementen die overal rondslingeren.

Leven heeft de eigenschap op een bepaalde manier voor de hand te liggen – het kruipt rond, gromt, of krult zich op op de vensterbank – toch is het onmogelijk om ‘leven’ absoluut te definiëren. We kunnen wel zeggen dat leven zich vermenigvuldigt. Leven heeft energie nodig. Leven past zich aan. Sommige vormen van leven hebben zich ontwikkeld tot sensitieve, intelligente wezens. In op zijn minst één geval is zo’n leven diep zelfbewust geworden.

Deze vorm van leven heeft één grote vraag: is er meer dan ons leven op aarde, ‘Is er iets dat mij overstijgt?’ We hebben hier allemaal zo onze ideeën over. Alle zijn zeer speculatief. Feit is, dat er tot nu toe geen deugdelijk bewijs is van zoiets als God, of welk ons overstijgend wezen dan ook. Toch, afwezigheid van bewijs is geen bewijs van afwe-

zigheid. Hoe waar deze opmerking ook is, ondertussen hebben we nog steeds geen solide, want verifieerbare kennis over 'iets hogers'.

158 Is de vraag naar het bestaan van God dan een verkeerde vraag? Wel voor een atheïst die er vanuit gaat dat God hoogstens kan leven in het hoofd van de mens, en niet 'ergens in de ruimte'. Goden die leven in iemands hoofd zijn volgens atheïsten veel machtiger dan de goden die 'ergens in de ruimte' leven om de simpele redenen dat (1) er geen goden van de laatste soort zijn, en (2) de goden in ons hoofd daadwerkelijk invloed op ons leven hebben. Daarom is de hele Godsvraag voor die mensen irrelevant. Zij geloven dat God bestaat bij de gratie van de mens. Zij geloven dat de mens God gecreëerd heeft, en niet andersom. Maar dat hoeft voor hun God niet minder 'echt' te maken. Het maakt God alleen maar machtiger. Een atheïst zou tegen een gelovige kunnen zeggen: 'Ik geloof in de God in jouw hoofd en vrees hem ook in zekere zin, evenals alle goden in de hoofden van gelovigen. Ze zijn 'echt', alomtegenwoordig, en raken aan almachtigheid.' Waartoe mensen in staat zijn in naam van God is onvoorstelbaar.

Volgens sommigen kan het bestaan of niet-bestaan van God niet begrepen worden in menselijke termen. En wat niet begrepen kan worden, kan niet bewezen worden. Wat onbewijsbaar is, is onoplosbaar. Dit is juist wat de Godsvraag een van de belangrijkste vragen maakt die we ons kunnen stellen, want of God écht bestaat of niet is, op een bepaalde manier, niet zo belangrijk als de diverse antwoorden gegeven door de duizenden religies en miljarden mensen op deze aardbol. Voor een antropoloog zijn deze verschillen wetenschappelijk interessant als hij de culturele oorzaken probeert te begrijpen van de diversiteit in geloof. Vanuit het gelovige standpunt zijn de verschillen tussen religies emotioneel belangrijk omdat ze ons iets vertellen over onze waarden en normen.

Volgens de theoloog Paul Tillich kan de vraag naar het bestaan van God noch gesteld, noch beantwoord worden. Als deze vraag gesteld wordt is het een vraag over iets dat in zijn aard al boven het bestaan is verheven, zodat het antwoord – of dat nu negatief of bevestigend is – impliciet de aard van God ontkent. Het is dus even onzinnig het bestaan van God te bevestigen als te ontkennen. Omdat 'God het wezen zélf is, niet *een* wezen', kán de Godsvraag niet eens gesteld worden.¹

Niet alles dat gedacht kan worden, kan worden uitgesproken. Maar

alles wat kan worden uitgesproken, kan ook gedacht worden. Denken en geloven raken hier aan elkaar.² In de apologetiek, de verdediging van het geloof met rationele argumenten, raakt geloof het dichtst aan wetenschap. Omdat we rationele, denkende wezens zijn lijkt geloof voor de meesten van ons niet genoeg. We willen wéten dat we gelijk hebben, en in onze maatschappij is iets pas wáár als het wetenschappelijk is bewezen. 'Wetenschappelijk' is een bewijs pas als het logisch onderbouwd en proefondervindelijk aangetoond is.

159

Als we nagaan welke eigenschappen en kwaliteiten mensen verbinden met God dan komen we bijvoorbeeld uit op het volgende: God is de schepper van hemel en aarde en alles wat daar in zit, behalve van Zichzelf. God is ongeschapen, niet-lichamelijk, en eeuwig. God heeft de mens lief, en kan de mens eeuwig leven schenken. Maar bovenal is God almachtig, alwetend, en goed.

In die door God geschapen wereld is het kwaad ruim aanwezig. Dit feit kan een mens op de volgende vraag brengen: als God goed en almachtig is, waarom is er dan kwaad in de wereld? Als Hij kwaad en onrecht toestaat dan is Hij niet 'goed'. En als Hij niets aan het kwaad in de wereld kan doen, dan is Hij ook niet almachtig. Een wel heel erg simpel antwoord op deze vraag is: 'God kan niet alles doen, maar wel een paar heel belangrijke dingen.' Maar een 'partieel almachtige God' is niet wat de meeste mensen bij 'God' denken. Wat opvalt is dat de verschillende antwoorden op deze vraag, getoetst op logica, onbevredigend zijn. Vaak zijn het antwoorden met wendingen en verdraaiingen. Soms zijn het niet meer dan woordspelletjes. Een voorbeeld: 'Het zijn de mensen die verantwoordelijk zijn voor de Holocaust, niet God.' Maar dat is geen antwoord op het probleem van het kwaad: óf God stond de Nazi's toe Joden te doden, in welk geval Hij niet 'goed' is, óf God kon niet voorkomen dat de Nazi's Joden doodden, in welk geval Hij niet almachtig is. In beide gevallen is God niet de onnipotente Jahweh van Abraham, niet de Koning der Koningen en Heer der Heerscharen, niet de Soeverein van het universum. Ander voorbeeld: De dood van kinderen wordt soms verklaard met dat 'God een groter plan heeft voor ons, en dat we zullen groeien en leren van deze ervaring'. Het probleem hiermee is dat álles wat er gebeurt – goed of slecht – teruggebracht wordt op God. Alles wordt aan God toegeschreven, en dit brengt ons weer terug naar af: God kan of wil geen actie ondernemen om het kwaad tegen te gaan.

Karl Barth, een Duitse theoloog, stelt dat God almachtig is in al Zijn kwetsbaarheid: God stuurde Jezus, zijn Zoon, naar de aarde als mens.³ En als de mens íets is, dan is het dat hij kwetsbaar is. God had ook anders kunnen besluiten en al zijn macht ten toon kunnen spreiden. Maar Hij koos ervoor om onder de meest kwetsbare mensen te zijn: hoeren, tollenaars, melaatsen.

160 Volgens Etty Hillesum, een joodse schrijfster uit de eerste helft van de twintigste eeuw, ligt de almacht van God in onze handen.⁴ God is ondenkbaar; iedere poging om God te vatten in woorden doet tekort aan God. Als wij God beoordelen naar menselijke maatstaven, doen wij Hem geen recht. De joodse filosoof Emmanuel Levinas zou het ongeveer als volgt verwoorden: 'Wij annexeren God: van het Andere maken wij Hetzelfde.'⁵ Over wat God is moet een mens volgens Etty Hillesum niet nadenken; je maakt Hem dan tot mens. Het is veel belangrijker te proberen een goed mens te zijn. Zolang dat je doel is, komt het goed. Kortom, Gód moet beschermd worden, niet wij mensen. Gód moet geholpen worden; wij zijn verantwoordelijk voor al wat wij doen. Impliciet zegt Etty Hillesum hiermee dat de mens een vrije wil heeft. Als we deze gedachte toepassen op het idee dat God een plan heeft met iedere mens en graag wil dat de mens uit eigen vrije wil tot geloof in Hem komt, blijkt er met die vrije wil een probleem te zijn: 'Als God alwetend en almachtig is, hoe kan de mens dan verantwoordelijk gehouden worden voor het maken van 'keuzes' die de mens absoluut niet gemaakt kan hebben? Als wij een vrije wil hebben, betekent dat dan dat God beperkt is in kennis of macht? En als God daarin beperkt is, welke andere dingen kan Hij dan óók niet doen?'

Bij beantwoording van deze vraag wordt vaak al snel gegrepen naar duistere analogieën en ingewikkelde woordspelletjes: 'Stel je de geschiedenis van de mensheid als een lange film voor waarvan God het einde al kent maar wij, de hoofdrolspelers, nog niet. Ons handelen 'lijkt' dan vrij, ook al is het al voorbeschikt.' Of: 'God is buiten tijd en ruimte, dus de wetten van oorzaak en gevolg zijn niet toepasbaar op Hem.'

Ideeën over het Hogere zijn, wat de beroemde astronoom Carl Sagan noemde, 'plausibility arguments'.⁶ Maar zelfs als we onszelf ervan weten te overtuigen dat er iets als God zou moeten zijn, dan nog worden we geconfronteerd met een tweede probleem: we weten helemaal niets óver God. We weten niet hoe echt anders God is. Misschien

is God wel net als wij en bestaat Hij uit koolstofatomen. Misschien heeft God ook water nodig om te kunnen overleven. Misschien zwemt of vliegt Hij wel, of graaft Hij holen in de grond. Wie het weet, mag het zeggen. Laten we een aantal 'plausibility arguments' eens nader bekijken op hun voors en tegens. Het zijn zeer vaak voorkomende argumenten in filosofische discussies over het bestaan van God.

– Het Eerste Beweger Argument: dit is de 'eerste weg' van Thomas van Aquino, de grote christelijke theoloog en filosoof, waarmee hij meende het bestaan van God bewezen te hebben.⁷ Alles in het universum is in beweging. Niets kan in beweging zijn zonder in beweging gezet te zijn door iets anders. Dat 'iets anders' moet op zijn beurt weer bewogen zijn door nóg iets anders, en ga zo maar door. Maar dat kan niet tot in het oneindige het geval zijn, dus moet er iets zijn dat aan het begin stond: de Eerste Beweger. God. 161

Het probleem met dit bewijs is dat het universum alles is dat is, geweest is, of ooit zal zijn. Dus moet God binnen het universum zijn óf Hij ís het universum. In beide gevallen moet God zelf bewogen worden, en dus smeekt het teruggrijpen op een eerste beweger om de vraag wat God bewogen heeft. Als God niet bewogen hoeft te worden, dan hoeft kennelijk niet alles in het universum bewogen te worden. Misschien was de eerste schepping wel zijn eigen eerste beweger.

– Het Wonder Argument: de wonderen in de bijbel, net als die in deze moderne tijd, kunnen niet verklaard worden door de wetenschap of natuurlijke wetten. Daarom moeten wonderen als oorzaak een hogere macht hebben. Deze hogere macht is God. C. S. Lewis definieerde een wonder als 'an interference with Nature by supernatural power'.⁸ Lewis zei erbij dat wonderen alleen kunnen bestaan als er naast de natuur ook iets anders is, iets 'bovennatuurlijks'.

Als tegenargument kunnen we aandragen dat een wonder echt alleen maar een naam is voor iets dat we niet kunnen verklaren. Dit is het 'God van de gaten' argument, maar zo snel we in staat zijn het gat te vullen met een verklaring, is het niet langer een wonder. Als Jezus' lopen op het water niet meer dan een luchtkasteel blijkt te zijn zoals dat voorkomt in de extreme hitte van de woestijn, of een overdreven verhaal van een stelletje enthousiaste volgelingen, dan is het niet langer een wonder. Daarbij, hoe kan iemand ooit een wonder 'bewijzen'? Het lijkt tamelijk twijfelachtig dat Jezus de natuurwetten die de oppervlaktespanning van water bepalen (of de zwaartekracht, of wat dan

ook) opschortte. Het doel van wonderen is om de gelovigen te vervullen van religieus ontzag. Je kan een wonder niet bewijzen; iemand gelóóft in wonderen.

– Het Mystieke Ervaring Argument: dit is de ultieme ontmoeting met God zelf, direct en persoonlijk ervaren: ‘Ik weet dat God bestaat, omdat ik Hem ervaren heb.’ Mystieke ervaringen en bekeringen zijn niet ongewoon in de geschiedenis. Constantijns (de Grote) visioen voorafgaande aan zijn overwinning op Maxentius in 312 AD, legde de christelijke religie vast in zijn wereldbeeld en in onze wereld. Augustinus, de grote christelijke denker die van grote invloed is geweest op de wijze waarop wij zonde en schuld ervaren, schrijft in zijn *Confessiones* dat hij een stem hoorde die hem zei: ‘Tolle! Lege!’ (‘Pak het op! Lees het!’), waarna hij opstond om de bijbel te openen en de eerste passage las waar zijn oog op viel. Deze passage zei hem dat hij zijn spullen moest verkopen en dat hij het verdiende geld aan de armen moest geven. Dit deed hij. Toen hij de laatste zin van de bewuste passage had gelezen, ‘werd zijn hart vervuld van iets dat leek op het licht van volle zekerheid, en al de duisternis van onzekerheid verdween in het niets’. Johannes Calvijn schreef ooit dat hij ‘een plotselinge bekering’ had doorgemaakt. Van Martin Luther is bekend dat hij door een bliksemschicht tegen de grond werd geslagen en in wanhoop uitriep: ‘Sint Anna, help mij! Ik zal een monnik worden.’

Tegen dit argument is in te brengen dat deze ervaringen met redelijk grote zekerheid terug te voeren zijn op stoornissen in de fysiologie van de hersenen. Maar het is de zwakste van de argumenten voor het bestaan van God, omdat het niet alleen niet echt een bewijs is, maar vooral omdat het argument stoelt op persoonlijke ervaring, die per definitie niet gedeeld kan worden met anderen. Mystieke waarheden zijn door hun aard volkomen persoonlijk. Ze kunnen niet extern bevestigd worden. Er is een fundamentele tekortkoming in alle mystiek: de mysticus zoekt vaak steun en bijval buiten zichzelf voor zijn standpunt, en ontkent daarin zijn mystieke argument vóór God.

– Het Morele Argument: mensen zijn morele wezens en dieren zijn dat niet. Waar hebben we onze morele drijfveren vandaan? Van het ultieme morele wezen: God. Zonder God, zonder de hoogste van de hogere morele autoriteiten, kan alles, en zou er geen reden (meer) zijn om moreel te zijn.

Het argument dat we zonder God niet ‘goed’ kunnen zijn kan

makkelijk ontkracht worden door een simpele en rake vraag te stellen: 'Wat zou je doen als er geen God zou zijn?' De vraag kan gevolgd worden door een andere: 'Zou je dan gaan roven, misleiden, verkrachten en moorden, of zou je doorgaan een goed en moreel mens te zijn?' In beide gevallen is het morele argument niet meer geldig. Als het antwoord zou zijn dat mensen snel tot misleiden, roven, verkrachten en moorden over zouden gaan, dan is het een moreel oordeel over hun karakter. Het wijst erop dat mensen niet te vertrouwen zijn, omdat als zij om welke reden dan ook zich van hun geloof in God afkeren (en veel mensen doen dat op een bepaald punt in hun leven), alle remmen los gaan en hun ware immorele aard naar boven komt; we zouden er goed aan doen om met een grote boog om hen heen te lopen. Als het antwoord zou zijn dat mensen door blijven gaan goede en morele mensen te zijn, dan kan je klaarblijkelijk ook 'goed' zijn zónder God. 163

Op een bepaalde manier kan het dagelijks leven gemodelleerd worden naar het *Prisoner's Dilemma*. Dit is een dilemma dat gebruikt wordt om rationeel en moreel gedrag van mensen in conflictsituaties te verklaren. Twee individuen die samenwerkten in het begaan van een misdaad worden betrapt en gearresteerd, waarna hen een kans op strafvermindering wordt geboden mits zij elkaar verlinken. De aanklager van het Openbaar Ministerie kan hen allebei laten veroordelen voor een klein vergrijp, maar als een van beiden bekent, kan hij vrijuit gaan terwijl de ander met de maximale straf wegrot in de gevangenis. Wat zullen ze doen? Dat hangt van hun respectievelijke vertrouwenswaardige reputaties af.

Laten we het spel spannend maken door iedere speler één punt te geven als beiden meewerken, twee punten te geven als de één niet meewerkt terwijl de ander dat wel doet, en nul punten als beiden niet meewerken. Dan blijkt dat wanneer maar één ronde van het spel gespeeld wordt, de meeste mensen falen; nul punten halen. Samenwerken? Welnee... Maar wanneer het spel een aantal keren opnieuw wordt gespeeld met dezelfde spelers, dan is samenwerking de norm; wanneer je merkt dat je partner een teamplayer is in plaats van een einzelgänger, word je vanzelf een teamplayer. Het onderliggende principe is: 'Als jij mijn rug krabt, dan krab ik de jouwe' (of omgekeerd: 'Als jij mij in de rug steekt, dan steek ik jou in de rug'). Maar het laatste is zelden nodig. Meestal loont het om samen te werken, en

meestal doen we dat ook. Is dit omdat we 'goede' en 'morele' mensen willen zijn? Zo voelt het misschien nu, maar emoties kunnen diepere oorzaken versluieren. Omdat onze reputaties als teamplayers opgebouwd moeten worden over langere tijd, moeten we van dag tot dag, week na week, jaar na jaar consistentie in ons gedrag vertonen.

164 Religie biedt naast regels, moraal, en afdwinging van diezelfde moraal, een uitstekende gelegenheid om loyaliteit en verbondenheid te bewijzen aan de groep. Door iedere week naar de kerk te gaan, elke maand te biechten, geen vlees te eten op vrijdagen, besneden te worden, het ritueel van de *bar mitzva* door te lopen, de psalmen van de Heer te zingen, geen elektriciteit te gebruiken op de sabbat, naar het oosten te bidden, het brood en de wijn te nemen als het lichaam en het bloed van onze Verlosser, op oorlogspad te gaan in de naam van God, en zelfs bereid te zijn de dood te riskeren voor onze gemeenschap, weten wij bij anderen vertrouwen te kweken. 'Doen alsof' in dit soort zaken is haast onmogelijk. Als ons zelfbeeld dat is van een 'eerlijk persoon', zijn anderen niet alleen eerder geneigd ons te beschouwen als eerlijk, maar zijn wij ook eerder geneigd eerlijk te zijn. Religies (en de laatste twee eeuwen ook de staat) laten ons geloven dat onze handelingen écht moreel, rechtvaardig, en juist zijn. De (religieuze) gemeenschap is écht speciaal en is het misschien wel waard om voor te sterven als onze leider of onze God dat van ons vraagt. Maar dit is eerder een verklaring van waaróm mensen geloven, dan dat het een bewijs is voor het bestaan van God.

De onderliggende vraag van al deze filosofische argumenten is deze: bewijst ook maar één ervan werkelijk het bestaan van God? Nee. In feite zijn de meeste van deze bewijzen niet eens bewijzen en argumenten voor het bestaan van God, maar zijn het eerder redenen om te geloven voor diegenen die tóch al geloven. De Godsvraag blijft net zo onoplosbaar als hij altijd geweest is. Wat rest is een 'sprong in het geloof'.

GURSEV SINGH

Het is Gursev Singh. Of gewoon Gursev. Spreek zijn naam wat nasaal uit en je hebt het Punjabi accent goed op de tong liggen. We begroeten elkaar met de begroetingsformule van de sikhs, 'Sat Sri Akal', 'de

Gursev Singh (foto: Friso Spoelstra).

ware, tijdloze Heer'. Hij lijkt het type mens dat zijn ideaal voortdu-
rend in alle rust en statie uitdraagt: leef je leven in harmonie met de
dharma, de leer. Zijn glimlach is geruststellend en wekt vertrouwen.
Onder de paarsblauwe tulband ontwaart je een gezicht dat gekenmerkt
wordt door een afstandelijke, zachte nieuwsgierigheid. Zijn wat trage
oogopslag bedriegt; alles valt hem op. De tulband, baard en zijn bruin
166 getinte huid zijn het enige exotische aan hem: een blauwe spijker-
broek, een grijze trui met modieuze v-hals en robuuste schoenen ma-
ken hem tot de westerling die hij is.

Zijn spreken heeft iets weloverwogens, ingehoudens ook. Maar
weinig toont hij zich echt enthousiast of verbaasd. Zelfs als zijn mo-
biele telefoon dat irritante piepje laat horen dat de ontvangst van een
sms-berichtje aankondigt of aangeeft dat de accu bijna op is, lacht hij
verontschuldigend en gaat verder met zijn verhaal. Hij is de beheer-
sing zelve. Partij trekken zal hij niet snel doen. Wijsheid is partijloos.
'Wijsheid' – het kan te soft klinken. Alsof wijsheid zonder standpun-
ten kan. Het is de vanzelfsprekendheid en de samenhang waarmee hij
zijn ideeën uiteenzet, die zijn standpunten een wijze en overtuigende
kracht geven. De uiterlijke rust die hem kenmerkt draagt hiertoe bij.

Sikhs worden geassocieerd met geweld, zeker sinds de moord op
Indira Gandhi in 1984 door haar sikh-lijfwachten. Als wraak op de
ontheiliging van de Gouden Tempel door de Indiase overheid moest
Gandhi, het symbool van de Indiase natie, sterven. De Gouden Tem-
pel is de heiligste plaats op aarde voor de sikhs. De Gouden Tempel
is het huis van de laatste nog in leven zijnde *guru*, die Boek geworden
is. Sinds de moord op Indira Gandhi is het onrustig in de Punjab.
Volgens Gursev is altijd onderbelicht gebleven dat de ontheiliging
van de Gouden Tempel, de moord op Gandhi en de daaropvolgende
schoonmaakactie onder de Indiase sikhs, een zorgvuldig door de In-
diase overheid geplande operatie was. Even tekenen woede en veront-
waardiging zich af in zijn gezicht als hij hierover vertelt. Een grijns
verdrijft de woede even snel als ze opgekomen was; deze geschiede-
nis is verder vooral interessant en spannend.

Als hij over zijn geloof vertelt krijgt het een feitelijke dimensie.
Alles wat in de *Guru Granth Sahib* (het Heilige Boek van de sikhs)
staat is Waarheid. Feit. Daarbij is het Boek letterlijk een persoon, die
tot je spreekt in het diepste van je wezen, je Zijn. Dat valt niet te ont-
kennen. Het is waar.

Gursev studeert Economie, Accountancy om precies te zijn. In deze tak van de wetenschap word je met feiten om de oren geslagen. 'Maximalisatie', 'minimalisering', 'efficiency', 'productiviteit', en meer van die absolute termen vieren hoogtij. Wat ze precies inhouden is per school verschillend, maar de termen an sich blijven hun aura van feitelijkheid houden. In de accountancy zijn de dingen nou eenmaal zoals ze zijn; het staat er toch? Met cijfers en al. Misschien is voor Gursev dit wel het aantrekkelijke van accountancy: cijfers in al hun feitelijkheid krijgen een haast religieuze connotatie. Het werken met cijfers is bijna als het lezen van de *Guru Granth Sahib*. 167

Voor Gursev is het leven een vicieuze cirkel. Het leven omvat niet alleen het verblijf in deze wereld, maar ook de dood en wedergeboorte. Deze drie elementen zijn met elkaar verbonden in een oneindige cyclus, *samsara*. Daaruit is geen ontsnapping mogelijk. Alleen als je God in je hart sluit en leeft naar de dharma die God gegeven heeft, dan volgt er geen wedergeboorte meer, hoef je de dood niet meer te ervaren. De dood boezemt Gursev geen angst in; als je voorbereid bent en weet dat je een goed leven geleid hebt, dan is de dood geen probleem. Immers, een goed leven leiden leidt tot Verlichting. Gursev kan maximaal 8,4 miljoen levens geleefd hebben, dat staat zo in de *Guru Granth Sahib*; de mens is de hoogste levensvorm. In een mensenleven wordt ook de enige kans geboden om uit de *samsara* bevrijd te worden: in dit leven moet je het doen. Heb je het niet goed gedaan? Dan word je de volgende keer geboren als lagere levensvorm, wat ook een verwijdering van God inhoudt. Hier is iedere sikh bang voor.

Hoe leid je dan een goed leven? Sinds Gursev op vijftienjarige leeftijd het Heilige Water (*amrit*, nectar) tot zich genomen heeft en hij zich sindsdien met recht 'sikh' mag noemen, moet hij zich aan de regels houden. Belangrijk en uiterlijk kenmerkend zijn de vijf *k*'s: onder de tulband van Gursev bevindt zich haar, véél haar. *Kesh* (haar) is dan ook de eerste *k* die in het oog springt: wat er van nature is moet je in harmonie laten, daarom mag je je haar niet afknippen. Harmonie zoeken en bewerkstelligen is belangrijk voor een sikh. *Kardak* (armband) is de tweede: iedere sikh moet goed doen met de handen die hij van God gekregen heeft. God kan tenslotte ook alleen maar goed doen. De Sikhs zijn in die zin de Handen van God op aarde. *Kirpan* (zwaard) ligt in het verlengde van de *Miri-Piri*, een doctri-

ne die te vergelijken is met de christelijke Twee-Zwaarden-Leer. Er bestaat een geestelijk en een wereldlijk zwaard. Het dolkje dat Gursev op zijn lichaam draagt, staat symbool voor het wereldlijk zwaard dat hij uit verdediging kan opnemen als hem (of andere sikhs) onrecht wordt aangedaan. De *Kacch* (lendendoek) herinnert Gursev eraan geen seks voor het huwelijk te hebben en niet vreemd te gaan. Het is hem toegestaan een Nederlandse vriendin te hebben, ook al is dat
 168 vanwege het cultuurverschil lastig. De *Kangha* (kam) is de laatste *κ* die staat voor de harmonie in de natuur. Zoals een kam het haar ordent en in harmonie brengt, zo brengt een sikh harmonie en ordening in het leven.

Gursev kiest voor wat hij noemt 'de moeilijke weg tot Verlichting'. Dat betekent voor hem in de wereld staan en mediteren tegelijk. Andere (het zijn er maar weinig) sikhs keren de wereld juist de rug toe en mediteren alleen maar. Gursev is asceet en kosmopoliet tegelijk: 'Je moet het jezelf niet makkelijk maken. Het kost moeite om Zijn schepping te begrijpen.' Hij leest 's ochtends, 's avonds en voor het slapen gaan uit de *Guru Granth Sahib*. Op de wekelijkse bijeenkomst in de *gurdwara*, de tempel, mediteert hij. Tot nu toe heeft Gursev het gevoel dat hij het goed doet. Als Gursevs daden in het hiernamaals worden gewogen zal *Mukti*, verlossing uit de eeuwige cyclus van wedergeboorte, zijn deel zijn; opgaan in het Absolute is Gursevs hoogst bereikbare doel.

De ruimte voor afscheiding binnen het sikhisme is iets dat Gursev stoort. Alles moet binnen één groot geheel in te passen zijn, want alles hangt met elkaar samen. Eendracht in het geloof helpt de mens verder naar zijn einddoel. Ook fundamentalisme binnen het sikhisme vindt hij niets; hij wijt dat aan onwetendheid. Gursev is tegen de politisering van het geloof door de fundamentalisten. Om dat tegen te gaan moeten de mensen op bijvoorbeeld het platteland beter geïnformeerd worden over hun eigen geloof. Ze weten vaak niet wat sikhisme is en doen alleen maar wat letterlijk voorgeschreven is. Kritisch nadenken over hun opvattingen kunnen of willen ze niet. In de steden daarentegen is goed onderricht in het geloof beschikbaar. Go Vind Singh (de laatste guru) heeft ooit gezegd: 'Volg mij niet!' Het gaat niet om de persoon, maar om de leer. Tegenstrijdigheden in de *Guru Granth Sahib* zijn schijnbaar. 'Je snapt het dan gewoon

nog niet.' Gursev zoekt dan net zolang door totdat de paradox opgelost is. Een mooie spreuk uit de sikh-folklore is de volgende: 'Als iemand je een klap geeft, neem hem dan mee naar huis en was zijn voeten.' Het duurde lang voordat Gursev de tegenstrijdigheid in deze spreuk uit de weg kon ruimen; in plaats van je te verwijderen van iemand die je op je ziel heeft getrapt, moet je die persoon dankbaar zijn voor hetgeen je van hem geleerd hebt. Ook al kan dat wat je leren moest je in eerste instantie pijn doen. Was die persoon uit respect de voeten, en bind hem daarmee aan je hart. Hij maakt je tot sikh: leerling.

169

'Het sikh-geloof is geen mengeling!', wijst Gursev mij zeer beslist terecht als ik dit opper naar aanleiding van de ontstaansgeschiedenis van het sikhisme. Het sikhisme heeft weliswaar haar wortels in het hindoeïsme en de islam, maar kan naar Gursevs idee geen mengvorm van die twee worden genoemd. Dat zou afbreuk doen aan de beduidend andere boodschap die het sikhisme uitdraagt: gelijkheid. De sikhs keren zich tegen het kastenstelsel zoals dat bestaat in India. Alle mensen zijn gelijk aan elkaar. Een bekende slogan van de sikh-gemeenschap is dan ook: 'Hum Hindu Nahin Nain', 'Wij zijn geen hindoes.' Om dit te benadrukken heeft Gursev net als alle andere mannelijke sikhs als achternaam 'Singh', wat 'Leeuw' betekent. Vrouwen hebben als achternaam 'Kaur', 'Prinses'. In hun streven naar gelijkheid onderscheiden de sikhs zich van de rest.

Op zijn zesde kwam Gursev samen met zijn broer naar Nederland. Hij ontvluchtte de onrust in de Punjab, een noordelijke provincie van India. Die onrust ontstond (en houdt nog steeds aan) na de moord op Indira Gandhi. Hun ouders waren hen een jaar eerder al voorgegaan. Zijn eerste eenzame momenten moet hij toen gekend hebben.

Wandelend op de gang groet iedereen hem, het is namelijk interessant om hem te kunnen begroeten. Hij groet dan breed, maar minzaam glimlachend terug. De distantie en daarmee ook het onderscheid blijft intact. Een giraffe kan je ook alleen aanraken als hij dat wil. Het initiatief ligt bij de giraffe, niet bij de mens die aan zijn voeten staat. En dat initiatief zal de giraffe zelden nemen. De giraffe zal vriendelijk en wijs blijven ogen, vanuit de verte...

170 Ze heeft de onbevangenheid van iemand die het overal gezellig heeft en maakt. Dat vermogen zichzelf op een presenteerblaadje aan te bieden, neemt in. Het moet vermoeiend voor haar zijn om iedereen zo te benaderen: vermoeidheid tekent haar gezicht. Iemand die zo makkelijk als Maartje over zichzelf spreekt, scheidt al snel een band van vriendschappelijkheid en geborgenheid. Haar vrienden zijn van het type 'voor het leven'. Dat heeft iets compromisloos. Haar vrienden moeten zich totaal geven, anders is al snel bij haar het gevoel aanwezig dat ze te weinig betekent, want 'iets' betekenen voor mensen is haar levensdoel. Daarbij kan ze zich maar moeilijk voorstellen dat mensen van haar kunnen houden, wat het appèl op haar vrienden om te laten zien dat ze écht van haar houden groter maakt.

Op tweejarige leeftijd is Maartje geopereerd aan een ernstige hartafwijking. Sindsdien moet ze, zeker door de regelmatig terugkerende controles, met het idee van de dood geleefd hebben: er is geen tijd te verliezen. Misschien is dat het wat haar drang naar plannen verklaart. Maar weinig mensen houden zo strak de hand aan hun agenda als Maartje. Een agenda die een druk sociaal leven laat zien, waarin familie en vrienden de belangrijkste bestanddelen zijn. Misschien is dit wel wat de dood haar voor alles heeft laten beseffen: ze vindt het fijn als iemand haar bijzonder vindt om wie en wat ze is. Compromisloos. Wat dat betreft kan ze altijd rekenen op God.

Ze is negentien jaar, studeert Psychologie (tweedejaars) en is gereformeerd. Ze komt uit een gezin met drie kinderen van wie Maartje de oudste is: het moederende kind. Een kritische opmerking over een van haar ouders zal Maartje, moeders eigen, altijd vergezeld doen gaan van een 'maar' in positieve richting. De eenheid en cohesie in het gezin moeten bewaard blijven, tweespalt vermeden.

Er zijn grofweg twee typen mensen: het ene type zoekt de confrontatie als het iets gedaan wil krijgen. Het andere type zal de balans, de harmonie proberen te zoeken. De vraag 'Begrijp je wat ik bedoel?' heeft bij Maartje een hoge gebruiksfrequentie. In haar streven niet verkeerd begrepen te worden, laat ze zichzelf als een naar harmonie zoekend mens zien. Bang als ze zelf is om gekwetst te worden kan ze zich levendig indenken dat niets zo erg is als iemand anders te kwetsen. Dit gegeven brengt een voortdurend zoeken en wegen van woor-

Maartje Müller (foto: Friso Spoelstra).

den met zich mee wat haar spreken een weloverwogenheid en daarmee ook zekere traagheid geeft.

172 Maartje heeft in april van dit jaar belijdenis gedaan. Ze heeft daarmee volgens de kerk haar geloof in de *Drie-eenheid* van God uitgesproken. De Drie-eenheid van God omvat in ieder geval in naam de volgende elementen, die alle drie apart van elkaar, maar ook mét elkaar één zijn: Vader, Zoon, en Heilige Geest. De Vader staat voor de rechtvaardige, zorgende God die Zijn Zoon onder de mensen gezonden heeft om Gods weg te wijzen. Zijn Zoon is circa tweeduizend jaar geleden gestorven voor onze zonden. Daarna is Zijn Zoon opgestaan uit de dood en liet daarmee zien dat zelfs de dood te overwinnen is als je maar gelooft. De Heilige Geest werd na de hemelvaart van de Zoon naar de aarde gezonden om de gelovigen te sterken in het gemis van de Zoon en, nog belangrijker, de gelovigen te inspireren het evangelie onder de ongelovigen te verkondigen. Het *evangelie* (de Blijde Boodschap) heeft als kern dat iedere mens het heil, verlossing van de zonde kan smaken.

De belijdenis is voor de christelijke kerken een buitengewoon feestelijke aangelegenheid. Iemand heeft namelijk in het openbaar beleden dat ook h_{ij}/z_{ij} gelooft in wat de kerk als gemeenschap gelooft. De gemeenschap van Christus neemt de nieuwbakken christen (letterlijk: 'gezalvde') in zich op. De ouders besluiten dat hun kind gedoopt moet worden en geven daarmee aan dat hun kind een christelijke opvoeding moet krijgen, onder toeziend oog van de gemeenschap. De doop betekent onder andere dat de dopeling wordt gezuiverd van zonde en begiftigd met de Heilige Geest. Ook wordt de dopeling in de doop verenigd met Jezus Christus in Zijn dood en opstanding, opnieuw geboren, en verlicht. Eigenlijk doorleeft de dopeling op een bijzondere manier het hele paasverhaal en krijgt een onverbreekbare band met Jezus Christus, Gods mens-geworden-Zoon die aan het kruis stierf ter vergeving van de zonden van de mensheid.

Maar dogma's zeggen Maartje weinig. Een niet onbekend gegeven in het christendom. Het besef dat je je geloof en je leven uiteindelijk zélf moet verantwoorden voor God, maakt dat Maartje een geheel eigen invulling geeft aan de drie kernbegrippen van het christelijk geloof. Vooral Jezus Christus krijgt een lading mee die het een discussie waard maakt of Maartje zichzelf nog wel christen noemen kan. Jezus is voor Maartje vooral een heel goed mens. Jezus is niet letter-

lijk gestúúrd door God. Jezus is meer een voorbeeld van hoe iedere mens goed moet proberen te leven. Of Jezus goddelijk was is voor haar geen relevante vraag. In zekere zin vindt Maartje het vervelend dat ze alles in de bijbel zo kan 'draaien' dat het haar goed uitkomt. Met haar belijdenis was dat hetzelfde: met Jezus kon zij het als het ware 'op een akkoordje gooien', zodat ze toch kon uitspreken dat ze in Hem gelooft. Ze zei niet 'ja' tegen de goddelijke Jezus van de kerk, maar 'ja' tegen de menselijke Jezus. Het is haar voldoende een voorbeeld te zien in de manier waarop Jezus een goed leven leidde: 'Jezus was daar gewoon extreem goed in.' En toch is de kerk voor Maartje een plek waar ze een fijne sfeer aantreft en waar ze zich thuis voelt. De kerk is bovenal een plek waar ze kan groeien in haar geloof. Niet persé in de dienst op zondagochtend, maar wel in het maaltijdenproject voor de witte illegalen op vrijdagavond. Ze helpt liever met het ronddelen van eten dan dat ze op zondag naar de kerk gaat. Goed doen doe je niet alleen op zondagochtend in de kerk.

173

Er rust volgens Maartje een zware verantwoordelijkheid op de schouders van de mens. De mens is sterk verantwoordelijk voor de eigen daden. 'Dat wat je als mens doet is dat waar je mee geconfronteerd en op afgerekend wordt. Je gevoel zegt je wel of je het goed hebt gedaan of niet.' Fouten gemaakt in het leven afschuiven op Jezus die officieel voor onze zonden gestorven is, is er niet meer bij. Op deze manier is er dus geen transcendente werkelijkheid meer die direct ingrijpt als het mis dreigt te gaan met de mens. Is er dan helemaal geen leidraad meer die Maartje met zachte, doch rechtvaardige hand op het juiste pad brengt en houdt? Of wel? 'Als ik in gebed heel diep in mezelf ga, tot de bron, en ik alles zou doen zoals ik het krijg ingegeven, dan doe ik goed.' En de wil van God? 'Veel initiatieven komen uit de mens. Tegen God en zijn plannen kan je aanschoppen wat je wil, hij blijft toch staan. Dat is ook de almacht van God. Ik denk dat je niet alles op God kan schuiven. Wel heeft iedereen een grote verantwoordelijkheid om te leven naar Gods geboden. Maar naar Gods geboden kan je ook leven als je niet-christelijk bent.'

Wat is geloven dan? 'Geloven is God liefhebben boven alles, God geeft voeding om anderen lief te hebben.'

Ze vindt het moeilijk om precies te verwoorden wat ze denkt. Het is meer een gevoel, dan een uitgedacht principe. Ze vergelijkt haar geloof met een 'geloofsdoosje': als mensen het moeilijk hebben dan

kijken ze naar dat doosje en vinden ze weer de kracht om hun problemen het hoofd te bieden. Als mensen gaan kijken wat er echt in zit zullen ze niet direct iets vinden. Door al te scherp te kijken komt er twijfel en ongeloof in wereld. Mensen moeten leren te berusten in het feit dat de inhoud van het doosje onpeil- en onkenbaar is. Kijken naar in plaats van ín het geloofsdoosje is genoeg. Heeft ze nooit in een geloofscrisis gezeten? 'Nee, nooit. Nu met de belijdenis ook niet.

174 Je wordt wel geconfronteerd met je geloof en je moet er ook goed over nadenken, maar een crisis? Nee.'

Maartje kreeg tijdens haar belijdeniscatechisatie de vraag eens zelf te beschrijven wat er in haar geloofsdoosje zit. Zo kwam ze op de vraag waarom het Evangelie op vier verschillende manieren verteld wordt in de bijbel. Een antwoord heeft ze niet. In ieder geval geeft het aan dat er verschillende interpretaties mogelijk zijn van het geloof, zelfs in de bijbel. Net zoals door de eeuwen heen de christelijke kerken geprobeerd hebben een leer te formuleren die coherent en eenduidig is, probeert Maartje dat ook. Ze probeert haar ideeën tot één samenhangend geheel te smeden. Inconsistenties moeten uit de weg geruimd.

Op de vraag 'Ben jij christen?', antwoordt Maartje bevestigend, 'omdat ik probeer goed te doen, en te vergeven'. Daarbij heeft ze het idee 'dat God iets is waar ze kracht uit kan putten'. Op de opmerking dat dit antwoorden zijn die bijvoorbeeld een moslim ook kan geven, antwoordt ze: 'Toch ben ik een christen, omdat het christen-zijn uiteindelijk niet zoveel uitmaakt. Ik kan wel zeggen dat ik christen ben, maar het is veel belangrijker wat je doet. Je moet goed doen. Het gaat er om wat je als persoon uitdraagt. Want wat zijn de onderscheidingen tussen een moslim en een christen? Op theoretisch vlak is er absoluut verschil. Maar een letterlijk geloof in de theorie kan ik niet opbrengen. Je creëert iets waar je zelf iets mee kan.'

Lijkt dat niet wat te veel op reli-shoppen? 'Ik denk dat dat helemaal niet erg is. Het maakt niet uit dat mensen dat doen, als het ze maar de kracht geeft om goed te doen, goede mensen te zijn. Ik heb niet zoiets van, zo staat het er en zo moet het. God is meer een ongrijpbare kracht, een wolk van Liefde. God is niet in woorden te vangen.' Gelukkig Maartje uiteindelijk ook niet.

TARIK ÖZER

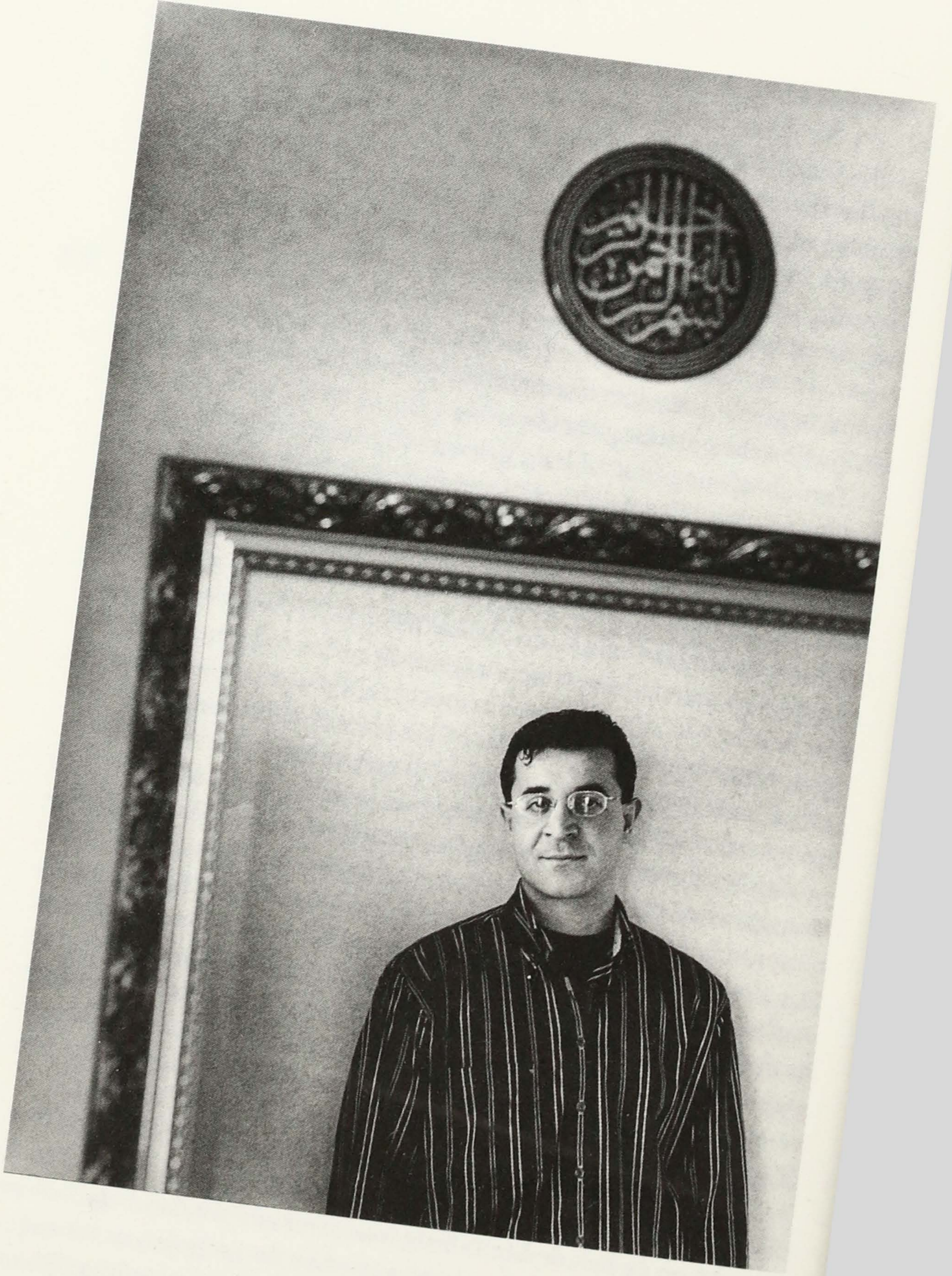
Tarik ademt beschaving: met zijn mantel, aktetas, colbert en pantalon ziet hij er gesoigneerd uit. Vanachter een modieuze bril neemt hij mij grondig en schattend op, zijn blik bescheiden en intelligent. Hij is tamelijk klein, en oogt ouder dan hij is. Hoewel hij in werkelijkheid vierentwintig is, zou je hem eind twintig schatten. Zijn spreken is weloverwogen en behoedzaam. Af en toe nuanceert hij, intellectuelen eigen, de hoofdzaken een beetje weg. Tarik is geboren in het Turkse Izmir, is moslim, en doet twee studies: Rechten aan de VU en de fiscaal-juridische opleiding aan de UVA.

175

Tarik heeft nog niet zo lang geleden zijn broer verloren bij een treinongeluk in Heemskerk. Hij vertelt er met berusting over. Aan die berusting is evenwel een periode van verdriet vooraf gegaan, waarin hij leerde zijn broers dood niet als iets slechts te zien: een van Allah's bedoelingen met het ongeval was de omstanders te laten zien dat het leven niet zo lang duurt, dat het leven gewoon in één keer over kan zijn. 'De mens is gewoon vergankelijk. Een moslim moet zich daar bewust van zijn. Als moslim moet je altijd voorbereid zijn op de dood, want op ieder moment kan Allah je tot zich roepen en moet je je tegenover Hem verantwoorden.' Dit gegeven noopt de goede moslim tot naleving van zijn religieuze plichten. Zo ook Tarik.

Zijn broer was tweeëntwintig jaar toen hij overleed. Nadat de dood is ingetreden, raakt iedere overledene volgens de islam in een soort tussentijd. Het is een overbruggingsperiode tot de Opstanding op de Dag des Oordeels. In deze tussentijd heeft de dode een uitzicht op wat komen gaat. Munkir en Nekir zijn de engelen die in de tussentijd de dode zullen ondervragen over wat hij gedaan heeft om een goede moslim te zijn. Naar aanleiding van de antwoorden bepalen zij of het verblijf in het graf een prettige dan wel een zeer onaangename zal zijn.

Als de overledene tijdens zijn leven niet erkend heeft dat God één is en Mohammed zijn profeet, dan krijgt hij in zijn graf gegarandeerd uitzicht op de hel; de bestraffing voor iemands zonden begint al in het graf. Of zijn graf zich zal vernauwen en de temperatuur tot ongekende hoogten zal stijgen, hangt af van zijn verdere gedrag tijdens zijn verblijf op aarde. Het daadwerkelijke verblijf in de hel zal duizend keer zo erg zijn. De helse straffen en pijnigingen zijn onvoor-

Tarık Özer (foto: Friso Spoelstra).

stelbaar in hun omvang en gruwelijkheid. Heeft de dode als goed mens geleefd, dan heeft hij uitzicht op het paradijs, *djanna*. Een venster in het graf laat de wonderen uit de Hof van Eden zien. Gouden poorten geven toegang tot lommerrijke rustplaatsen in de schaduw. *Huris*, de eeuwige maagden, zullen ten dienste staan van de rechtchapenen. Op de Dag des Oordeels zal het uiteindelijke oordeel geveld worden.

Met zijn broer, hoopt Tarik, zal het wel goed komen. Zijn broer was goed voor zijn medemensen. Tariks familie is overtuigd van het feit dat hij goed heeft geleefd: vanuit zijn moslimse overtuiging probeerde hij niet alleen andere mensen te helpen, aardig te zijn, hard te werken voor zijn studie, niet te roddelen en later wat te betekenen voor de maatschappij, maar bovenal zijn plichten tegenover Allah te vervullen.

177

Tarik is een gedreven mens. De gebedsruimte in de kelder van de vu is mede door hem tot stand gekomen. Tarik en nog een aantal anderen wilden op een rustige en hygiënische manier kunnen bidden. Minimale vereisten voor het rituele gebed, de *salaat*, zijn een schone plek en een kleedje om op te bidden. De moslimse studenten op de vu hebben geen speciale imam die op vrijdag een preek houdt en voorgaat in het gebed; iedereen moet de *salaat* zelf kunnen verrichten en daarin voor kunnen gaan. Er is ook een aparte wasruimte om de verplichte wassing voor de *salaat* te kunnen verrichten.

De keuze voor de vu was een bewuste. Op de vu treft hij openlijk belijdende gelovigen waar hij makkelijk mee kan praten juist omdat ze geloven. Tarik praat graag met mensen die een ander geloof hebben. Hij vindt het belangrijk dat mensen met elkaar kunnen communiceren. De universiteit is een plek waar je goed kan leren zaken op een open en kritische manier te benaderen, en daarover te discussiëren. 'Een discussie bij de koffie is al genoeg.'

'In Turkije is het moeilijk voor ambtenaren om openlijk religieuze kwesties aan te halen en te bespreken,' antwoordt Tarik als ik hem vraag naar de religieuze vrijheid in Turkije. Op bepaalde punten is het niet eenvoudig Turkije te beschouwen als een democratie in westerse zin. De democratie in Turkije is nog niet 'rijp' genoeg. De nieuwe president van Turkije heeft desondanks aangekondigd de vrijheid van meningsuiting en pers te verruimen. 'In de twintigste eeuw is het lang zo geweest (tot ca. 1950) dat er een strikt verbod heerste op het

178 hebben van een koran en het openlijk belijden van de islam. Nu is dat toch anders. De democratie in Turkije is in ontwikkeling.' Eén van de problemen met betrekking tot de toetreding van Turkije tot de Europese Gemeenschap is die van de schending van de mensenrechten in Turkije. 'Schending' zou Tarık het niet willen noemen. Het is eerder een tekort doen aan de mensenrechten. Een goed voorbeeld daarvan is de strikte toepassing van secularisme door de Turkse overheid op haar ambtenaren. Staat en religie worden streng gescheiden. Het dragen van een hoofddoek is een in functie zijnde ambtenaar bijvoorbeeld niet toegestaan.

Het moslimse geloof is in de grote steden van Turkije veel minder geworden. Dit komt volgens Tarık door de verstedelijking. Verstedelijking leidt tot een daling van de sociale controle en een verhoogde concentratie van disco's en bars waar rijkelijk alcohol wordt geschonken en drugs worden gebruikt. Die combinatie van weinig toezicht en veel alcohol en drugs doet normen en waarden vervagen, een probleem dat niet alleen speelt in Turkije, maar ook in andere landen. Drugs en alcohol zijn 'not done' in de islam. Met de alcohol en drugs komen de problemen in de wereld: dodelijke auto-ongelukken, ontucht, verveling en geweld.

Zijn vader is een *mufti*, schriftgeleerde. Hij is door het Turkse ministerie voor Religieuze Zaken, de Diyanet, naar Nederland gestuurd om voor de Turkse gemeenschap alhier imam te zijn. Een imam is zo ongeveer voor moslims wat een dominee voor protestanten is. Tarıks vader is vanuit moslimse overtuiging van mening dat hij verplicht is de juiste dingen te vertellen. Ook als dat strijdig is met de mening van een staat. 'Geloof is wat anders dan politiek of ideologie'.

Tarık is een soenniet, een navolger van de *soenna*, het leven en de gewoonten van de profeet Mohammed. Mohammed is de laatste profeet in een lange rij profeten. Adam, Abraham en Jezus zijn enkelen uit die rij. Mohammed is de mens geweest die de koran, het heilige boek van de moslims, onder de mensen heeft gebracht. De koran moet als één geheel gezien worden. Wanneer je een duidelijke regel in de koran verandert of verwerpt dan stoei je met Allah's Woord, en stel je je als beter op dan Allah. Met het aan de kant zetten van gedeelten uit de koran, zeg je dat die gedeelten geen gelding meer hebben. Het is niet de taak van de mens hierover te oordelen.

Mohammed leidde volgens de moslims zo'n voorbeeldig leven dat

circa 90 procent van de tegenwoordige moslims zich soenniet noemt, navolger van Mohammed. Omdat de soenna niet eenduidig te interpreteren is, kan Tarik als moslim (letterlijk 'aan God onderworpen') zeggen dat de islam 'flexibel en soepel' is. Het is naar zijn mening niet verplicht op de gezette tijden naar de moskee (letterlijk: 'plaats waar men zich neerbuigt') te gaan om te bidden, het eigen huis of de werkplaats kan ook de plaats zijn 'waar men zich neerbuigt'. Alleen het vrijdagmiddaggebed moet in de moskee verricht worden. Het is belangrijk om de contacten binnen en buiten de (geloofs-)gemeenschap, de *ummah*, te onderhouden en te versterken. Verder is het de eigen verantwoordelijkheid van een moslim vijf keer per dag te bidden op de voorgeschreven tijden. 'Allah weet dat iemand zijn leven in dienst stelt van zijn geboden of niet.' Als iemand bijvoorbeeld bezig is met de wetenschap, een groot goed volgens Allah, en die persoon mag niet bidden op de voorgeschreven tijd, dan hoopt een moslim dat Allah het hem vergeeft en dat hij het later mag inhalen, omdat hij met iets goeds en lovenswaardigs bezig is.

179

Omdat de koran een universeel karakter heeft en te allen tijde geldig is, staat hij open voor interpretatie. Sommige regels zijn zo duidelijk dat die niet anders opgevat kunnen worden, maar 'andere regels zijn nog steeds voor interpretatie open. Zij krijgen een andere interpretatie naarmate de kennis van de mens van Allah's schepping toeneemt. De wetenschap is hiervoor een belangrijk instrument'.

Over het dragen van een hoofddoek zegt Tarik: 'als een moslimse het ter wille van Allah doet omdat het een plicht is die in de koran staat, dan is dat een groot goed. Maar als je geen hoofddoek draagt dan wil dat niet meteen zeggen dat je een ongelovige bent zolang je niet ontkent dát het een verplichting is'.

Een moslim wordt niet alleen beoordeeld op zijn zonden, maar ook op zijn goede daden. Goede daden tellen tenminste voor tien, slechte daden maar één keer. 'Allah heeft ons geschapen, en alleen Hij kan ons vergeven, maar dat is ook wat Hij graag wil.'

Voor Tarik ligt de essentie van zijn geloof besloten in 'Allah is groot', 'er is geen andere god dan Allah, en Mohammed is zijn profeet'. Het is voor hem vooral belangrijk te beseffen dat de mens een eigen belang heeft in het accepteren van het feit dat je als mens onderworpen bent aan Allah.

Tarik denkt niet dat Allah een persoon is. Zo'n voorstelling van

180 Allah is een projectie van menselijke kenmerken op een bovenmenselijke God en dus verkeerd. Als Hij een geslacht had, dan zou Allah ook door iemand anders geschapen moeten zijn. In de islam is wetenschap bedrijven heel belangrijk. De wetenschap legt de orde der dingen bloot. Die orde is geschapen door Allah. De wetenschap leidt ons uiteindelijk naar Allah. De doelmatigheid van de schepping en dat Allah daar achter zit, is evident. Tarik leest in de koran dat alles in beweging is, in zijn eigen voorbestemde richting. Tegenwoordig weten we dat ook de zon en andere hemellichamen dit doen, maar in de tijd van de profeet Mohammed wist men hier nog niets van, gezien de stand van de wetenschap van toen. Dat gegeven van beweging in de koran is iets wat de mens nooit zelf bedacht kan hebben. Dat is een niet te miskennen boodschap van Allah.

Tarik ziet zichzelf als een open mens, en probeert begrip te tonen voor andermans ideeën en geloof. Toch zal het trouwen met een meisje van een ander geloof op zijn minst lastig zijn; conflicten dreigen als je elkaar niet goed begrijpt. Zeker als het om het geloof gaat. Maar in het algemeen ziet Tarik geen problemen als mensen van een verschillend geloof met elkaar trouwen. Een huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geloof maar uit verschillende culturen kan toch ook moeilijk zijn? Een mens is verantwoordelijk voor zijn eigen daden, ook voor zijn gedachten over bijvoorbeeld de islam. Tarik wil niet oordelen over andermans ideeën. Je moet als mens niet op de troon van Allah gaan zitten. In het hiernamaals zal uit het oordeel van Allah blijken wie het juiste geloofd heeft. Hij tekent wel aan dat wanneer men berust in twijfels over Allah, dat schadelijk kan zijn. Tarik wijt het aan onwetendheid als mensen twijfelen aan Allah. Niet-geloven is volgens Tarik te makkelijk, je wilt dan onder je plichten jegens Allah uit komen.

Is Allah almachtig? Tarik denkt van wel: Allah heeft de macht de mens te besturen, Hij is de schepper van de mens. Ons lichaam functioneert als een prachtig systeem. Allah heeft ons alles gegeven om als een mooi en goed mens te kunnen leven. Maar de mens heeft zelf de verantwoordelijkheid en vrijheid dat ook daadwerkelijk te doen. Tarik is hiervoor dankbaar en lacht zijn warme lach.

En het kwaad, *iblis*? 'Het leven op aarde is een periode van toetsing. Als iemand het kwade of slechte niet ziet dan kent hij ook het goede niet. Ons leven op aarde is in Allah's termen in een oogwenk

voorbij. In het paradijs krijgen wij onze beloning. Dan mogen we Allah aanschouwen.' Een groter goed is nauwelijks denkbaar. Eindelijk beschaving.

STEFAN TIMMERMAN

'Father God I wonder how I manage to exist without the knowledge of your parenthood and your loving care. Now I am your child, I am adopted into your family, and I will never be alone 'cause Father God, You're there beside me. And I will sing you praises, sing you praises, forevermore...' 181

Ian Smale, *Capsongs* nr. 117

Een discussie met Stefan krijgt onherroepelijk een literair karakter, een zekere wijdlopiegheid ook. Het plezier in formuleren verraadt zich als Stefan met een vage glimlach en half gesloten ogen spreekt. Hij vindt dan de mooiste beelden. Hij lijkt altijd verbaasd te zijn over wat hij net verkondigd heeft. Zijn standpunten verpakt hij in persoonlijke anekdotes om ze kracht bij te zetten: als Stefan het zo beleefd heeft dan moet het wel zo zijn.

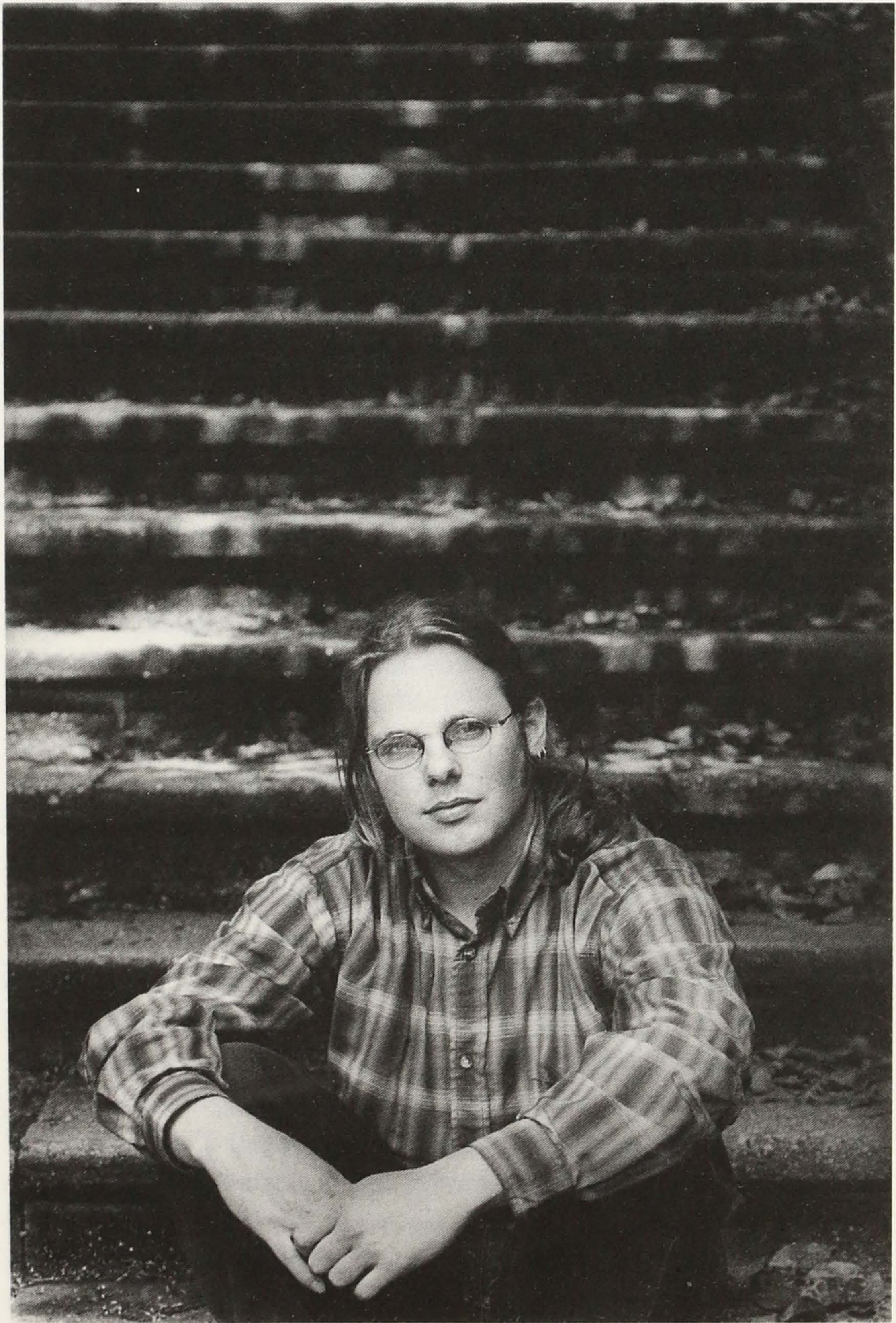
Als hij antwoordt op een vraag, wordt zijn spreken essayistisch. De halfwijsgerige algemene beschouwingen die zijn antwoorden zijn, laten een ongebreidelde drang tot verdieping zien. Zijn ogen staan dan op 'ver, diep, en bezonken'. Eeuwig zoekend naar zijn standpunt, verdraagt hij niet of nauwelijks een inbreuk hierop. Het leven is dan niet makkelijk voor Stefan: hij voelt zich aangevallen en ervaart de wereld als vijandig. Leven is lijden. Hij is het type mens dat zich voor een paar dagen terugtrekt, innerlijk strijd voert, en na de retraite als herboren de wereld weer instapt. Net als Jezus die in de woestijn strijd leverde met de duivel, won, en gesterkt en wijs terug kwam.

Hij is drieëntwintig jaar oud, christen, en is vierdejaars theologie. Nooit heeft hij ergens anders gewoond dan in Ermelo, tot hij ging studeren in Amsterdam. Hij is niet van plan om tijdens zijn studietijd te verhuizen; op het studentencomplex Uilenstede zit hij goed. Stefan is niet veeleisend wat woonlocatie betreft. Zijn vrienden wonen vrijwel allemaal daar en hij heeft een leuke eenheid. Hij komt weinig in Amsterdam. 'De mythe van de stad dat het daar pas echt leven is, zegt mij niet zoveel.'

182 Het wonen op Uilenstede ziet Stefan als een uitdaging; hij moet aan vele niet-christelijke studenten uitleggen wat geloven is. Het leert hem 'om weer de basisvragen te stellen'. Omdat deze studenten het jargon van de kerk niet kennen moet hij extra zijn best doen. Stefan raakt ook wel eens in gesprek met mensen die naar zijn zeggen 'dogmatisch atheïstisch' zijn. Hij ergert zich daaraan: wetenschappelijke bewijzen die Gods bestaan kunnen ontkrachten bestaan niet. Zulke mensen vindt hij 'gruwelijk naïef'. 'Deze mensen zouden voor zichzelf moeten toegeven dat zij ook vertrouwen op cq. geloven in de wetenschap.'

Inherent aan geloven is voor Stefan de twijfel. De twijfel die hij gekend heeft en nog kent kan hij kwijt in gebed. In het gebed weet hij dat God er voor hem is. Hij is de Evangelische Gemeente waar hij in Ermelo actief bij betrokken was dankbaar dat hij daar heeft leren bidden en samen zingen. De Evangelische Gemeente leerde hem thuis te komen bij God tijdens het gebed. Hij realiseerde zich in zijn evangelische tijd dat God de goede en vergevende God is, en dat je je bij Hem thuis mag voelen. Stefan ziet een analogie met het verhaal van de verloren zoon: 'Dingen gaan fout, en daar heb je zelf deel aan. Ik maak ook fouten en voel me daar schuldig over. Toch mag ik weten dat ik vergeven ben.' Waarom is het voor Stefan nodig om te weten dat hij vergeven is? 'Voorwaarde van vergeven is schuld. Je kan niet iemand vergeven die niets fout heeft gedaan. Een belangrijk onderdeel van christen-zijn is het paradoxale besef dat je aan de ene kant een nietig mens bent, en aan de andere kant dat je geliefd bent door God.'

Als Stefan negen jaar is gaat hij voor het eerst met zijn familie naar een evangelische familieconferentie. Dit is zo'n succes dat het gezin de daaropvolgende jaren ook gaat. Het wordt een familietraditie. Omstreeks zijn veertiende jaar vindt Stefan niets meer aan de gereformeerde kerk waar het gezin nog steeds trouw heen gaat. Hij wil niet meer mee. Toch moet hij nog twee keer per maand van zijn ouders naar de kerk. Op zijn vijftiende krijgt Stefan evangelische vrienden. De stap naar de Evangelische Gemeente is dan makkelijk gemaakt. Van zijn zestiende tot zijn negentiende jaar was Stefan zeer actief in de Evangelische Gemeente Ermelo. Hij leidde een 'stamgroep', een onderdeel van de jeugdgroep, tijdens een regelmatig terugkerende avond waar gepraat en gediscussieerd kon worden over vooral het geloof, maar ook over andere zaken.

Stefan Timmerman (foto: Friso Spoelstra).

De Evangelische Gemeente gaf Stefan meer ruimte voor beleving van het geloof. Er was veel aandacht voor de persoon. Ook was er een grote vrijheid in het gebed. Maar vooral werd alles sámen beleefd en gedaan. Stefan vindt dit nog steeds één van de grote prés van de Evangelische Gemeente. Aan de andere kant móeten er in de Evangelische Gemeente ook veel dingen. Tijdens zijn studie theologie aan de vu is hij weer gereformeerder geworden. Volgens Stefan lijken de gereformeerde en de evangelische tradities op elkaar: 'Ze gaan beide door op hetzelfde. Zoals ik nu bid, zo bad ik vroeger ook.' Hij voelt zich niet ontworteld, eerder gesterkt in zijn geloof. 'Bij de gereformeerden mag ik zeggen dat ik christen ben. Het feit dat ik gerechtvaardigd ben is een daad van God, daar mag ik blij om zijn. Het is een gift.'

184

'Heb jij schuld?' 'Ja, ik faal wel eens.' Hij vindt dat hij vaak tekort schiet in dit leven. Je schuldig voelen en zijn is iets dat hij heeft ervaren en aangenomen uit de bijbel. Een goed leven is voor Stefan een leven waarin gegeven wordt om andere mensen, waarin men niet onverschillig is ten opzichte van elkaar. Een mens moet betrokken zijn op anderen, niet enkel op zichzelf. Naar zijn idee is dat voldoende. Hij vindt het vreselijk om mensen met onmogelijke eisen op te schepen. Tóch: 'Het is nooit genoeg dat God van je houdt. Daar word je niet een beter mens van. Het houden van mensen is een initiatief van God.' In het bijbelboek Hosea trouwt Hosea met een hoer. Zij toont zich een ontrouwe echtgenote. Toch blijft Hosea trouw aan zijn vrouw, want God blijft ook trouw aan de mensen, zelfs als ze zich van Hem afkeren.

Van de moraliserende praatjes in sommige jongerenprogramma's van de EO moet Stefan niets hebben. Deze programma's gaan volgens hem uit van 'putjesteologie': 'Eerst iemand de put in praten en dan zeggen dat er een manier is om eruit te komen.' Zulke theologie vindt hij niet kunnen. Toch vindt hij een programma als 'De Verandering' van Feike ter Velde goed: 'Kijk er nou eens eerlijk naar. Mensen vertellen hun verhaal, zitten echt in de put. Het geloof helpt ze er bovenop. Ze kunnen weer leven, verliefd zijn etc. Ik vind dat erg indrukwekkend, mensen veranderen maar zelden.'

Mens-zijn is voor Stefan zijn zoals je door God bedoeld bent. In zijn evangelische tijd zei hij wel eens dat mensen verloren waren als ze niet geloofden. Nu kan hij zich dat niet meer voorstellen. De niet-gelovige vrienden die hij nu heeft, zijn veel te goede mensen om ver-

loren te zijn. Ongeloof bestraft God niet, daar is Hij te goed en liefdevol voor. Als de ongelovige vol overtuiging als goed mens probeert te leven, vergeeft God de ongelovige zijn ongelooft.

De vraag of hij denkt dat de hel bestaat, beantwoordt Stefan met: 'Hier op aarde.' Cynisme kan hem niet ontzegd worden... Stefan vindt dat hij over de hel uiteindelijk niets zeggen kan. Het doet voor hem niet ter zake; een theologie waarin de hel voorkomt resulteert alleen maar in angst. Vroeger was de hel voor hem geen realiteit: 'Ik geloofde er wel in, maar ik denk nu dat ik toen al aan het bestaan van de hel twijfelde. De hel was ver weg. Zou de hel er zijn, dan zou die mij niet echt raken. Nu heb ik vrienden die niet geloven, dus mijn geloof past zich aan. Ik ben voortdurend in gesprek met de traditie. Accenten worden telkens verlegd. Er is flexibiliteit in het geloof.'

185

Geloof gaat voor hem uiteindelijk om een vrije keuze voor God: 'Als je geen vrijheid hebt dan kan je niet liefhebben. Als iemand zegt: 'Ik houd van jou', en diegene slaat je vervolgens verrot, dan doe je maar alsof je van hem houdt, want anders ga je dood. Dat is geen liefde. Liefde houdt een keuze in. Je reageert anders op een respons, meer niet.'

Voor Stefan is de kwestie van de *theodicee* – waarom is er tóch kwaad in de wereld als God almachtig is? – niet op te lossen: 'Met elk antwoord op deze vraag praat je onrecht goed. Onrecht blijft bestaan, en God is dan ver weg. Dat is tragisch. Maar God zal uiteindelijk recht doen.' De *theodicee* doet Stefan denken aan Bonhoeffer, een theoloog die werd vermoord door de Nazi's; hij las het verhaal van Bonhoeffer (hij werd verdacht van spionage, zat in een complot om Hitler te vermoorden en is vlak voor het einde van de oorlog opgehangen) en hoorde tijdens het lezen het 'Adagio for Strings' van Samuel Barber. Steeds feller en scheller bewoog de muziek zich naar haar einde: dissonantie alom. Bonhoeffer's theologie geeft kracht, hoop en een leidraad als alles dissonant wordt voor Stefan. Het is niet aan hem om de *theodicee* op te lossen. Als hij de vraag krijgt hoe iemand nu in God kan geloven na Auschwitz, kaatst Stefan: 'Hoe kan je nu in de méns geloven na Auschwitz?' als antwoord terug. De mens is feilbaar, en is van nature niet goed maar geneigd tot het kwade. Positief kan Stefan zijn mensbeeld niet noemen. 'Waarom gaan mensen als het journaal afgelopen is koffie halen? De mens is niet superieur. Superioriteit is typisch iets van deze tijd. Daar moeten we van af.'

God is de 'Ganz Andere': God is niet voor het karretje van de mens te spannen. 'Hij is wat dat betreft ongrijpbaar. God is anders dan wij, totaal anders. Dat hij de liefhebbende is kunnen wij ons niet voorstellen.'

186 Toen Stefan theologie ging studeren wist hij alles beter dan de rest, hij was heel radicaal. Nu zegt hij dat hij domme dingen heeft gezegd in die tijd. Hij heeft er geen spijt van, maar nu denkt hij er anders over. Vroeger dacht hij dat de toekomst van de christelijke kerk lag in het evangelische: 'De gereformeerde traditie is passé, dacht ik vroeger. Nu denk ik daar anders over. Met de studie komt ook het inzicht. Dat verandert een mens.'

Hij had een exact vakkenpakket op de middelbare school. Hij wilde jachtvlieger worden, maar werd afgekeurd vanwege zijn motoriek. Later, toen hij achttien was, besloot hij theologie te gaan studeren. Hij wilde zelf zijn licht opsteken, niets voor zoete koek moeten aannemen. Hij wilde begrijpen. In de Evangelische Gemeente kreeg hij niet altijd onverdeeld positieve reacties op zijn plan theologie te gaan studeren. Soms was de reactie teleurstellend en wellicht ook kwetsend: 'Oh, wil je je geloof verliezen?' Zijn ouders stonden gelukkig wel achter zijn voornemen.

In Amsterdam is alles bevraagd aan zijn geloof, maar bepaalde centrale geloofsovertuigingen zijn overeind blijven staan: 'Ik kan God leren kennen door de bijbel te lezen. God is er. Ik kan bidden en ik word gehoord. Daarbij heb ik verantwoordelijkheid voor mijn leven, en die wil ik nemen.' Uit dankbaarheid voor de liefde van God wil Stefan iets betekenen voor de kerk: hij wil dominee worden. Stefan als dominee; hij zal het voortreffelijk doen. Al zal het misschien in een vergadering met de kerkenraad moeilijk worden om de eindstreep te halen, want hij zal elke keer opnieuw een punt vinden dat bediscussieerd moet worden. Hij raakt niet uitgeanalyseerd. Alsof de waarheid uiteindelijk te vinden is.

Rick van der Woud

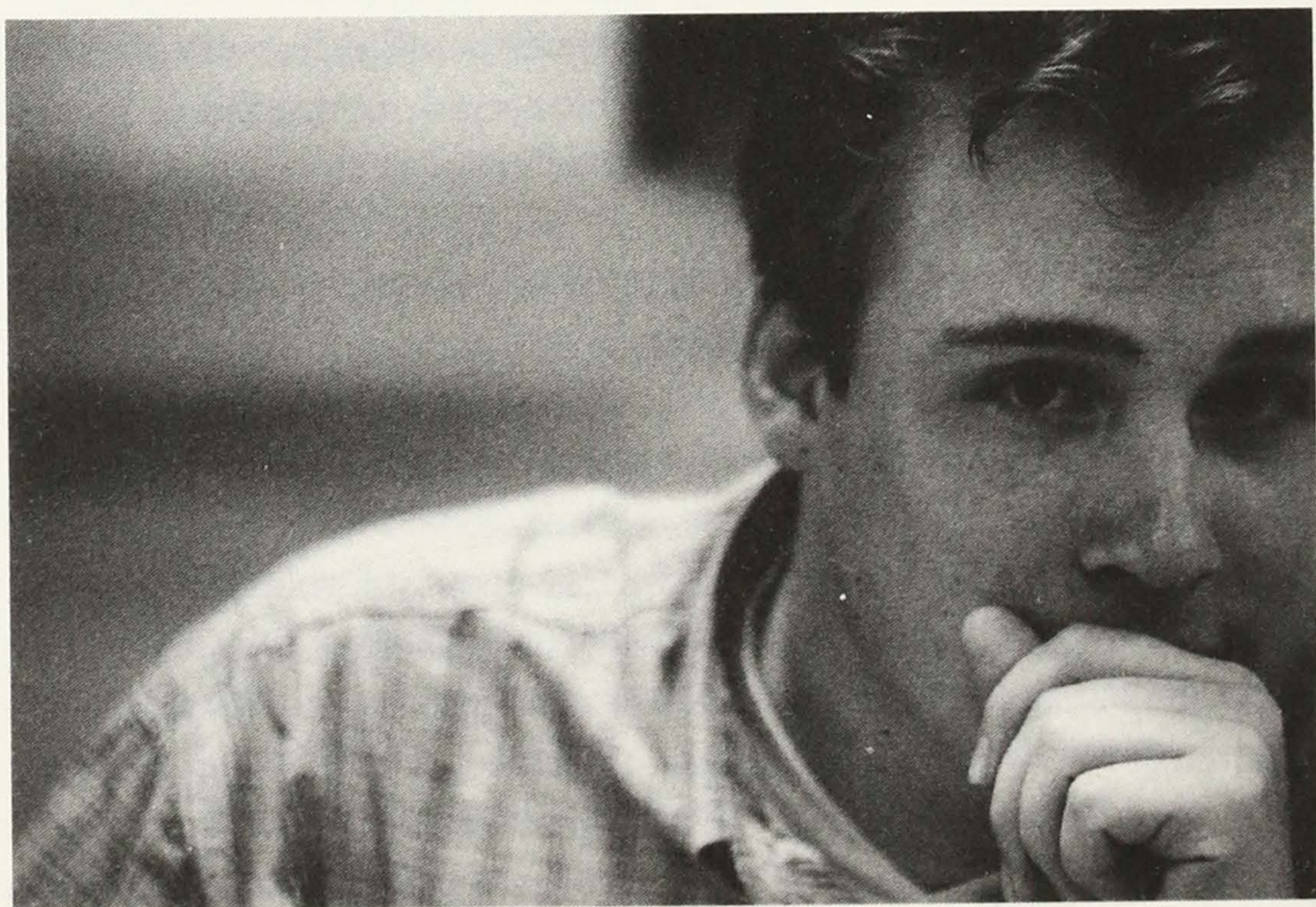
Alleen in een huis vol gekken...

Het is dinsdagavond, zwoel zomerweer; de schuifdeuren staan open 187
voor de broodnodige verkoeling. Rond achten is het gebouw leeg. De
schuifdeuren gaan dicht en ik ga mijn afsluitronde doen. Officieel
moet ik werken tot kwart voor tien, maar nu alle werknemers vroeg
weg zijn zie ik mijn kans schoon om eerder naar huis te gaan. Zo
inspirerend was de avond nu ook weer niet.

Van deur naar deur, van verdieping naar verdieping sleept de ron-
de zich voort. In een klein half uur moet het gedaan zijn. Het laatste
deel van mijn tocht door dit lege gebouw voert mij naar de begane
grond. Bij de toiletten aangekomen moet ik altijd haast kotsen van
het mengsel van pislucht en luchtverfrisser, zo ook deze keer. Mezelf
vermannend doe ik de deur naar het toilet open. Even kijken of het
licht uit moet en wegwezen.

Op het moment dat mijn hand zich uitsteekt naar de deurklink
van het damestoilet, vliegt de deur open en komt uit het toilet een
magere vrouw met lang, vettig grijs haar stuiven. Een weeïge alcohol-
damp, wasemend uit haar mond vol zwarte tanden, beneemt mij de
adem. Het is weer eens zover: een stinkende zwerver (het is haast een
pleonasme) wil zich laten insluiten. Achteruit deinzend verwens ik
mezelf dat ik nog steeds geen *mobieltje* heb gekocht: één druk op de
knop en ik zou '112, daar redt u levens mee' aan de lijn gehad kunnen
hebben. Of de Stichting Korrelatie. Maar nee, ik moest weer zo nodig
aan mijn vriendjes laten zien dat ik me niet mee laat slepen door *hy-
pes*, ook niet die van het mobiele telefoneren. Stel je voor, zo'n hip
geil ding aan mijn oor.

Op dit soort momenten kunnen diepe gedachten mij niet redden.
Er moet opgetreden worden; omdraaiend gooi ik de deur open en ren
voor mijn leven. Gillend en krijsend zet de vrouw de achtervolging in.
Al snel merk ik dat ze mij niet bij kan houden. Mijn pas vertragend
kijk ik achterom. Ze blijkt te wankel om hard te kunnen lopen. Stug
doorgillend blijft ze achter me aan rennen, het pand uit. Met een gro-

Rick van der Woud (foto: Elmer Jutte).

te boog ren ik het pand weer in en ga hijgend achter de balie zitten. Toch handig zo'n schuifdeur die je op 'alleen naar buiten, niet naar binnen' kan zetten. Het duurt even voor de vrouw erachter komt dat ik weer naar binnen gegaan ben. Tot besef gekomen strompelt ze het bordes op en schreeuwt dat ze naar binnen wil. Wat zijn mensen toch eng achter glazen deuren, zeker als ze met kwijldraden slijm op de kin staan te bonken op de deur. Gelukkig druipt ze na ongeveer vijf minuten af.

189

Ik werk acht uur in de week als avondreceptionist voor de Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (RIAGG). Het werk heeft niet veel om het lijf: telefoon aannemen en privé-telefoontjes plegen, faxen versturen en verdelen, vriendelijk knikken naar komende en gaande cliënten, de afsluitronde doen en vragen beantwoorden van hulpzoekenden die ik meestal moet afschepen met: 'Belt u morgen maar terug tussen negen en vijf. Wel doen hoor! Want anders zijn de secretaresses er niet!', laat staan de hulpverleners...

Verder is het vooral betaald de krant lezen en studeren. En dat voor een netto salaris van 720 gulden per maand! Een droombaan voor de student die slapend rijk wil worden.

Rijk worden met bestuurswerk is niet mogelijk. Alhoewel, als je het slim aanpakt kan je als studenttoehoorder ook weinig doen voor veel geld. Een studenttoehoorder kan namelijk zijn functie heel letterlijk opvatten door alleen toe te horen in de vergaderingen van het faculteitsbestuur, en verder geen fluit uit te voeren. Voor de tijd (ca. 12 uur per week) die ik in mijn werk als studenttoehoorder in het bestuur van de Faculteit der Godgeleerdheid steek, krijg ik fl.437,50 per maand. Je moet het niet zien als werk, maar als een roeping. Ook al is dat soms moeilijk...

Het studenttoehoorderschap is een uitgelezen kans om bestuurlijke ervaring op te doen, mensen te leren kennen die je anders nooit gekend zou hebben (of nooit had willen leren kennen), te leren op een doeltreffende manier om te gaan met zulke mensen, juridische kennis te verwerven en je cv op te vrolijken. Voor het faculteitsbestuur ben ik degene die adviseert over zaken die de studenten aangaan. Dat kan gaan van studentenhuisvesting tot problemen met docenten, en van opleidingstechnische tot fusiezaken. Helaas blijft het formeel (vanwege de wet Modernisering Universitaire Bestuursstruc-

tuur, kortweg MUB) bij adviezen geven. Willen deze adviezen dus serieus genomen worden, dan is het zaak om goed beslagen ten ijs te komen. Dit betekent dus veel stukken lezen, je laten informeren door de juiste mensen en, bovenal, op de goede tijdstippen en plaatsen je voorstellen en ideeën poneren.

190 Een jaar in het faculteitsbestuur kan leuk en leerzaam zijn. Als een van de eerste dingen leer je dat iedereen die betrokken is bij bestuurswerk gehoord wil worden, en dat je logischerwijze niet gehoord wordt als je nalaat aanwezig te zijn op de momenten dat er overleg plaats vindt. En die momenten zijn er legio. De studenttoehoorder woont de vergaderingen van het faculteitsbestuur en de facultaire studentenraad bij. Ook wordt de studenttoehoorder verwacht op het Inter-Facultair Overleg (IFO) en bij de Gezamenlijke Vergadering (GV), een regelmatige vergadering tussen bestuur, personeel en studenten van de faculteit.

Als de zaken niet zo soepel lopen als ik zou willen, kan ik bij de Studentenraad mijn frustraties kwijt over de trage besluitvorming van het bestuur en mijn eigen incompetentie om daar wat aan te doen. Eigenlijk is het studenttoehoorderschap een eenzame post om te bekleden: ik zweef ergens tussen de belangen van de Studentenraad en die van het bestuur. De Studentenraad heeft nogal de neiging de zaken die spelen op scherp te zetten, wat resulteert in puntig gestelde brieven aan het bestuur. En dan is het mijn taak de toon van de brief te verzachten, zonder aan de inhoud afbreuk te doen. Maar diplomaatje spelen ligt mij wel: bij gevaar sprint ik gewoon naar buiten. Uit een RIAGG of een bestuursvergadering, het is mij om het even.

Margriet Schreuders

Voer voor studenten

Eten is in onze maatschappij erg belangrijk. Veel mensen hebben veel geld door de nog steeds groeiende welvaart en veel van dat geld geven ze uit aan eten. Studenten doen mee aan deze trend, ondanks het feit dat ze niet altijd zoveel uit te geven hebben. 191

Hoe zit het eigenlijk met studenten en hun voedsel; hebben ze een eigen eetcultuur of verschilt de student van nu niet veel van de gemiddelde Nederlander? Ik ben op bezoek geweest bij studenten om een kijkje te nemen in hun keuken en ik ben in veel studentikoze eetgelegenheden gaan eten om er achter te komen of er een studenten-eetcultuur bestaat.

EEN NETTE KEUKEN

Door de media en de reclame krijgen we het idee dat de keukens van studenten een grote rotzooi zijn. Ik ben echter nog bijna geen studentenkeuken tegen gekomen waar de afwas van twee weken op het aanrecht staat, waar het eten bijna de koelkast uitloopt en de kastjes vol staan met aangebroken en half opgegeten producten.* Het servies van de studenten uit de reclames is bovendien een samenraapsel van verschillende kapotte borden en bekera zonder oren.

Laatst werd ik uitgenodigd voor een etentje bij vegetarische medestudenten. We hebben de hele avond aan de eettafel doorgebracht, eerst voor de maaltijd en daarna voor een potje Risk. Aan het einde van de avond ben ik een kijkje gaan nemen in de grote keuken. Eén kant van de wand werd in beslag genomen door het aanrecht en een gasfornuis met oven. Het kleine beetje afwas op het aanrecht was van die avond zelf. Aan de andere kant van de keuken stond een enorme

* Overigens laten de foto's bij dit essay zien dat de ervaringen van fotografe Annewieke Vroom heel anders zijn dan die van Margriet Schreuders.

Foto: Annewieke Vroom.

koel-vriescombinatie. En die hele koelkast was afgeladen met eten, pakken sinaasappelsap en yoghurt, Das-bier en heel veel frisdrank. Naast de koelkast, op de grond, stonden in dozen nog meer pakken jus d'orange en kratten cola.

Dit was een van de schoonste keukens die ik ooit gezien had. In niets deed deze keuken me denken aan de studentenkeukens die je op tv ziet. Dit waren geen studenten die kokend water aan een instant 'noodle-mix' toevoegen en het smakeloze prutje vervolgens als diner opeten. Dit waren studenten die een voedzame maaltijd bereiden met voldoende vitamines en vezels en die na het nuttigen van deze maaltijd meteen de afwas doen en de vaat weer netjes opbergen. Dit zijn de studenten van nu.

193

KAAS-NOTENTAART (4 pers)

vegetarisch

Ingrediënten

4 plakken bladerdeeg	3 eieren
125 gr pistachenootjes	1 dl melk
50 gr hazelnoten	peterselie
1 ui	peper
15 gr boter	1 dl slagroom
bloem	100 gr geraspte kaas
1 el maïzena	

Bereiden

Oven voorverwarmen op 200 graden. Het bladerdeeg in 10 minuten laten ontdooien. De pistachenootjes pellen. De pistachenootjes en de hazelnoten grof hakken en in een droge koekenpan licht roosteren. De ui snipperen. In een pan de boter verhitten en de ui zachtjes bakken. Een springvorm invetten. Aanrecht met bloem bestuiven en het bladerdeeg uitrollen. De springvorm bekleden met het deeg en maïzena op de bodem strooien. De eieren met de melk en de peper loskloppen. De helft van de peterselie erboven fijn knippen. De ui, de slagroom en de kaas en $\frac{3}{4}$ deel van de noten door het eiermengsel roeren. Op smaak brengen met zout en peper.

De taart in het midden van de oven in 40 minuten goudbruin bakken.

Taart met de rest van de nootjes en de peterselie garneren.

Lekker met een tomatensalade.

194 Ik kan me nog goed herinneren dat ik als mentor tijdens de IDEE-week (introductieweek eerstejaarsstudenten) een meisje sprak over het genot van eten. Zij stond op het punt om Nederlands te gaan studeren op de VU. Vlak voor het eindfeest in de Melkweg gingen we met de mentorgroep eten bij Milords op de Albert Cuijp. We zaten aan een lange tafel en het meisje zat naast me. Ik bestelde gegrilde lamskoteletjes en zij een biefstuk met pepersaus. Ze at haar vlees op en vond het waarschijnlijk ook echt wel lekker, maar op de een of andere manier bekwam me een naar gevoel. Misschien was het de manier waarop ze het vlees naar haar mond bracht of misschien de manier waarop ze op haar vlees kauwde. Ik begon een gesprek met haar over eten en het plezier dat je eraan kan beleven. Zij deelde dat idee niet. 'Mijn lievelingsgerecht', zei ze, 'is een bruine boterham met kaas. Voor mij hoeft dat niet zo nodig, al dat gedoe in de keuken en daarna aan tafel. Ik eet eigenlijk omdat ik anders honger krijg.'

Een paar weken geleden zocht ik dit meisje op in Zweden waar ze een half jaar studeert aan de universiteit van Stockholm. Ze woont in een groot studentencomplex op een afdeling met tien andere studenten met wie ze een grote keuken deelt. In de keuken stonden drie grote koelkasten waarin iedere student een eigen plank heeft.

Op het aanrecht stond een groot druiprek waar alle afwas op stond te drogen. Afwassen gebeurde niet in een teiltje met afwaswater, maar naast de wasbak stond een plantenspuit gevuld met water en afwasmiddel. Iedere student spoot op zijn eigen afwas een kleine hoeveelheid water-afwasmiddelmengsel, spoelde de vaat vervolgens af met warm water en zette die te drogen op het rekje.

In het midden van de keuken bevond zich een groot kookeiland met twee elektrische kookplaten. Tussen de platen stond een enorme voorraad gedroogde kruiden en specerijen. Ik heb meerdere malen studenten gezien die daarvan de meest rare combinaties in hun pannetjes gooien, maar dat heet geloof ik 'fusion' – koken.

Bijna iedere dag kwamen er vriendinnen van het meisje eten. Deze vriendinnen studeren op de VU en wonen nu ook voor een half jaar in Zweden. Ze bereidden met z'n allen de maaltijd en aten die vervolgens in de keuken aan een grote tafel op. Dit proces duurde de hele avond; de eerste vriendin kwam om halfzeven binnen en de laatste ging om elf uur weer naar huis.

Het is een enorm werk om voor een grote groep te koken en het is vaak ook erg duur, zeker in Zweden waar alles drie keer duurder is dan in Nederland. Eén avond was het mijn beurt om te verzinnen wat we met de hele groep konden eten. Ik koos voor pannenkoeken, wat dat is erg goedkoop, niet heel erg ingewikkeld om te bereiden en het is nog steeds één van mijn lievelingsmaaltijden. Je maakt altijd te veel pannenkoeken dus het gerecht is erg geschikt voor een grote groep eters. Pannenkoeken hebben één nadeel: ze vormen een eenzijdige maaltijd. Daarom maakte ik die avond pizzapannenkoeken.

195

PIZZAPANNENKOEKEN (voor 20 pannenkoeken of 10 pers)

Ingrediënten

500 gr zelfrijzend bakmeel	3 ons gekookte achterham
9 ½ dl melk	375 gr geraspte kaas
3 eieren	oregano
10 blikjes tomatenpuree	boter of olie om te bakken

Bereiden

Doe het zelfrijzend bakmeel in een grote beslagkom. Voeg 5 dl van de melk toe en mix het door elkaar tot een dik beslag. Voeg, onder constant mixen, beetje bij beetje de rest van de melk toe. Als de melk volledig is opgenomen voeg je één voor één de eieren toe. Blijf door mixen tot er een glad beslag ontstaat.

Zet een grote koekenpan op het vuur en doe er een beetje olie of boter in. Als de boter of olie heet genoeg is, leg je 2 plakjes ham in de pan die je aan allebei de kanten een beetje bruin bakt. Voeg vervolgens een grote opscheplepel beslag toe, zodat de hele bodem van de pan is bedekt.

Kijk uit dat het vuur niet te hoog staat; als de bovenkant van de pannenkoek droog is moet de onderkant mooi goudbruin zijn. Op dat moment kun je de pannenkoek keren.

Smeer op de goudbruine kant een half blikje tomatenpuree en strooi er wat oregano over. Bedek de bovenkant met ham en geraspte kaas. Als de kaas gesmolten is, is de pannenkoek klaar.

Lekker met een gemengde salade.

Voor vegetariërs kun je de ham weglaten en bijvoorbeeld wat gebakken champignons en paprika op de pannenkoek leggen.

Kosten : fl.2,75 per persoon.

196 Het meisje heeft tijdens haar studententijd haar ideeën over eten behoorlijk bijgesteld, en ik was heel blij te zien dat zij nu ook haar hele avond kon vullen met het eten en bereiden van een maaltijd. In Nederland at ze niet zo vaak met grote groepen, maar hier in Zweden merkte ze dat eten met meerdere studiegenoten ervoor zorgde dat het voedsel je beter gaat smaken en dat het contact met je vriendinnen beter wordt. Niets is zo gezellig als met een groep medestudenten te eten en te praten over morele vraagstukken of gewoon over wat je die dag hebt meegemaakt.

GEEN KEUKEN

Ilse en Pim zijn allebei student aan de VU en wonen samen in een appartement in de Rivierenbuurt. Het appartement bestaat uit 2 kamers, niet meer en niet minder. Dit betekent dat ze geen keuken hebben. Er is nooit een keukenblok in het appartement gebouwd maar Ilse en Pim hebben daar een oplossing op gevonden. Ergens midden in de kamer, naast stromend water, hebben ze zelf een keuken geïmproviseerd. In plaats van een aanrecht hebben ze drie koelkasten naast elkaar gezet. Eén van de koelkasten doet het niet, dus die fungeert meestal als snijplank en keukenkast.

Naast een andere koelkast, één die het wel doet, staat een leeg krat Hertog Jan-bier. Ilse vertelt me dat ze geen ander bier drinkt dan Hertog Jan. 'Het is een stuk duurder dan het huismerk van supermarkt Dirk van de Broek, maar dat heb ik er wel voor over om een lekker biertje te kunnen drinken.'

Als ik de derde koelkast, de koelkast waar het gasstel op staat, open doe, zie ik een grote hoeveelheid biefstuk liggen. Ilse geeft meteen uitleg: 'Eigenlijk zijn Pim en ik geen gemiddelde studenten, we drinken Hertog Jan-bier en we eten iedere dag biefstuk.' Pim vult aan: 'Ik vind biefstuk gewoon heel erg lekker, met of zonder saus, dat maakt niet uit, als ie maar goed gebakken is. We komen uit Brabant, dus we weten wel wat lekker eten en drinken is.'

TIPS VOOR EEN LEKKER BIEFSTUKJE

- Haal de biefstuk geruime tijd voor je hem gaat bakken uit de koelkast, zodat hij op kamertemperatuur kan komen.
- ‘Peper-en-zout’ de biefstuk pas na het bakken, anders trekt het zout al het vocht uit de biefstuk.
- Prik nooit tijdens het bakken met een vork in je biefstukje, want dan lopen alle vleessappen uit het vlees.

197

EEN AFWASMACHINE

Peter is student aan de VU en woont met meerdere studenten in een eengezinswoning in Amstelveen. In zijn lange en smalle keuken is alles netjes opgeruimd. Eén kant is helemaal aanrecht met daarboven keukenkastjes. Op het aanrecht staat geen afwas, maar dat komt omdat onder het aanrecht een afwasmachine staat. Alle vaat wordt daar netjes in opgeruimd en als de machine vol is wordt hij aangezet.

Aan de andere kant van de keuken staat een grote koelkast die helemaal vol staat met eten. Peter legt me uit waarom er in die koelkast alleen maar eten ligt: ‘We hebben in de eetkamer nog een koelkast staan en in die koelkast bewaren we al het drinken. Op die koelkast ligt een lijstje waarop je moet aanturven wat je uit de koelkast gehaald hebt. Eén persoon haalt iedere maand alle drank en aan het eind van de maand wordt met behulp van het lijstje uitgerekend wat iedereen aan de ‘drankhaler’ moet betalen.’

Naast de koelkast in de keuken staat een voorraadkast. De deur van deze kast is beschilderd met krijtbordverf zodat je er met een krijtje op kan schrijven. Op de deur is het schoonmaakrooster geschreven en er staat een half boodschappenlijstje op; zo weet iedereen wat er nog in de supermarkt gehaald moet worden.

Tussen de voorraadkast en de koelkast bevindt zich een klein doorgeefluik dat de keuken met de eetkamer verbindt. Dat is erg handig want dan hoef je niet met hete pannen eerst door gang en vervolgens door de woonkamer te lopen voor je het eten op tafel kunt zetten.

Ik loop even naar de eetkamer om de andere koelkast te bewonde-

Foto: Annewieke Vroom.

ren en als ik terug de keuken in loop staat de vriendin van Peter al te koken. Ze vraagt of ik even kan helpen de tafel te dekken. Ik pak een stapel borden om ze naar de eetkamer te brengen, maar ze wijst op het doorgeefluik dat ik kan gebruiken. Als de tafel gedekt is kunnen we gaan eten: gevulde paprika's.

GEVULDE PAPRIKA'S (4 pers)

Ingrediënten

2 grote en 1 kleine paprika	4 ons rundergehakt
1 ons spekjes	1 bekertje <i>crème fraîche</i>
peper en zout	paprikapoeder
peterselie	cayennepeper

Bereiden

Verwarm de oven voor op 175 graden. Snij de grote paprika door de helft. Laat het groene steeltje zitten, maar haal wel de zaadjes eruit. Meng door het gehakt de peterselie, het paprikapoeder, de cayennepeper en een beetje peper en zout. Vul de paprika's met het gehaktmengsel en leg ze in een ovenschaal. Zet de ovenschaal in de oven en bak het gehakt in ongeveer 25 minuten gaar. Bak in een pan, op een erg laag vuur, de spekjes langzaam uit.

Snij de kleine paprika in stukjes en voeg deze toe aan de spekjes. Laat het geheel langzaam bakken.

Als de paprika helemaal zacht is voeg je de *crème fraîche* en wat peper toe. Haal de gevulde paprika's uit de oven en leg ze op een bord. Schenk er wat saus overheen.

Lekker met wat rijst en een salade.

Na het eten kunnen we de vaat, via het luikje, weer in de keuken zetten. Peter staat daar al klaar om het vieze servies in de vaatwasser te plaatsen. Binnen een mum van tijd is alles weer netjes opgeruimd. Ik denk dat ik ook snel eens een vaatwasser ga kopen. Dat scheelt, zoals ik bij Peter gezien heb, behoorlijk wat tijd in de keuken. Des te meer tijd hou je over om gezellig met je gasten na te tafelen.

200 Niet alle studentenkeukens zijn netjes opgeruimd. Vooral in studentenhuizen kom je nog wel echt smerige keukens tegen. Laatst werd ik door een student uitgenodigd om te komen eten. Toen ik binnenkwam werd de maaltijd meteen opgediend en ik had dus geen tijd om eerst een kijkje te nemen in de keuken. Het eten was heerlijk, een echt studentikoos prutje van paprika, champignons, tomaten, gehakt en ui. Toen ik de vaat wegbracht was ik erg blij dat ik eerst gegeten had en pas daarna een kijkje nam in de keuken. Getverdemme, ik had nog nooit zo'n puinzooi gezien.

De afwas van minstens twee weken stond op het aanrecht en alles wat ik aanraakte voelde vettig aan. Op de grond lagen de resten van maaltijden die weken voordat ik op bezoek kwam, bereid moeten zijn geweest. Het rook er ook een beetje zurig; ik ben uit zorg voor mijn eigen gezondheid maar niet op zoek gegaan naar de bron van de lucht.

Ik snap niet dat je in zo'n rotzooi kan koken zonder ziek te worden, maar de eigenaar van de keuken zag er toch behoorlijk gezond uit. Misschien eet hij meerdere dagen van de week buiten de deur of is hij resistent geworden voor alle bacteriën en schimmels die in zijn keuken rondzwermen.

Kortom, ook de echte smerige studentenkeukens bestaan nog, je ziet ze steeds minder, maar als je goed zoekt kun je ze nog vinden.

MIJN EIGEN KEUKEN

Volgens mij weerspiegelt de inrichting van een keuken de persoonlijkheid van de eigenaar. Toch zegt mijn keuken waarschijnlijk meer over de vorige bewoner dan over mijzelf of mijn vriend. De vorige bewoner is namelijk langer dan twee meter, en met het oog op die lengte heeft hij de keukenkastjes verplaatst en het aanrecht verhoogd. Aan het aanrecht kan ik gewoon werken, hoewel dit me het gevoel geeft dat ik weer als achtjarig meisje mijn moeder sta te helpen met het bakken van een appeltaart aangezien het aanrecht tot net boven mijn middel komt. Als ik iets uit de kastjes moet pakken dan moet ik op een krukje gaan staan, maar meestal spring ik gewoon om mijn

Foto: Annewieke Vroom.

202 beslagkom of vergiet te pakken; die staan namelijk op de hoogste plank. Mijn keuken is vier meter bij drie meter en de helft van die oppervlakte wordt ingenomen door het aanrecht. De keuken staat vol met culinaire hulpmiddelen die schitterend in de inrichting passen, maar die ik uiteindelijk maar één keer gebruikt heb. Zo heb ik bijvoorbeeld een luchtdruk-kurkentrekker. Het apparaat bestaat uit een grote holle naald en een pompje. Je moet de naald in een kurk steken en vervolgens met het pompje lucht in de fles pompen. Door de luchtdruk komt de kurk omhoog. Een heel handig ding, want je krijgt op die manier nooit stukjes kurk in de wijn, ware het niet dat je ongeveer een kwartier moet pompen tot er genoeg lucht in de fles zit waarna de kurk er met een enorme klap uit vliegt.

Het grootste gedeelte van de inrichting van mijn keuken komt van de Hema. Een medestudent zei een keer tegen me: 'Als ik in de Hema kom móet ik naar de keukenafdeling lopen om wat te kopen. Eenmaal thuisgekomen merk ik dat ik weer iets gekocht heb dat een heel leuk 'Hema-kleurtje' heeft, maar dat ik absoluut niet kan gebruiken.'

Ik nodig graag mensen bij mij thuis uit om te komen eten. Als ik bijvoorbeeld met een groepje studenten aan een werkstuk moet werken, vraag ik of ze 's avonds komen, zodat we eerst kunnen eten en vervolgens aan het werkstuk kunnen beginnen. Omdat je eerst met elkaar hebt gegeten, heb je de opzet van je werkstuk al besproken en daardoor wordt het veel makkelijker om je werkstuk te maken.

Een van de leukste maaltijden om te eten met je werkstugroepje is kaasfondue, want dan leer je meteen goed samenwerken. Je kan namelijk niet allemaal tegelijk je vork met broodje in de fondue steken.

KAASFONDUE (4 pers)

Ingrediënten

1 teen knoflook	1 el maïzena
4 dl witte wijn	peper
500 gr kaas	nootmuskaat

Bereiden

Rasp de kaas.

Wrijf de pan waarin de wijn wordt verwarmd en de fonduepan in met het teentje knoflook.

Foto: Annewieke Vroom.

Verwarm de wijn in een pan tot hij bruist, roer de kaas er beetje bij beetje doorheen. De kaas moet helemaal gesmolten zijn. Blijf roeren tot het mengsel weer aan de kook is.

Zachtjes laten doorkoken en het geheel met de aangelengde maïzena binden.

Op smaak brengen met peper en nootmuskaat.

De fondue overgieten in de fonduepan.

DE MENSA

Het klinkt misschien een beetje vreemd, maar vet is een van de duurste bestanddelen van voedsel. Dit verklaart waarschijnlijk waarom de mensamaaltijden zo duur zijn. De eerste keer dat ik kennis maakte met de mensa van de VU bestelde ik een luxe maaltijd: shoarma met patat, de eeuwige Mexico-mix (een mengsel van erwten, worteltjes en maïs uit blik) en knoflooksaus. Na de eerste hap heb ik mijn bord aan de kant geschoven. Ik heb vaak shoarma gegeten, zelfs bij de goedkoopste tenten in Amsterdam, maar bij geen enkele gelegenheid was het vlees zo vet en smakeloos. De meeste shoarmatenten proberen nog te verhullen dat ze varkensvlees gebruiken in plaats van lam, maar in de mensa doen ze daar geen enkele poging toe.

Ik ben nog een aantal keren teruggegaan naar de mensa om een avondmaaltijd te nuttigen, omdat ik niet kon geloven dat de koks studenten iedere dag vies eten voorzetten, maar helaas werd ik telkens teleurgesteld. De vegetarische maaltijd blinkt uit in smakeloosheid en is bereid met weinig fantasie, om over de dagschotel nog maar te zwijgen. Ik heb zelfs bij de goedkoopste luchtvaartmaatschappij in het vliegtuig met meer smaak mijn maaltijd opgegeten dan in de mensa van de VU.

Helaas ben ik niet de enige student op de VU die op deze manier denkt over de mensa van de VU. De enige student die mij vertelde dat zij niks negatiefs over de mensa kon vertellen, had nog niet in de mensa durven eten. Gelukkig had zij de waarschuwingen van haar medestudenten serieus genomen en iedere avond zelf een voedzame maaltijd bereid.

Ik weet zeker dat de slechte kwaliteit van de mensa van de VU de studeerprestaties van de studenten niet ten goede komt. Ik ken geen

enkele student die de hele dag en avond op de vu blijft studeren, want niemand wil een mensamaaltijd eten. Studenten gaan liever naar huis om zelf te koken of om eventueel een 'take away' – maaltijd bij de roti-tent op de hoek te halen; alles liever dan eten op de vu.

De enige positieve geluiden die je van studenten hoort over de mensa, gaan over het assortiment tijdens de lunch, wanneer je allerhande broodjes en beleg kunt krijgen. Daarnaast zijn er verschillende salades, zuivelproducten, hartige en zoete snacks en fruit aan het assortiment toegevoegd. Het probleem voor de meeste studenten is de prijs van een voedzame en lekkere lunch. Voor een middagmaaltijd, bestaande uit drie broodjes met beleg naar keuze, een gezonde salade, een bekertje yoghurt en een appel toe, betaal je tegenwoordig al zo'n tien gulden, dat is nogal wat guldens te veel voor de meeste studenten die gewoon moeten rondkomen van hun beurs en eventueel het salaris van een bijbaantje. Dit is waarschijnlijk de reden waarom ik zoveel studenten tijdens de lunch alleen met een mensabrownie naar buiten zie lopen. Die dingen vallen als een baksteen op je maag en garanderen dus dat je de hele dag zonder hongergevoel kan doorkomen.

Voor de studenten die de twee gulden vijftwintig die ze per dag betalen voor een brownie nog te veel vinden, volgt hieronder een recept voor het maken van de Amerikaanse chocoladesnack.

BROWNIES (voor ca 16 stuks)

Ingrediënten

200 gr boter	50 gr fijngehakte pure chocolade
3 tl vanille-essence	2 losgeklopte eieren
200 g bruine basterdsuiker	100 gr zelfrijzend bakmeel
zout	200 gr grof gehakte walnoten

Bereiding

Vet een vierkante bakplaat van 20 cm in en bekleed de binnenkant met bakpapier. Klop de boter, vanille-essence en suiker in een grote kom tot een lichtgekleurd en luchtig mengsel. Verwarm de oven voor op 170 graden.

Doe de chocolade in een kom. Vul een pan voor de helft met water en breng het aan de kook. Haal de pan van het vuur en plaats de kom met chocolade op de pan, zonder dat de kom het water raakt. Laat de chocolade langzaam smelten.

Foto: Annewieke Vroom.

Klop vervolgens in 6 gedeelten de eieren door het botermengsel. Roer er daarna de gesmolten chocolade door.

Doe het zelfrijzend bakmeel en een snufje zout in een kom. Voeg de gehakte walnoten toe. Voeg vervolgens deze droge ingrediënten aan het chocolademengsel toe, en meng alles goed. Giet het mengsel op de bakplaat en bak de brownies 45 min in de oven tot ze hard aanvoelen.

De mensa moet het als doel gaan zien een goedkope maar voedzame maaltijd voor de studenten te maken. De koks mogen wel een keer gaan praten met hun collega's van de UVA, want op de één op andere manier kunnen die koks voor weinig geld wel lekker koken, en met fantasie ook. Of ze moeten een keer op werkbezoek in Nijmegen, want daar kunnen hun collega's voor studenten een heerlijke daghap op tafel zetten voor minder dan vier gulden.

207

Gelukkig kun je als student altijd nog naar het Uilenstede-café.

DE STUDENT ALS BEWUSTE KOPER

Al jarenlang is de student een belangrijke doelgroep voor de levensmiddelenindustrie. In reclames wordt studenten tot op de dag van vandaag zoveel mogelijk makkelijk te bereiden instantmaaltijden en vooral veel bier aangeprezen. Volgens mij slaan de reclamemakers met deze spots de plank volledig mis. De student van tegenwoordig is een bewuste koper geworden.

Af en toe hoor je nog verhalen over een student die leeft op patat en bier, maar veel meer studenten letten bewust op de voeding die ze dagelijks tot zich nemen. Studenten letten op de hoeveelheid vitamines die ze eten en of ze niet te veel vet nuttigen. Je ziet tegenwoordig veel studenten lopen met een flesje water in hun hand. Ze drinken zoveel water omdat de student weet dat je minstens twee liter water per dag moet drinken om te zorgen dat je 'schoon' blijft van binnen. Studenten letten niet alleen maar op hun gezondheid; ook kiezen ze bewust voor eerlijke producten. Zij willen Max Havelaar-koffie en verse biologisch-dynamische groente. Ik weet zeker dat als de biologische slager niet zo duur zou zijn, veel meer studenten ook zijn vlees zouden kopen.

Je staat in deze tijd als student midden in de maatschappij. Tegen-

woordig ga je als student weliswaar niet vaak meer de straat op om te demonstreren tegen het onrecht in de wereld, maar je weet als student dat je de wereld misschien nog wel sneller kunt veranderen door eerlijke en milieuvriendelijke producten te kopen.

208 Het is een goede zaak dat er in het VU-gebouw een Fair Trade-winkel gevestigd is. Fair Trade heeft door dat studenten een belangrijke doelgroep vormen. Ik hoop dat de reclamemakers in Nederland snel begrijpen dat studenten niet zitten te wachten op een voedingloze instantprut, maar dat zij een keer in gaan spelen op de bewuste geest die de student van tegenwoordig heeft. Ik weet zeker dat levensmiddelenconcerns dan veel meer verantwoorde producten zouden verkopen.

HET BOODSCHAPPENLIJSTJE VAN DE STUDENT VAN TEGENWOORDIG

1 pak Max Havelaar-koffie	2 biologische kipfilets
kamillethee	rietsuiker
verse boontjes	biologische yoghurt met linksdraaiend
1 pak Fair Trade-rijst	melkzuur
3 flessen bronwater	halfvolle <i>crème fraîche</i>
meergranen brood	Fair Trade-chocoladepasta

EETGELEGENHEDEN IN AMSTERDAM

Nostalgie

Als je als eerstejaars student in Amsterdam komt, weet je eigenlijk nog helemaal niks van de stad. Op de VU wordt er daarom een boekje gemaakt, *Déjà Vu* geheten, met veel handige tips voor de aankomende student. In het boekje staan ook de leukste eetgelegenheden voor studenten in Amsterdam.

Mijn eerste kennismaking met een studentikoze eetgelegenheid in Amsterdam was een halve prijs-pizzeria op de Haarlemmerdijk: Toscane. Het is er zo goedkoop dat je er als student niet omheen kan. Het zit er altijd vol, dus als je er wilt eten moet je tijdig reserveren. De eerste keer dat ik er at, was tijdens mijn eigen IDEE-week. We wa-

ren met ongeveer tien eerstejaars studenten en we zaten aan een lange tafel op de eerste verdieping van het restaurant. In het dorp waar ik vandaan kom hebben ze geen pizzeria dus het was voor mij een hele belevenis om pizza te gaan eten.

Nog steeds vind ik het erg leuk om bij de pizzeria op de Haarlemmerdijk te komen, zeker als aan het einde van de maand mijn beurs bijna op is. Mijn favoriete pizza is 'formaggio bianco', een pizza met geitenkaas. Maar eigenlijk is het niet de kwaliteit van het eten waarvoor ik naar Toscane ga, maar meer om weer even het gevoel terug te krijgen van toen ik eerstejaars student was en net in Amsterdam woonde, toen alles even nieuw en spannend was. Ik denk dat meer studenten er om die reden gaan eten.

209

Met je handen

Als je in Amsterdam zonder etiquette wilt eten, kun je dat natuurlijk thuis doen. Niemand die je er op aanspreekt dat je de salade met je handen uit de slakom pakt of het laatste gehaktballetje zonder bestek uit de pan vist. Maar gelukkig is er ook een eetgelegenheid waar alle westerse eetregels aan de kant worden geschoven en je gewoon met je handen mag eten: de Ethiopiër.

Op de Jan Pieter Heijestraat zit één van de leukste Ethiopische eetcafés van Amsterdam. Als je er binnenkomt waan je je, door de wierook en de Afrikaanse muziek, in een compleet andere wereld. Je wordt vriendelijk begroet door de eigenaar en als je er vaker komt, krijg je zelfs een stevige omhelzing.

Op de eerste pagina van de menukaart staat dat je zonder bestek moet eten. Je krijgt je gerecht geserveerd op een sodapannenkoek, een *enjara*, die je moet gebruiken om je voedsel naar je mond te brengen.

Het leuke van Ethiopisch eten is dat je het met de hele tafel samen moet doen; je krijgt al je gerechten op één groot bord waar je met z'n allen van moet eten. Je moet voor je gaat eten eerst onderhandelingen met je tafelgenoten voeren over welke *enjara* van jou is.

Het Ethiopische eten is over het algemeen erg pittig en omdat wij westerse studenten niet weten dat je de hitte in je mond beter kan bestrijden met een Ethiopische kruidenthee, wordt er behoorlijk veel Afrikaans bier gedronken (alcoholpercentage van 8 %). Dat is eigen-

lijk maar goed ook, want sommige filosofische en maatschappelijke vraagstukken die je toch met je medestudenten hoort te bespreken tijdens het eten, hebben alcohol nodig om wat meer diepgang te krijgen.

Eten in een bruin café

210 In de Voetboogsteeg zit een heel erg leuk bruin eetcafé: de Schutter. Via een lange en veel te smalle trap kom je het café binnen. Als je vervolgens iets doorloopt kom je in het eetgedeelte. Daar kun je gewoon aan een tafeltje eten, maar ook aan de bar en er staat een grote ronde tafel met tijdschriften waar je met een grote groep eters omheen kan zitten. Je krijgt geen menukaart, maar alle gerechten staan op een schoolbord dat aan de muur hangt. De keuken is vrij simpel en voor de prijs behoorlijk goed. De Schutter heeft ook nog een bovenzaal die je kan reserveren voor een feestje en daar wordt vooral door studenten veel gebruik van gemaakt. Ik heb er een keer een feestje gehad van de studie Nederlands.

Tegenover de Schutter zit nog een andere eetgelegenheid: de Carrels 3. Dit is een typisch studenten-eetcafé. Je kan er goedkoop en redelijk goed eten. De menukaart heeft weinig variatie; al sinds mijn eerste studiejaar is hetzelfde gerecht de daghap: varkenshaas met roquefortsaus.

Je kan als student in Amsterdam eigenlijk beter op zoek naar een bruin eetcafé bij je in de buurt. Je eet dan niet alleen met studenten uit Amsterdam, maar met je buurtgenoten, waarvan sommigen al hun hele leven in Amsterdam wonen. Studenten zijn een aparte bevolkingsgroep in Amsterdam, maar dat betekent nog niet dat je als student alleen maar gebruik moet maken van studentengelegenheden. Zoek de bewoners uit je buurt op en praat met ze. Je leert van een gesprek met een oude Amsterdammer soms meer over het leven in een stad dan je je hele studentenperiode op de universiteit te weten kunt komen.

Een goed alternatief voor de VU-mensa

De student voor wie in de mensa eten geen optie is en die toch dicht bij de VU smakelijk wil eten, kan terecht in het Uilenstede-café, op het

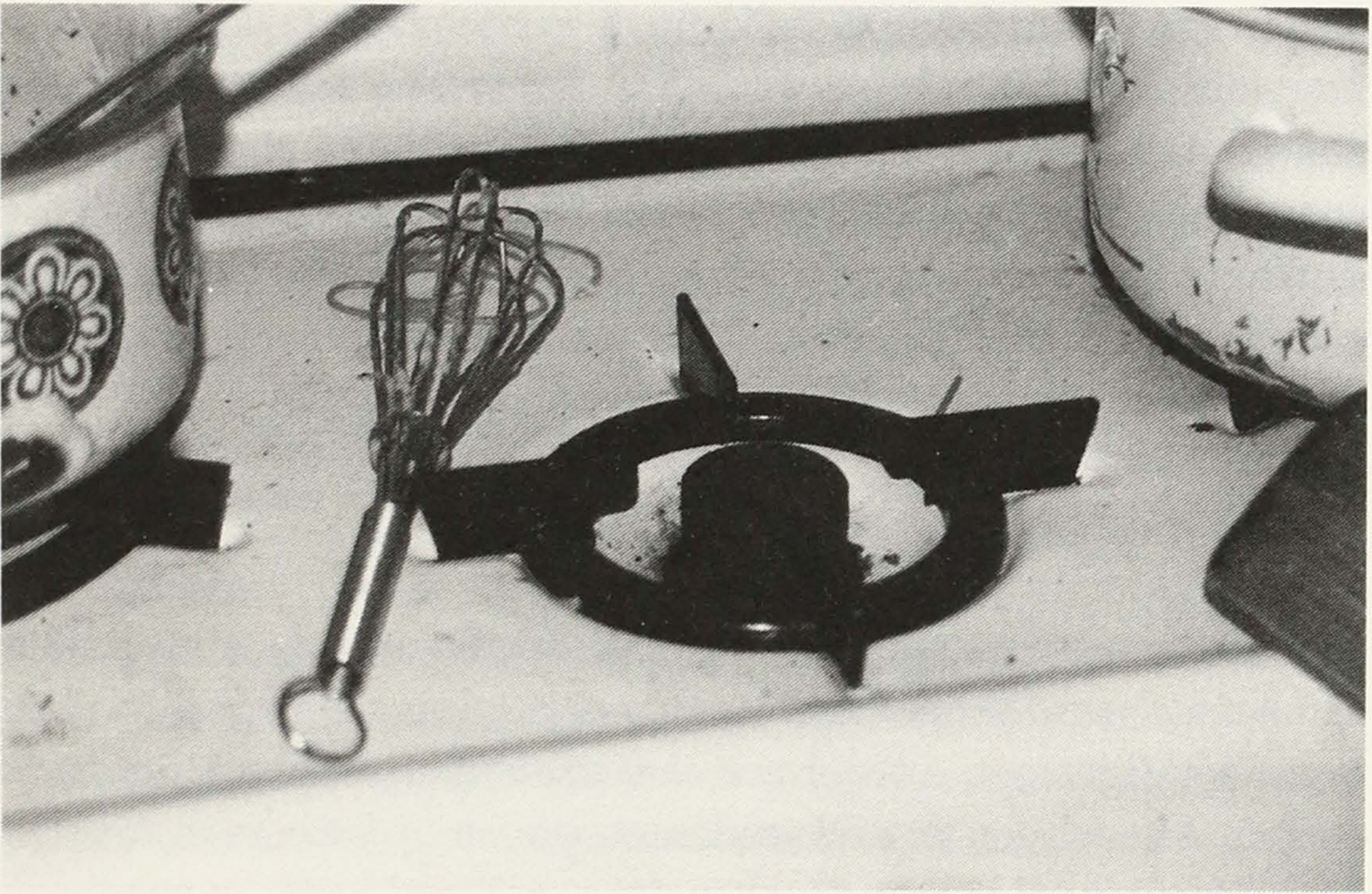

Foto: Annewieke Vroom.

terrein van Uilenstede. Dit café is in de eerste plaats bedoeld als ontmoetingsplaats voor de bewoners van het studentencomplex, maar ook als niet-bewoner kun je er eten. De maaltijden zijn simpel en voornamelijk in de frituurpan bereid, maar de gezelligheid en de drukte in het café maken veel goed. Ik zou willen voorstellen dat de eigenaar van het Uilenstede-café de mensa van de vU overneemt. Dan kun je gewoon op de vU blijven om smakelijk te eten.

212

Eten in Amstelveen

Door UVA-studenten wordt de vU vaak laatdunkend de 'Universiteit van Amstelveen' genoemd. Dit valt wel enigszins te begrijpen. Buitenveldert ligt tegen Amstelveen aan, studentencomplex Uilenstede staat in Amstelveen en veel studenten wonen op kamers in Amstelveen. Daarom wil ik benadrukken dat er ook veel leuke en goedkope eetgelegenheden in Amstelveen zijn.

Aan het grote stadsplein, het culinair en cultureel centrum van Amstelveen, liggen veel restaurantjes. Eén van de leukste eetgelegenheden is Dixies, een Amerikaans eetcafé. De keuken is voornamelijk gebaseerd op de culinaire traditie van de zuidelijke staten van de vs. Je kan een drie-gangendiner bestellen maar het leukste – en het goedkoopste – is om verschillende typisch Amerikaanse hapjes van de kaart te kiezen. De Amerikaanse keuken is een samenraapsel van alle keukens over de hele wereld. In één gerecht kun je Franse, Italiaanse en Oosterse invloeden proeven.

Kortom, als je als student in Amstelveen woont, kun je ook lekker en goedkoop in je woonplaats gaan eten; ik weet zeker dat je studiegenoten uit Amsterdam voor Dixies een bezoekje aan het dorp onder de grote stad niet zullen afslaan.

Ook thuis kun je natuurlijk de Amerikaanse keuken dichterbij brengen: rooster een steak onder je grill en eet er een gepofte aardappel bij.

GEPOFTE AARDAPPEL (4 pers)

Voor dit recept heb je een magnetron nodig, het Amerikaanse keukenhulpmiddel bij uitstek.

Ingrediënten

4 grote aardappels 1 bekertje *sour cream*
1 teen knoflook Italiaanse kruiden

Bereiden

Boen de aardappels, nog in de schil, onder de koude kraan goed schoon. Prik met een vork een paar gaatjes in de schil. Verwarm de aardappels ongeveer 14 minuten in een magnetron op vol vermogen. Haal de aardappels uit de magnetron en laat ze in een theedoek nog 10 minuten nagaren.

Doe de *sour cream* in een schaaltje en pers er de teen knoflook boven uit. Roer er ook de Italiaanse kruiden door. Snij de aardappels kruislings in en duw ze iets open. Schep er wat *sour cream* in.

213

PRESTATIEDRUK

De huidige student staat onder druk. Van alle kanten wordt er druk op hem uitgeoefend om te presteren, met z'n studie, op z'n werk en op het sociale vlak. Lang geleden kon je als student zonder financiële consequenties zo lang over je studie doen als je wilde. Je had geen bijbaantje nodig, want je beurs voorzag je van voldoende geld om een maand mee rond te komen. In deze tijd moet je als student hard werken voor je studie. Je moet die niet alleen afronden binnen vier jaar, maar je moet ook nog eens hoge punten halen om mee te tellen. Iedere student heeft een druk bijbaantje, omdat je van je beurs alleen niet eens je studie kan betalen, laat staan in je levensonderhoud voorzien.

Sommige studenten bezwijken tijdens hun studie onder deze druk. Ze storten mentaal in, zijn overspannen of zijn – zoals ze het met een hippe nieuwe term noemen – 'burnt out'. Gelukkig kunnen deze studenten bij de studentdecanen terecht om aanspraak te maken op het afstudeerfonds, een speciale beurs van de VU die ingestorte studenten wat studieverlenging biedt.

Er bestaan ook studenten die niet mentaal instorten vanwege de studiedruk, maar er fysiek onder lijden. Ze krijgen bijvoorbeeld last van hun maag of van één van hun andere ingewanden en kunnen daardoor niet meer de dingen eten die hun lichaam normaal wel kan verwerken. Ik denk hierbij aan pittig gekruide gerechten, paprika, ui, citrusvruchten of rauwe groentes.

214 Ik ken een student die al verschillende keren tijdens haar studie last heeft gehad van fysieke stress. Op het moment dat de druk voor haar te hoog wordt, krijgt ze last van haar maag.

‘Natuurlijk doet het behoorlijk pijn als ik weer eens last heb van mijn maag, maar dat is niet het grootste probleem. Het vervelendste vind ik dat ik niet meer kan eten wat ik normaal eet. Ik vind eten sociaal gezien erg belangrijk. Ik nodig graag medestudenten uit om bij me te komen eten en ik vind het erg leuk om met een groep studenten buiten de deur te eten, maar als ik last heb van mijn maag kan ik dat niet. Thuis probeer ik dan toch iets naar binnen te krijgen. Ik voed me met slappe bouillon en beschuitjes met geraspte appel. Voor één dag is dat niet erg, maar na twee weken komt het echt je keel uit. Als ik dan na een tijdje weer beter ben, ga ik lekker uit eten om te vieren dat ik alles weer kan verdragen.

Sinds ik problemen heb met mijn ingewanden ga ik nooit meer op dieet. Ik kan het niet over mijn hart verkrijgen een paar dagen veel minder te eten. Voor hetzelfde geld krijg ik precies na de dieetperiode weer last van mijn maag, en dat zou betekenen dat ik opnieuw bijna niets zou eten. Op zo'n moment zou ik dan zo boos op mezelf worden. Ik had de periode daarvoor gewoon kunnen eten, maar dat heb ik door dat stomme lijnen niet gedaan.’

KORTOM

De vu herbergt duizenden studenten die allemaal hun eigen manier van eten hebben. De enige overeenkomsten die ik kan zien tussen studenten wat hun eetcultuur betreft is dat ze allemaal eten en dat ze dit vaak buitenshuis en/of op een zo goedkoop mogelijke manier proberen te doen.

Van een duidelijke, eenvormige eetcultuur van studenten is dan ook zeker geen sprake. Binnen de studenten-eetcultuur heb je, denk

ik, nogal wat subculturen. Ik heb in mijn essay verschillende van deze subculturen in beeld gebracht: die van de gezelligheidskokers, de mensa- en eetcafé-eters, de smeerkezen en de gezondheidsfreaks, om er enkele op te noemen. Alle studenten van de VU zul je waarschijnlijk in één of meer van de in dit essay genoemde subculturen kunnen indelen.

Margriet Schreuders

Niet langer bang en verlegen

216 Om kwart over twee sta ik voor de deur van mijn bazen. De geladen vrachtwagen staat al aan de zijkant van het huis. Mijn collega Alex komt ongeveer vijf minuten na mij aan. We kunnen vertrekken. Van mijn baas krijg ik vlug nog wat nepdollars en een routebeschrijving in mijn handen gedrukt. Alex en ik moeten vandaag naar Oranjewoud. We controleren nog even of alles is ingeladen en hangen onze kostuums in de vrachtwagen.

Ik ben croupier en ik werk in een reizend casino. Op locatie zetten we de tafels op en verzorgen dan op een feestje het entertainment. Vandaag hebben we een bruiloftspartij.

Na een lange rit door de Flevopolder komen we aan in Oranjewoud, een groot congrescentrum in Friesland. We gaan meteen op zoek naar de zaal waar we moeten staan en beginnen met uitladen. Dit is één van de zwaardere kanten van het werk want alle tafelonderdelen zijn van massief hout. Als we bijna klaar zijn met opzetten komt de bruidegom nog even langs om de zaal te controleren. Hij is net klaar met het voorgerecht van zijn bruiloftsdiner en hij vraagt ons of wij ook iets willen eten. 'Ja graag!' Hij vertelt ons dat hij voor ons een tafeltje gereserveerd heeft in één van de restaurantjes in het congrescentrum en dat alles natuurlijk op zijn kosten is.

Alex en ik lopen naar het restaurant waar we buiten op het terras gaan zitten, lekker in de namiddagzon. Al vrij snel krijgen we onze maaltijd opgediend: een biefstukje met groente en spekjes, aardappelkroketjes, patat en gebakken aardappels. We moeten dooreten want over een uur gaan onze tafels 'open'. Na het eten vertrekken we naar de kleedkamers en komen in onze kostuums weer naar buiten. We gaan achter onze tafels staan om de fiches op te zetten en de kaarten voor de *blackjack* uit te leggen. De gasten hebben bij binnenkomst een nepdollarbiljet gekregen dat ze in het casino kunnen inleveren tegen fiches. Het duurt erg lang voordat de eerste gasten naar onze tafels komen, maar na de koffie met een stuk bruidstaart komen

Margriet Schreuders (foto: Elmer Jutte).

schoorvoetend de eerste mannen richting onze tafel. Ik heb gemerkt dat als er eenmaal mensen komen spelen, het hek van de dam is. Blijkbaar durven feestgangers niet alleen naar een blackjack- of roulettetafel te lopen. Aan het einde van de avond tellen Alex en ik de fiches en bepalen op die manier wie de zeven rijkste personen zijn. Deze mensen mogen nog meedoen aan de finaleronde op de blackjacktafel. Het bruidspaar heeft ons twee prijzen gegeven om uit te delen aan de winnaars. Het is meestal zo dat de organisatie enkele prijzen ter beschikking stelt voor de winnaars uit de finaleronde; soms is dat een simpele fles wijn of een staatslot, maar ik heb ook eens een reis naar Parijs mogen uitdelen.

Na de finaleronde kleden Alex en ik ons weer om en pakken we onze spullen in. Om half drie 's nachts zet Alex me voor mijn huis in Amsterdam af.

De volgende dag vertrek ik vroeg naar Raamsdonksveer, waar mijn ouders wonen. Mijn broertje is jarig en die geeft een tuinfeest voor vrienden en familie. Om drie uur gaat mijn mobiele telefoon. Het is mijn baas: 'Margriet, één van de croupiers voor vanavond is ziek en ik heb iedereen al gebeld, maar niemand kan invallen. Je moet naar Molenhoek, acht kilometer onder Nijmegen. Ik heb het al nagezocht: dat is voor jou ongeveer 80 kilometer rijden.' Snel weeg ik de dingen af in mijn hoofd; aan de ene kant vind ik het niet leuk dat ik nu niet op het feest van mijn broertje kan zijn, maar aan de andere kant heb ik een soort van morele verplichting om toch te gaan werken want anders valt het feest in Molenhoek in het water. Ik vraag mijn moeder of ik die avond de auto mee kan nemen. Gelukkig heb ik bij mijn ouders nog een reservekostuum liggen. Ik bel mijn baas op dat ik kan werken en ik krijg te horen dat ik om acht uur op het feest moet zijn.

Om acht uur kom ik aan bij de locatie in Molenhoek. Het feest wordt gehouden in een prachtig kasteel dat midden in de bossen staat. Ik vind mijn collega's in een zaal op de eerste verdieping. Gelukkig heb ik dit keer niet hoeven helpen de tafels op te zetten, maar ik vrees al voor het afbreken later op de avond; we moeten met de spullen een heel smal wenteltrapje af.

Mijn collega's, Karen en Karina, leggen me snel uit wat de bedoeling van de avond is. De genodigden staan allemaal nog met hun aperitief in de kasteeltuin; wij hebben nog niets te doen. Er is die avond een drie-gangenbuffet voor de feestgangers, waarvan ik en mijn colle-

ga's ook mogen meeëten. Na een avond hard werken en haldbreken-de toeren op de wenteltrap, stap ik weer in de auto. Ik ben uiteindelijk om twee uur 's nachts thuis.

Dit waren twee dagen uit mijn leven als croupier. Het is behoorlijk hard werken en soms wordt je pas op het laatste moment opgebeld en gevraagd of je die avond nog naar één of ander feest kunt gaan. Eén keer was het zo dat mijn baas mij en mijn vriend, die het werk ook doet, vroeg om binnen een kwartier, in ons kostuum, in het Scheep- 219 vaartmuseum te zijn.

Het werk heeft veel leuke kanten. Ik ben altijd op een feestje met vrolijke mensen en lekker eten. Ik heb ook leuke mensen als collega's, die me altijd spannende verhalen vertellen over de tijd toen zij nog werkten in een van de illegale casino's die Nederland rijk is. Ik ben de jongste en mijn oudere collega's letten altijd goed op mij om te voorkomen dat ik me inlaat met foute personen uit de illegale gokwereld.

Toen ik als jonge studente naar Amsterdam kwam, was ik behoorlijk verlegen, maar door mijn werk heb ik van me af leren bijten. Ik heb dus niet alleen geleerd hoe ik blackjack, roulette, poker en *craps* (Amerikaans dobbelen) moet 'dealen', maar ook hoe ik me staande moet houden in de grote stad.

Het casinowerk is niet enige baantje dat ik heb. Dit jaar ben ik ook bestuurslid van de *SRVU*, de studentenvakbond van de Vrije Universiteit. Ik ben ongeveer vier dagen in de week voltijds bezig met het behartigen van studentenbelangen. Ik voer overleg met andere studentenvakbonden in het land en met de *LSVB*, de Landelijke Studenten Vakbond; ik organiseer discussieavonden, hou me bezig met het Waardenproject van de *VU*^{*}, verstuur uitnodigingen voor de *BAS* (de bijeenkomsten van actieve *SRVU*'ers) en de *ALV*'s (algemene ledenvergaderingen); ik notuleer vergaderingen, schrijf stukjes voor *SRVU-nieuws*, help studenten die langskomen bij het StudentenSteunpunt; kortom ik ben druk bezig.

Ik haal erg veel voldoening uit mijn baantje als bestuurslid, vooral uit mijn werkzaamheden op het StudentenSteunpunt. Als ik één student kan helpen met het krijgen van afstudeersteun is mijn week al weer goed.

Volgend jaar ga ik het iets rustiger aandoen. Ik word dan raadslid

in de facultaire Studentenraad van Letteren. Misschien zal ik als vrijwilliger wat dingen blijven doen voor de SRVU, want ik wil wel graag op de hoogte blijven van wat er speelt in studentenland.

220 Tenslotte werk ik nog voor het bedrijf van mijn vader. Ik ben gastvrouw op vakbeurzen en ik schrijf en corrigeer teksten voor vakbladen of folders. Het leuke van dit baantje vind ik dat ik zo met eigen ogen kan zien wat mijn vader doet op zijn werk. Het werken op beurzen is het leukst om te doen. Ik ben dan al om acht uur 's ochtends aanwezig om de stand schoon te maken en om koffie te zetten voor de klanten die langs zullen komen. De rest van de dag ontvang ik mensen, schenk ik drankjes en leid ik rond op de stand. 's Avonds vertrekken mijn vader en ik als laatste, om 's ochtends weer als eerste aanwezig te zijn.

In het verleden heb ik als student nog enkele baantjes gehad. Ik heb gewerkt in een cafetaria, in een videotheek, bij de helpdesk van de VU-chipkaart en op de personeelsafdeling van een groot Amerikaans consultancy-bedrijf.

Voor mij was de belangrijkste reden om een baantje te zoeken natuurlijk het geld dat je verdient, maar ik heb gemerkt dat dit voor mij tegenwoordig niet meer de voornaamste reden is. Al die verschillende baantjes hebben me veel geleerd over hoe de maatschappij in elkaar steekt maar vooral over mezelf. Zonder mijn werk was ik het bange en verlegen meisje uit de provincie gebleven.

* Zie de bijdrage van Tunç Dünder, 'De VU als opvoeder', par. IV.

Over de auteurs

Mark Bakker (1977) studeert Nederlands. Koos voor de vU vanwege de reputatie van de opleiding en, deels, vanwege de gereformeerde oorsprong. Hoopt tussen allerlei redactiewerk en bijbaantjes door volgend jaar af te studeren in de 17e-eeuwse letterkunde en zich eindelijk aan zijn vakgebied te kunnen wijden. 221

Berber Brouwer (1978) studeert Rechten en doet wat vage culturele dingen. Ze schrijft over subculturen, maar blijft zelf bovenal toerist.

Tunç Dünder (1973) studeert Rechten. Hij was in het studiejaar 1999-2000 bestuurslid van studentenvakbond SRVU en namens de PS/SRVU lid van de universitaire Studentenraad. Tunç houdt ervan bestuurders tot wanhoop te drijven.

Tim van der Rijken (1977) studeert Economie en Rechten wanneer hij niet op vakantie is. Grossiert in nevenactiviteiten en beweert dit niet voor zijn cv te doen. Schrijft over verenigingen, ook die waar hij geen lid van is.

Margriet Schreuders (1978) is student Nederlands. Net als Tunç Dünder werkte zij in het studiejaar 1999-2000 als bestuurslid bij de SRVU-Studentenvakbond. Dit jaar hoopt zij weer tijd te vinden om te studeren. Haar grootste doel is eeuwig student te blijven.

Marc Wingens (1964) studeert al lang niet meer, maar leert nog dagelijks. Hij is bij de vU aangesteld als historicus-coördinator en houdt zich op diverse manieren bezig met de geschiedenis van de Vrije Universiteit, onder andere als redacteur van de Historische Reeks vU.

Rick van der Woud (1977) heeft soms weinig op met God, soms veel. Gedeformeerd door zijn studie Religie & Levensbeschouwing. Luistert graag naar opera; gillende mensen trekken hem aan. Is te aardig voor deze wereld en zou wat realistischer moeten zijn; hij blijft alsmar denken dat God te vinden is, en dan niet in Jorwerd maar in Amsterdam.

1. *Jaarverslag 1998-1999*, p. 56.

2. De getallen volgen uit berekeningen op basis van gegevens in: *Opgaven betreffende de Vrije Universiteit* (Amsterdam 1930), *Gegevens betreffende de Vrije Universiteit* (Kampen 1955 en 1980) en de universitaire jaarverslagen sinds 1980.

3. Zie voor de VU en haar achterban: J. van der Zouwen, *De Gereformeerden en de Vrije Universiteit. Sociologisch onderzoek naar inhoud en ontwikkeling van de relatie tussen een instelling en haar recruteringsveld voor steunverlening* (Alphen aan den Rijn 1970).

4. G. Jensma en H. de Vries, *Veranderingen in het hoger onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940* (Hilversum 1997) p. 173-179 en 191-211.

5. Zie voor die voormannen en de rol van de VU: D. Th. Kuiper, *De voormannen. Een sociaal-wetenschappelijke studie over ideologie, konflikt en kerngroepvorming binnen de gereformeerde wereld in Nederland tussen 1820 en 1930* (Meppe/Kampen 1972).

6. *Honderd jaar studentenleven aan de VU* (Amsterdam 1980) p. 42. Zie voor de oprichting en eerste jaren: *ibidem*, p. 12-18.

7. E. D. J. de Jongh, *Buskes. Dominee van het volk. Biografie* (Kampen 1998) p. 47.

8. Jensma en de Vries, *Veranderingen*, p. 45-47.

9. *Honderd jaar studentenleven*, p. 57-58.

10. D[irk de]H[oog] en S[ylvia]V[erhulst], 'Gebouwendienst weert 'duivels' affiche', *Ad valvas*, 11 november 1999, p. 1; S[ylvia]V[erhulst] en D[irk de]H[oog], 'Engel mag wel, duivel mag niet', *Ad valvas*, 18 november 1999, p. 1.

11. J. Roelink, *Vijfenzeventig jaar Vrije Universiteit 1880 / 1955. Gedenkboek bij het vijf en zeventig-jarig bestaan der Vrije Universiteit te Amsterdam* (Kampen 1956) p. 177-187.

12. Roelink, *Vijfenzeventig jaar Vrije Universiteit*, p. 187-192; vgl. J. Janssen en P. Voestermans, *Studenten in beweging. Politiek, universiteit en student* (Nijmegen/Baarn 1984) p. 80-90 en P. A. J. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit in de studentencultuur van de twintigste eeuw', K. van Berkel en F. R. H. Smit

(red.), *Een universiteit in de twintigste eeuw. Opstellen over de Rijksuniversiteit Groningen 1914-1999* (Groningen 1999) p. 11-67, p. 38-39.

13. Zie voor deze problematiek: J. Roelink, *Een blinkend spoor. Beeld van een eeuwgeschiedenis der Vereniging voor Wetenschappelijk Onderwijs op Gereformeerde Grondslag 1879-1979* (Kampen 1979), met name 47-83.

14. *Honderd jaar studentenleven*, p. 92-124; vgl. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit', p. 37-41.

224 15. Vgl. Janssen en Voestermans, *Studenten in beweging*, p. 90-203 en Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit', p. 41-55.

16. René van den Berg e.a., *Bijzondere studenten. 40 jaar studentenbeweging aan de Vrije Universiteit* (Amsterdam 1989) p. 29-50; *Honderd jaar studentenleven*, p. 124-131.

17. René van den Berg e.a., *Bijzondere studenten*, p. 66-74; *Honderd jaar studentenleven*, p. 128-130; Roelink, *Een blinkend spoor*, p. 126-129.

18. Roelink, *Een blinkend spoor*, p. 56-58; René van den Berg e.a., *Bijzondere studenten*, p. 95-96.

19. René van den Berg e.a., *Bijzondere studenten*, p. 137-142; *Honderd jaar studentenleven*, p. 136-143.

20. René van den Berg e.a., *Bijzondere studenten*, p. 161-191; Arjen Berkvens e.a., *Tussen fundi en realo. 17 jaar SRVU-studentenvakbond in 25 interviews* (Amsterdam 1997); vgl. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit', p. 56-57.

21. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit', p. 39-40 en 43-44.

22. Vgl. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit', p. 60-62.

23. Zie voor een overzicht van de ca. 50 voornaamste verenigingen: *Déjà-vu 1999-2000* (Amsterdam 1999) p. 83-101.

24. Zie het essay van Berber Brouwer, 'Tussen groepsdier en vrije vogel', par. 'De poort van Azië'.

TUSSEN GROEPSDIER EN VRIJE VOGEL OVER HET MEISJE DAT NIET WILDE KIEZEN

1. Ontleend aan: Koosje Koster e.a., *De kogel door de kerk. 14 interviews met gewezen gereformeerden* (Amsterdam 1965) p. 110.

2. Tweede-Kamerlid Bert Bakker van D66 in: *Ad Valvas*, 6 april 2000, p. 8.

3. LANX staat voor Leonum Arida Nutrix, vrij vertaald: 'waar de dorstige leeuw zich laaft'.

4. Nederlands satirisch programma, uitgezonden door de VPRO.

5. Vgl.: P. A. J. Caljé, 'Continuïteit en discontinuïteit in de studentencultuur van de twintigste eeuw', K. van Berkel en F. R. H. Smit, *Een universiteit in de*

twintigste eeuw. *Opstellen over de Rijksuniversiteit Groningen 1914-1999* (Groningen: RUG, 1999) p. 11-67; 12-14.

6. Arjen Berkvens e.a., *Tussen fundi en realo. 17 jaar SRVU-studentenvakbond in 25 interviews* (Amsterdam 1997) p. 97.

7. Interview met Sable Wharton op <http://www.gothic.org/subculture/>.

8. Deze gebeurtenis speelde zich af in april 2000 tijdens De Inrichting, een maandelijks Gothic/Industrial party in het Entrepotdok. Ik voel me verplicht om te vermelden dat meerdere frequente bezoekers van De Inrichting me verzekerden dat deze anecdoten niet representatief was voor De Inrichting, want onbekenden zoeken meestal geen contact met elkaar en zeker niet op deze, nogal directe manier.

225

9. *Gabbers* waren fans van een inmiddels opgedroogde stroming binnen de House-muziek: Gabber. *Alto* is een afkorting van alternatieveling. Doorgaans wordt hiermee het type bedoeld dat wordt aangetroffen op popfestivals zoals Pinkpop. Gabbers en Alto's zijn herkenbaar aan hun kleding. Zie: Kitty de Leeuw e.a., *Jong! Jongerencultuur en stijl in Nederland 1950-2000* (Zwolle 2000) resp. p. 424-455 en 410-415.

HOE GROOT WIL JE WORDEN?

1. *100 jaar studentenleven aan de VU*, p. 9.

2. *Ibidem*, p. 15.

3. CSFR: Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato, een landelijke vereniging, opgericht in 1950 door op de SGP georiënteerde leden van de Gereformeerde Bond en de Gereformeerde Gemeenten. De Amsterdamse afdeling heeft als toevoeging 'disputum Am.St.E.Lo.D.A.M.E.N.S.E'; Gsva: Gereformeerde Studenten Vereniging Amsterdam 'Petrus Plancius', opgericht in 1969 en de Amsterdamse afdeling van een landelijke vereniging van studenten uit de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt.

4. *100 jaar studentenleven aan de VU*, p. 9.

5. Deze Vereniging van Christelijke Studenten Amsterdam heeft haar oorsprong aan de VU, waar zij in 1947 (als Vereniging van Gereformeerde Studenten Amsterdam) werd opgericht. De vcsa was oorspronkelijk bestemd voor studenten uit de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt maar heeft zich sinds de tweede helft van de jaren '60 ontwikkeld tot een vereniging met een meer algemeen christelijk karakter. Een schisma binnen de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt leidde in 1969 tot het ontstaan van de Gsva (zie noot 3).

6. NSA: Navigators Studentenvereniging Amsterdam, de Amsterdamse afdeling van een landelijke vereniging, opgericht in de jaren '60; Ichthus

werd in 1965 aan de VU opgericht als onderdeel van de landelijke Evangelische Studenten Beweging.

7. Toerustingsconferentie. Een grote studentenbijeenkomst die jaarlijks wordt georganiseerd door IFES (International Fellowship of Evangelical Students), de 'paraplu' waarbij de meeste christelijke studentenverenigingen zijn aangesloten. Eens in de drie jaar is het een internationale conferentie, waar studenten vanuit de hele wereld naartoe komen; tussendoor wordt de conferentie nationaal gehouden. Dit jaar was de conferentie internationaal.

8. Zie het stuk over VGSA 'Petrus Plancius'.

DE KUNST VAN HET ONOPLOSBAAR

1. Citaat van Tillich uit de verhelderende bundel van P. Edwards (red.), *The existence of God* (New York 1964) p. 2. Vert. citaat RvdW.

2. Naar een goed gesprek tussen schrijver dezes en Xander Hunfeld naar aanleiding van stelling 6.41 in: L. Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus* (vertaald door W.F. Hermans; Amsterdam 1980). Zie verder de brief aan Paul Engelmann d.d. 9 april 1917 in: *Ludwig Wittgenstein. Brieven* (Amsterdam 2000).

3. Zie: K. Barth, *Kirchliche Dogmatik* dl. IV, bd. 21-26.

4. Zie de indrukwekkende dagboeken van E. Hillesum, *Het Verstoorde Leven. Dagboek van Etty Hillesum 1941-1943* (4^e dr.; Bussum 1981). Zie verder Klaas A.D. Smelik (red.), *Etty. De nagelaten geschriften van Etty Hillesum, 1941-1943* (3^e herz. dr.; Amsterdam 1991).

5. Zie: E. Levinas, *Tussen Ons. Essays over het denken-aan-de-ander* (Baarn 1993). Verder de zeer goed leesbare biografie van Marie-Anne Lescourret, *Emmanuel Levinas* (Baarn 1996).

6. Sagan gebruikte deze term oorspronkelijk voor de theorieën over het bestaan van buitenaards leven. Zie: C. Sagan, *Cosmos* (2^e dr.; New York 1980) en *Pale Blue Dot: A vision of the human future in space* (New York 1997). Zie van dezelfde auteur ook: *The Demon Haunted World: Science as a candle in the dark* (New York 1996).

7. Th. van Aquino, *Summa Theologiae*, 60 dln. (Londen 1964-1981). Voor een wat kortere inleiding verwijs ik u door naar H.J. Störig, *Geschiedenis van de Filosofie* (23^e druk; Utrecht 1996) p. 228-239.

8. C.S. Lewis, *Miracles* (New York 1947) p. 10.

Wat beweegt de VU-student in het jaar 2000? Laat hij zich leiden door materialisme en consumentisme, of streeft hij idealen na? Is de VU-student anders dan andere studenten? Spelen godsdiensten voor hem nog een rol, of zoekt hij op andere manieren naar het hogere? Heeft de werkstudent van nu nog tijd voor het verenigingsleven, of voor studenteninspraak? Wat eet de VU-student tegenwoordig?

Deze en andere vragen worden beantwoord in *Vooralsnog zonder titel*, een boek over de VU-student anno 2000, dat verschijnt ter gelegenheid van het 24e lustrum van de Vrije Universiteit. Het boek is gemaakt door studenten uit verschillende faculteiten. Zij schrijven over verschillende aspecten van het studentenleven: hun eetgewoonten, religiositeit en spiritualiteit, werk naast de studie, verenigingsleven, subculturen en maatschappelijke betrokkenheid. Persoonlijke ervaring, interviews met medestudenten en verdieping in hoe het vroeger was, liggen aan de basis van de essays.

Fotoreportages brengen de verschillende thema's in beeld.

Vooralsnog zonder titel is een uniek tijdsdocument over studentencultuur aan het begin van de 21ste eeuw, dat een nieuw licht werpt op de 'verschoolsing' van de universiteit. Deze historische bron voor toekomstige generaties onderzoekers is opgenomen in de Historische Reeks VU.

Marc Wingens (35) is bij de VU aangesteld als historicus-coördinator en houdt zich op diverse manieren bezig met de geschiedenis van de Vrije Universiteit, onder andere als redacteur van de Historische Reeks VU.

vrije Universiteit *amsterdam*

UITGEVERIJ **Meinema**

